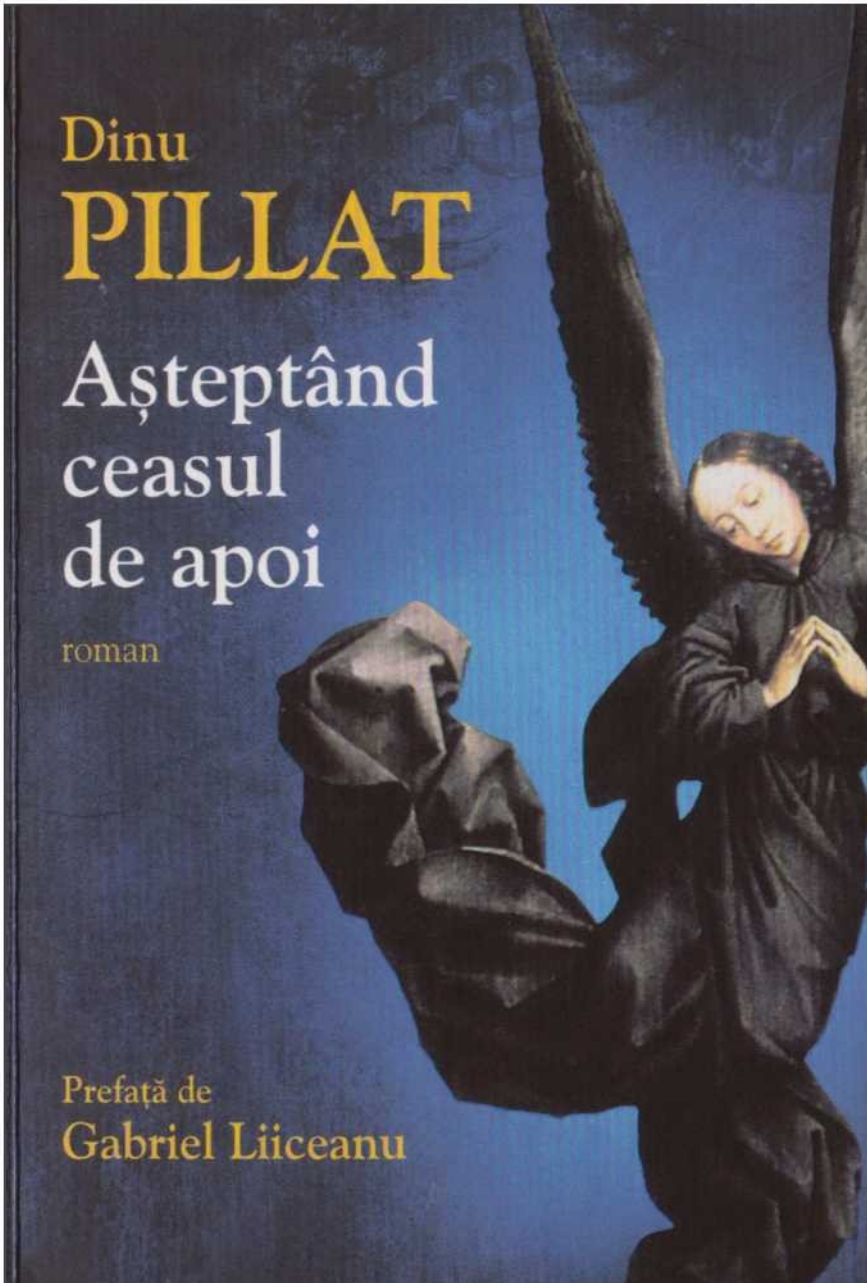
Dinu
PILLAT
Așteptând ceasul de apoi
roman
Prefață de
Gabriel Liiceanu

Dinu Pillat (1921 – 1975) publicase două romane promiţătoare, *Tinereţe ciudată* (1943) şi *Moartea cotidiană* (1946), şi scrisese un al treilea – intitulat succesiv *Tinerii noului veac, Vestitorii* şi în final *Aşteptând ceasul de apoi* când destinul i-a fost frânt şi cariera de mare romancier – amputată. Arestat de Securitate în 1959, a fost anchetat şi condamnat la 25 de ani muncă silnică în răsunătorul proces al aşa-numitului „lot Noica-Pillat". Unul dintre principalele capete de acuzare: faptul de a fi scris romanul *Aşteptând ceasul de apoi,* calificat de anchetatori drept „mistico-legionar", şi de a-l fi dat spre lectură şi

altora.

Seria de autor DINU PILLAT

Dinu Pillat, fiul poetului Ion Pillat şi al pictoriţei Maria Pillat-Brateş, s-a născut pe 19 noiembrie 1921 la Bucureşti. A făcut clasele primare şi secundare la Liceul Spiru Haret din Bucureşti, debutând cu proze lirice şi critică literară în paginile revistei şcolii, *Vlăstarul***. Între 1940 şi 1944 a urmat cursurile Facultăţii de Litere şi Filosofie din Bucureşti, unde a cunoscut-o pe viitoarea lui soţie, Cornelia (Nelli) Filipescu. După absolvirea facultăţii a devenit asistentul profesorului G. Călinescu la Catedra de istorie a literaturii române moderne. Şi-a susţinut teza de doctorat, sub îndrumarea lui G. Călinescu, în 1947, cu studiile** *Romanul de senzaţie în literatura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea* **şi** *Contribuţiuni la biografia lui Ion Pillat.* **În acelaşi an, în urma unei restructurări pe criterii politice, a fost îndepărtat de la catedră. Între 1950 şi 1956 a lucrat pe un post de casier şi apoi de**

pontator la cooperativa de praf de sânge „Muntenia”. În toamna lui 1956, G. Călinescu a reuşit să-l aducă la Institutul de Istorie Literară şi Folclor, al cărui director devenise, pe un post de cercetător. Arestat de Securitate în primăvara lui 1959, este anchetat şi inculpat în aşa-numitul „proces al intelectualilor”, în „lotul Noica-Pillat”; i se dă o condamnare de 25 de ani muncă silnică şi 10 ani degradare civică pentru „crima de uneltire împotriva ordinii sociale”, unul dintre principalele capete de acuzare fiind romanul *Aşteptând ceasul de apoi,* **scris în 1948 şi dat ulterior spre lectură unor cunoscuţi, inculpaţi şi ei în proces. Eliberat din închisoare în 1964, în urma amnistiei generale a deţinuţilor politici, e reîncadrat în acelaşi an la institutul condus de G. Călinescu. În 1975, în urma unei noi restructurări pe criterii politice, este dat afară şi retrogradat pe un post de documentarist la Biblioteca Centrală Universitară. Bolnav de cancer, moare pe 5**

decembrie 1975.

Scrieri publicate. Romane: *Tinereţe ciudată* **(Ed. Modernă, Bucureşti, 1943),** *Moartea cotidiană* **(Ed. Vatra, Bucureşti, 1946); aceste două romane, împreună cu** *Jurnalul unui adolescent,* **au apărut ulterior într-un singur volum, sub tidul** *Tinereţe ciudată* **(Ed. Minerva, Bucureşti, 1984);** *Aşteptând ceasul de apoi* **(Ed. Humanitas, Bucureşti, 2010). Studii şi monografii:** *Mozaic istorico-literar* **(EPL, Bucureşti, 1969; ed. A II-a, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1971),** *Ion Barbu* **(Ed. Tineretului, Bucureşti, 1969),** *Dostoievski în conştiinţa literară românească* **(Cartea Românească, Bucureşti, 1976),** *Itinerarii istorico-literare*, **ed. De George Muntean (Ed. Minerva, Bucureşti, 1978).**

Dinu

PILLAT

Aşteptând ceasul de apoi roman

Prefaţă de Gabriel Liiceanu

Ediţie îngrijită de Monica Pillat

HUMANITAS
BUCUREŞTI
Redactor: Oana Bârna
Coperta: Andrei Gamarţ

HUMANITAS, 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României PILLAT, DINU

Aşteptând ceasul de apoi / Dinu Pillat; pref.: Gabriel Liiceanu; ed.: Monica Pillat. – Bucureşti: Humanitas, 2010 ISBN 978 – 973 – 50 – 2696 – 7 I. Liiceanu, Gabriel (pref.)

IL Pillat, Monica (ed.)

821.135.1 – 31

EDITURA HUMANITAS

GABRIEL LIICEANU
Prefaţă

O carte cu biografie

Nu toate cărţile au o biografie. Cele mai multe se nasc din placiditatea unui destin cultural şi mor fără ca Istoria, o cultură sau viaţa autorului să le fi dat o viaţă a lor. Sunt cărţi şterse care, uneori neînsemnând nimic nici prin ele însele, înseamnă cu atât mai puţin prin ceea li s-a-ntâmplat. Şi invers, aşa cum exista destine umane tumultuoase, există şi cărţi care se instalează dintru început în orizontul riscului şi al aventurii, ameninţate să nu vadă „lumina tiparului” sau aşteptând să fie descoperite după ce autorul lor a dispărut. Sunt cărţi care „îşi aşteaptă ceasul de apoi”.

Căci asta este uimitor în cazul romanului *Aşteptând ceasul de apoi*: biografia lui întreţine o stranie relaţie cu titlul însuşi, acesta părând că se încăpăţânează să se rabată, dincolo de lumea din carte, asupra cărţii înseşi. Cartea „pleacă în lume”, îşi croieşte drumul ei, se ascunde în cotloanele Istoriei, dispare o vreme şi reapare când nimeni nu se mai aştepta să o revadă. Ea are „ceasul ei de apoi”, cel în care reînvie, după ce timpul istoriei, care o născuse şi apoi o

condamnase la moarte, şi-a atins capătul.

Iată, refăcută sub forma a zece secvenţe, biografia cărţii lui Dinu Pillat, neîndoielnic cea mai bulversată din întreaga istorie a romanului românesc.

Prima secvenţă. În conacul părintesc de la Miorcani, din nordul Moldovei, în vara lui 1948, Dinu Pillat (are 27 de ani) începe scrierea romanului *Vestitorii*, care, ulterior, va primi titlul *Aşteptând ceasul de apoi.* Pe 2 octombrie 1948, Dinu Pillat îi scrie lui George Călinescu o scrisoare care marchează, imediat după ce actul naşterii s-a consumat, sentimentul gestului împlinit ca „plenitudine a creaţiei”. Autorul se simte epuizat, golit. Îşi priveşte creaţia. I se pare frumoasă. Nu ştie ce soartă i-a fost hărăzită. Dar venirea ei pe lume trebuie anunţată. Şi cui altcuiva în primul rând dacă nu lui Călinescu, celui care, fiind „părintele spiritual” al autorului, făcuse cu putinţă naşterea noii fiinţe?

Secvenţa a doua. O zi mai târziu, pe 3 octombrie 1948, Dinu Pillat îi scrie soţiei sale, Cornelia. Ca şi în scrisoarea către Călinescu,

aceeaşi senzaţie de epuizare după „lupta cu halucinaţiile configurate din adânc”. Dar dominant rămâne, odată ce ultimul rând a fost aşternut pe hârtie, „sentimentul de orgoliu că am realizat o carte într-adevăr semnificativă”.

Secvenţa a treia. Autorul revine continuu, până în 1953, asupra romanului încheiat în 1948, îl dactilografiază apoi în două exemplare, după care, pe parcursul a trei ani (până în 1958), îl dă la citit lui George Călinescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Vasile Voiculescu, Dan Cernovodeanu, Emanoil Vidraşcu, Barbu Slătineanu, Andrei Scrima, Ion Caraion, Şerban Cioculescu, Theodor Enescu, Goghi Florian, Sandu Lăzărescu, doctorului Nicolae (Nini) Radian şi doctorului Aurelian

Vlad. Cu excepţia lui Călinescu, a lui Vianu, a lui Cioculescu, precum şi a lui Andrei Scrima, care în momentul declanşării procesului intentat în 1960 lotului „Noica – Pillat” nu mai era în ţară, toţi cei care au citit romanul vor fi condamnaţi.

După arestarea lui Vasile Voiculescu (în

august 1958) şi a lui Constantin Noica (la 11 decembrie 1958), Dinu Pillat ascunde una dintre dactilograme într-o sobă de bucătărie din podul casei şi îi încredinţează celălalt exemplar colegei de la Institutul de Istorie Literară Cornelia Ştefănescu.

Secvenţa a patra. Dinu Pillat este arestat în noaptea de 24 spre 25 martie 1959. Exemplarul ascuns în pod este confiscat la câteva zile după arestare, dar prima anchetă privitoare la roman are loc de-abia în cel de-al douăzeci şi şaselea interogatoriu, pe 17 iulie 1959. În ciuda tuturor evidenţelor – Pillat nu face în roman decât să încerce să înţeleagă configuraţia unui fenomen istoric recent, detaşându-se total de un proiect politic care slujea un ideal prin recursul la crimă –, romanul este reţinut de Securitate drept probă pentru „legionarismul autorului. Metoda folosită în acest scop este una de grosolană falsificare: psihologia unui personaj sau replicile sale sunt trecute în contul autorului şi sunt socotite emanaţii ale „ideologiei" sale. Toate referirile

anchetatorului la *Aşteptând ceasul de apoi* sunt însoţite de calificativul „roman mistic şi legionar”.

Secvenţa a cincea. În interogatoriul din 23 iulie 1959, anchetatorul îi cere inculpatului numele tuturor persoanelor care citiseră romanul, precum şi opiniile acestora după lectură. Călinescu şi Vianu apar în capul listei, cu specificaţia expresă că romanul nu le-a plăcut, primului pentru că Pillat nu folosise „stilul realist-caricaturar pe care el, Călinescu, îl adoptase în 1953 în *Bietul Ioanide* (roman „similar până la un punct” cu *Aşteptând ceasul de apoi*, spune Pillat, „fiecare însă fiind scrise în sensuri şi forme diferite”), iar celui de-al doilea pentru că „lucrurile erau văzute pe o linie psihologică unilaterală”, fără „o explicaţie istorică-politică şi sociologică a fenomenului legionar”. Un ochi exersat va observa imediat că anchetatorul îl pune pe Dinu Pillat să declare lucruri care urmau să-i scoată din cauză pe cei doi, deveniţi după 1947 „intelectuali ai regimului”. De altfel, ei nu vor face nicio clipă obiectul unui interogatoriu,

spre deosebire, de pildă, de criticul Vladimir Streinu, care, deşi este pus să declare la anchetă că „romanul mistico-legionar” al lui Dinu Pillat este o „exaltare a mişcării legionare dinainte de 1944” şi că, literar vorbind, scrierea este „slabă”, va rămâne să facă parte cu brio din lotul condamnaţilor.

Secvenţa a şasea. În interogatoriul din 12 august 1959, după eşuarea scenariului pus la punct de Pillat pentru a o proteja pe deţinătoarea celui de-al doilea exemplar (acesta, afirmă el, ar fi fost trimis în Occident cu ocazia plecării definitive din ţară a lui Andrei Scrima – vezi interogatoriul din 17 iulie 1959), Dinu Pillat mărturiseşte că exemplarul i-a fost încredinţat spre păstrare Corneliei Ştefanescu. La 20 august 1959, locuinţa Corneliei Ştefanescu este perchiziţionată şi dactilograma romanului este confiscată împreună cu alte lucrări ale lui Dinu Pillat. Tăinuitoarea este arestată şi anchetată (între 20 august şi 22 septembrie 1959) şi eliberată apoi la intervenţia lui Călinescu.

Secvenţa a şaptea. În Sentinţa dată de

Tribunalul Militar la 1 martie 1960, romanul *Aşteptând ceasul de apoi* este reţinut drept cap de acuzare pentru că ar fi elogiat „ideologia legionară, precum şi acţiunile teroriste ale elementelor legionare”.

Secvenţa a opta. În şedinţa publică din 19 mai 1997, în urma recursului în anulare declarat de procurorul general împotriva sentinţei din 1 martie 1960 a Tribunalului Militar în procesul lotului Noica – Pillat, Curtea Supremă de Justiţie a României, referindu-se la scrierile incriminate la proces, printre care şi la romanul lui Pillat *Aşteptând ceasul de apoi y* declara: „Din examinarea acestor scrieri nu rezultă că ele ar conţine idei legionare, potrivnice ordinii sociale existente atunci în România, de natură a justifica aprecierea primei instanţe şi a celei de recurs că scrierile respective, ca şi discuţiile purtate de inculpaţi pe marginea lor ar fi prezentat pericol pentru securitatea statului român”.

Secvenţa a noua. Deşi romanul fusese reţinut ca probă (aşa cum fuseseră reţinute, de pildă, şi cele două cărţi ale lui Noica, cea despre

Goethe şi cea despre Hegel), locul pe care el ar fi trebuit să-l ocupe în dosarul ajuns, după anul 2.000, din arhivele Securităţii la CNSAS este gol. Atât eforturile cercetătorilor de a da de urma dactilogramei, cât şi cererile repetate ale familiei către CNSAS rămân fără rezultat. În mintea Monicăi Pillat, fiica autorului, se instalează ideea că romanul *Aşteptând ceasul de apoi* este definitiv pierdut.

Secvenţa a zecea. La 1 martie 2010 se împlinesc cincizeci de ani de la pronunţarea sentinţei în procesul intentat lotului Noica – Pillat. Cu această ocazie, la sediul CNSAS, Editura Vremea organizează lansarea celei de a doua ediţii a volumului *Prigoana,* conţinând o selecţie din documentele procesului. În discuţiile care urmează, cercetătoarea de la CNSAS Raluca Spiridon comunică participanţilor că a descoperit din întâmplare un dosar conţinând dactilograma romanului lui Pillat. Pe 10 martie, Monicăi Pillat i se returnează oficial dactilograma dispărută cu o jumătate de secol în urmă.

Un „roman mistico-legionar?

O *deturnare de proporţii*

Când soacra lui Dinu Pillat l-a văzut pe acesta ascunzând romanul în pod, l-a întrebat de ce o face, în loc „să-l ţină la vedere, pe masă, căci nu este vorba de o apologie a mişcării legionare, ci dimpotrivă”[1]. La fel, dactilografa manuscrisului, interogată ca martor şi cerându-i-se o explicaţie pentru faptul de a nu fi denunţat un roman cu subiect legionar, a spus că înţelesese „că este vorba de legionari, dar că i se păruse că lucrarea e net antilegionară, fiindcă pe tinerii care aparţineau mişcării autorul îi înfăţişa într-o lumină defavorabilă” 1. E cazul, aşadar, să ne punem întrebarea de ce anchetatorii şi judecătorii comunişti au transformat *Aşteptând ceasul de apoi* într-un „roman străbătut de la un cap la altul de îndemnuri legionare”, care „în mod făţiş elogiază ideologia legionară, precum şi acţiunile teroriste ale elementelor legionare”?[2]

---

1 **Cornelia Pillat,** *Ofrande***, Ed. Universalia, Bucureşti, 2002, p. 304.**

2 **Vezi Carmen Brăgaru,** *Dinu Pillât. Un destin împlinit***, Ed. DU Style, Bucureşti, 2000, p. 224.**

Care au fost *tehnicile de mistificare* folosite în timpul anchetei şi la proces pentru realizarea acestei deturnări de proporţii, a acestei neruşinate răstălmăciri? Şi asta cu atât mai mult cu cât Dinu Pillat fusese prevenit cu ocazia lecturilor făcute în cercul de prieteni că romanul său îi va contraria, dacă nu cumva îi va irita de-a dreptul, pe legionari.

Cea mai grosolană tehnică de mistificare practicată pe perioada anchetei şi în timpul procesului a fost *confundarea temei cărţii cu poziţia auctorială.* Mai întâi însuşi faptul că Dinu Pillat *se documentase* în privinţa temei despre care îşi propusese să scrie devine un cap de acuzare. Este învinuit de la bun început că a citit cărţi despre mişcarea legionară (ca şi cum ar fi putut să scrie despre ea fără să o cunoască!) – şi sunt inculpaţi cei care i le-au furnizat (Gheorghe Florian şi Arşavir Acterian) – şi că a cerut detalii privitoare la istoria mişcării de la persoane cu trecut legionar, aceştia fiind deopotrivă inculpaţi în proces (Sandu Lăzărescu, dr. Aurelian Vlad, Constantin Răileanu şi dr. Nicolae Radian).

Confundarea temei cărţii cu poziţia autorului este prelungită apoi prin identificarea figurilor de legionari din roman cu autorul însuşi. Pentru a înţelege grosolănia procedeului trebuie să ne imaginăm că ne-ar putea trece prin cap să-l identificăm pe Dostoievski fie cu Raskolnikov din *Crimă şi pedeapsă*, şi să spunem apoi că autorul face elogiul crimei, fie cu Verhovenski din *Demonii*, acuzându-l că face apologia metodelor anarhiste.

Aşa procedează anchetatorii cu personajul Rotaru din romanul lui Pillat. Replicile unui lider legionar, creat după modelul personajelor anarhiste din *Demonii*, sunt trecute în contul ideologiei lui Pillat, ideologie care, dacă există în vreun fel în carte, este una umanist-creştină, a incompatibilităţii dintre idealul mistic şi crimă. Romanul nu conţine nicio urmă de admiraţie pentru mişcarea legionară, iar autorul încearcă să pătrundă înăuntrul lucrurilor tocmai pentru a vedea cum a fost cu putinţă în România interbelică deturnarea purităţii sufleteşti juvenile către violenţă şi crimă.

Or, în „concluziile de învinuire” din 10 februarie 1960 privitoare la Dinu Pillat, situaţia este răsturnată. Acuzaţia că e vorba de o carte cu „un conţinut legionar, din care se desprind îndemnul la activitate subversivă, elogierea şi justificarea crimelor, şi instigă la acte de teroare” este susţinută cu ajutorul a trei citate care, extrase din contextul logic, tipologic şi epic al cărţii, sunt trecute în responsabilitatea autorului. Cele trei citate reţinute în actul de învinuire redactat într-o gramatică precară sunt legate, toate, de figura atentatorului Rotaru, singurul care, după omorârea primului-ministru, reuşeşte să scape o vreme şi să se ascundă:

Astfel, printre altele, în romanul *Aşteptând ceasul de apoi* scrie următoarele:

«Pentru a scoate organismul mişcării din inerţia unei descompuneri fatale, Rotaru înţelesese că trebuia neapărat întreprins ceva. Remediul găsit de el era să treacă de la vegetarea pe loc la o acţiune cu orice risc.»

În aceeaşi scriere Pillat Ctin, dezvăluind concepţiile sale şi a complicilor săi în ce priveşte

metodele ce le folosesc legionarii, el îndeamnă la acte de teroare despre care arată următoarele:

«Azi, de pretutindeni, avem informaţii că suntem din nou puternici. Astfel stând lucrurile, cred că a sosit momentul să trecem la acţiune. Orice amânare nu poate să fie decât în paguba noastră. Trebuie să recurgem la violenţă. La vărsare de sânge nu ne rămâne decât să le răspundem cu vărsare de sânge.»

În scopul de a elogia şi propaga fanatismul şi sacrificiul legionar în rândul acelora cărora le era destinată această scriere, Pillat Ctin, descriind pe unul dintre căpeteniile legionare, arată:

«I se părea urât că nu căzuse şi el alături de camarazii cu care pusese atentatul la cale. Rămânând mai departe în viaţă, avea impresia că se desolidarizează de destinul lor, ceea ce însemna aproape o trădare.»

Acest roman străbătut de la un cap la altul de îndemnuri legionare a fost multiplicat şi apoi difuzat în rândurile complicilor săi, în scopul de

educare şi instigare la activitate subversivă”[3].

În baza acestor răstălmăciri, în Sentinţa dată de Tribunalul Militar în ziua de 1 martie I960, Dinu Pillat va fi condamnat „pentru crima de uneltire contra ordinii sociale”. Merită observată în acest context funcţia incantatorie, menită să creeze magia culpei ideologice, pe care o capătă, repetate la nesfârşit, formulările de tipul „roman mistico-legionar”, „apologie legionară”, „roman mistico-apocaliptic”. Parte dintre acuzaţi, dacă ar fi să dăm crezare proceselor-verbale ale interogatoriilor, par să fi ajuns la convingerea că avuseseră de-a face, citind romanul lui Pillat, cu un elogiu făcut mişcării legionare abia *după* ce fuseseră trecuţi prin purgatoriul anchetelor. „Nu am înţeles la timpul respectiv că romanul lui Pillat este o apologie legionară”, e pus, de pildă, să declare doctorul Nicolae Radian. Cu toţii lasă impresia că, la capătul anchetelor, au revelaţia propriilor „crime”.

Un tip uman care trebuia suprimat

3 1. Vezi Brăgaru, pp. 222-223 şi *Prigoana,* pp. 284-285.

E imposibil să nu ne întrebăm, citind astăzi documentele procesului şi confruntându-ne cu vulgaritatea acestei hermeneutici, dacă anchetatorii şi judecătorii din procesul Noica – Pillat erau atât de primitivi încât să confunde tema unui roman cu viziunea despre lume a autorului, în ciuda a ceea ce, la începutul anchetelor cel puţin, inculpaţii încercau să explice pornind de la termenii elementari ai esteticii romanului. Indiferent de răspuns, important este să înţelegem că, în toate aceste procese politice, exista o condamnare de dinaintea condamnării. Existau indivizi ce trebuiau suprimaţi în măsura în care întruchipau *un anumit tip uman.* Ei erau vinovaţi prin simplul fapt că veneau din istoria care-l făcuse pe acesta cu putinţă. Întruchiparea era vina. Pe umerii *inculpatului* apăsau toate actele, deprinderile, gusturile, idealurile şi preocupările unei vieţi care apucase să se vertebreze uman şi moral înainte de instalarea comunismului la putere. Erau, ca să spunem aşa, *istoric* vinovaţi.

Dinu Pillat reprezenta, din acest punct de

vedere, ţinta ideală. În el se adunaseră – venite din familia sa şi dintr-o excelentă educaţie primită în liceu şi la facultate – valorile de umanitate pe care Occidentul le filtrase vreme de două milenii şi jumătate pentru a face dintr-un individ o personalitate. Aici nu era vorba doar de abstracţia numită „burghez”, ci, în mult mai mare măsură, de o figură etern-umană pe care aş fi tentat să o numesc *a romanticului niciodată-încadrabil.* Figura transistorică a romanticului niciodată-încadrabil este caracterizată printr-o sumă de gesturi ale căror resorturi sunt eminamente interioare şi care sunt dirijate până la capăt de prestigiul unei „gândiri pe cont propriu”. Romanticii transistorici constituiau o „rasă” umană obţinută la capătul unui tip special de selecţie spirituală. Marca acestei rase era legată de o foarte sofisticată dialectică rezultată din coliziunea limitelor proprii cu limitele istorice şi obţinută prin exersarea tenace a unui anumit cod moral şi cultural. Altfel spus, marca acestei rase era *o formidabilă cultivare a instinctului libertăţii.*

Or, Dinu Pillat iese din adolescentă marcat de această stilistică a vieţii. Iată credoul lui, exprimat prin discursul pe care personajul Sandu din *Jurnalul unui adolescent* (publicat la 20 de ani în revista *Albatros*) îl rosteşte la banchetul de adio al liceenilor:

„Înainte de a ne despărţi, pornind fiecare ca un alt argonaut să găsim lâna cea de aur, aş vrea să luăm un angajament pentru viaţă. Să nu ne trădăm niciodată tinereţea de acum, falsificându-ne şi devenind cândva alţii! Să nu ne înfrângă niciodată viaţa, înăbuşind tumultul tuturor căutărilor şi obsesiilor de acum. Să nu ajungem niciodată acel clasic om matur, rigid, încuiat, gol, şablonat de prejudecăţi burgheze! Acela care, văzând un film de aventuri, nu va simţi nostalgia evadării dintr-o viaţă stupidă şi monotonă; acela care nu va fi în stare să discute o noapte întreagă despre Dumnezeu, despre sensul vieţii, despre binele omenirii sau despre utilitatea sinuciderii, acela care nu va înţelege absurdul, ilogicul, inutilul, condamnându-le”.

Cu acest „angajament pentru viaţă”, Dinu

Pillat se înscria direct în figura romanticului niciodată-încadrabil şi devenea un condamnat a priori, un candidat sigur al viitoarei închisori comuniste. Toţi cei care au făcut parte din „lotul Noica – Pillat" au fost condamnaţi nu în virtutea faptelor săvârşite (care făceau parte din normalitatea vieţii – a citi, a te întâlni, a sta de vorbă, a comenta, a scrie etc.), ci a vinii profunde de a aparţine rasei umane obţinute prin cultivarea instinctului libertăţii. Cu toţii reprezentau un obstacol în calea creării unui nou tip uman. Nu vom fi înţeles nimic din comunism dacă nu vom fi mers până la această rădăcină care îşi propunea să se înfigă în fundamentul genetic al omenirii. „Omul nou", produs peste noapte într-un laborator al Istoriei, necesar comunismului pentru a-i asigura perpetuitatea, trebuia să fie supus, negânditor şi apt de delaţiune. Era nevoie de un mutant şi de eliberarea terenului în vederea naşterii lui. Securitatea a vizat just făcând din Noica şi Pillat „şefi de lot": fiind *cei mai liberi*, erau opusul acestei noi inginerii genetice. Societatea

totalitară nu putea coabita cu regula lor. Era urgent nevoie de izolarea lor, de detenţie, de stârpirea lor fizică sau, prin „reeducare”, de amuţirea, în ei, a instinctului libertăţii. De aceea e cazul să ne imaginăm că, *pe fondul lucrurilor,* ei erau condamnaţi înainte ca procesul să fi început. Capetele de acuzare prezente în dosar – legionarismul lui Pillat, spionajul în favoarea englezilor, subminarea ordinii de stat, punerea în circulaţie a unor texte anticomuniste etc. – erau simple sintagme ficţionale care aveau să umple a posteriori grila unei culpe ce venea de demult şi de departe, una care trimitea la *firea* lor, la constituţia lor de fiinţe neîncadrabile.

S-a vorbit, în cazul lui Dinu Pillat, de „un destin împlinit”. Cel puţin aşa l-a considerat soţia lui, Cornelia Pillat[4], când, după unsprezece ani de la ieşirea din închisoare, Dinu Pillat a murit la vârsta de 54 de ani. De ce n-ar fi fost mai degrabă vorba, şi în cazul lui, şi al celorlalţi, de „destine frânte”? Pentru că mulţi dintre cei închişi – Noica, Pillat, Steinhardt în mod sigur – au ieşit din

4 *Ofrande*, **ed. cit., pp. 322—324.**

închisoare, omeneşte vorbind, mai frumoşi decât intraseră. Detenţia nu ucisese în ei rasa, ci o potenţase. Au trăit mai frumos, adică mai vast, în relaţia lor cu oamenii şi cu Dumnezeu, şi-au transfigurat suferinţa, au devenit mai buni, au înţeles mai mult, au scris mai adânc şi s-au bucurat cu ingenuitate de formele fundamentale de manifestare ale fiinţei.

Câteva însemnări de lectură

Am ajuns în faţa unui ultim mănunchi de întrebări: cum a luat naştere *Aşteptând ceasul de apoP* De ce a scris Dinu Pillat această carte? Cum a ajuns la tematica ei? Despre ce este vorba, până la urmă, aici?

Nu putem înţelege *Aşteptând ceasul de apoi* dacă îl desprindem de romanele care l-au precedat. Or, atât în *Tinereţe ciudată*, cât şi în *Moartea cotidiană* (scrise la vârstele de 20 şi de 25 de ani) este vorba fie de tineri care nu ştiu ce să facă cu viaţa lor, fie de maturi ratati. În *Tinereţe ciudată* toate personajele se plictisesc, toate se sufocă, toate au oroare de spectacolul

vieţii stătute trăite de părinţii lor. Şi cu toţii caută *un mod de a-şi investi viaţa.* Unii pleacă departe, cât mai departe, alţii caută iubirea unică, alţii se sinucid.

În *Aşteptând ceasul de apoi*, oferta de viaţă e furnizată de Istorie. Apare o „mişcare", pe care autorul o numeşte a „Vestitorilor" şi care, în conflict cu viaţa politică obişnuită şi coruptă, bazată pe înfruntarea partidelor, imaginează, pe un fundal mistic, provocarea unei comoţii etice colective în urma căreia, după cum remarcă un personaj, „Iisus ar lua locul lui Mitică". Aventura devine dintr-odată *la îndemână*. Totul pare că poate fi trăit *aici:* plasarea idealului, solidaritatea de grup, valorile bărbăţiei, pasiunea dezlănţuită, orgoliul faptei care schimbă lumea, disperarea, pericolul şi, la limită, crima.

Când, în anii '50, Cioran a încercat să-şi explice ce s-a întâmplat cu ei „atunci", când o grămadă de tineri au aderat la legionarism, a vorbit de „o mişcare crudă, amestec de preistorie şi profeţie, de mistică a rugăciunii şi a

revolverului”, care „comisese greşeala de neiertat de a concepe un viitor pentru un lucru care nu avea nici unul"1. Dar, spre deosebire de Cioran, Pillat nu este actorul care încearcă să-şi înţeleagă rolul, ci autorul distant care încearcă să recompună destinele unor personaje prinse într-o dramă a Istoriei. El este „înăuntru” în măsura în care un autor se pune în pielea personajelor pentru a le face verosimile, dar e „în afară” în raport cu opţiunile lor de viaţă şi cu participarea lor la evenimente. Cărţii îi lipseşte dimensiunea de „frescă istorică”, fiind gândită din capul locului ca roman *psihologic’*. Prin ce mecanisme interioare se poate adera, de la nivelul unei perfecte purităţi morale (vezi adolescentul Ştefănucă), la gestul politic care trece prin crimă? Ce se întâmplă când disponibilitatea pentru absolut şi ideal se întâlneşte cu fanatismul şi cu ideologia anarhismului? Ce se întâmplă când povestea prieteniei indefectibile a lui Athos, Porthos şi Aramis se transformă în povestea dostoievskiană a „demonilor”, care devine

adevărată şi face istorie[5]? În carte sunt surprinse chipuri ale demonizării ca ipostaze ale tinereţii care se confruntă cu crima politică: Ştefănucă – cel care înţelege că idealul omului reformat se dovedeşte a fi o nălucă generatoare de crimă; odată cu revelarea acestui fapt, survine şi

---

5 1. Iată cum descrie autorul alunecarea lui Ştefanucă din fantasma muşchetarului în cea a „vestitorului”: „Abia aştepta să se întoarcă la Bucureşti, să fie din nou laolaltă cu camarazii. Stilul de viaţă eroic, în reprezentările cele mai deosebite, îl încântase întotdeauna pe Ştefanucă. Pe la doisprezece ani, se visa D’Artagnan, din romanul lui Dumas. Împreună cu alţi trei colegi, care înţeleseseră la rândul lor să îşi însuşească câte un rol de muschetar, se purtase un timp după cele mai stricte reguli ale onoarei cavalereşti. […] în acest timp, Nicoară, fostul Athos din epoca în care el însuşi juca rolul lui D’Artagnan, organiza într-ascuns prima «frăţie de cruce» pe liceu. Ştefanucă se înregimentase de la început, dintr-un sentiment de solidaritate colegială. Curând, se întâmplase apoi să fie câştigat de-a binelea, părându-i-se că este vorba tocmai de ceea ce corespundea mai bine aspiraţiilor sale de ultimă oră. Mişcarea Vestitorilor nu se desemna, într-un fel, ca o grupare de misionari laici, care îşi propunea să reformeze societatea contemporană, în cele mai multe cazuri creştină doar cu numele?” (p. 82)

surparea interioară a personajului; Rotaru – crima „rece”, sistematică şi plănuită; Vasia Voinov – crima fanatică a anarhistului pur.

Dar de ce „aşteptând ceasul de apoi”? Pentru că lumea prezentului este atât de coruptă, încât, înaintea Apocalipsei, când timpul căzut al Istoriei va ajunge la sfârşitul lui, trebuie făcut un ultim efort de redresare morală a acestei lumi. „Vestitorii”, anunţând sfârşitul timpului, *parusia* ca revenire a Domnului, pregătesc totodată judecata finală prin supresiunea „timpului lui Mitică”. Lucrul scandalos, „greşeala de neiertat”, cum spune Cioran, nu este că ei „concep un viitor pentru o ţară ce nu avea niciunul”, ci că imaginează mântuiri colective. Că amestecă istoria cu mistica şi judecata morală şi religioasă cu crima. Confluenţa paradoxală dintre morală şi crimă e cea care îi face suspecţi în ochii tuturor: ai conaţionalilor, ai autorului, ai cititorului. Drumul către paradis nu poate trece prin infernul sângelui vărsat. Lumea de „aici” şi cea a împărăţiei Cerului nu pot trăi decât în disjuncţie. Oricât de „curând” ar veni Iisus, Noul Ierusalim

nu poate coborî în timpul Istoriei.

Aceasta este limita insurmontabilă de care se ciocnesc „vestitorii”. Iar cel care o resimte confuz – chiar dacă o resimte acut, cu toată carnea şi sufletul său, făcând-o în felul acesta limită interioară, *limită a sa*, şi devenind astfel *personaj tragic* – este Ştefănucă. El continuă să poarte idealul în braţe, dar, spre deosebire de toţi ceilalţi, ştie că saltul în crimă are drept deznodământ compromiterea lui. Şi pentru că e singur, pentru că mamei sale nu-i poate împărtăşi nimic din iadul în care începe să alunece – doar un bărbat l-ar fi putut mântui de o dramă care se joacă între bărbaţi, doar *tatăl* său, dar acesta, închis în cărţile sale de orientalist, e cea mai reuşită mare absentă a romanului –, fiinţa lui Stefanucă se dezarticulează. Sau se recompune într-un chip care mamei sale, Ralucăi Holban, îi este necunoscut. Drept care, de partea cealaltă, ţinând în cumpănă singurătatea fiului, se ridică singurătatea mamei, a cărei siluetă stă frântă, de la un capăt la altul al romanului, peste sufletul neostoit al copilului ei. Ea este *celălalt* personaj

tragic. Şi pentru că nu mai are nicio cheie a prezentului, şi pentru că vrea totuşi *să înţeleagă* unde a fugit băiatul ei, cum de a devenit *altul,* ea evadează în jurnalul trecutului propriu, în acele momente ale copilăriei în care, prin dispariţia bunicilor, întâlnise pentru prima oară izvoarele morţii.

Trecând prin comoţia atentatului ratat, Stefanucă înţelesese că nicio crimă nu poate mântui, *că Iisus nu poate ucide*. Pe model christic, moartea care înalţă nu poate fi decât murire asumată pentru mântuirea celorlalţi. Din acest punct de vedere, dacă, urmărind firul personajului principal, vrem cu orice preţ să urcăm spre „ideologia” autorului, aş înţelege cartea lui Dinu Pillat ca „ceartă”.

a acestuia cu mişcarea celor care voiseră să amestece crima în problema mântuirii. *Aşteptând ceasul de apoi* este, până la urmă, o răfuială cu soluţia pe care o găsise parte din generaţia sa pentru ieşirea din Marele Plictis. Înainte de orice, este romanul tinereţii şi al marilor ei căutări eşuate. Îi rămâne criticii literare misiunea de a

stabili locul acestei cărţi tulburătoare în istoria literaturii române, după cincizeci de ani pierduţi prin istorie.

MONICA PILLAT **Notă introductivă**

Traiectoria în timp a manuscrisului *Aşteptând ceasul de apoi*1 începe cu scrisoarea lui Dinu Pillat către George Călinescu, scrisoare datată 2 octombrie 1948. Mesajul autorului despre cartea de curând terminată suna astfel:

Stimate domnule profesor.

Scrisoarea de faţă reprezintă poate un act de sentimentalism intelectual, dar în definitiv suntem oameni.

De la începutul verii, de trei luni încoace, scriu zi de zi în sihăstria Miorcanilor, care, în paragina de acum, a ajuns să semene cu proprietatea fascinant decrepită care l-a atras pe drumul aventurii pe le grand Meaulnes *din romanul lui Alain-Foumier. Astăzi, după ce mi-am sfârşit cartea, simt nevoia de avă scrie. Nu ca pentru a da raportul de la discipol la maestru. Şi nici cumva din orgoliul de a purta corespondenţă cu o personalitate ca dumneavoastră. Ci pur şi*

simplu pentru că, în clipa când mă reîntorc la cealaltă realitate, după aceea de natură halucinantă a creaţiei[6]

epice, am senzaţia unei singurătăţi descumpănite care îşi cere rezolvarea într-un mesagiu. Şi cum, în cursul ultimilor trei ani, fără să ştiţi, poate, dumneavoastră mi-aţi fost prietenul cel mai aproape în planul înalt al gândului, cu toate dezamăgirile încercate uneori de pe urma anumitor labilităţi politice, nu găsesc cui altcuiva să-i adresez mesagiul „bunei-vestiri".

Nu sunt la primul meu roman. Şi totuşi, parcă am impresia că mă aflu, acum, în sensul plenitudinii resimţite în densitatea creaţiei. Este vorba de o carte la al cărei y y material eruptiv cred că nu vă aşteptaţi deloc, mai ales că m-aţi judecat totdeauna oarecum altfel, în coordonatele unei anumite tradiţii familiale, decât poate sunt de fapt. Nu ştiu când şi cum va ajunge să apară acest roman, ce anume îi va fi dat să însemne în

---

6 **Prima variantă de titlu a romanului, la care Dinu Pillât se gândea încă din 1943, a fost** *Tinerii noului veac.* **A doua variantă a fost** *Vestitorii.*

planul relativ al contemporaneităţii noastre literare şi, mai ales, în absolutul creaţiei epice, dar am ţinut ca, înaintea tuturor, dumneavoastră să fi luat cunoştinţă de elaborarea lui. […]

În ziua următoare, pe 3 octombrie, tot pe cale epistolară, Dinu Pillat îi explica soţiei sale, aflată la Bucureşti, motivul acestei efuziuni:

Nelli drag.

[…] Astăzi mi-am sfârşit şi romanul, cu surprize chiar pentru mine în ultima parte. La capătul drumului a trei luni de scris zi de zi, mă simt acum descumpănit singur. După fiecare carte încheiată, am aceeaşi senzaţie de tristeţe pustiită ca după dragoste. Foile manuscrisului îmi stau teanc alături pe masă. Încă o trăire consumată1, încă o luptă câştigată cu halucinaţia lumii configurate din adânci

În preajma sfârşitului, cu tocul cald încă de strânsoarea degetelor, am avut în prima clipă un sentiment de orgoliu atât de intens că am realizat o carte într-adevăr semnificativă, încât nu m-am putut opri de a nu transmite mesagiul de „bună-vestire” şi altora de departe, care nici nu ştiau

încă nimic de lucrul meu.

Şi am scris pe loc două scrisori, simple gesturi de exaltare lirică (nu te speria în privinţa gravităţii conţinutului, fiindcă n-am denunţat şi subiectul cărţii), una lui Teodoreanu şi alta lui Călinescu. […]

De ce s-a ferit Dinu Pillat să denunţe subiectul cărţii

În scrisorile trimise celor doi mentori ai săi? În primul rând, probabil, de teama cenzurii; şi apoi, bănuiesc, pentru a nu-i pune vizibil în pericol pe destinatari, destăinuindu-le negru pe alb că tocmai încheiase un roman despre mişcarea legionară, care se afla în vizorul prigoanei comuniste.

După 11 ani de la aceste prime mărturii despre *Aşteptând ceasul de apoi*, în noaptea de 25 spre 26 martie 1959, adică după Buna Vestire, Dinu Pillat a fost arestat şi, după zece zile de bătăi şi de tortură, a spus unde îşi ascunsese manuscrisul de teama percheziţiilor la domiciliu. Pe 5 aprilie 1959, doi agenţi au intrat în curtea

noastră de pe str. Ion Ţăranu nr. 6 şi i-au cerut bunicii mele – Ecaterina Filipescu, mama mamei – să-i ducă în podul casei. Acolo, în cuptorul unei sobe de gătit dezafectate, au găsit cartea şi au confiscat-o.

În timpul cumplitelor interogatorii din perioada iulie – decembrie 1959 şi din 24 februarie 1960, Dinu Pillat a fost forţat să dea declaraţii complete despre romanul incriminat, care a constituit unul dintre principalele capete de acuzare la proces. În anii ’60, Ion Podaşcă, avocatul apărării la recurs, a avut prezenţa de spirit să copieze din arhivele procesului Noica – Pillat fragmentele semnificative din interogatoriile ce i s-au luat lui Dinu Pillat şi, după moartea acestuia, survenită în decembrie 1975, a dat familiei însemnările făcute atunci. Citatele care urmează sunt extrase din paginile copiate de Ion Podaşcă din Dosarul nr. 201/1960, Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Militare, unde se arată că „tot ce se află în vol. I se la p. 170 până la p. 450 priveşte pe Pillat Constantin. […] Romanul lui Pillat [se află în vol. VI, p. 339—507”.

Ulterior, însemnările lui Ion Podaşcă au fost completate cu informaţiile pe care le-am găsit în Dosarul penal al Procesului Noica – Pillat, P (Fond Penal) 118988, P 336, din arhiva CNSAS.

Din seria celor 50 de interogatorii la care a fost supus Dinu Pillat, m-am oprit asupra celor care se referă strict la mărturiile despre manuscrisul romanului etichetat la proces drept „mistico-legionar”. La interogatoriul din P (Fond Penal) 118988, respectiv P 336, din 22 iulie 1959, p. 343, autorul cărţii a declarat:

Aşteptând ceasul de apoi *este o completare şi o continuare a romanului* Tinereţe ciudată, *scris în perioada celui de-al doilea război. Din 1944 până în 1948 am cules materialul documentar*; *iar scrierea lui am fizcut-o din primăvara până în toamna lui 1948, stând la moşia noastră de la Miorcani. […] [M-a interesat] mişcarea legionară clandestină, despre care nu s-a scris.*

Mişcarea legionară este prezentată sub numele de mişcarea „Vestitorilor”, Toma Vesper indică pe Corneliu Zelea Codreanu, Sebastian

Răutu pe Armand Călinescu, persoana dr-ului Rotaru mi-a fost inspirată de dr. Noaghia, legionar – medic de circumscripţie la Miorcani –, care mi-a povestit multe de [spre] mişcarea legionară. Sfârşitul dr-ului Rotam mi-a fost inspirat de modul în care a fost împuşcat Valeriu Cristescu, comandant legionar [în anii] 1937—1938, despre care am citit amănunte în Universul, *la Biblioteca Academiei Române. […] Dr. Aurel Vlad, prieten cu [dr. Nicolae] Radian, […] mi-a povestit multe despre viaţa legionară şi […] i-am dat romanul meu să-l citească.*

[Am avut ca] sursă de documentare ideologică [pentru] înfiinţarea revistei legionare din roman […] texte din cartea lui Cioran Schimbarea la fată a României *şi dintr-o culey gere de articole,* Roza vânturilor, *de Nae Ionescu, editată de Mircea Eliade. Tipul filozofului legionar îl reprezintă tocmai Emil Cioran, Mircea Eliade şi Constantin Noica. Scena cu reacţiunea de la Facultatea de Litere, unde legionarii au scos pe evrei din sală, mi-a fost povestită […] de scriitorul Mihail Sebastian.*

Scena cu împuşcarea lui Toma Vesper [Corneliu Zelea Codreanu] am citit-o la Academie, în ziarul Universul, *iar multe alte aspecte legionare mi-au fost povestite de Ionel Teodoreanu, care a pledat în multe procese legionare. Personajul lui Voinov şi terorismul din roman mi-au fost inspirate din cartea anarhistului rus Boris Savinkov de sub regimul ţarist, carte citită prin împrumut de la Ionel Teodoreanu. La tipul [de personaj] Toma Vesper mi-a servit şi cartea* Pentru legionari *scrisă de Corneliu Zelea Codreanu, pe care am primit-o de la Nicolae Morcovescu, fugit în 1948 la Paris.*

După ce am scris [romanul], l-am arătat lui Ionel Teodoreanu, apoi dr-ului Aurel Vlad, care mi-a spus că e scris superficial şi că se cunoaşte că este scris de cineva în afara mişcării legionare. Apoi l-am dat lui Nicolae Radian, care a stat cu mine o lună la Miorcani, iar ulterior, după completările făcute, l-au văzut mama, soţia mea, şi apoi nu l-am mai arătat nimănui până în 1955, când [mi l-a] bătut la maşină văduva profesorului universitar Popescu-Voiteşti. După

1955 […] l-am arătat lui George Călinescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Barbu Slătineanu, Dan Cernovodeanu, Sandu Lăzărescu, Andrei Scrima, Stelian Diaconescu (Caraion), Mihai Musceleanu, Emanoil Vidrascu, Nini Radian şi Teodor Enescu.

La interogatoriul din 23 iulie 1959, p. 353, Dinu Pillat a menţionat *alte materiale studiate pentru pregătirea romanului [şi anume] cartea* Pe marginea prăpastiei *editată [de guvernul Ion Antonescu] în 1943, unde se vorbea cu lux de amănunte despre viaţa şi activitatea clandestină legionară. […] Revin şi arăt că nu am primit cartea* Pentru legionari *de la Nicolae Morcovescu, ci de la Gheorghe Florian*[7]*, legionar,*

---

7 **Pentru a nu-şi denunţa prietenul, pe Gheorghe Florian, Dinu Pillât declarase iniţial că împrumutase cartea lui Cor- neliu Zelea Codreanu de la Nicolae Morcovescu în 1948, înainte de fuga acestuia în străinătate. La fel avea să procedeze şi în cazul colegei sale de la Institutul de Istorie Literară şi Folclor, Cornelia Ştefanescu, căreia îi încredinţase a doua copie a romanului** *Aşteptând ceasul de apoi,* **spunând la primele interogatorii că îi dăduse părintelui Andrei Scrima celălalt exemplar, înaintea plecării acestuia în 1956 în India. Ambele tentative**

care mi-a citit şi romanul, fiind singurul care nu a avut nicio obiecţiune de făcut. Printre persoanele care au citit [romanul] au fost:

1/ *George Călinescu, căruia i l-am dus împreună cu lucrările mele* De la Alexandru Macedonski la Emil Botta *şi* Liniile de forţă ale romanului românesc contemporan. *I-am spus lui Călinescu că i-am adus romanul Aşteptând* ceasul de apoi, *care poate îl va interesa deoarece până la un punct este similar cu romanul său* Bietul Ioanide, *apărut în anul 1953, fiecare însă fiind scris în sensuri şiforme diferite. […] După o lună de zile, m-am dus la Călinescu acasă să iau lucrările. […] Mi-a spus că studiile critice le-a frunzărit numai, nu le-a putut citi şi nu-şi poate spune părerea în legătură cu ele, iar romanul l-a citit până la jumătatea capitolului doi şi a spus că nu-iplace începutul romanului, deoarece eu încerc să-i scuz pe legionari şi să justific acţiunile*

---

s-au dovedit însă zadarnice, căci, fiind supus torturii, el le-a divulgat până la urmă numele. (*Cf.* interogatoriile din 17 iulie, p. 317, din 23 iulie, p. 353, din 12 august, p. 382 şi din 10 septembrie 1959, p. 410.)

lor criminale şi teroriste. Mi-a mai spus că mişcarea legionară reprezintă un subiect bogat […], însă trebuie folosit – în scriere – stilul realist-caricatural pe care l-a folosit şi el în Bietul Ioanide.

2/ *Tot în 1955 i-am arătat romanul-manuscris lui Tudor Vianu, directorul Bibliotecii Academiei, care l-a citit în întregime la el acasă. […] Vianu mi-a spus de asemeni că nu i-a plăcut, deoarece […] văd lucrurile pe o linie psihologică unilaterală, fără să dau o explicaţie istorică-politică şi sociologică a fenomenului legionar, în legătură cu care şi Vianu a spus că „este un subiect interesant”.*

3/ *în 1955 i-am dat romanul […] lui Dan Cemovodeanu, căruia i-a plăcut, […] însă mi-a spus că mi-aş putea atrage neplăceri din partea legionarilor – pe care el îi cunoscuse în închisoare până în 1954 – deoarece eu îi prezint în roman în diferite culori, şi nu ca pe nişte „eroi” şi oameni „hotărâţi” până la capăt, aşa cum spunea [el] că se consideră legionarii.*

4/ *în acelaşi an – 1955 – a citit romanul şi*

Sandu Lăzărescu, legionar, secretar de redacţie la editura juridică „Casa Scânteii”. Sandu Lăzărescu a apreciat mult subiectul şi stilul în care am scris romanul meu, însă nu a fost întru totul de acord cu viziunea mea asupra fenomenului legionar\ în sensul că între membrii mişcării legionare a existat o „coeziune”, au avut o comandă şi au acţionat organizat, nu individual şi fiecare de capul lui, cum rezultă din roman. Sandu Lizărescu mai spunea că între legionari nu erau numai criminali şi disperaţi şi oameni cu mentalitate de terorişti, ci au existat şi „elemente luminoase”, [...] trebuia să prezint în roman şi asemenea „figuri luminoase” dintre legionari.

5/ *Vladimir Streinu nu [l-a apreciat], dar mi-a spus că i-au făcut plăcere amintirile despre Armand Călinescu, cu care a făcut politică.*

6/ *Emanoil Vidraşcu l-a apreciat.*

71 La sfârşitul anului 1955 a citit romanul şi călugărul Andrei Scrima, care l-a apreciat foarte pozitiv, arătând că ar fi „primul roman mistico-apocaliptic din literatura română” şi că ar fi bine să accentuez pe trecerea legionarilor la

călugărie, deoarece el a auzit că în închisori anumiţi legionari intenţionează să se călugărească după ce vor fi eliberaţi. […] Aceste discuţii le-am avut cu Andrei Scrima la el în chilie, la biserica Antim […].

8/ *în anul 1956 i-am dus romanul meu lui Stelian Diaconescu (Caraion) acasă, iar acesta, după ce l-a citit, mi-a comunicat că în general i-aplăcut […], obiectând asupra faptului că, după părerea sa, personajele descrise în roman ar fi înjosite sub aspectul moralităţii, deoarece, spunea Diaconescu, […] el a cunoscut în închisoare legionari pe care-i aprecia ca oameni „dintr-o bucată" şi „de caracter".*

9/ *Tot în 1956[i l-am dat] lui Mihai Musceleanu, om foarte mistic, căruia i-a plăcut.*

10/ *[Ta plăcut] lui Radian, care-l citise nebătut la maşină.*

y

11*1 în 1957 am citit 3 fragmente la cenaclul de la Barbu Slătineanu, unde erau şi dr. Vasile Voiculescu, Şerban Cioculescu şi Vladimir Streinu, făcând toţi comentarii diferite, [iar]*

Barbu Slătineanu oprindu-l [ca] să-l citească în întregime.

12/ *Dr. Vasile Voiculescu l-a apreciat, el necunoscând deloc mişcarea legionară.*

13/ *Teodor Enescu a fost ultimul care [l-a citit şi] l-a apreciat.*

La interogatoriul din 14 august 1939, p. 390, Dinu Pillat a spus:

l-am dat romanul Aşteptând ceasul de apoi *[dr-ului C.] Răileanu*[8]*. Mi-a spus că nu i-a plăcut pentru că eu nu am înţeles spiritul eroic al legionarilor.*

La interogatoriul din 31 august 1959, p. 390, Dinu Pillat a declarat:

Alt legionar era Arşavir Acterian, [care] se ocupa cu anticariatul clandestin. I-am dat romanul meu şi el mi-a împrumutat Pe marginea prăpastiei. *L-am rugat să-mi procure o carte legionară franceză,* Trimisul Arhanghelului, *reportaj despre viaţa lui Corneliu Zelea*

---

8 **Fiind bolnav de tuberculoza, în anii ’30 Dinu Pillât mersese la dr. C. Răileanu pentru şedinţe de pneumotorax.**

Codreanu, scrisă de fraţii Tharaud. El mi-a adus-o la spital, la Radian, spunându-mi s-o citesc iute, ceea ce am şi făcut; a doua zi i-am restituit-o şi el mi-a restituit romanul meu.

f

În interogatoriul din 25 noiembrie 1959, p. 422, se menţionează că *Dinu Pillat a vorbit despre [Sandu] Lizărescu şi influenţa lui în scrierea romanului* Aşteptând ceasul de apoi, *şi apoi de [spre] analiza făcută de acesta romanului. [A vorbit] despre Aurel Vlad, căruia i-a dat romanul şi cu care a discutat problemele mistico-legionare din el.*

În interogatoriul din 31 decembrie 1959, p. 450, a fost consemnată fraza:

I se prezintă romanul şi-l recunoaşte.

În sfârşit, în interogatoriul din 24 februarie I960 am găsit, printre altele, următoarele afirmaţii ale lui Dinu Pillat:

Contest că am făcut parte vreodată din fosta mişcare legionară. Am scris la o revistă, Perspective, *în 1948, director fiind Gheorghe Florian şi redactor Alexandru Lizărescu, revistă*

independentă, [care] nu apărea în cadrul Facultăţii de Drept. […] Romanul Aşteptând ceasul de apoi *l-am început în 1948 şi l-am terminat în 1955, l-am dat pentru citit lui Radian, Lizărescu, Voiculescu, Ranetti etc. Unora nu le-a plăcut, altora, da. Speram să se schimbe regimul şi să-l pot publica. M-am inspirat din psihoza mistică a mişcării legionare, nu l-am scris cu intenţie subversivă.*

y

La proces, Jaurès Benea, apărătorul lui Dinu Pillat, a subliniat că inculpatul „este produsul vechii societăţi şi nu a avut posibilitatea să se reeduce, pentru că, dată fiind originea sa, nu s-a putut încadra”, apoi a arătat că acesta „este bolnav TBC pulmonar şi, în concluziuni, cere o pedeapsă justă să-şi poată da seama că a greşit şi, după executarea pedepsei, să devină un element util societăţii”.

Trimis în judecată pentru „crima de trădare de patrie şi pentru crima de uneltire contra ordinii sociale”, Dinu Pillat a fost condamnat la

pedeapsa cea mai grea, adică la 25 ani de muncă silnică şi la 10 ani de degradare civică. După ce a stat în detenţie la închisorile Jilava şi Gherla, Dinu Pillat s-a întors acasă după 5 ani, 4 luni şi 3 zile, pe 28 iulie 1964, în urma amnistiei generale aplicată deţinuţilor politici.

La câţiva ani de la eliberare, Dinu Pillat a încercat să-şi recupereze romanul de la Arhivele Statului, dar i s-a comunicat oficial că acel corp delict dispăruse din dosarul penal şi că nu era de găsit.

În anii ’90, doamna Silvia Colfescu, directoarea Editurii Vremea, a cercetat Arhivele, fiind prima editoare a documentelor Procesului Noica – Pillat[9], iar cu acea ocazie, la rugămintea familiei, a făcut demersuri pentru recuperarea cărţii *Aşteptând ceasul de apoi*, angajându-se să o publice. La acea dată, a primit răspuns negativ din partea oficialităţilor, fiind informată că manuscrisul fusese distrus.

---

9 *Prigoana. Documente ale Procesului C. Noica, C. Pillât, N. Steinhardt, Al. Paleologu, A. Acterian, S. Al-George, Al. O. Teodoreanu etc.,* **Ed. Vremea, Bucureşti, 1996; ed. a II-a, 2010.**

Tot în anii ’90, scriitorul şi sociologul Stelian Tanase a studiat Arhivele în vederea elaborării undi cărţi despre procesul intelectualilor1 şi a încercat, la rândul său, să dea de urma romanului pierdut. I s-a răspuns că manuscrisul fusese ars. În aceeaşi perioadă, cercetătoarea Carmen Brăgaru, documentându-se pentru teza sa de doctorat având ca subiect destinul şi opera lui Dinu Pillat[1011], a parcurs cu meticulozitate documentele procesului, nereuşind să afle nimic despre cartea dispărută din dosarul penal.

Trebuie subliniat apoi faptul că, după 27 de ani de la condamnarea intelectualilor din lotul Noica – Pillat, „în şedinţa publică din 10 martie 1997, Curtea Supremă de Justiţie a admis recursul în anulare declarat de procurorul general împotriva sentinţei nr. 24 din 1 martie 1960 a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militară şi deciziei nr. 77 din 7 aprilie 1960 a

---

10 **Stelian Tanase,** *Anatomia mistificării***, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1997; ed. a Il-a, 2003.**

11 **Carmen Brăgaru,** *Dinu Pillât, un destin împlinit,* **Ed. DU Style, Bucureşti, 2000.**

Tribunalului Suprem – Colegiul Militar […]. Au lipsit toţi intimaţii inculpaţi, 11 fiind decedaţi".

După examinarea corpurilor delicte, respectiv studiile lui Constantin Noica, *Anti-Goethe* şi *Povestiri din Hegel,* romanul lui Dinu Pillat, *Aşteptând ceasul de apoi,* romanul lui Mircea Eliade, *Pădurea interzisă*, cartea *Ispita de a exista* a lui Emil Cioran şi articolul acestuia, intitulat *Scrisoare către un prieten din depărtare*, răspunsul lui Constantin Noica la articolul menţionat şi intro.

ducerea lui Vintilă Horia la *Antologia poeţilor români din exil*, Curtea Supremă de Justiţie din 1997 a apreciat că acele scrieri nu conţineau „idei legionare, potrivnice ordinii sociale existente atunci în România […]. Dimpotrivă, tematica abordată, ca şi ideile dezvoltate în cuprinsul scrierilor menţionate demonstrează cu elocvenţă caracterul lor artistic de valoare, realizat de autori cu mijloace de creaţie specifice, unele originale, iar altele inspirate din proza străină ce s-a bucurat de

necontestată apreciere din partea criticii literare universale” (vezi şi pp. 2—168, voi. VIII).

Criticul literar George Ardeleanu, cel mai recent căutător al manuscrisului lui Dinu Pillat, a povestit cu diferite prilejuri legate de această temă următoarele:

„În decursul anului 2004 (am continuat şi în 2005), am avut prilejul să consult la CNSAS Dosarul procesului «Noica – Pillat», un dosar imens, de 21 de volume (6356 de file). La CNSAS acest dosar poartă două numerotări consecutive: P (Fond Penal) 118988, respectiv P 336. Scopul studiului era redactarea unei teze de doctorat consacrate lui N. Steinhardt[12], inculpat, după cum se ştie, în acest proces. Ştiam cate ceva despre cazul romanului *Aşteptând ceasul de apoi* de Dinu Pillat, principalul cap de acuzare în procesul acestuia. Ştiam că fuseseră confiscate două exemplare, după cum aflasem – chiar din documentele procesului – că unul din exemplare

---

12 **George Ardeleanu,** *N. Steinhardt şi paradoxurile libertăţii*, **Ed. Humanitas, Bucureşti, 2009.**

fusese distrus, iar altul păstrat pentru a constitui «corp delict» în proces.

Ei bine, în deschiderea primului volum al procesului există un opis de 19 pagini, în care sunt menţionate documentele din primele opt volume. În acest opis, la volumul 6, sunt menţionate următoarele documente: *Ordonanţă de ataşare la dosar a corpurilor delicte,* filele 1—3, *Anti-Goethe* de Constantin Noica, manuscris şi dactilogramă, filele 4—338, şi lucrarea *Aşteptând ceasul de apoi* de Dinu Pillat, dactilogramă, filele 339—307.

Eram încântat, crezând că am descoperit ceea ce se credea pierdut. Extrem de emoţionat, cu mâna pe telefon să-i spun doamnei Monica Pillat marea veste, am cerut volumul 6. Deziluzie totală! Volumul 6 nu corespundea deloc cu opisul, în loc de 507 existau doar 84 de file, iar documentele erau altele decât cele specificate în opis. Era singurul caz de acest tip, toate celelalte volume corespunzând cu opisul. Mai mult decât atât, toate volumele (mai puţin volumele 20 şi 21, consacrate Recursului în anulare din 1996—

1997) au copertele uzate, hărtănite şi inscripţionate cu formula *Republica Populară Română* (logic, de vreme ce procesul a avut loc în 1960). Volumul 6, în schimb, avea copertele nou-nouţe şi era inscripţionat cu *Republica Socialistă România* (ceea ce nu mai este… logic). De aici o serie de noi supoziţii, deziluzii şi aşteptarea timorată a unei «revelaţii» care întârzia să apară".

Minunea s-a petrecut însă pe 1 martie 2010, când în sala de lectură a CNSAS, cu ocazia lansării ediţiei a II-a a cărţii lucrate de doamna Silvia Colfescu, *Prigoana. Documente ale Procesului C. Noica, C. Pillat, N. Steinhardt, Al. Paleologu, A. Acterian, S. Al-George, AL O. Teodoreanu etc.,* o cercetătoare a instituţiei-gazdă, doamna Raluca Spiridon, a adus vestea descoperirii romanului lui Dinu Pillat în Fondul Bibliotecii CNSAS din sediul Arhivelor de la Popeşti-Leordeni.

La 10 martie 2010 mi s-a înapoiat manuscrisul ţinut 51 de ani în detenţie. Recunoştinţa mea se îndreaptă către doamna

Silvia Colfescu şi către toţi cei care, în decursul timpului, au încercat să dea de urma acestui roman atât de drag tatălui meu, pentru care el şi prietenii lui au suferit torturi de nedescris. Mulţumesc, de asemenea, domnului Dragoş Petrescu, preşedinte al CNSAS, şi domnului Virgil Ţârău, vicepreşedinte al CNSAS, precum şi doamnelor cercetătoare Cristina Anisescu şi Raluca Spiridon, care m-au ajutat să intru în posesia cărţii.

Pentru evitarea unor posibile nedumeriri din partea istoricilor şi cercetătorilor literari, aş vrea să fac, în încheiere, o remarcă: decalajele temporale sau anacronismele prezente în roman[13] se datorează faptului că, în mod evident, *Aşteptând ceasul de apoi* nu este un document istoric, ci o ficţiune, în care datele reale sunt relativizate. Nicăieri în roman nu se precizează intervalul de timp al desfăşurării acţiunii, iar aluziile la personajele şi* evenimentele care au

---

13 **Cum ar fi: anul apariţiei** *Istoriei literaturii române* **de G. Căli- nescu, anul apariţiei** *Istoriei filozofiei contemporane,* **vol. I, de P.P. Negulescu, anul primei reprezentaţii a** *Scrisorii pierdute.*

inspirat construcţia epică servesc coerenţei viziunii literare, nu rigorii cronologice reale.

Am speranţa că reacţia publicului cititor la această carte, scoasă la lumină după atâta amar de vreme, va da în sfârşit răspuns întrebării de demult a autorului:

Nu ştiu când şi cum va ajunge să apară acest roman, ce anume îi va fi dat să însemne în planul relativ al contemporaneităţii noastre literare şi, mai ales, în absolutul creaţiei epice.

484

a întrebarea:

- Arunci tu, sau să lași pe cine întâi?

- Te las pe tine...

Nicoară se trase un pas înapoi, destinzându-și brațul cu gestul unui aruncător de disc. Dar, ce se întâmpla deodată?

Nu mai era nimic din ceeace fusese până atunci. Ștefănucă se așeza în stradă, apucat de braț. În nedumerirea lui deșăvârșită, nici a ajunse să răspundă individului, care îl amenința cu cuvintele:

- Să nu încerci cumva să te smucești sau să faci vreo mișcare, că te dracul. Să fim înțeleși!

x x x

x x x

În carcera străină, Ștefănucă se simțea înmormântat de viu. Un stupid rău, apăsător, necunoscut încă pentru el. Lipsa de aer îl înăbușea. Nu putea să stea decât în picioare, cu trupul constrâns la o rigiditate, care îl dusese cu încetul la amorțire, în timp ce mușchii abia îl mai țineau, gata să se taie. Apoi, orcum urletele lui, niște urlete scoase parcă de un animal pradă înjunghierii, îl pătrundeau de fiecare dată până în măduva oaselor, prelung și ascuțit.

Ștefănucă își duse mâna la fruntea asudată rece, de unde o lăsă încet pe față, cu nevoia de a recunoaște prin pipăit identitatea trăsăturilor sale. Totul nu ajungea încă să încapă în logica ființei lui. Fusese Duminecă seara la teatru, așa cum hotărâse Rotaru. A venit și atentatului, însă, în locul explozie așteptate, urmase lucrul firesc dela capătul străzii Antim, când un necunoscut păsește [redacted] unde i se așezară [redacted] dela pantofi și apoi i se închisese ușa aceasta pe piept, [redacted] nimic întrebat nimic. Ce era adevărat din tote ceeace trăise [redacted] își urmau mai departe gimnastica în gol, încercând în zadar [redacted] de cura de trapez a unei certitudini.

Într'un târziu, asfixiat, capul lui Ștefănucă alunecă pe piept, [redacted] fără cunoștință.

x x x

x x x

În birou, la lumina rece a zilei, cosașarul carcerii din bemă [redacted] la început că se risipește. Cândurile, coordonate la loc, dădeau lui Ștefănucă o carecare prezență de spirit, binevenită pentru [redacted] lui. Foarte curând însă, răcaxul de destindere al nervilor

pagini din manuscrisul lui Dinu Pillat, purtând ştampila Ministerului Afacerilor Interne al R.P.R. Corecturile aparţin autorului.

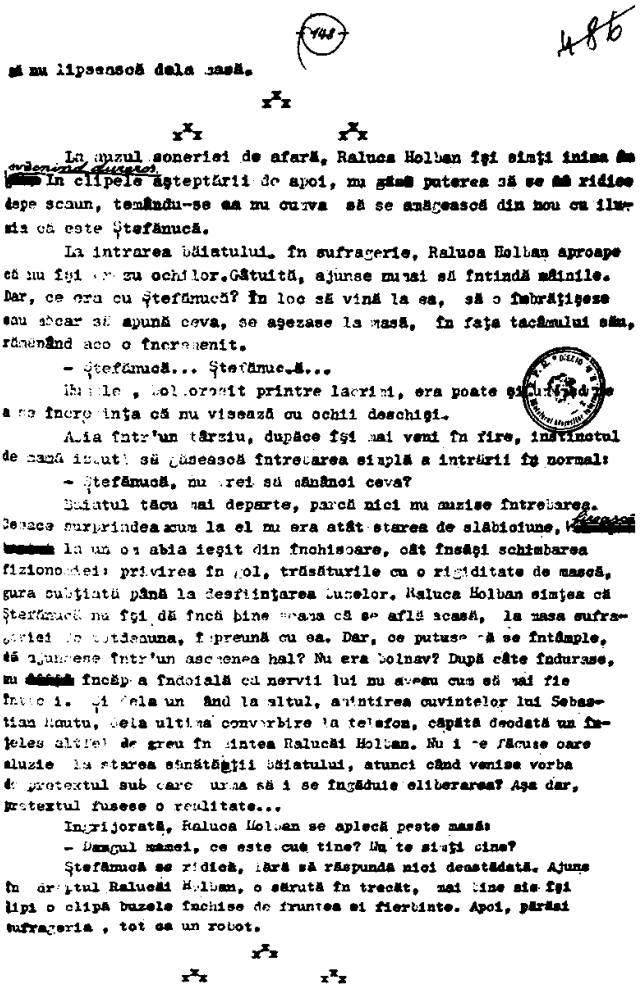

să nu lipsească dela masă.

x x x

x x x x x x

La auzul soneriei de afară, Raluca Holban îşi strînse inima în pumni. In clipele aşteptării de apoi, nu găsi puterea să se ridice după scaun, temându-se ca nu cumva să se năpustească din nou cu ilu zia că este Ştefănucă.

La intrarea băiatului în sufragerie, Raluca Holban aproape că nu îşi crezu ochilor. Gătuită, ajunse numai să întindă mîinile. Dar, ce era cu Ştefănucă? În loc să vină la ea, să o îmbrăţişeze sau măcar să spună ceva, se aşezase la masă, în faţa tacîmului său, rămînînd aco o încremenit.

- Ştefănucă... Ştefănucă...

Ochii ei, înecaţi printre lacrimi, erau poate şi curioşi de a se încredinţa că nu visează cu ochii deschişi.

Abia într'un târziu, după ce îşi mai veni în fire, înţelesese de cînd învăţase să găsească întrebarea simplă a întîrzierii în normal:

- Ştefănucă, nu vrei să mănînci ceva?

Băiatul tăcu mai departe, parcă nici nu auzise întrebarea. Ceeace surprindea acum la el nu era atît starea de slăbiciune, [illegible] la un om abia ieşit din închisoare, cît însăşi schimbarea fizionomiei: privirea în gol, trăsăturile cu o rigiditate de mască, gura cuţiată până la desfiinţarea buzelor. Raluca Holban simţea că Ştefănucă nu îşi dă încă bine seama că se află acasă, la masa sufrageriei de totdeauna, împreună cu ea. Dar, ce putuse să se întîmple, să ajungese într'un asemenea hal? Nu era bolnav? După câte îndurase, nu încăpea îndoială că nervii lui nu aveau cum să mai fie întregi. Şi dela un ând la altul, amintirea cuvintelor lui Sebastian Mantu, dela ultima convorbire la telefon, căpătă deodată un înţeles altfel de greu în mintea Ralucăi Holban. Nu i se făcuse oare aluzie la starea sănătăţii băiatului, atunci când venise vorba de pretextul sub care urma să i se îngăduie eliberarea? Aşa dar, pretextul fusese o realitate...

Înspăimîntată, Raluca Holban se aplecă peste masă:

- Dragul mamei, ce este cu tine? Nu te simţi bine?

Ştefănucă se ridică, fără să răspundă nici deastădată. Ajuns în dreptul Ralucăi Holban, o sărută în trecăt, mai bine zis îşi lipi o clipă buzele închise de fruntea ei fierbinte. Apoi, părăsi sufrageria, tot ca un robot.

x x x

x x x x x x

Notă asupra ediţiei

Am editat manuscrisul tatălui meu folosind în general ortografia şi normele gramaticale în vigoare. Totuşi, pentru păstrarea atmosferei

acelui timp, nu am modernizat nici anumite forme lexicale *(mosafir, fotei, dispoziţiune* etc.), nici grafia unor cuvinte (i*chaise-longue*, *volley*, *crocket*, *cassa* etc.) şi, exceptând câteva cazuri în care sensul ar fi fost ambiguu, în construcţii de tipul „am aşteptat pe X”, „am dat lui Y” nu am anticipat complementul prin pronume („l-am aşteptat pe X”, „i-am dat lui Y”), potrivit normei de azi.

Pe de altă parte, am schimbat *a desemna* în *a desena* atunci când apărea cu acest sens, pe care cititorul actual s-ar putea să nu-l mai discearnă în prima formă, azi învechită; la fel, am trecut *a răbda locului* în *a răbda să stea locului* şi *a-şi da părerea* în *a-şi da cu părerea.* În unele cazuri, am schimbat *datorită faptului că* în *datfiind că* sau în *pentru că* şi *datorită* în *din cauza,* variantele din urmă fiind mai potrivite în context.

Am înlocuit peste tot *Gramama* cu *Granmama.* De asemenea, am îndreptat câteva pleonasme.

Se înţelege că toate aceste intervenţii –

precum şi altele, mărunte, pe care nu le mai consemnez – sunt risipite în puţine locuri din text.[14]

Toate notele din subsolul romanului îmi aparţin.

M. P.

Aşteptând ceasul de apoi

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul I

În tropotul obosit al celor două mârţoage, căruţa îşi urma drumul în noapte, în golul câmpurilor fără sfârşit. Ţăranul nu primise decât în silă să ia cu el pe cei trei studenţi, după câte se întâmplaseră la târg. De la începutul drumului, tăcea mereu, încremenit ca o momâie în dosul cailor care nici nu păreau că sunt mânaţi de cineva.

Rotaru, student în ultimul an la Medicină, se aplecă din nou asupra rănitului întins în fundul

---

14 **Intervenţiile editoriale menţionate mi-au fost sugerate de Ioana Pârvulescu, bună cunoscătoare a literaturii epocii în care se înscrie romanul, căreia ţin să-i mulţumesc pe această cale.**

căruţei, sub un braţ de fân. După ce îi luă pulsul, se trase înapoi.

— Are febră mare! Bine însă că altfel s-a mai liniştit. Delirul său, cu citatele din Apocalips, a fost dramatic…

— Nu mi-am închipuit niciodată că în subconştient poţi să ai memoria unor texte într-o asemenea măsură, observă al treilea dintre studenţi, care urma Teologia, ca şi individul rănit.

Rotaru nu mai spuse nimic, cu atenţia furată de o stea care cădea prelung în adâncul nopţii de iulie. Tăcerea se închegase la loc peste tropotul copitelor, lăsând gândurile într-o stare de amorţire, ca şi trupurile înghesuite laolaltă în spaţiul prea strâmt al căruţei.

— Ah!… îl vedeţi?… îl vedeţi?… îngerul… Iese din templu şi strigă cu glas mare celui ce şade pe nor: pune secera şi seceră, fiindcă s-a copt secerişul pământului… Uitaţi-vă!… Uitaţi-vă cum sunt aruncaţi ciorchinii în

y

teascul cel mare al mâniei lui Dumnezeu!…

Sângele… A ieşit sângele din teasc până la zăbalele cailor!… începu rănitul să se zbată din nou.

Rotam apucă braţul căruţaşului, să oprească mârţoagele.

— Mă tem de-o hemoragie. Cât poate să mai fie până la dispensar?

Celălalt teolog dădu din umeri: se afla pentru prima oară prin părţile locului, aşa că nu avea cum să cunoască drumul până la dispensarul satului, unde Rotam îşi făcea stagiul de practică.

De fapt, întrebarea fusese pusă ţăranului, care nu răspunse decât într-un târziu, după ce se uită la cadranul cerului:

— Pe la miezul nopţii o da Dumnezeu să ajungem…

Rotaru duse încă o dată mâna la pieptul rănitului:

inima acestuia bătea tot mai surd. Nu rămânea timp de pierdut. Aşezându-se la loc, cu genunchii la gură, în coasta rănitului toropit de febră, se pomeni blestemându-şi clipa în care se

apucase de Medicină. Poate că altfel nu s-ar fi simţit atât de răspunzător de viaţa camaradului, nu ar mai fi avut luciditatea profesională a gravităţii cazului său, dublată de conştiinţa că nu este în stare să facă nimic pentru el. La prima hurducătură a căruţei care pornise din nou, se întoarse fără voie spre celălalt teolog. Aproape nu-şi crezu ochilor când îl desluşi în genunchi, cu capul plecat şi mâinile împreunate. Desigur, se ruga. De ce, în aceeaşi clipă, nu putea şi el să facă la fel? Hotărât.

Luther avea dreptate crezând în predestinare: sunt oameni înzestraţi de la început cu harul lui Dumnezeu, pe când alţii nu ajung niciodată să aibă parte de el, refuzându-li-se de la naştere dreptul la mântuire. Dacă lucrurile stăteau astfel, ce valoare puteai să mai atribui justiţiei metafizice a creştinismului? O clipă, ţinu să-şi întrebe camaradul, dar se gândi că rugăciunea acestuia trebuie respectată. În bălăbănirile căruţei, nedumeririle se destrămară apoi cu încetul, pentru a face până la urmă loc numai impresiilor puternice de peste zi.

Pentru a li se zădărnici întrunirea care începuse pe oborul iarmarocului de la capătul micului târg evreiesc, ce minte bolnavă de frică răspândise din senin zvonul că veniseră să dea foc dughenelor îmbâcsite? Rotaru nu mai văzuse niciodată un asemenea fenomen de psihoză colectivă. Îşi aminti că făcuseră senzaţie de când sosiseră în coloană de marş, disciplinaţi ca o unitate militară. Forfota iarmarocului, cu tocmeli şi aldămaşe, se potolise cu încetul. Mulţimea pestriţă de ţărani, în cuprinsul căreia deosebeai uşor prezenţa negustorilor evrei cu şapcă şi cizme, sfârşise prin a se îmbulzi în jurul grupului, ca la cine ştie ce comedie de bâlci. Andriţoiu, studentul care zăcea acum rănit pe fundul căruţei, luase cuvântul, vorbind oamenilor ca din Apocalips. Atunci, de undeva, din capătul uliţei, izbucnise un glas sfâşiat de femeie, urmat curând de tumultul unor vociferări isterice. Rotaru nu reţinuse cuvintele în jargon. Înţelesul lor era însă al unui strigăt de alarmă, prevestind incendierea târgului. Să fi fost o manevră organizată? în orice caz, în aceeaşi clipă, câţiva jandarmi se arătaseră

din mai multe părţi, gata să-şi facă loc prin mulţime cu paturile de armă. Bătaia începuse fără alte preambuluri, cuprinzând repede toată aria iarmarocului. O larmă asemănătoare grindinei, cu ţipete şi înjurături amestecate de-a valma, se ridicase asurzitoare în coasta târgului, care îşi oblonise îndată dughenele. Cine trăsese primele focuri? Greu de ştiut. La un moment dat, pe când se lupta să iasă din încleştarea unui grup de oameni, Rotaru văzuse în apropiere pe Andriţoiu grămadă la pământ, cu celălalt camarad, de la Teologie, străduindu-se să-l ajute. Fusese împuşcat în burtă. Cu mare greutate, amândoi transportaseră apoi rănitul printre căruţe, ocolind locurile de încăierare, până la marginea oborului. Acolo, numai sub ameninţarea revolverului lui Rotaru un ţăran se lăsase hotărât să facă drumul cu ei.

«A.

A. A

— Mă scuzaţi, doctorul Weissman nu mai lucrează aci?

Rotaru tresări de pe scaun. Aţipise, cu

bărbia în piept, în camera de consultaţii a dispensarului. După sosirea de la miezul nopţii, se grăbise să dea primele îngrijiri efective bietului Andriţoiu, slăbit rău de tot ceea ce însemnase pentru un om în starea lui drumul cu căruţa. Telefonase apoi unui coleg de la spitalul oraşului, cerând o ambulanţă. Andriţoiu trebuia operat fără întârziere. Maşina, venită într-un târziu, în cursul dimineţii, nu plecase decât cu puţin timp în urmă.

Celălalt teolog întovărăşise rănitul, hotărât să-l asiste până la capăt. Cu părul năclăit, cu obrajii nebărbieriţi de două zile, Rotaru nu putea să facă în clipa aceea decât o impresie dintre cele mai proaste. În picioare, se înclină uşor stânjenit:

— Îmi daţi voie să mă prezint: Rotaru! Sunt detaşat provizoriu în locul lui Weissman. Ştiţi, în cadrul practicii de vară, pe care ne sileşte Ministerul s-o facem la sate… Doamna Răutu, dacă nu mă înşel?

Rotaru fusese prevenit de Ghiţă, sanitarul, că Adina Răutu sosise cu soţul ei la moşie, aşa că putea să se aştepte oricând la o vizită, ştiindu-se

că dispensarul constituia una din operele ei de binefacere.

Soţia ministrului Sebastian Răutu, o femeie de vreo cincizeci de ani, îşi arăta vârsta sub borurile largi ale pălăriei de pai. Rochia subţire de vară, croită după factura unui model indicat mai degrabă pentru o fată tânără, nu o prindea câtuşi de puţin, punând în valoare îngreunarea adipoasă a trupului. Tot atât de stânjenită ca Rotam, Adina Răutu îşi plimba acum privirea prin încăpere, ca şi cum vedea pentru prima oară lucrurile de acolo: canapeaua de piele; dulapul de sticlă cu seringile pentru injecţii, instrumentele de mică chirurgie şi flacoanele de medicamente; portretul Reginei, parcă presărat cu pistrui de excrementele muştelor; masa cu o scrumieră plină cu mucuri de ţigară, un pahar cu apă şi volumul *L'homme, cet inconnu*[15] al doctorului Alexis Carrel… într-un târziu, spuse cu un zâmbet silit:

— Cred că faci treabă bună cu dispensarul nostru.

---

15 *Omul, acest necunoscut (fr.).*

Strâmbătura gurii lui Rotaru dezvălui o dantură urâtă:

— Ce treabă? Dispensarul este mizerabil utilat. După câte am simţit, stocul de medicamente a fost trocat de Weissman fără ruşine. În ultimul timp, ajunsese să facă injecţii cu apă distilată. Nu am nici neosalvarsan, nici acid nicotinic, nici chinină, adică nimic din ceea ce este esenţial aci. Şi apoi cum să fac singur faţă nevoilor unei circumscripţii medicale cuprinzând nu mai puţin de cinci sate? Judecaţi şi dumneavoastră!

Adina Răutu plecă ochii. I se vorbise pe un ton cu care nu era obişnuită. Se simţea atinsă în susceptibilitatea ei de fondatoare a dispensarului. Articulă cu greu:

— Lasă, toate sunt remediabile!

Rotaru făcu un gest cu mâna, care spunea mai mult decât orice.

Învingându-şi antipatia pentru tânărul doctorand lipsit de maniere, Adina Răutu încercă să fie amabilă:

— Domnule doctor, nu vrei să iei un aperitiv

cu noi, la conac? Cu acest prilej, putem să dezbatem lucrurile pe îndelete.

Rotaru se aştepta atât de puţin la o asemenea propunere, încât nici nu ştiu ce să răspundă pe moment. Ca printr-un făcut, tot satul întâmplându-se să fie ieşit la prăşitul porumbului, nu i se găsea niciun bolnav în sala de aşteptare, sub pretextul căruia să scape de invitaţie. Până la urmă, fără să aibă încotro, se văzu silit să primească. Îşi scoase halatul de consultaţii, rămânând în hainele sale negre, uşor lustruite. Numai gulerul răsfrânt al cămăşii, de o curăţenie îndoielnică, şi pantofii de tenis îl mai acomodau, ca ţinută, la ziua de vară.

Afară, pe când începură să umble prin praful gros al uliţei, cu soarele arzător al amiezii în creştet, Adina Răutu legă vorba din nou:

— Şi în ce anume vrei să te specializezi, domnule doctor?

— În endocrinologie.

— Interesant.

Interesant… Rotaru se revedea seara, în încăperea scundă, citind din tratatul Simonnet-

Brouha la lumina chioară a opaiţului, pe când alături se auzeau, în răstimpuri, gazdele horcăind prin somn în aerul greu. Numai atunci mai izbutea să se integreze cât decât în destinul specialităţii viitoare, care aproape că începuse să i se pară o himeră după această lună de ieşire din civilizaţie. Se simţea făcut pentru experienţe de laborator, sortit, poate, să ajungă un alt Columb pentru continentul fiziologiei omului, încă nedescoperit pe deplin, de pe latitudinea glandelor. În loc să aibă însă răgazul de a lucra în direcţia specialităţii propuse, se vedea silit să îşi cheltuiască energia în deşert, cu combaterea sifilisului fără neosalvarsan şi a pelagrei fără acid nicotinic. Interesant…

Adina Răutu nu mai spuse nimic. Îşi dădea seama instinctiv că toate bunele ei intenţii se deformau în celă.

y

lait, refractate ca de o prismă spartă. Tăcu resemnată, cu acea conştiinţă a singurătăţii pe care o avea ori de câte ori încerca să stabilească o punte de apropiere cu oamenii şi se vedea silită

să recunoască zădărnicia lucrului.

Ajunseseră între timp în parc, pe aleea umbrită de coroanele stufoase ale castanilor. În dreapta se vedea suprafaţa gazonului lucios, proaspăt stropit cu furtunul.

Ce făcea Andriţoiu în clipa aceea? Operaţia luase, oare, sfârşit? Scăpase totuşi cu bine? Gândurile lui Rotaru se învârteau stăruitor în jurul camaradului rănit, pentru a ieşi măcar cu ele din ambianţa domeniului familiei Răutu.

— Sebasto, îţi prezint pe noul nostru doctor de la dispensar. L-am invitat la un aperitiv, să ne cunoaştem mai bine. II las cu tine până sfârşesc ceva la bucătărie.

După ce se aşezară în scaunele de pai, care se găseau la îndemână pe cerdacul conacului, Sebastian Răutu întrebă la întâmplare, numai pentru a spune ceva:

— Ei, cum găseşti lucrurile pe-aici?

— Găsesc că sunt ceea ce se rezumă să fie: mizerie.

— Ce vrei, mizeria este o imanentă a vieţii

sociale!

J y y

— Bine, dar…

— Iartă-mă că te întrerup! Faci cumva politică?

— Da. Adică nu chiar…

— Cum? Nu înţeleg.

— Să vedeţi, fac parte din mişcarea Vestitorilor.

Fruntea lui Sebastian Răutu se încreţi, în timp ce mâna cu ţigara i se opri în aer. Aşadar, ca printr-un făcut, se vedea confruntat din nou cu problema pe care încercase s-o uite cu numai câteva clipe în urmă.

— Ei, şi? Cum adică? De ce crezi că nu faci politică militând în rândurile Vestitorilor?

— Vedeţi, cred că politica în ţara noastră înseamnă *Scrisoarea pierdută* a lui Caragiale. Chiar şi azi, deşi aparenţa lasă poate altă impresie datorită evoluţiei formale a lucrurilor. Mişcarea Vestitorilor nu se socoteşte un partid politic de teapa celorlalte, care să corespundă mentalităţii de continuitate în oportunism şi

compromis a regimurilor parlamentare de la noi, cu realitatea exprimată de vorba cetăţeanului Mitică: „Pleacă ai noştri, vin ai noştri…” Noi încercăm să prefigurăm un om nou.

Sebastian Răutu ascultase cu buzele strânse, fără să-şi privească interlocutorul, amânând aprinderea altei ţigări, până când Rotaru sfârşi ceea ce avea de spus. În ascuţirea figurii, nasul i se desena acum şi mai proeminent.

— Sunt de acord cu dumneata într-o singură privinţă. Într-adevăr, *O scrisoare pierdută* ne defineşte moravurile politice de ieri şi de azi. Şi eu aş merge chiar mai departe, susţinând că opera comică a lui Caragiale urmează să ne reprezinte în aceeaşi măsură şi mâine. Dar, pentru aceasta, de ce să te scandalizezi? Caţavencu, Tipătescu.

Pristanda ne sunt endemici. Ce vrei? Suntem în ţara

românească, la periferia Orientului… Şi apoi, oportunismul şi compromisul, formele de manifestare ale geniului nostru de lichele

iremediabile, nu trebuie să uităm că ne-au salvat totdeauna ca stat. Ce v-a venit din senin să vă revoltaţi că ne-a fost dat să avem ca cetăţean pe Mitică, iar nu pe Iisus? Nu vă daţi seama de ridicol?

Sebastian Răutu, care se încălzise treptat, se întrerupse la intrarea servitoarei cu tava cu aperitive.

— Te rog, serveşte-te!

Fără nicio plăcere, Rotaru luă cu o mână paharul întins şi prinse, cu cealaltă, o măslină în vârful scobitoarei.

Dar, chiar în clipa aceea, se auzi rostogolirea unor roţi de trăsură dinspre intrarea parcului.

— Ah, trebuie să fi sosit mosafirii!

Cu o senzaţie de uşurare, Rotaru spuse în grabă, aşezând paharul la loc pe tavă:

— Eu am să vă las.

— Bun. Nu te mai reţin, că este târziu. Ne mai vedem însă, cât mai stau pe-aici. Ştii cum să ieşi din parc?

— Da. Vă salut.

Rotaru se depărtă, fără să o ia însă pe unde venise de teamă să nu dea de mosafirii proaspăt sosiţi. Ştiind că zidul din jurul parcului are o portiţă dosnică, ce răspundea pe o latură a satului, se înfundă pe nişte alei scunde de arţar şi nimeri ieşirea fără să rătăcească

prea mult. Încerca să se gândească numai la Andriţoiu, dar, în loc să-l vadă pe el, aşa cum fusese luat de ambulanţă, cu privirea rătăcită, cu tot sângele scurs din obraji şi buzele învineţite, era urmărit mai departe de capul lui Sebastian Răutu. Ca un ac de gramofon rămas împiedicat pe cercul de sunete al unei plăci defecte, mintea lui se oprise la o frază peste ale cărei cuvinte nu ajungea să treacă: „Caţavencu, Tipătescu, Pristanda ne sunt endemici. Ce vrei? Suntem în ţara românească, la periferia Orientului…”

Găsind portiţa încuiată, Rotaru se văzu silit să sară peste ea. Uliţa satului era goală, cum o lăsase la dus. Numai o găină ieşise de-a curmezişul, căutând prin praf ceva de ciugulit.

În sufrageria conacului, abia dacă se mai

simţea zăpuşeala de afară. După alungarea muştelor, ferestrele fuseseră închise şi storurile lăsate.

9

Intrând în sufragerie, Adina Răutu indică locul fiecăruia. Gazdele se aşezară la capetele mesei, Grigore şi Raluca Holban în dreapta, iar colonelul Ioanid în stânga lor.

Pe când servitoarea aducea primul fel, Sebastian Răutu îşi înăbuşi un căscat de plictiseală. De câte ori veneau la ţară, din inerţia unei tradiţii, chemau la masă pe vecinii lor de moşie. Apoi nu se mai vedeau cu ei până în vara anului următor, când masa se repeta aidoma. Deşi de vreo cincizeci şi ceva de ani, deci de o vârstă cu Sebastian Răutu, Grigore Holban arăta mai degrabă dintr-o generaţie cu tatăl acestuia. Chel, fără culoare, cu guler înalt, de modă veche, umblând îmbrăcat numai în haină neagră şi pantaloni vărgaţi. Îşi făcuse studiile universitare la Paris, unde se specializase în istoria antică a Orientului. După Primul Război Mondial, tatăl său, membru al Academiei şi fruntaş cu prestigiu

al fostului partid conservator, sfârşise prin a determina cercurile în drept să înfiinţeze un post de conferenţiar la Secţia de istorie a Facultăţii de Litere din Bucureşti. Dar cariera de profesor universitar a lui Grigore Holban nu ţinuse mult timp, datorită faptului că nu se găsea nimeni amator să audieze cursurile unei specialităţi lipsite de orice interes contingent. După suprimarea conferinţei, efectuată sub pretextul unor economii bugetare, se retrăsese pentru totdeauna la moşie, luându-şi cu el şi întreaga bibliotecă. De atunci trăia acolo ca un huhurez, preocupat numai de studiile sale. Uneori, Sebastian Răutu şi ceilalţi profesori se pomeneau cu câte o broşură subţire, extrasul unui articol publicat de Grigore Holban în revistele de specialitate din străinătate. Soţia cu cei trei copii veneau să stea cu el pe răstimpul vacanţelor de vară, rămânând încolo cu casa la Bucureşti. Pentru Sebastian Răutu, Raluca Holban prezenta un interes mult mai redus. Un model de virtute casnică, cu un rest de romantiozitate din epoca de la începutul secolului.

Colonelul Ioanid nu avea nimic din specificul militarului de carieră. De fapt, era pensionar de un deceniu şi trăia la moşie aproape tot anul. Burlac, cu teorii misogine pline de haz. Fumător de pipă. Obişnuit să bea zeci de ceaiuri pe zi, pe care şi le pregătea singur la samovar. Nu citea decât cărţi de călătorie. Mare şahist, era găsit adesea cufundat de unul singur într-o partidă începută cine ştie de când, reconstituind după tratate de specialitate lovituri consemnate ca memorabile. Cum reprezenta „o figură” în judeţ, Sebastian Răutu se ţinuse de el să facă politică în cadrul organizaţiei locale a partidului. Colonelul sfârşise prin a primi de hatârul şefului, fără să înţeleagă însă a sacrifica prin aceasta comoditatea tabieturilor sale. Numai în toiul alegerilor se vedea silit să se mişte cu maşina prin judeţ, alături de Sebastian Răutu. La întruniri, rămânea placid, pe undeva în preajma şefului, izbutind totdeauna să se sustragă cu o glumă dacă i se propunea cumva să ia cuvântul.

Sebastian Răutu începu prin a se adresa lui Grigore Holban, care mânca cu nasul în farfurie:

— Ei, coane Grigore, la ce mai lucrezi?

— La ceva extrem de interesant. Din păcate, nu am la îndemână toată bibliografia necesară. Am comandat la Londra ce îmi mai lipseşte, dar nu am primit încă nimic. Studiul meu se intitulează *Influenţa şcolii filosofice reformate a lui Moaseu asupra jurisdicţiei imperiale din epoca dinastiei Han*.

Pe scaunul de alături, Raluca Holban roşi până la rădăcina părului observând că atât Sebastian Răutu, cât şi colonelul Ioanid abia îşi stăpâneau râsul.

Adina Răutu, care fusese până atunci cu gândurile în altă parte, avu deodată prezenţa de spirit a impasului. Se grăbi să schimbe vorba, întrebându-şi prietena:

— Dragă, ce s-a întâmplat anul acesta că nu sunt şi copiii cu voi?

Raluca Holban şovăi cu răspunsul. Cum să mărturisească adevărul, împărtăşindu-le pe faţă refuzul băieţilor de a o întovărăşi, ca în vacantele fiecărui an, sub cuvânt că se socoteau mobilizaţi în serviciul mişcării Vestitorilor

pe tot răstimpul campaniei electorale? Sebastian Răutu ar fi început, desigur, cu ironiile. Şi dacă acelea pe seama bietului Grigore se învăţase să le sufere, cu inima strânsă, unele pe seama lui Ştefănucă şi Lucian chiar că nu ştia cum ar fi fost în stare să le rabde în tăcere.

— Liliana este cu noi, numai că a rămas acasă, gândindu-se că nu avea rost să vină singură, fără fraţii ei.

Cât despre băieţi, mai întârzie încă prin Bucureşti. Cu cât cresc, cu atât copiii îţi scapă mai mult.

Adina Răutu mai întrebă într-o doară:

— Stefanucă nu urma să dea bacalaureatul?

y

— Nu. Mai are un an.

Sebastian Răutu crezu că este cazul să spună şi el ceva:

— Pe Stefanucă nu-l ştiu prea bine. Despre Lucian însă pot să mă pronunţ în deplină cunoştinţă de cauză. Este cel mai bun student din câţi am avut în ultimul

y

timp. Un cap limpede. Serios. Organizat. Poate încă prea puţin personal în păreri, resimţindu-se de pe urma influentei anumitor lecturi. Dar aceasta este ceva inerent

y

vârstei. La seminar, ia totdeauna cuvântul. Sigur pe el, aproape prezumţios. Îmi place!

Pe când se schimbau farfuriile, colonelul Ioanid deschise vorba asupra unui subiect care îi stătea pe limbă de la sosire. Tot aşteptând nerăbdător să se sfârşească întrebările şi răspunsurile de circumstanţă, se foise pe scaun într-o asemenea măsură, încât fata care servea la masă fusese îndreptăţită, în felul ei, să-l creadă muncit de crampe.

— Aţi auzit, desigur, cum înţeleg Vestitorii să facă propagandă electorală! Demagogia pe premise creştine… Este un adevărat scandal! Şi când jandarmii, alarmaţi de caracterul anarhic al întrunirilor, încearcă să împrăştie lumea, propagandiştii răspund cu focuri de revolver. Chiar ieri am auzit că la…

Sebastian Răutu nu îl lăsă să sfârşească:

— După toate aparenţele, avem a face cu un fenomen de psihoză mistică. Un tineret dezaxat a căzut victimă pseudomesianismului lui Toma Vesper. Individul mi-este bine cunoscut, că doar am urmat împreună la Liceul Internat din Iaşi. Un idiot... Trebuie să vă povestesc

0 scenă care pune de ajuns de comic în valoare misticismul său, de ereditate sigur sifilitică. Pe-atunci întâmplarea făcuse vâlvă în liceu. Vesper era în clasa a cincea sau a şasea. Ora de religie. Popa vorbeşte la catedră despre „Minunile în religia creştină”. În bănci, o lipsă de interes vecină cu somnul. Nu ajunge popa să sfârşească bine, că, iată, se ridică Vesper: „Părinte, să vedeţi, mi s-a întâmplat şi mie să trăiesc o minune...” Popa priveşte cruciş, în timp ce clasa izbucneşte în hohote. Dar Vesper nu se pierde cu firea: „În noaptea învierii, pe când mă întorceam de la biserică, mi s-a arătat în capul satului Sfântul Gheorghe. Armăsarul se frământa pe loc, speriat de balaurul care îl păndea dintr-o latură. Sfântul Gheorghe a ridicat suliţa şi a străpuns

într-o clipă trupul lighioanei…”. Puteţi să vă închipuiţi capul popii! Sfântul Gheorghe să se arate unui mucos dintr-a cincea, nici măcar premiant… Rezultatul: Vesper s-a ales cu nota trei, iar Sfântul Gheorghe a ajuns emblema Vestitorilor.

Sebastian Răutu tăcu. Prins de povestire, lăsase să

1 se sleiască bucata de friptură. Pe când se grăbea acum să sfârşească restul din farfurie, observă cu nemulţumire că nu avusese efectul aşteptat. Femeile rămăseseră pe gânduri, părând a nu pune la îndoială realitatea miracolului. Grigore Holban privea mai departe în farfurie, aşa că nu puteai să ştii dacă este surprins sau măcar amuzat, în timp ce colonelul se mărginise să exclame stupid:

— Ce chestie!

Pe când se aducea desertul, Sebastian Răutu simţi nevoia de a se întoarce asupra subiectului.

— Aşa-zisa mişcare a Vestitorilor reprezintă o primejdie mult mai mare decât pare la prima

vedere. În public, caută să mistifice lumea cu demagogie pe premise creştine, cum spunea colonelul. În cerc închis însă, lucrurile se întâmplă cu totul altfel. Sunt organizaţi în grupe de şoc. Au arme. Se pregătesc să răstoarne ordinea politică a formei noastre de stat, fără să le pese de consecinţe. La Siguranţă ne vin mereu rapoarte din partea agenţilor strecuraţi printre ei. Nu este de glumit. Trebuie luate măsuri.

Raluca Holban tresări neliniştită. În timp ce îşi lua o felie de pepene, mâinile ei avură un tremur uşor:

— Ce măsuri?

— Dizolvarea mişcării în preziua alegerilor. Anularea listelor sale de candidaţi. Sigilarea sediilor. Arestarea conducătorilor instigatori. Aproape toţi membrii guvernului au ajuns la concluzia mea. Mai rămâne să-l hotărăsc pe primul-ministru. În tembelismul său senil, îşi închipuie şi acum că mişcarea Vestitorilor nu este decât un joc inofensiv de copii…

Colonelul Ioanid se amestecă în vorbă:

— Bine, dar cum să luăm o asemenea

măsură înainte de-a avea împuternicirea unui vot al Parlamentului? Cazul mi se pare fără precedent.

— Forma este lucrul cel mai uşor de găsit. Dizolvarea poate să se facă de-a dreptul prin dispoziţiunile unui jurnal al Consiliului de Miniştri. Nimic mai simplu.

Întârziind să înceapă pepenele, Sebastian Răutu urmă peste o clipă pe alt ton:

— Ceea ce mi se pare mai penibil este însăşi structura vieţii sociale dorite de tineretul Vestitorilor. Lumea

y

„Omului nou”. O uniformizare absolută. Nu mai ai dreptul să vezi şi să judeci decât printr-o singură prismă, care ţi se impune din oficiu. Pluralitatea punctelor de vedere, punerea în ecuaţie a problemelor, dialectica inteligenţei se condamnă ca generatoare de haos. După câteva milenii de evoluţie a gândirii, forma ideală a societăţii să ni se reveleze deodată în stupul de albine sau muşuroiul de furnici?

y

Adina Răutu se uita tot mai nedumerită la soţul ei.

O surprindea înverşunarea lui asupra problemei Vestitorilor acum, la masă, cu nişte oameni fără preocupări politice. De totdeauna, îl ştia eminamente sceptic, când nu era de-a dreptul cinic. Judeca totul cu un umor al lui. Nu dramatiza niciodată. Atunci?

Capitolul II

De câteva nopţi începuseră marile vânturi de toamnă. În lungile sale insomnii, Raluca Holban auzea mereu foşnetul copacilor din parc umplând întunericul: ceva ca nişte haotice acorduri de orgă.

Peste zi, un cer tulbure închidea atmosfera. Toamna, mai mult decât oricând, castelul izbutea să fie în nota peisajului, cu aparenţele sale de cavou istoric. Fără nicio legătură cu arhitectura solului, reşedinţa de la moşie a familiei Holban putea să aducă aminte contemporanilor actul de excentricitate al cutărui miliardar american care a ţinut să cumpere, să demonteze şi apoi să

reconstituie, pe meleagurile sale de peste ocean, un autentic castel de Ev Mediu francez. De fapt, zidurile masive şi posomorâte, cu ogive gotice, fuseseră ridicate cu stângăcie de un strămoş din partea Ralucăi Holban, strămoş cu ceva sânge polonez, care înţelesese pe vremea domniei lui Ştefan cel Mare să se conformeze marelui stil feudal. Aşezat în ţinutul de stepă al Moldovei de Nord, aproape de răscrucea hotarelor, simulacrul de castel avusese de suferit de-a lungul anilor toate încălcările istoriei acelor locuri, părăginindu-se majestuos peste împilări şi pângăriri. Din toate reparaţiunile făcute, ultima şi cea mai substanţială se impusese cu prilejul hotărârii luate de Grigore Holban de a se retrage la moşie. Tavanele grele nu mai ameninţau acum să se prăbuşească asupra încăperilor neobişnuit de cuprinzătoare.

În cenuşiul acelei dimineţi de toamnă în care galbenul frunzelor din parc ajunsese să aibă reverberări de lămpi aprinse în plină zi, Raluca Holban simţise deodată o tulburătoare identitate de atmosferă cu o epocă de mari sfâşieri din

copilăria ei. Cum mai puteau să stăruie amintiri de la vârsta de cinci ani? Şi ce neaşteptată intuiţie o făcea, după atâta amar de ani, să se regăsească fetiţă, să-l regăsească pe tata Andu din zilele sfârşitului său de leucemie, să retrăiască lucrurile de atunci, deopotrivă în amândoi? Pradă unei nelinişti apăsătoare, lăsase gospodăria în grija slugilor şi se închisese singură în odaie, unde se pomeni într-un târziu scriind cu sufletul în reflux:

1892. Era ultima toamnă. Andu o ştia bine. Suferea de un cancer al sângelui, într-una din formele care nu lasă răgaz. Stătea ca de obicei în chaise-longue, *cu basca în cap şi mantaua pe el, înfăşurat într-un mare pled vărgat, aşa că nu avea cum să simtă răceala vâscoasă a dimineţii. Palma*

9

unei frunze de castan căzuse la întâmplare pe picioarele sale, rămânând acolo, ciudată, ca o mână de fiinţă preistorică. Pe sus, corbii tot scormoneau tăcerea. În ceata scămosată

9 9

dintre copaci, castelul din faţă se desena ca un vas-fantomă.

— Tata Andu!

Vocea de copil venea pe alee, rostogolindu-se ca o castană. Şi, peste o clipă, se ivi lângă chaise-longue *făptura de o şchioapă a Ralucăi:*

— Tata Andu, când plecăm cu gâştele sălbatice?

Cu o zvâcnitură de deget, întrebarea întoarse de-a valma zilele unui an întreg. Era tot toamnă, Andu, cu fetiţa de mână, o pornise pe câmp. Gerul îşi pierduse de multfluidităţile marine, desfăşurând o opacitate de plumb pe întinderea stepelor cu recoltele strânse. Un vânt larg umfla pieptul Câinii de vânătoare alergau departe înainte, adulmecând urma pe miriştile pustii. Andu simţise nevoia să umble cu paşi mari, aşa că de la o vreme o luase pe Raluca în spate, cu picioarele pe după gâtul său. Şi, deodată, vocea de sus izbucnise, cu degetul întins:

— Tata Andu, ce-i acolo?

Un cârd de gâşte sălbatice trecea sub cerul

coborât, vâslind dinspre stufărişul iazurilor. O fulguranţă de alb, ireală în scrumul anotimpului. Şi aripile se şi stinseră pe orizont.

— Nişte gâşte sălbatice în drum spre ţările calde. Vin de sus, de la miazănoapte, de unde le-au gonit întunericul şi frigul…

Întorcându-seprin înserarea timpurie, Andu se trezise spunând Ralucăi povestea Selmei Lagerlofcu uimitoarea călătorie a lui Nils Holgersson cu gâştele sălbatice.

— Tata Andu, hai să plecăm şi noi cu gâştele sălbatice, ca băieţelul.

— Acum este prea târziu. Au plecat toate. Lasă, la anu'…

— E mult la anu'?

— Un an…

— Un an? Cât e un an? Cât castelul, cât cerul, cât biserica? Cât?

Lângă chaise-longue, *Raluca aştepta mereu. Tăcerea lui Andu o făcu să creadă că nu auzise întrebarea:*

— Tata Andu, când plecăm cu gâştele

sălbatice? Când?

— Cum să plecăm, Raluca? Nu vezi că tata este bolnav?

— Bine, dar în ţările calde nu sunt doctori?

Pe faţa de sticlă a lui Andu trecu un zâmbet, ca o părere. Ceaţa se înteţea înjur tot mai apăsător. Oare moartea nu era o destrămare, ca ceata însăşi?

Alături, ca un scâncet, vocea Ralucâi:

— Tata Andu, când plecăm? Spune1 De ce nu spui?

Golul ceţii se umplu pe neaşteptate cu dangătul clopotelor de la biserică. Un dangăt prelung, făcut din reveniri care nu lăsau răgaz ecoului să se stingă pe deplin.

— Tata Andu, de ce bat clopotele? tresări Raluca.

— Cine ştie? Poate a murit cineva în sat... răspunse Andu, înflorat şi el.

— De ce bat clopotele când a murit cineva?

— Ştiu eu? Aşa este obiceiul. Se anunţă o plecare. Aşa cum face şi locomotiva la ieşirea trenului din gară, sau sirena vaporului când

acesta părăseşte portul.

— Când mori, pleci?

— Da, într-un fel…

— Cum?

Andu întoarse capul spre Raluca. În aburii ceţii, o văzu răsfrântă ca într-o oglindă cu apele uşor stinse: mică de tot, înduioşător comică sub gluga de ploaie ca o scufa de pitic, într-o mână ţinea o castană pe care abia putea s-o cuprindă toată.

— Hai, tata, spune, cum?

— Cum, ce? întrebă Andu, ale cărui gânduri se pierdeau de îndată.

— Cum pleci când mori?

— Ştiu eu, fetiţa mea? Cum să-ţi spun? Ieşi din tine, îţi laşi trupul ca o frunză uscată… Ajungi ceva fără cuprins…

Pentru Raluca, cuvintele lui îndu se alăturau ciudat. Era ca atunci când o auzea pe Granmama vorbind franţuzeşte.

— Tata Andu, ce-i aia „fără cuprins”? apucă Raluca la întâmplare cuvântul, ca pe un fluture în vârful degetelor.

— Fără cuprins? Ceea ce nu încape în nimic, bunăoară aerul…

Andu nu ajunsese să sfârşească fraza, pentru că dinspre castel începuseră să se ridice chemările lui Granmama:

— Raluca… Raluca… Raluca…

Mâna lui îndu, sidefie în lipsa ei de sânge, făcu o mişcare spre Raluca. Gest de mângâiere? De oprire?

— Uite, tata, castana, până mă întorci să ai cu ce să te joci!

În jurul chaise-longue«/ «z, *singurătatea se refăcu în cercuri.*

Începuse o nouă zi. Andu şedea întins cu basca în cap şi mantaua pe el, înfăşurat în acelaşi mare pled vărgat. Raluca îl lăsase singur, pentru a se duce să înmormânteze o rândunică pe care o găsise moartă pe alee. I-o arătase şi lui. Luând pasărea în palmă, i se păruse grea ca o piatră în corsetul aripilor scorţoase.

De dimineaţă, la ceai, Andu nu fusese în stare să ia nimic. Lipsă de poftă de mâncare? Faringele oprea de la început orice înghiţitură, cu

praguri fierbinţi care se ridicau până în cerul gurii. Gândurile, tot mai subţiri în articularea lor precară îl sfârşeau acum ca obişnuitele hemoragii nazale. Cât despre pleoape, căpătaseră o materialitate grea, care făcea ca până şi privirea deschisă să însemne un efort.

Ceaţă? Nu. Cădea seara. Totuşi parcă nu era nici aceasta. O clătinare de ape străvezii. În faţă, vasul-fantomă se scufunda solemn. Copacii înşişi începeau să-şi piardă forma. Pledul, mâinile, el? vru să ridice capul, să mişte braţele deasupra apei. Sugrumată în gâtlejul uscat, vocea nu ajunse să strige decât o dată, înainte de înec:

— Ralucal

Apoi, nimic. Numai tăcerea, cântând din orgă deasupra spaţiilor fără dimensiuni.

— Tata Andu, ce-i?

Raluca, care alergase din capătul aleii, se uita nedumerită la tatăl ei. Îl trase de braţ. Mâna alunecă moale într-o parte. Dormea. O arăta şi capul căzut în bărbie. I se păruse numai că fusese chemată. Dar cum dormea aşa, cu ochii deschişi?

Până şi păpuşa, când o culca pe spate, îşi închidea ochii. Cine ştie? Poate că oamenii mari dorm cu ochii des.

y

chişi, aşa cum numai ei sforăie noaptea.

Raluca se depărtă tiptil, în vârfulpicioarelor, să nu tulbure somnul lui tata Andu.

În patul mare, de două persoane, Raluca se pierdea cu totul. Până mai adineauri, înainte să înceapă sforăitul, mâna lui Granmama o tot căutase în răstimpuri, să vadă dacă nu alunecase prea la margine sau dacă nu se mistuise cumva sub plapuma pe măsura bătrânească a patului.

Raluca se întoarse din nou de pe o parte pe alta, jură să-şi găsească somnul. La ferestrele înalte se auzea mereu acelaşi fâsâit de aripi. Vântul? Gândurile Ralucăi săreau ca nişte lăcuste prin întuneric. Totul fusese ciudat în ultimele zile. O luaseră în grabă de mână când încă nu sfârşise bine mormântul defrunze pentru rândunica moartă, rânduit lângă mormântul mămichii. O duseseră la castel şi o închiseseră cu cheia în

odaie, unde i se serviseşi mâncarea. De ce o pedepsiseră când nici acum nu se ştia vinovată cu ceva? În zadar plânsese şi se zbătuse. Nimeni nu dăduse niciun răspuns întrebărilor ei, nici chiar Granmama când venise seara să se culce, cu ochii plânşi şi toată numai tremurături. A doua zi rămăsese închisă mai departe. Încercase să se joace cu păpuşa, să se uite la cartea cu multe animale. Se plictisise însă repede. Strigase, bătuse cu pumnii în uşă, plânsese din nou. Apoi, într-un târziu, se aşezase pe taburetul ei, hotărâtă să ţină de urât peştişorului din bocal. Dar peştişorul dormea în apă, cu totul străin de ea. Observase atunci cu mirare că şi el ţine în somn ochiul holbat, ca tata y y

Andu. Toată amiaza bătuseră clopotele la biserică. Pentru rândunica moartă? Abia pe seară i se dăduse, în sfârşit, drumul. Alergase prin toate încăperile strigând pe tata Andu, să i se plângă în faţă. De nicăieri nu venise niciun răspuns. În sufragerie luaseră loc la masă numai ea şi Granmama. Întrebase din nou de tata Andu. Şi, pentru prima oară, Granmama mărturisise cu

privirea în farfurie:

— Tata Andu a plecat cu gâştele sălbatice…

Totul se tulburase deodată. În ochii Ralucăi începuseră să înoate de-a valma macaroanele din farfurie, paharul cu apă, scaunul gol de peste masă, bufetul cu vâsăria… Şi plânsul se dezlănţuise cu sughiţuri. Nu putuse să înghită nimic. Tata Andu să plece cu gâştele sălbatice, fără ea!… S-o lase singură cu întunericul odăilor, cu copacii goi şi croncănitul corbilor!… După masă, în prima clipă când simţise că ochii celorlalţi nu mai sunt pe ea, se repezise afară, luând drumul spre poarta parcului. Se oprise acolo, cu răsuflarea tăiată. Dincolo începeau câmpul şi cerul. În zadar se silise să surprindă ceva mişcându-se pe sus în întunericul tot mai plin. Plecaseră toate gâştele sălbatice. Tata Andu le apucase pe ultimele. Şi nu mai rămăsese niciuna pentru ea, niciuna!

Cu capul în pernă, Raluca plângea înăbuşit. Apoi, pe nesimţite, răsuflarea se potoli. Numai uneori, la răstimpuri depărtate, câte un mic sughiţ de plâns mai tresălta până la suprafaţă, ca

un ecou târziu.

Plângea? De ce? Nu se auzea de-afară un gâgâit ca o goarnă? Şi fluturarea aripilor, aproape de tot, atingând fereastra? Raluca sări din pat, cu lacrimile zvântate din senin. Porni în fugă de-a curmezişul încăperii, până la fereastră. Bucuria o cuprinse toată. Clipi des. O gâscă sălbatică, oprită din zbor, o aştepta acolo. Niciun înger nu putea să fie mai frumos! Bătea din aripi, gâgâindu-şi chemarea. Ce să ia cu ea? îşi puse la întâmplare gluga de ploaie în cap şi pelerina deasupra cămăşuţei de noapte. Îi veni să sărute păpuşa, să-şi ia rămas-bun de la peştişorul din bocal, de la Granmama, de la rochiţa de catifea, de la animalele din carte (măcar de la Hipopotam)... Dar, iată, se şi găsea pe spinarea primitoare a gâştii, cu braţele prinse bine după gâtul ei! închise ochii să nu ameţească. Simţea cum se ridică mereu, în timp ce auzul i se umplea tot mai mult cu un foşnet de aripi, crescând acum de pretutindeni. Îndrăzni într-un târziu să întredeschidă pleoapele. Nu zbura singură. Înjur, rânduite în cârduri, fâlfâiau în întinsul aerului

nenumărate alte gâşte sălbatice. Cât vedeai cu ochii, numai aripi albe, ducând cerul cu ele…

Mâna Ralucăi Holban lepădă creionul, pentru a cuprinde şi sprijini fruntea înfierbântată. Când Liliana năvăli în odaie cu telegrama în mână, îşi găsi mama nemişcată, într-o atitudine care nu te lăsa să înţelegi ce este cu ea.

— Mami, bucură-te! O telegramă de la băieţi. Ascultă: „Sosim mâine cu personalul. Trimiteţi trăsura gară. Îmbrăţişări. Stefanucă”.

y y y

Sculată în picioare, cu conştiinţa reîntoarsă ca prin farmec la prezentul clipei, Raluca Holban apucă telegrama din mâna feţei. Pe buze i se desena un zâmbet nelămurit, parcă străin.

— Eu te las, că mă duc să mă spăl pe cap. Pachiţa mi-a pus apa de ploaie la încălzit.

Raluca Holban rămase cu ochii pe telegramă. Numai ea ştia prin ce griji trecuse până la primirea acesteia. Cu o lună în urmă, ziarele din Bucureşti menţionaseră, tot mai alarmate, incidentele provocate de partizanii Vestitorilor pe întreg cuprinsul ţării. Chiar în

preajma alegerilor, fusese dată publicităţii hotărârea Guvernului de a dizolva mişcarea, aşa cum preconizase Sebastian Răutu.

Apoi se răspândiseră zvonuri cu privire la percheziţii şi arestări. Şi de la Bucureşti, mereu, niciun semn de viaţă, până la vestea de acum, care venea în sfârşit să risipească toate temerile.

Raluca Holban părăsi odaia, simţind nevoia să împărtăşească şi soţului ei cuprinsul telegramei. Intră la el fără să mai bată la uşă:

— Grigore, am primit o telegramă de la băieţi. Vin mâine cu personalul!

Grigore Holban, care lucra la masa de scris, cu capul îngropat după un maldăr de cărţi, îşi ridică privirea tulbure, vădit surprins că nu i se bătuse la uşă. Apoi, că putea să fie sustras de la lucru numai pentru atât. Întorcându-se la fişa redactată după textul din *Tehenli*, se mărgini să bombăne:

— Să vie sănătoşi!

éz

„, 4!

Peste noapte, odată cu căderea vânturilor, atmosfera se limpezise pe neaşteptate. Lumina soarelui, îndulcită de vitraliile toamnei, cuprinsese din nou colţul acela de ţară, părând hotărâtă să statornicească la loc vremea frumoasă.

Liliana putea acum să-şi reia hamacul în stăpânire, ceea ce nici nu întârzie să facă îndată după sfârşitul mesei. În loc să înceapă lectura cărţii luate cu ea, rămase din prima clipă cu ochii pe cerul parcului, unde zeci de berze se pregăteau pentru marele zbor de plecare: spectacol cu ceva solemn ca un ritual.

— Tânără copilă, îngăduie bătrânului tău frate să-şi odihnească truditele oase! declamă cu o înclinare ceremonioasă Stefanucă.

y

Liliana, care nu simţise apropierea paşilor, tresări şi se întoarse într-un cot:

— Acum, că suntem numai noi doi, fără mama care te-a monopolizat de la sosire, să-ţi cer socoteală! Ce ţi-a venit să te aiureşti toată vara

cu politica, în loc să-mi ţii tovărăşie? Nu am avut cu cine să pescuiesc, cu cine să merg călare… De jucat *crocket* numai cu mama ştii bine că n-are niciun haz. Ce să mai spun? Halal frate! Am ajuns să constat pe pielea ta adevărul că vârsta te face măgar.

Stefanucă zâmbi înduioşat. Aci, cu mama, cu Liliana, cu parcul încă plin de ecoul jocurilor din trecut, parcă începea să se simtă din nou copil.

— Ei, ce-ai rămas aşa? Mai întâi, dă-mi raportul! Ce filme ai văzut… Cu care fete te-ai mai întâlnit… Hai, ce-aştepţi?

— Află că n-am fost la cinema de la plecarea voastră din Bucureşti, după cum n-am avut nici cinstea şi plăcerea să mă întâlnesc cu vreuna din scumpele tale colege.

— Ei nu?!

— Am luat parte la campania electorală.

— Bine, mă, cum poţi să-ţi pierzi timpul umblând să lipeşti afişe, să urli cu golanii „Jos cutare” şi „Sus cutare”, să spargi capete la înghesuială?

Stefanucă zâmbi din nou. Ce ştia Liliana din hama.

cui ei? Şi, la urma urmelor, de ce s-o lămurească? Tot *y 7 7*

nu putea să ia lucrurile în serios. Deci schimbă vorba cu înţeles:

y

— Ah! Am uitat să-ţi spun… Ţi-am văzut supirantul. Pe Totonel. L-am întâlnit într-o dimineaţă pe bulevard.

Liliana îşi bâlbâi cu ciudă suprema invectivă:

— Eşti un idiot!

De fapt, de când începuse să se ducă pe la ceaiurile grupului de prietene, adică de anul trecut, din clasa a şasea, Liliana nu întâlnise niciun băiat pe gustul ei. Îi găsea pe toţi proşti şi încrezuţi. Odată, la un asemenea ceai, Totonel, un băiat de vârsta lui Ştefănucă, încercase s-o sărute în timpul dansului. Răspunsul fusese prompt: o pereche de palme. Spre necazul ei însă, întâmplarea făcuse senzaţie, de atunci toţi

cunoscuţii obişnuind să pomenească numele lui Totonel ori de câte ori ţineau s-o scoată din sărite.

Pentru a o împăca, Ştefănucă începu cu complimentele:

— Tânără copilă, am impresia că vara ţi-a priit de minune. Te-ai bronzat. Ţi s-a deschis părul. Şi înotul parcă te-a mai tras la strung. Privirile bătrânului tău frate se declară mulţumite.

Liliana roşi din nou, de astă dată de plăcere. Înaintea colegelor lăsa să se înţeleagă că nu face caz de fizicul ei. Mai mult, îşi bătea joc cu fiecare prilej de manifestările cochetăriei. În ascuns însă, se privea adesea în oglindă, cercetându-se încruntată.

— Tânără copilă, un campion îţi face cinstea să te provoace la o partidă de ping-pong.

Liliana se desprinse din hamac, afectând sarcasmul:

— Un campion? Ha!... Ha!... Ha!

Apoi amândoi o porniră în fugă, luându-se

la întrecere până la masa de ping-pong, care se afla aşezată la capătul terenului de *crocket.* Acolo se apucară să întindă plasa. Pe când îşi ridica paleta, Liliana observă pe Lucian depărtându-se de unul singur spre fundul parcului. Nu putea să-l sufere. Pe cât ţinea la Ştefănucă, pe atât de puţin se împăca, în schimb, cu fratele cel mare. Niciodată nu se distrase împreună cu el, parcă bătrân din naştere. În copilărie, când se jucau de-a Pieile-Roşii[16], cu pene în cap şi feţele tatuate, târându-se de-a buşilea prin iarbă, trăgând cu arcul în păsările curţii, împresurând cu strigăte sălbatice castelul, preschimbat în ochii lor în ferma unor colonişti albi, Lucian se ţinea deoparte, bătându-şi joc de ei, cu aere de superioritate, până ajungea să le strice dispoziţia complacerii în ficţiune. Când îşi făcuseră, cu puţini ani în urmă, o casă în copac, cu tot

---

16 **în copilăria sa, Dinu Pillât se juca şi el, adesea, cu prietenii de-a Pieile-Roşii, scriitorul său preferat din acea perioadă fiind Karl May (1842—1912), autorul celebrelor romane de aventuri** *Winnetou, Old Shatterhand* **etc.**

dichisul, nici nu avusese tragerea de inimă să urce până sus, să vadă măcar cum stau. Nu călărea cu ei, nu îi întovărăşea la pescuit în lunca Prutului. În schimb, domnul gândea… Chiar şi în clipa aceea, Liliana îl găsea de luat la palme, cum trecea prin apropierea lor grav şi distant, fără să le ia în seamă prezenţa. În loc să umble ca Ştefănucă, într-o ţinută sumară, de sport, era de o eleganţă ridicolă, cu fular de mătase petrecut înăuntrul cămăşii;

În nişte pantaloni lungi de promenadă, parcă atunci scoşi de sub fierul de călcat; cu un model de sandale dezvelind piciorul, ca la o femeie… Puah!

Întorcându-şi privirea de la el, Liliana se grăbi să servească prima minge:

— *Play!*

După ce îşi ocoli fratele şi sora, Lucian dădu în aleea mare de nuci, hotărât să facă înconjurul parcului. În familie, un sentiment de apropiere şi înţelegere îl lega numai de tatăl său. Existenţa lui Grigore Holban nu i se părea întru nimic ciudată, cu atât mai puţin demnă de luat în

derâdere. Un savant nu putea să trăiască decât ca un schimnic al cărţilor. Într-o oarecare măsură, fiul se socotea sortit să ducă un gen de viaţă asemănător. Numai că el, ca filosof, urma să se valorifice cu alt răsunet. În ultimele clase de liceu şi apoi în primii ani de facultate, Lucian nu făcuse altceva decât să-şi întregească cultura la zi, citind cu o stăruinţă care îl anemiase şi totodată îi stricase vederea. Ambiţia lui era să aibă şi el un cuvânt de spus în dilemele de orientare ale spiritualităţii contemporane. Sfârşitul epocii de formaţiune intelectuală se întâmplase să coincidă cu anul când mişcarea Vestitorilor începea să câştige teren, polarizând simpatiile tineretului. Deşi refractar oricărei forme de disciplină, Lucian nu întârziase să se alăture grupului de militanţi de la facultate, încredinţat că, în marea criză morală a acelui ceas al istoriei, păstrarea unei atitudini de neutralitate ar fi însemnat pentru el pierderea celui mai interesant prilej de a se afirma pe o idee, mai ales că se şi închipuia singurul în stare să construiască un sistem de gândire politică pe premisele încă nebuloase ale

„omului nou”.

V

A. «A.

Zilele se păstrau senine, cu un soare blând. În aer pluteau funigei. Frunzele îngălbeneau liniştit, într-o mare pace a firii.

În parc, urma mai departe strânsul nucilor, cu ajutorul unei droaie de copii din sat: unii, urcaţi în copac sprinteni ca nişte maimuţe, scuturau crengile mai înalte, în timp ce alţii adunau de pe jos în coşuri. Când văzură însă la capătul aleii pe Ştefănucă şi Liliana prinzând o ţintă cu cercuri concentrice pe scoarţa unui copac şi depărtându-se apoi, cu un număr de paşi, pentru ca de acolo să se pregătească fiecare cu arcul, niciunul dintre copii nu mai răbdă să stea locului, dând năvală ca la un spectacol de panoramă.

Cu un zbârnâit scurt, săgeata porni din arcul lui Ştefănucă şi nimeri într-unul din cercurile periferice ale ţintei. Liliana îşi întinse arcul la rândul ei: săgeata i se înfipse chiar în cercul negru din centru.

— Bravo! izbucni Ştefănucă, gata să tragă o nouă săgeată. Fără voie, simţea însă că jocul nu îl prinde ca altă dată: nu mai era în stare să ochească liniştit, nici să mânuiască arcul cu hotărâre. Mai mult, rezultatul însuşi îl lăsa acum indiferent. De altminteri, acelaşi lucru începuse să se întâmple şi la ping-pong, şi la *crocket.*

Lua parte la toate într-un fel de inerţie, numai de hatârul Lilianei.

— Eu renunţ! mărturisi Ştefănucă după ce sfârşi cele cinci săgeţi pe care le avea fiecare de tras.

— Se poate? Te dai bătut fără să mai încerci nicio revanşă? se miră Liliana, cu obrajii aprinşi.

— M-am plictisit… îţi recunosc superioritatea, fără rezerve… Uite, mai bine fa instrucţie cu copiii! Vă las arcul meu… încercă Ştefănucă să scape, văzând droaia care căsca gura în jur.

Propunerea neaşteptată păru să surâdă Lilianei, care puse îndată arcul în mâna unui puşti mai răsărit, în timp ce ceilalţi şovăiau între a rămâne pe loc şi a o rupe la fugă.

Ştefănucă se depărtă spre ieşirea parcului, răscolind cu pasul frunzele uscate. Zilele de vacanţă la moşie, de obicei atât de plăcute pentru el, parcă îşi pierduseră farmecul. Abia aştepta să se întoarcă la Bucureşti, să fie din nou laolaltă cu camarazii. Stilul de viaţă eroic, în reprezentările sale cele mai deosebite, îl încântase totdeauna pe Ştefănucă. Pe la doisprezece ani, se visa D'Artagnan din romanul lui Dumas. Împreună cu alţi trei colegi, care înţeleseseră la rândul lor să-şi însuşească câte un rol)

de muşchetar, se purtase un timp după cele mai stricte reguli ale onoarei cavalereşti. Fără ştirea mamei, înscris într-un club sportiv, luase pe atunci şi lecţii de scrimă... Venise apoi epoca romanelor poliţiste, cu Sherlock Holmes. De astă dată, Ştefănucă nu avea să se mai conceapă decât detectiv amator. Cu pasiunea cu care alţii dezleagă cuvinte încrucişate, începuse să urmărească prin ziare crimele şi furturile enigmatice, întreprinzând în gând ancheta fiecărui caz. Un revolver de alarmă nu îi mai părăsea buzunarul... Ultima lectură hotărâtoare a

adolescentei lui Stefanucă fusese aceea a unui roman de Cronin, *Cheile împărăţiei*, cu care căpătase deodată revelaţia fenomenului creştin, cum nu i se mai întâmplase cu niciun alt prilej. Tipul părintelui Chisholm, atât de *altfel* complex prin bunătate, înţelegere şi umor, făcuse ca idealurile de virilitate, întâmplate până atunci pentru el de eroii atâtor romane de aventură, să i se pară deşertăciuni. Nu se mai gândea decât să ajungă misionar, să se ducă la rândul său cu cuvântul Evangheliei în ultimele ţinuturi neconvertite la creştinism. Îşi făcea planuri cum să treacă la catolicism, ştiind că în ortodoxie nu sunt misionari. În acest timp, colegul său de bancă, Nicoară, fostul Athos din epoca în care el însuşi juca rolul lui D'Artagnan, organiza într-ascuns prima „frăţie de cruce" pe liceu. Stefanucă se înregimentase de la început, dintr-un sentiment de solidaritate colegială. Curând, se întâmplase să fie câştigat de-a binelea, părându-i-se că este vorba tocmai de ceea ce corespundea mai bine cu aspiraţiile sale de ultimă oră. Mişcarea Vestitorilor nu se desemna, într-un fel,

ca o grupare de misionari laici, care îşi propunea să reformeze societatea contemporană, în cele mai multe cazuri creştină doar cu numele? O luptă de cruciat îl aştepta chiar cu oamenii din ţară, aşa că renunţase de la sine la ideea de a urmări acelaşi lucru tocmai)

În China, Africa de Sud sau insulele Polineziei…

Afară, în largul stepei învălurate unde ajunsese tot umblând de unul singur, cu gândurile la camarazii de la Bucureşti, Ştefănucă se trezi la un moment dat împresurat de marile umbre ale înserării. Nici nu-şi dăduse bine seama când apusese soarele, când apucase să se reverse cireada spre sat, cu tălăngi domoale. Un vânt subţire începea să se facă simţit dinspre malul basarabean al Prutului, înfiorând atmosfera. Ştefănucă luă drumul înapoi, cu mâinile adâncite în buzunare.

Capitolul III

Era aproape ora nouă când Lucian se trezi din somn.

Nu părăsi patul îndată, moleşit încă de visul

pe care îl avusese spre ziuă. Obsesiile din somn trădau în el o criză sexuală, începută din epoca adolescenţei, când îşi dăduse seama că nu este structurat normal. Prin clasa a şasea

de liceu, primele simptome de manifestare apăruseră legate de noul său coleg de bancă, un tip de efeb. Cu nedumerire, dar totodată şi cu conştiinţa unei plăceri tulburi de anticipare a păcatului, se surprinsese îndrăgostit. Izbucnea în adevărate crize de gelozie ori de câte ori avea impresia că prietenul este mai drăguţ cu alţii. II invita la cinematograf. Îi făcea lucrările pentru şcoală. II răsfaţa cu împlinirea oricărei dorinţe, mai ales că băiatul nu primea niciun ban de buzunar de la părinţi. Starea de vasalitate, impusă de o afecţiune atât de ciudată, se vede însă că sfârşise prin a avea şi o parte neplăcută pentru colegul lui Lucian, care nu mai răbdase într-o zi:

— Mai slăbeşte-mă, pentru numele lui Dumnezeu, că prea eşti lipicios!

Cuvintele răniseră atât de brutal

sensibilitatea îndrăgostitului, încât, de atunci, luase hotărârea de a se refula, începând o luptă surdă cu el însuşi.

Sculat din pat, Lucian se opri o clipă în faţa oglinzii. Unghiurile cheliei premature, a căror adâncire o urmărea zi de zi ca pe o catastrofa, îl făcură să se întoarcă şi mai posomorât. La fereastră, ridică storul peste cenuşiul dimineţii ploioase. Îl trase însă repede înapoi, cu senzaţia de repulsie a atingerii unei reptile. Avea fobia răcelii, a umidităţii, a vâscozităţii zilelor urâte de toamnă.

Privirea lui Lucian se abătu asupra mesei de lucru, pe care stăteau îngrămădite în teancuri o bună parte din cărţile bibliotecii. Îi erau acolo mai la îndemână pentru nevoile studiului. Simţea că are să dea o operă monumentală, ceva care, în cuprinsul culturii autohtone, nu putea să se compare decât cu ceea ce însemnase în alte planuri *Getica* lui Pârvan, *Spaţiul mioritic* al lui Blaga sau *Istoria literaturii române* a lui Călinescu. În clipa aceea, i se întâmpla, pentru prima oară, să îşi închipuie volumul în vitrinele

librăriilor, editat de-a dreptul în limba franceză, în colecţia „Bibliothèque de philosophie contemporaine”, cu titlul prescurtat: *L’homme nouveau*! Gândul nu îl făcu să zâmbească. I se părea ceva legitim, chiar dacă, până atunci, nu se concepuse tradus într-o limbă de circulaţie universală. Deşi legată de cazul unor coordonate istorice locale, cartea lui urma să ia în dezbatere însuşi destinul omului contemporan, venind totodată cu soluţia ieşirii din criză. Nu era el sortit să fie) profetul renaşterii spiritualiste care trebuia să aibă loc?

Imaginea vitrinei cu *L’homme nouveau* se destrămă însă în clipa când Lucian trecu în pat. Se regăsea la capătul nopţii singur, răvăşit de spasmele plăcerii, pe malul cearşafului cu care se sfârşeau totdeauna iluziile visului. Apăsă cu ciudă butonul soneriei, să dea de veste că putea să i se aducă ceaiul. După ce intră servitoarea cu tava, Lucian se grăbi mai întâi să se uite prin ziar. Trecu peste prima pagină, în care se publicau mai departe articole panegirice despre defunctul prim-ministru. De o săptămână, de când avusese

loc atentatul, nu găseai altceva de citit. Se opri abia la pagina a treia, la declaraţiile lui Sebastian Răutu, noul preşedinte al Consiliului de Miniştri. Era vorba despre decretarea stării de asediu, despre darea în judecată a conducătorilor mişcării Vestitorilor, despre măsurile de ordine care urmau să se ia în universitate.

Lucian începu să amestece încet cu linguriţa zahărul în ceaşca de ceai. Adversităţile nu îl speriau de obicei, ceea ce nu însemna totuşi că se vedea uşor ducând o viaţă de neajunsuri. Şovăirile nu ţinură mai mult decât avu nevoie bucata de zahăr să se topească în ceai. Pentru profeţii erelor noi, drumurile sunt totdeauna fără întoarcere. Lucian îşi bău ceaiul cu un sentiment de tristeţe, pe care însă vanitatea de a şti că rolul său are o semnificaţie de destin îl copleşi până la urmă.

Stefanucă se făcu mai mic în bancă, abia acum ascuns cu desăvârşire după spatele colegului din faţă. Astfel putea să vorbească în voie fără să mai fie observat de la catedră.

Nicoară nu se ferea în niciun fel, deşi

suplinitorul profesorului de filosofie îl chemase de două ori la ordine.

— Mă, îţi spun sigur că s-a predat.

Ştefănucă tot nu era dumirit:

— Bine, dar nu înţeleg de ce.

— Cum nu? De vreme ce autorităţile deschid acţiune *y y* publică, ţinând cu orice preţ să stabilească o complicitate, nu-i rămânea lui Toma Vesper decât să…

Nicoară nu apucă însă să sfârşească.

— Ei, dumneata! Tot nu vrei să taci?

— Cine, eu?

— Da, dumneata! Ce faci pe prostul? Ia poftim încoace!

Nicoară se desprinse greoi din banca prea strâmtă, îndreptându-se apoi spre catedră cu mersul său uşor bălăbănit, de marinar abia coborât pe uscat.

La vederea băiatului care se apropia cu braţele strânse într-o încordare de boxer, suplinitorul se temu deodată să nu fie luat la bătaie în plină clasă. Cu golanii dintr-a opta puteai să te aştepţi la orice. Ca atare, îl opri la o

depărtare de câţiva paşi.

— Te rog să repeţi ce-am spus despre etica lui Platon!

În loc să răspundă, Nicoară îşi ascuţi auzul spre băncile din apropiere, aşteptând să i se sufle ceva. În aceeaşi clipă însă, se deschise uşa, cu directorul. Clasa se ridică, într-o zvâcnire de resort. Pe când toţi erau încă în picioare, Nicoară se strecură repede la loc.

Directorul trecu la catedră, de unde spuse apoi pe un ton voit sentenţios:

— Domnilor, vă aduc la cunoştinţă că am primit o circulară cu privire la disciplina şcolară. Trebuie să ştiţi că elevii care se fac vinovaţi de participare la mişcări politice clandestine urmează să fie exmatriculaţi, fără drept de reînscriere la alte şcoli. Vă atrag atenţia că nu este de glumit. Conform dispoziţiunilor, mai rămâne acum să vedem dacă nu umblaţi cumva cu material propagandistic subversiv.

Directorul se întoarse spre suplinitorul profesorului de filosofie, care încremenise lângă tablă:

— Dumneata supraveghează de-aci să nu dosească nimeni nimic, în timp ce eu am să caut prin bănci.

Controlul începu într-o atmosferă de râsete înfundate. Când dădea peste un pachet de ţigări sau un număr din *Gazeta sporturilor*, directorul izbucnea, cu braţele în aer:

— Puşlamalelor! Nu vă este ruşine? Parcă nu aţi eres*y y* cut între zidurile unui liceu model…

Totuşi nu confisca nimic, trecând mai departe cu acel scârţâit al pantofilor pe care urechile îl cunoşteau bine din orele de teză de la matematici.

— Aha!

Interjecţia, articulată de astă dată altfel decât până atunci, făcu loc unei clipe de tăcere.

— Ce să mă mir că te găsesc cu o asemenea insignă! De când ai intrat în scoală, ai rămas acelaşi element de *y* 7 *y* dezordine, de la care nu poţi să te aştepţi la nimic bun.

Nicoară îşi muşcă buzele, abia stăpânindu-se să nu răspundă.

Directorul trecu la Ştefănucă, pe care se

mulţumi să-l caute numai prin buzunare. Nu îşi crezu însă ochilor când văzu insigna Vestitorilor alunecând dintr-o batistă.

— Ei, nu! Îţi stă mintea în loc! Bine, Holban, se poate?

Ştefănucă plecase capul sub privirea directorului şi a întregii clase. În neştire, tot frământa manualul de etică în mâini.

Directorul îşi urmă controlul, supărat. Se apucase să cerceteze în bănci numai pentru a împlini o formă, încredinţat dinainte că nu are să găsească nimic compromiţător. Din senin, realitatea îl dezminţise peste orice aşteptări. Ce era de făcut? Dacă raporta lucrurile la Minister, îşi atrăgea indirect un vot de blam. Pe de altă parte, dacă exmatricularea lui Nicoară nu putea să aducă niciun prejudiciu, nu tot acelaşi lucru se întâmpla cu Holban, al cărui nume urma să figureze pe placa de marmură a premianţilor de onoare.

Directorul nu avu răgazul să judece mai departe, dând deodată de o nouă insignă:

— Aşadar… şi dumneata?

— Da, şi eu! mărturisi Cernât, fără să aibă încotro.

Directorul se întoarse la catedră, unde începu prin a însemna numele elevilor prinşi cu insigne. Descoperirea unei ramificaţii a Vestitorilor la liceul său putea să ajungă o ştire bună pentru ziarele de scandal. Nu! Trebuia procedat cu tact. La drept vorbind, insignele confiscate nu reprezentau mare lucru. De vreme ce şi Holban se număra printre vinovaţi, nu era de presupus nimic grav. Măsura cea mai înţeleaptă rămânea tot o muşamalizare a cazului.

— Domnilor, vă dau un ultim avertisment! Acei dintre dumneavoastră care nici de azi înainte nu îşi bagă minţile în cap au să fie pedepsiţi exemplar, cu sancţiunile prevăzute de Minister. Nicoară, Holban şi Cernât, luaţi aminte! Am să aduc cazul dumneavoastră în faţa conferinţei profesorilor. În ceea ce mă priveşte, am de gând să cer de astă dată să vi se treacă vina cu vederea. Să nu o luaţi însă ca un semn de slăbiciune. Comunicaţi părinţilor să se prezinte la

mine după-masă, la orele patru!

Directorul se îndreptă spre uşă, luându-şi un aer marţial. Între timp, clasa se ridicase din nou în picioare, cu aceeaşi zvâcnire de resort.

y

După rugăciune, Ştefănucă nu rămase să mai dezbată lucrurile cu Nicoară şi Cernât. Era prea târziu. La ora întoarcerii de la şcoală se întâlnea de fiecare dată cu

sora lui în colţul bulevardului, de unde făceau împreună drumul acasă.

— Hai, frate, că sunt leoarcă! îl întâmpină Liliana, nerăbdătoare, deşi pelerina de şcoală, cu gluga trasă până deasupra nasului, o dezminţea.

Ştefănucă i se alătură fără să spună nimic. Era îngrijorat. Cu Toma Vesper, cu a cărui arestare Nicoară îl pusese la curent, autorităţile aveau acum în mână toată conducerea Vestitorilor. Din nou, un gând de îndoială, cu presupunerea unei ispăşiri, se strecură în mintea lui Ştefănucă. Totul pornea de la atentat. Oricât de justificat putea să fie în ochii camarazilor,

asasinatul politic nu rămâne mai puţin o crimă. Cuvintele lui Iisus au un înţeles care nu îngăduie niciun echivoc: *Cei ce trag sabia de sabie vor pierii*

Liliana umbla fără să ia în seamă tăcerea fratelui ei. Începuse să i se facă foame. Cu gândul să ajungă mai repede, grăbea pasul mereu, călcând, printr-un făcut, în toate băltoacele trotuarului. Timpul o scotea din sărite. De o săptămână ploua întruna. Văzuse toate filmele, la şir, aşa că nu mai avea niciunul cu care să-şi umple după-masa. Să înveţe nu era niciodată în stare mai mult de o oră. Nu rămânea decât să prindă la radio un post cu muzică uşoară, pe care să-l asculte până seara, cu picioarele pe pereţi.

Ştefănucă ştia, ca toată lumea, că atentatorii declaraseră la interogatoriu că îl împuşcaseră pe primul-ministru din iniţiativă proprie, fără ştirea nimănui altcuiva. Judecaseră asasinatul necesar, însă, după comiterea lui, avuseseră oricum conştiinţa unei culpabilităţi, deoarece nu încercaseră să scape cu fuga. Numai al treilea complice, doctorul Rotaru, nu se

predase autorităţilor. Desigur, lucrurile se datorau faptului că nici nu era vinovat. Primul-ministru murise pe loc, din primele focuri ale lui Ifrim şi Ionescu, înainte de a apuca să ajungă în raza revolverului lui Rotaru. Deci, cu toate că ştiau că se condamnă pentru crimă, că se sacrifică fără nicio perspectivă de mântuire, studenţii de la Medicină nu pregetaseră să-l suprime pe primul-ministru, care „trăsese primul sabia”, cu prigoana începută împotriva Vestitorilor. În actul lor, Ştefănucă sfârşea prin a întrevedea deodată ceva sublim.

— Ah, am uitat să-ţi spun! izbucni Liliana. Sâmbătă avem un ceai la Sanda. Nuni îşi aduce plăcile. Ştii că are acum toată seria cu Charles Trenet?

— Eu nu vin. Am să trec numai să te iau.

— Ce? Ai înnebunit?!

— Nu. Dar, de la o vreme, am început să mă cam satur de ceaiuri.

— Înţeleg! Domnul s-a blazat. Află însă că nu se înghite. Dacă nu rămâi la ceai, nu mai vorbesc cu tine.

— N-ai decât.

— Da? Bine! conchise Liliana, gata să plângă ca un copil.

Atentatorii erau într-adevăr sublimi? La capătul raţionamentului început de Ştefănucă nu putea să stea altă concluzie. Atunci de ce nu se simţea totuşi

Împăcat în adânc?

— Eu mai fac un ocol până la biserică.

— Ce ţi-a venit? se miră Liliana, uitând că se hot*ă, 7*

râse să nu mai vorbească cu fratele ei.

Ştefănucă se depărtă cu paşi grăbiţi, fără să răspundă. Umbla cu fruntea ca o catapultă prin păienjenişul ploii, care se înteţea mereu. Rugăciunea avea să-l lumineze pe deplin. Cum nu se gândise mai curând? În biserică îl aştepta adevărul, care nu putea să fie decât unul singur. Ştefănucă alerga acum de-a binelea. Uşa bisericii îl primi însă închisă.

A.

4!

4| 4!

Crivina… Peris… Buftea… De la Ploieşti încoace, trenul nu mai oprise la nicio staţie, gonind în noapte cu pulsul roţilor tot mai accelerat.

Deşi avea loc în compartiment, Rotaru călătorea în picioare. Se simţea parcă mai la îndemână singur, pe coridorul vagonului. Capul, oglindit în apele negre ale geamului de la fereastră, era aproape de nerecunoscut. Într-adevăr, de când trăia în clandestinitate, Rotaru îşi lăsase mustăţi şi barbă, slăbise de i se scobiseră obrajii şi căpătase o privire piezişă, de om bănuitor.

Chitila… Trenul trecu mai departe, lăsând gara cu copacii clătinaţi de vânt şi câţiva ceferişti somnambuli. Picăturile unei ploi dese începură să se prelingă de-a lungul geamurilor, să împăienjenească întunericul. Urletul locomotivei răsună o clipă în golul nopţii, după care auzul rămase din nou numai cu pulsul roţilor, stăruitor ca o obsesie.

Nu se împlinea nicio lună de la data

atentatului. Rotaru nu se predase autorităţilor, aşa cum găsiseră cu cale s-o facă ceilalţi doi camarazi. De ce să răspundă în faţa unei justiţii sectare de ceva care stă dincolo de înţelegerea ei? Asasinarea primului-ministru, cu alte cuvinte suprimarea unui om pus de-a curmezişul împlinirii unui destin istoric, constituia un act cu totul legitim, care în absolut nu putea să fie condamnat de nimeni. Rotaru fugise de a doua zi în munţii Buzăului, aleşi de el datorită faptului că era originar de prin părţile locului. II adăpostise un pădurar care nu ştia mare lucru din ceea ce se întâmplă pe lume. Acolo, în singurătatea înaltă a pădurilor de brad, domnea o linişte solemnă. Nu răzbătea nici măcar ecoul depărtat al gaterelor care funcţionau în vale. Cu toamna înaintată, locurile de păşunat se goliseră de stânile de peste vară, aşa că întregul munte îşi recăpătase parcă sălbăticia primordială. Rotaru împărţise bordeiul cu moş Ştefan, pădurarul. Un bordei în care nu se găseau decât două blăni de lemn şi vatra cu ceaunul de mămăligă. Cu pădurarul, învăţase să cunoască zodiile cerului, să desluşească urmele

din pădure, să înţeleagă boncănitul cerbilor. După zilele de tensiune ale atentatului, viaţa în natură îl destinsese într-un fel. Rotaru putea să doarmă fără obsesii, să umble cu gândurile limpezi. La numai două săptămâni după venirea lui, vremea urâtă stricase însă echilibrul. O nelinişte tulbure îl cuprinsese de la o zi la alta, statornicindu-se odată cu ploaia şi ceaţa sfârşitului de toamnă. Începuse să sufere de apăsarea singurătăţii. Îşi pierduse somnul şi pofta de mâncare. Îi era mereu frig, în ciuda cojocului de iarnă: ceva care venea din adâncul fiinţei sale, ca o igrasie a sufletului.

După zece zile, simţind că mucezeşte de viu, nu mai răbdase să stea locului. Bolnav de nervi, hotărâse să se întoarcă la Bucureşti, altă pădure în care poate să ţi se piardă urma, însă unde, măcar, nu ai toate legăturile tăiate.

Parcul de vagoane al triajului… Zeci de trenuri-fantomă se îngrămădeau, paralele, în aceeaşi aşteptare. Din loc în loc, câte un semafor îşi holba ochiul cu fosforescenţe roşii sau verzi deasupra şinelor lucioase de ploaie. Urletele

locomotivelor se încrucişau în noapte. Bucureşti… Peste câteva clipe, trenul urma să fie în gară. Rotaru încerca un sentiment nou de tristeţe. În oraşul tuturor amintirilor de student, se vedea coborând de astă dată ca un străin. Cât timp îl sileau împrejurările să nu se demaşte, trebuia să ocolească tot ceea ce constituise viaţa lui până la atentat: spitalul, facultatea, căminul de studenţi. Pentru prima oară, Mia avea să lipsească de pe peronul revederilor. Mia… Idila lor fusese ceva serios de la început. Se logodiseră din primul an de facultate, însă sănătatea feţei, tuberculoasă, cu stadii de şedere prin sanatoriile de la munte, făcuse ca nunta să se amâne mereu. Amintirea substitui deodată geamului ud al vagonului vitrina cofetăriei din colţul Grădinii Botanice, unde obişnuiau să se întâlnească în serile cu ploaie, când nu puteau să se plimbe. Proprietarul cofetăriei, un adventist, îşi citea Biblia în colţul de la cassă. Cele câteva mese, cu faţa de marmură roşie, nu ajungeau parcă niciodată să fie ocupate toate laolaltă, ceea ce făcea ca încăperea cofetăriei să aibă o intimitate

deosebită. Prăjitura Miei era totdeauna o savarină, în timp ce a lui, o sarailie. Pendula din perete, care nu mai funcţiona Dumnezeu ştie de când, scotea cofetăria din temporal, oprită la aceeaşi oră fără sens: patru şi jumătate.

Trenul, cu pulsul roţilor încetinit de la Podul Grant, opri, în sfârşit. Lumina peroanelor înlocui întunericul, tulburând privirea. După ce ieşi din vagon, mai mult împins de călătorii din spate, Rotaru rămase locului, nedumerit. Tot drumul îl furaseră gândurile la întâmplare, aşa că nu ajunsese să hotărască nimic. Unde să se ducă până să-şi găsească un rost? se gândi o clipă la Mia, deşi era încredinţat că poliţia o ţine sub supraveghere, cunoscându-se legătura dintre ei, de la facultate. Dar dacă, prin absurd, temerile s-ar fi adeverit că merg prea departe, rămânea, în al doilea rând, rezistenţa părinţilor fetei, care nu-l priviseră niciodată cu ochi buni, datorită apartenenţei sale politice. Pentru ei era un descreierat, un individ fără garanţii de seriozitate în înţelesul strâmt burghez. Şi acum, desigur, un asasin ordinar…

Călătorii revărsaţi din tren îl prinseră pe Rotaru în şuvoiul lor spre ieşire. În dreptul locomotivei, răsuflarea aburilor acoperea forfota peronului. Totul avea, parcă, ceva haotic după armonia severă a pădurilor de brad în care trăise singur, aproape o lună de zile. La debitul din faţa sălilor de aşteptare, ochii obosiţi întâlniră în treacăt afişele ziarelor de seară, cu ultimele telegrame: „Oraşul Călăraşi ameninţat de inundaţii”… Anglia lansează un nou vas de război”… „Papa s-a însănătoşit”… Aşadar, acestea erau lucrurile la ordinea zilei?!

PARTEA A DOUA

Capitolul I

Din capătul străzii, Vasia întoarse capul, uitându-se pentru ultima oară la clădirea impunătoare a căminului de studenţi, în faţa căreia se strânsese acum plutonul de jandarmi, gata de plecare. Apoi, cu cufărul atârnând greu, îşi urmă drumul mai departe, prin ploaie, fără să ştie unde se duce. Răceala umedă a dimineţii îl sili până la urmă să intre în prima bodegă, să se mai încălzească.

O clipă, femeia de la cassă îşi ridică ochii bulbucaţi de pe ziarul din faţă. Judecă clientul dintr-o privire: un om fără căpătâi, a cărui consumaţie nu era de aşteptat să însemne mare lucru. Căscă, îşi adună falca şi durerea de măsea în palmă şi se cufundă la loc în lectura crimei pasionale din cartierul Tei.

După ce trecu şovăitor de-a lungul bufetului cu şuncă, salam, caşcaval, chiftele şi saramură de peşte, Vasia se opri la o masă de lângă sobă, unde îşi lăsă cufărul şi îşi scoase mantaua îmbibată de ploaie.

Un chelner care se dezlipise între timp de la fereastră se apropie târşâit:

— Ce serveşte domnu'?

— O ţuică fiartă…

y

Chelnerul se depărtă încet, ştergându-şi nasul cu marginea şorţului.

Vasia îşi trecu mâna peste obrazul neras, peste fruntea înaltă, peste părul ud. Se simţea sleit. Ultimele zile le petrecuse închis din nou. Prima oară fusese arestat acasă, în satul din

Basarabia, la data dizolvării Vestitorilor. A doua oară, arestarea avusese loc după suprimarea primului-ministru, când se pomenise ridicat de la cămin, laolaltă cu o serie de alţi studenţi. O săptămână de anchete fără rost. II bătuseră, în câteva rânduri, la sânge. Rămăsese mai mult flămând. Abia eliberat de la prefectura poliţiei, abia întors de o zi la cămin, urmaşe pe neaşteptate aruncarea în stradă, după evacuarea făcută sub presiunea jandarmilor.

— Poftiţi!

y

Vasia, care începuse să fărâmiţeze la întâmplare o scobitoare găsită pe masă, ridică ochii şi apucă ceaşca fierbinte. Privirea lui observă abia atunci, ca un amănunt, ochiul cu albeaţă al chelnerului. Netinând seama că are *y y* să se frigă bând ţuica fără să mai aştepte puţin, o dădu pe gât dintr-o singură înghiţitură. Se simţi străbătut de un fluid fierbinte care îl arse până la tăierea răsuflării. În moleşirea de apoi, capul căzu greu pe braţele încrucişate pe masă.

— *Dumnezeii mă-tiil Te învăţ eu minte1,*

urlă comisarul Boian, cu ochii cât nişte cepe. Şi palma se ridică, gata să lovească obrazul lui Vasia.

Dar, ciudat1. Cu palma oprită în aer, comisarul Boian căzu în genunchi. În spatele său, tot în genunchi, se îmbulzea casierul de la rectorat, care făcea plata burselor o dată ***pe lună, laolaltă cu ofiţerul de jandarmi, sub a cărui conducere se desăvârşise evacuarea căminului****...*

y

Abia când Vasia îşi dădu seama că are în mână un revol.

y

vor, lucrurile îşi căpătaseră înţelesul. Toţi îngenuncheaseră în faţa lui, să cerşească îndurare.

Vasia ţinti mai întâi pe comisarul Boian. Capul acestuia se rostogoli la pământ, lăsând trunchiul drept, ca înainte. Chelnerul, cu un ochi prins de albeaţă şi şorţul murdar ca o batistă întrebuinţată, luă capulpe tavă cu o îndemânare profesională.

Întărâtat, Vasia întinse revolverul, gata să descarce al doilea foc în trupul care trăia fără cap. Îl împiedică însă o mână din spate.

Trezindu-se, Vasia regăsi, nedumerit, masa cu ceaşca de ţuică şi scobitoarea fărâmiţată.

y y y

Chelnerul lăsă în sfârşit braţul pe care îl tot zgâlţâia de câteva clipe:

— Hai, nene! S-a făcut târziu! Nu comanzi ceva de mâncare?

Deşi ploaia de afară slăbea lumina zilei, împiedicând privirea, din unghiul lui Vasia, să desluşească bine lucrurile de la bufet, imaginea acestora se limpezea totuşi acum în el, într-o dilatare fantastică: şunca, salamul, caşcavalul, chiftelele, saramura de peşte… înghiţi de mai multe ori în sec, până să dea răspunsul:

— Nu… Nu mai iau nimic…

J.

În marea sală de aşteptare a Gării de Nord, unde venise în cele din urmă să se adăpostească de ploaie şi să petreacă timpul până la ora de meditaţie pe care o avea de dat singurului său

elev, Vasia stătea zgribulit într-un colţ de bancă, strivind în dinţi coji de seminţe. Sfârşise ultimul cornet din cele patru cumpărate la coborârea din tramvai. Jos, pe cimentul murdar, cojile se strânseseră în jur fără de număr.

Muzicuţa de gură a unui soldat, care aştepta acolo cine ştie ce legătură de tren, făcea atmosfera şi mai apăsător tristă. Ceasul din perete îi lăsa lui Vasia impresia că abia îşi mai mişcă limbile, îl făcea să creadă că timpul însuşi, nemaigăsindu-şi vreun rost, era gata să se oprească pentru totdeauna în cenuşiul amiezii ploioase. Gara părea moartă, nicio forfotă, nimic. În sala de aşteptare se aflau mai departe, singuri, Vasia şi soldatul cu muzicuţa, ca nişte ultimi supravieţuitori.

Cornetul gol fu mototolit ca celelalte şi aruncat pe ciment. Apoi, Vasia se întinse în lungul băncii, cu mâinile sub cap. Dat afară de la cămin, cu bursa tăiată, rămânea să facă faţă cu ceea ce putea să câştige pe meditaţiile de matematică. Trebuia însă neapărat să-şi mărească numărul elevilor. Până una, alta, avea de gând să ceară

doctorului Proca un avans în contul orelor pe care le dădea băiatului său. Trăi deodată scena în toate amănuntele, văzându-se în odaia lui Vlad, la masa de la fereastră, unde stăteau când făceau lecţia. În clipa aceea era singur, datorită faptului că îl trimisese pe băiat să vadă dacă poate să vorbească cu tatăl său. La fereastră, calcanul de casă care mărginea curtea pe o latură astupa privirea, ca de obicei.

— Ei, ce s-a întâmplat? Am auzit că vrei să-mi spui ceva… întrebă doctorul Proca din uşă.

— Dacă se poate să-mi înaintaţi nişte bani în contul lecţiilor… Am mare nevoie…

y

Doctorul Proca îşi scoase portofelul din haină, un portofel gros ca o carte, cu monogramă pe colţ. Degetele scurte, cu unghiile retezate până în carne, căutară şi desprinseră apoi mai multe hârtii de douăzeci de lei.

— Îţi ajunge?

Muzicuţa de gură a soldatului se auzea mereu, într-o tărăgănare fără sfârşit. Întărâtat de

foamea care îl făcea să aibă adevărate halucinaţii, Vasia se ridică de pe bancă şi începu să se mişte cu paşi mari. În dreptul ferestrei, regăsi Piaţa Gării, lucioasă de ploaie. Norii se subţiaseră şi nu mai ploua. Întorcându-şi ochii la ceasul din perete, Vasia îşi dădu seama că timpul nu se oprise totuşi în loc. Era ora trei şi jumătate. Dacă pleca încet pe jos, cu opririle impuse de greutatea cufărului, drumul avea să umple timpul atât cât trebuia pentru a ajunge, la ora hotărâtă, acasă la elevul său.

La simigeria din colţul pieţii, unde intră chiar în clipa când se scoteau nişte brânzoaice din cuptor, Vasia îşi cumpără o chiflă cu mărunţişul ultimelor monede din buzunar. Dacă nu s-ar fi încurcat la amiază cu cornetele de seminţe, i-ar fi ajuns tocmai bine, cu ceea ce dăduse şi pe chiflă, să ia o brânzoaică, una din acele brânzoaice calde şi rumen umflate care umpleau tăvile proaspăt scoase la iveală. Se depărtă cu ciudă, muşcând hulpav din chifla ca o iască.

Când Vasia dădu să intre în casa familiei

Proca, servitoarea îi deschise uşa cu cuvintele:

— Domnu’ doctor a lăsat vorbă că are să vă spună ceva, aşa că treceţi întâi pe la el. Domnişoru Vlad tot nu este acasă…

Nedumerit, Vasia îşi lepădă cufărul şi mantaua într-un colţ al vestibulului, îndreptându-se apoi spre salon, unde pacienţii aşteptau de pe acum în mare număr. Nu apucă însă bine să ia loc pe singurul scaun rămas liber, că se şi pomeni strigat din uşă de doctorul Proca:

— Voinov, vino, te rog!

Sub privirile întrebătoare ale pacienţilor care nu puteau să înţeleagă preferinţa acordată ultimului venit, Vasia trecu în cabinetul de consultaţii.

— Dragul meu, ştiindu-te conştiincios, ni s-a părut ciudat că ai putut să lipseşti o săptămână fără să ne previi cu un singur cuvânt.

Vasia îşi plecă ochii. Pe linoleum se desenau urmele umede ale bocancilor săi.

— Am dat acum trei zile un telefon la cămin, să ştiu ce se întâmplă cu dumneata. Spre

părerea noastră de rău, am aflat atunci că erai arestat…

Muşcându-şi buzele, Vasia se uita mai departe la petele de pe linoleum.

— Trebuie să mărturisesc că nu am avut niciodată prilejul să ne plângem de dumneata. Ai fost pentru Vlad meditatorul ideal…

Vasia strânse pumnii.

— Nu am dreptul să judec orientarea dumitale politică. Ca tată, am însă o răspundere cu educaţia fiului meu. Nu ţin să cadă victimă ideilor extremiste. În împrejurările de azi, nu pot să-l las mai departe sub influenţa exemplului dumitale. Cred că mă înţelegi! În consecinţă, de acord cu soţia, am hotărât să căutăm băiatului pe altcineva.

Doctorul Proca tăcu deodată, străduindu-se, într-o morfolire pufăită, să împiedice stingerea ţigării sale de foi. Când îşi dădu seama că primejdia a trecut, îşi scoase portofelul din haină, un portofel gros ca o carte, cu monogramă pe colţ:

— Să mă achit de ceea ce-ţi mai datorez…

9

lecţii de la începutul lunii… Ţine, te rog!

Cu tot sângele în obraz, Vasia apucă banii întinşi de mâna doctorului. Apoi, fără niciun cuvânt, plecă repede, trântind uşa după el ca o palmă grea.

a

«A» – A.

Era aproape miezul nopţii când Vasia nimeri în Cişmigiu. Ieşind de la doctorul Proca, se repezise de-a dreptul să mănânce ceva. Cu foamea potolită, rătăcise în urmă pe străzi, la întâmplare, ceasuri întregi. Nu se dusese să petreacă noaptea în gară de teamă ca nu cumva să dea acolo din nou de soldatul cu muzicuţa de gură. În starea lui de acum, melodia tărăgănată a muzicuţei, auzită în golul sălii de aşteptare, l-ar fi făcut poate, până la urmă, să se arunce sub roţile primului tren. Cu picioarele de plumb şi degetele de la mână sfâşiate de cufărul târât după el, se lăsă sfârşit pe prima bancă întâlnită în grădină. Înainte să închidă ochii, crezu o clipă că stelele

de pe cerul limpezit de nori se clatină toate laolaltă, gata să i se prăbuşească în cap.

Unul câte unul săreau în aer edificiile oraşului. Pretutindeni, numai fum şi trombe de moloz. Pe străzi, câinii alergau înnebuniţi, schelălăind prelung. Încolo, niciun om, parcă toţi căzuseră pradă capcanelor de flăcări.

La o fereastră, privirea întâlni o zbatere de braţe. Era doctorul Proca, aproape de nerecunoscut acum, cu gesturile sale de paiaţă în delir. Dar nimeni nu avea dreptul să supravieţuiască. Nimeni. La un semn al lui Vasia, flăcările se ridicară până sus, mistuind totul.

În locul ultimelor pâlpâiri de incendiu, mari revărsări de sânge începură să acopere zidurile arse, în timp ce cerul se boltea tot, numai sânge. Splendid. Pentru Vasia, era sublimul genului de feerie. Încântat, dădu să aplaude.

Vasia se deşteptă ţeapăn, bătând din palme în neştire. Deasupra lui, cerul ardea. Soarele, roşu ca sângele, aducea cu el o altă zi. Se ridică anevoie, cu senzaţia unor contuziuni în tot trupul. Se aşează însă repede înapoi, uşor ameţit. După ce

îşi mai veni în fire, începu să se frece cu mâinile pentru a se dezmorţi. Nu mai vedea acum nicio ieşire din impas. Odată cu pierderea singurului elev, nu-i rămânea decât să plece acasă, până nu apuca să cheltuiască şi banii de drum.

9

Vasia îşi luă cufărul de jos, îndreptându-se apoi încet spre ieşirea Cişmigiului. De la o simigerie din colţul bulevardului îşi cumpără un covrig. Muşcând din el, porni mai departe, hotărât să ia tramvaiul pentru gară. După câţiva paşi, se trezi chemat de pe celălalt trotuar:

— Domnu' Voinov…

Ştefănucă trecu bulevardul în fugă.

— Ce faci, domnu' Voinov?

Vasia îşi privea interlocutorul, fără să-l recunoască însă nici de aproape.

— Văd că nu mă ţii minte… În primăvară, când cu constituirea „frăţiilor de cruce", dumneata ne-ai venit cu dispoziţiile de organizare. Acum ştii? împrejurarea avea şi haz, că tocmai se nimerise să ne suplineşti dirigintele…

— Da! Sigur! Nu eşti Holban din clasa a şaptea?

— Pardon, acum dintr-a opta. Dar unde te duci?

— La gară. Plec acasă. Mi s-a tăiat bursa. Sunt dat afară de la cămin. Nu mai am nicio meditaţie. Ce

vrei să fac?

Ştefănucă simţi că îl sugrumă revolta. Canaliile! Pentru prima oară, avea în faţa ochilor o victimă a prigoanei dezlănţuite împotriva Vestitorilor. Voinov părea adus la starea unui vagabond. Privirea de halucinat. Tras la fată. Mâna uşor tremurătoare, care şovăia să ducă restul de covrig la gură. Cufărul… Nu. Trebuia să facă ceva pentru camaradul în mizerie. Era o datorie elementară.

— Ascultă! Nu se poate să pleci! Te iau la noi. Avem unde să te culcăm. Masa, slavă Domnului, nu este o problemă! Ce zici?

Urmă o clipă de tăcere, în care Vasia îşi duse covrigul la gură, muşcând din el cu o

ciudată îndârjire.

— Bine, primesc! sună apoi răspunsul, dat cu o voce neaşteptat de scăzută.

— Hai atunci! îl apucă Ştefănucă de braţ, făcând cu el cale întoarsă.

Capitolul II

După ce stinse lampa, Ştefănucă se strecură afară, atent să nu se facă auzit până la uşa din hol. La coborârea scării însă, treptele începură să trosnească sub fiecare pas. Dându-şi seama că poate să fie surprins dintr-o clipă în alta, Ştefănucă lăsă orice prudentă la o parte. După ce sări ultimele trepte de-a valma, se încălţă într-o doară şi o zbughi pe uşă, fără să mai răspundă mamei care, trezită de paşii lui, ieşise din odaie, bâjbâind pe întuneric până la balustrada scării.

Oraşul părea mort în adâncul nopţii reci. De nicăieri niciun claxon de automobil, niciun huruit de tramvai, niciun ecou de pas.

Din capul locului, Ştefănucă îşi făcu semnul crucii, după care se depărtă repede, parcă grăbit de cineva din urmă. Nu scurtă drumul pe

bulevard, ci o luă pe nişte străzi dosnice, unde nu era de aşteptat să se întâlnească cu nimeni. În noaptea aceea, echipe ale „frăţiei de cruce” urmau să acopere zidurile oraşului cu afişele Vestitorilor. Micul lor grup primise în grijă cartierul Grădinii Botanice. Lipirea afişelor trebuia începută după miezul nopţii, când mişcarea înceta pe străzi.

Aproape de podul Cotroceni, Ştefănucă îşi recunoscu camarazii: cu o găleată şi ceva ca o bidinea.

— Am îngheţat de când te tot aşteptăm! izbucni Nicoară la vederea colegului.

— Bine, dar nu este încă douăsprezece!

— Ţi-a stat ceasul… Hai acum, să sfârşim mai repede, că ne ia naiba! Pe drum, a trebuit să mă feresc în două rânduri să scap de controlul patrulelor! se amestecă în vorbă Cernât, ridicând găleata.

De fapt, nu era nimic adevărat, ceea ce nu însemna totuşi că în mintea sa lucrurile nu avuseseră loc. Ori de câte ori trecea printr-o împrejurare deosebită, Cernât avea obiceiul să-şi

închipuie realitatea cât mai dramatic, înţelegând să-i facă şi pe ceilalţi s-o vadă ca el. Ieşirea pe teren cu lipirea afişelor nu putea să fie decât plină de primejdii.

— Parcă ţi-e frică! îl împunse Nicoară, mişcându-se din loc.

— Frică! Mie? Nu mă cunoşti!

Un fluierat de sergent, care se auzi pe neaşteptate de undeva din cartier, îi făcu pe băieţi să grăbească pasul, tăindu-le totodată vorba.

La primul colţ de stradă, Nicoară hotărî:

— Ştefănucă, stai aci! Iar tu treci de pază în celălalt capăt, ca eu să mă apuc liniştit de lipirea afişelor.

Ştefănucă rămase locului, cu auzul dilatat în noapte. Pretutindeni, aceeaşi tăcere. Nori groşi vătuiau oraşul.

— Hai!

Ştefănucă tresări speriat, crezând că este vorba de vreo ameninţare. O porni în fugă spre Nicoară, care îl primi însă senin, cu întrebarea întinsă în vârful bidinelei:

— Ei, ce zici?

Pe zidurile din jur se vedeau din loc în loc afişele cu Sfântul Gheorghe omorând balaurul. Niciun cuvânt de propagandă. Liniile vorbeau singure: aureola de sfânt, braţul care împlânta suliţa, calul în salt, şarpele.

— Mă gândesc la mutra autorităţilor când au să se pomenească de dimineaţă cu afişele noastre. Numai să nu ajungă să le rupă până atunci… îşi dădu cu părerea Cernât, care se apropiase şi el văzând că Ştefănucă îşi părăsise postul.

— Parcă pot jandarmii într-o noapte să facă faţă pretutindeni?

Luând altă stradă la rând, de astă dată una mai scurtă, băieţii nu mai găsiră de cuviinţă să rămână niciunul de pază. Pe când lipeau afişele, vorba se lega din nou.

— Mă întreb dacă scandalul ce are să înceapă pe socoteala afişelor nu poate să facă vreun rău celor închişi, mai ales acum, înaintea procesului! gândi Ştefănucă tare.

Rămânând cu bidineaua în aer, Nicoară

întârzie să o treacă peste afişul aşternut de Cernât:

— Doamne, ce înseamnă să fii guguştiuc! Păi afişele sunt tocmai în vederea procesului! Trebuie pusă capsa, să se simtă că putem să ne mişcăm chiar când conducătorii ni se găsesc în fundul închisorii. Ai prins mişcarea?

Ajunşi la capătul străzii, băieţii se pregătiră să lipească un număr de afişe şi de-a lungul gardului care înconjura Grădina Botanică. Dar nu apucară să treacă bine linia tramvaiului, că auziră pasul cadenţat al unei patrule, apropiindu-se de sus. Fără să mai piardă timpul, lepădară găleata pe trotuar şi dădură să sară gardul în grădina cufundată în beznă. Nici nu luară seama la ceea ce li se striga din urmă. În schimb, focul de armă, descărcat peste câteva clipe, le răsună asurzitor în timpan. Se ghemuiră după primul copac, cu răsuflarea tăiată.

Nicoară, care îşi reveni în fire înaintea celorlalţi, articulă în şoaptă:

— Lăsăm afişele aci. Dacă ne prind dracului, cel puţin să nu le găsească la noi! Să ne

risipim acum care încotro, pe ieşirile de dincolo…

A»

é!

Îngrijorată de cine o ştersese din casă în miez de noapte, pe furiş, fără să ţină seama de întrebările ei.

Raluca Holban nu-şi mai găsea liniştea să adoarmă la loc. Îşi pusese, pe rând, toate ipotezele. De la început, o scosese din cauză pe Liliana, pe care o socotea fată cuminte. Apoi pe Lucian, la a cărui uşă întrevăzuse o dungă de lumină, dovada cea mai bună că era în odaie.

Rămâneau Stefanucă şi străinul. Cu Stefanucă crezuse»! că avea să se lămurească uşor. Dar, când să intre la el în odaie, se lovise de obstacolul uşii încuiate. Pentru ca Stefanucă să plece de acasă în toiul nopţii fără să spună nimic trebuia să fie vorba de ceva grav, adică de cine ştie ce nouă blestemăţie politică. Pe de altă parte, străinul trezea bănuieli şi mai îndreptăţite. Pusă în faţa unui fapt împlinit ca aducerea lui în casă, nu putuse la început decât să primească ceea ce hotărâse Ştefănucă de capul său. Înspăimântată

de ideile anarhice ale necunoscutului, se gândi apoi mereu cum să scape casa de el. Mersese chiar până acolo încât îşi propusese la un moment dat să recurgă la ajutorul soţului ei, cu planul ca acesta să scrie de la moşie că suferă de o criză de apendicită, de unde nevoia să i se pregătească biroul în vederea întoarcerii la Bucureşti. În cazul unei împrejurări astfel înscenate, nu-i rămânea intrusului decât să plece, mai ales că altă odaie liberă nu se găsea în casă. Abia în faţa paginii de scrisoare îşi dăduse seama de zădărnicia iluziilor ei. Parcă nu-şi cunoştea soţul de ajuns! Grigore s-ar fi mărginit să arunce rugămintea la coş, supărat că poate să fie amestecat în punerea la cale a unor asemenea farse.

Raluca Holban era hotărâtă să dea de capătul adevărului, să rămână trează până la întoarcerea celui plecat. Caloriferul se răcise de mult şi neliniştea înteţea frigul. Nu se auzea nimic, până şi Tan, motanul de angora, sfârşise de tors în somnul adânc.

Toate erau ca atunci, în după-masa aceea posomorâtă. Sala cancelariei... Directorul liceului vorbind despre sancţiunile prevăzute pentru copiii care nu înţeleg să se astâmpere cu mişcarea Vestitorilor... Cei câţiva părinţi, cu frunţile plecate... Ploaia de afară...

Ridicându-se din capătul mesei, care părea şi mai lungă cu atât de puţini în jurul ei, directorulfăcu semn cu degetul Ralucăi Holban să vină lafereastră. De-acolo, văzu în maidanul de jos pe Ştefănucă, legat la ochi, în faţa unui pluton de jandarmi gata să tragă. Un câine jigărit, care avea însă capul lui Vasia, pândea după o grămadă de gunoaie. Totul desenându-se într-un cenuşiu murdar; de proastă fotografie la minut.

Raluca Holban dădu să strige, dar buzele i se mişcară în gol, mute.

De alături, ordinul directorului izbucni ca o detunătură, sfărâmând fereastra:

— Foc!

În urmă, lucrurile i se învălmăşiră înaintea ochilor, începând să se învârtească, odată cu ea, până nu mai rămase nimic.

4!

V ***4***

Când Raluca Holban se trezi din somn, o izbi mai întâi destrămarea luminii electrice în atmosfera tulbure a începutului de zi. Se ridică într-un cot, uitându-se încă nedumerită la amănuntele familiare din jur. Pipăi cu privirea patul răvăşit de zvârcolirile ei prin somn, motanul ghemuit la picioare, dulapul cu oglinda ovală, scrinul şi fotelurile, etajera cu cărţi. Numai târziu îşi veni în fire, recâştigată pe deplin de realitatea de aievea.

Dumnezeule, ce coşmar înspăimântător! încă unul ca atâtea care o făceau să sufere aproape noapte de noapte. Desigur, absurdul lor sinistru nu era niciodată arbitrar. În toate se arătau aceleaşi semne. Dacă mai ţinea mult, înnebunea.

Până să pună un capot pe ea, i se făcu pielea de găină sub cămaşa subţire. Ridicând storul de la fereastră, dădu de prima zi de iarnă cu ninsoare. Viscolea. Strada nu mai era de recunoscut în învălmăşirea haotică a troie.

nelor de zăpadă.

După ce părăsi odaia, Raluca Holban se duse să bată la uşa lui Ştefănucă, dar nu primi niciun răspuns. Trecu apoi la baie, unde îl găsi spălându-se pe dinţi.

— Bună dimineaţa, mami!

— Bună dimineaţa!

— Ce este cu dumneata?

— Nu prea am dormit bine.

Ştefănucă nu îndrăzni să întrebe mai departe.

— Ştefănucă, mă iubeşti?

Drept răspuns, băiatul îşi sărută mama pe frunte. Ştergând cu mâna clăbucul pastei de dinţi care i se imprimase ca o pecete sub sărutul apăsat, Raluca Holban urmă, cu vocea scăzută:

— Dacă mă iubeşti cu adevărat, am să te rog ceva. Lasă-te de politică! Sfârşeşte cu mişcarea Vestitorilor! Nu mă mai simt în stare să o duc cu inima veşnic sărită

y

de grija ta…

În oglindă, trăsăturile lui Ştefănucă se aspriră, în timp ce peria de dinţi rămase în aer, cu gestul frânt al mâinii. Oare mama lui ştia ce fusese cu plecarea de peste noapte? Nu încăpea îndoială. Altfel ce rost să aibă o asemenea rugăminte, grea de subînţelesuri?

— Mami, cum să te fac să înţelegi? Pentru mine, mişcarea Vestitorilor este totul. Nu pot să renunţ în ruptul capului. Crede-mă însă că nu ai de ce să-ţi faci griji. Sunt de ajuns de prudent…

Abia stăpânindu-şi plânsul, Raluca Holban ieşi fără să scoată un cuvânt. Se duse de-a dreptul la ea în odaie, unde căzu pe fotei. I se spulberase ultima speranţă. Doamne! Nimeni nu se gândea la ea. Nimeni. Toţi trăiau după bunul lor plac, fără să le pese dacă o calcă pe inimă. Simţea că paharul amărăciunilor se umpluse până la ultima picătură. La urma urmelor, era o biată femeie, nu o sfântă, să rabde senină până la capăt.

Prin păienjenişul lacrimilor, Raluca Holban se uita pierdută în jur, aşteptând parcă un sprijin

de la lucrurile mute. Nici măcar Tan nu o încălzea cu prezenţa lui, depărtat în somn ca în moarte.

Capitolul III

Vasia nu se culcă îndată. Simţea mereu nevoia să se obişnuiască cu amănuntele biroului lui Grigore Holban.

Încăperea era mare, cu tavan înalt. Perdele grele îmbrăcau ferestrele. Mobila masivă, alcătuită dintr-o bibliotecă, o masă de lucru, un scrin, câteva foteluri şi o canapea, abia ajungea să umple spaţiul. Un covor pe care paşii se stingeau, înăbuşiţi, acoperea parchetul în întregime, până la uşă. Într-un colţ, cufărul rudimentar al lui Vasia stătea tot atât de stingher ca şi stăpânul său. Pe pereţii tapetaţi atârnau câteva portrete de familie, în cadre aurite: uleiuri cu tonurile înnegrite de vreme.

Vasia se ridică din fotei, atras ca de obicei de harta veche a Mesopotamiei, aşezată sub sticlă, într-un chenar potrivit, în adâncul bibliotecii. De la pergamentul hărţii, privirea alunecă apoi pe rafturile cu cărţi. Se găseau acolo, amestecaţi de-a valma, Henry Bataille,

Maurice Maeterlinck, Paul Bourget, Henri de Régnier… Aproape numai literatură franceză de la începutul secolului, din care puteai să reconstitui uşor gusturile literare ale Ralucăi Holban adolescentă.

Vasia întoarse spatele bibliotecii, trecând la masa de lucru, unde îl aştepta cealaltă curiozitate: bocalul cu peşti.

Rămase un timp să privească imobilitatea peştişorilor roşii în transparenţa apei. Nişte bibelouri prea puţin deosebite de acelea de porţelan din dulapul de sticlă din hol sau de pe bufetul din sufragerie. Nimicuri delicate pentru gratuitatea văzului, ca tot ceea ce întâlneai în casa Holban.

Totul era încă nou pentru Vasia, începând cu însăşi împrejurarea de a locui singur într-o odaie. În copilărie, acasă, în sat, dormea grămadă cu părinţii şi ceilalţi fraţi. În anii de mai târziu, la Liceul Internat şi apoi la căminul de studenţi, avusese parte de un dormitor comun cu cel puţin alţi patru. În sfârşit, chiar cu vreo zece zile în urmă, ajunsese să se culce pe o bancă în

Cişmigiu. Existenţa i se schimbase acum, ca prin farmec. Deşi uşurat de întorsătura neaşteptată a lucrurilor, îl supăra ca un compromis faptul că primise adăpostul casei Holban. Gazdele sale nu se înglobau şi ele în categoria protipendadei burgheze, care trebuia exterminată cu etuva revoluţiei? De când trăia în mijlocul familiei Holban, putea să-şi dea seama mai bine ca niciodată de zădărnicia existenţei luxos parazitare a unor asemenea oameni. La drept vorbind, ce era fiecare, judecat în parte? Bătrânul, un maniac care se închisese la moşie în turnul de fildeş al bibliotecii. Mama, o cucoană care îşi ucidea timpul făcând dulceţuri şi alintându-şi pisica. Băiatul cel mare, un filosof închipuit, cu ceva artificial, de plantă de seră. Fata, varianta umană a unui pechinez de salon. În sfârşit, Ştefănucă, deşi îndatoritor, nu putea să fie conceput ca un exemplar străin de seria familiei. Impresia de ansamblu se întregea cu harta Mesopotamiei, cu bocalul cu peşti, cu tapetele, perdelele şi covoarele care căptuşeau fiecare încăpere. Odată instalat în casa familiei Holban,

pentru a se simţi totuşi împăcat într-un fel, Vasia crezuse că este bine să ştie toţi, din prima zi, cu cine au a face. Şi, cu prilejul orelor de masă, vorbise deschis, începând prin a mărturisi că se alăturase Vestitorilor numai pentru a ajunge cu ei la revoluţie. Spre deosebire de alţii, nu înţelegea să-şi facă iluzii cu vreo nouă organizare politico-socială, socotind că nu este nici cine s-o realizeze, nici cine s-o merite. Avusese de ajuns sub ochi cazul părinţilor săi. Deşi trăiau ca vitele, asemenea celorlalţi ţărani *y y 7 y y* din sat, se resemnau până la împăcare cu jugul destinului, pecetluindu-şi răbdarea cu judecata tâmpă: „Aşa. A vrut Dumnezeu!” Nu ieşeau niciodată din inerţia pasivităţii lor. Dacă aceasta era realitatea, o revoluţie nici nu *y 7 y* trebuia să vină cu reforme în folosul poporului. Singurul lucru de făcut rămânea suprimarea instituţiilor în vigoare: nu numai a formelor în sine, ci şi a oamenilor care le

7 y reprezintă organic.

Când Vasia se culcă, într-un târziu, patul îl primi moale, cu cearşafuri foşnitoare în curăţenia

lor scrobită.

7 y y y

a

Aşezată în fotelul de la fereastră, Raluca Holban *y 7*

stătea cu Tan pe genunchi. Declinul zilei de iarnă adâncise umbrele în jur. Afară, nici nu puteai să desluşeşti dacă mai ninge.

Mângâind motanul într-un fel de inerţie a plictisului, Raluca Holban îşi măsura singurătatea. Vine o epocă, între cincizeci şi şaizeci de ani, odată cu care viaţa femeii începe să intre într-un unghi mort al urâtului. Este vârsta când nu mai aştepţi nimic din partea bărbatului, când copiii au crescut mari, când nici măcar nu mai ai tragerea de inimă de a păstra sau lega o prietenie. Zilele ajung nişte simple file de calendar.

Raluca Holban îl dădu pe Tan la o parte, să aprindă lampa. În faţa scrinului din lemn de mahon, ochii i se opriră pe un caiet cu scoarţe negre. Îl luă cu ea, întorcându-se apoi îndărăt în fotei. Nevoia de a scrie, care o cuprinsese pe

neaşteptate, într-o zi din toamna trecută, se impusese de mai multe ori de atunci încoace, revelându-se o luptă cu timpul. Act de strictă intimitate, scrisul nu se lega la Raluca Holban de nicio veleitate de publicare. Începu să citească de unde apucase să deschidă caietul. Fiecare frază atingea clape de pian în sufletul ei.

1900. Streşinile înalte ale casei din strada Batistei bolboroseau mereu, neliniştind urechea Ralucăi cu impresia că ploaia nu are să mai ia niciodată sfârşit. Din hol, pendulul bătu încă un ceas de nesomn: sunetele de citeră lovită, care constituiau un acord de o ciudată dizarmonie, se risipiră în întuneric, pentru a lăsa apoi încăperile să audă din nou numai trosniturile mobilelor, ceva ca un oftat al lemnului bătrân. Atunci i se păru Ralucăi că Granmama vorbeşte de una singură în odaia ei de alături, aşa cum o mai surprinsese o dată, cu două nopţi în urmă. Cu inima strânsă, se dădu jos din pat şi bâjbâi prin întuneric până dincolo, unde aprinse lumânarea de pe masa de noapte. Ca şi ultima oară, îşi găsi bunica în capul patului, cu privirea sticloasă şi

pungile obrajilor împurpurate. Apucase bastonul de alături, desigur cu gândul să se sprijine la coborârea din pat. Picioarele betege, care se încurcaseră în răvăşirea cearşafurilor, o ţineau însă mereu locului, în timp ce mâna descărnată păstra bastonul, jură să mai ştie ce să facă cu el. Cuvintele învălmăşite trădau una şi aceeaşi obsesie:

y y

— Hai, Ralucal... Hai odată!... Trebuie să mă îmbrac... Adu-mi din dulap rochia de catifea cu volănaşe la gât!... Hai, ajută-mă!... Nu vezi că sunt aşteptată?... Cupeul este la poartă...

Apoi, întorcându-se spre un ungher al încăperii cu totul cufundat în întuneric, spuse, parcă, cuiva:

— Numai puţin... Vin îndată!... Doamne, ce cai!... Se cunoaşte vizitiul...

y

Tremurând în neştire, Raluca apucă braţul lui Granmama:

— Linişteşte-te! Ai visat cine ştie ce... Nu a venit nimeni y y y să te ia. De ce să te îmbraci?

Este noapte. Culcă-te!

Bunica izbucni în nişte hohote subţiri:

— Hi! Hi! Hi! Noapte? De unde o mai scoţi, fata mea? Nu vezi? Cupeul nici nu are felinarele aprinse... Hai, adu-mi rochia, că întârzii...

Din hol, pendulul se făcu auzit ceva mai stins decât în odaia Ralucăi: ecoul unor sunete de citeră lovită, constituind un acord de o ciudată dizarmonie.

Aşteptau cu toţii în hol. În jilţul ei, o mobilă tot atât de puţin obişnuită ca o stranã de mitropolit, Granmama părea că renunţasey în sfârşit, să mai pună întrebări. Amuţise cu bărbia în piept, cu mâinile strânse cuminte pe batista de dantelă din poala rochiei de catifea. Unchiul Olimpiu, noul tutore al Ralucăi, omul căruia i se datora întregul complot pus la cale pentru internarea bunicii la azil, umbla în sus şi în jos, sâcâind auzul cu ghetele sale cu scârţ. Mătuşa stătea aşezată la masă, fără să ştie ce să facă cu mâinile: când şi le împreună, când îşi trăgea degetele unul câte unul, când întindea palmele

uitându-se la ele de parcă şi le vedea atunci prima oară.

Cu ochii în lacrimi, Raluca se întoarse din nou la fereastră. Dacă în locul cupeului care urma să o ia pe Granmama la azil ar fi văzut pe strada scăldată în soare că se apropie un dric, sfâşierea ei nu ar fi putut să fie mai adâncă. Silită de unchiul Olimpiu, primise rolul să o ajute pe bunică să se obişnuiască cu ideea plecării, speculând delirul ei cu cupeul. Ca printr-un făcut însă, Granmama nu mai avusese de două zile nicio criză. Era aceea de totdeauna, pe deplin conştientă de ceea ce se întâmplă înjur. De dimineaţă, când Raluca încercase s-o hotărască să se îmbrace cu rochia de catifea pentru plecarea în cupeu, se arătase cu totul nedumerită:

— De ce rochia de catifea? Ce cupeu? Unde să plec? În cupeu ştiu că se merge la nunţi sau înmormântări…

Până la urmă, se lăsase totuşi îmbrăcată cu un zâmbet stânjenit, fără să înţeleagă nimic. În ţinuta de gală a rochiei de catifea, care o făcea să

aibă un aer uşor solemn, fusese aşezată în hol, cu lucrurile strânse într-un geamăntan. La întrebările ei neliniştite, unchiul Olimpiu dusese de fiecare dată degetul la gură:

— Sst! Surpriză! Cupeul... Ai să vezi!

Apoi nu se mai făcuseră auzite decât ghetele cu scârţ. Însă înainte ca Raluca să se mişte de la fereastră, la oprirea cupeului de lac negru, unchiul Olimpiu, care simţise tropotul cailor de la capătul străzii, se apropie repede de Granmama, frecându-şi mâinile:

— Hai! Bucură-te! A sosit cupeul. Mergem!

Trezită din toropeala ei, bunica se ghemui în jilţ, aducându-şi totodată pe genunchi bastonul cu mâner de argint, care nu o mai părăsea de când i se betegiseră picioarele:

— Nu! Lăsaţi-mă în pace! Nu mă mişc de-aci! Unchiul Olimpiu îşi pierdu răbdarea:

— Dacă nu vrea să înţeleagă, trebuie să o luăm pe sus. Şi întorcându-se la slugile casei, îmbulzite la uşă, nu şovăi să strige:

— Gheorghe, Anica, veniţi să mă ajutaţi!

Raluca părăsi încăperea. O luă fuga pe

scara podului în sus, să fie cât mai departe. În urmă, vocea octogenarei, cu un timbru ascuţit, cu totul străin ei, o ajungea, străpungând pereţii:

— Nu! Nu vreau! Să nu îndrăzniţi să mă atingeţi!

Raluca, unde eşti! Nu!

*

Raluca înainta cu paşi şovăitori. La poarta grilajului de fier care înconjura parcul azilului nu o oprise nimeni. Pe nicăieri, nicio mişcare. Mirosul dulceag al teilor proaspăt înfloriţi ţinea parcă sub cloroform locul care se întindea până la zidurile clădirii, de un alb mohorât ca mucegaiul. Impresia se întări pe deplin ceva mai încolo, când ochii întâlniră prima fiinţă: o babă adormită pe bancă, cu gura căscată ca a unui mort înainte de a i se ridica bărbia.

După ce rămase o clipă locului în holul de la intrarea azilului, negăsind pe cine să întrebe de odaia lui Granmama, Raluca începu să urce scara. La primul etaj, un indicator cu menţiunea „Infirmeria” o făcu să se înfunde într-un coridor întunecos, cu uşi de o parte şi de alta. Se opri, în

sfârşit, la una din ele, pe care stătea scris „Medic de serviciu”. Îşi luă inima în dinţi şi bătu încet: niciun y y y răspuns. Încercând uşa, dădu înăuntru. De pe o canapea de piele, dintre acelea obişnuite camerelor de consultaţii, se ridică un individ cu termometrul în gură. După halatul alb, nu încăpea îndoială că era medicul azilului. Prin semne, o lăsă pe Raluca să înţeleagă că trebuie să aştepte până îşi ia temperatura. Stânjenită, aceasta începu să-şi plimbe privirea de la goliciunea pereţilor la hârtia de prins muşte, care spânzura de lampa cu becul aprins ziua în amiaza mare.

— Hm! Iar 37,3... Da! Ce doreşti, duduie? articulă doctorul cu o voce încleiată.

— Să vedeţi... Vreau să ştiu numărul camerei ocupate de bunică-mea, care a fost internată ieri la amiază...

— Ha! „Madam Cupeu”... Mi-a spus domnul care a venit cu ea. Un început de scleroză a creierului. Ce să faci? Bătrâneţea... Uniifac pe ei... Unii dorm toată ziua... Unii încep să vadă cupeul-fantomă.

Tot privindu-şi termometrul, doctorul vorbea pe un ton pe care nu ştiai bine cum să-l iei.

— Camera de la numărul opt…

— Mulţumesc… Scuzaţi-mă… murmură Raluca, observând în clipa în care se pregătea să închidă uşa în urma ei că doctorul îşi pusese din nou termometrul în gură.

Camera numărul opt. Cu mâna pe clanţă, Ralucăi i se tăiase răsuflarea. Când îndrăzni într-un târziu să deschidă uşa, ochii îi căzură mai întâi pe rochia de catifea, care părea acolo, desfoiată pe scaunul rudimentar al camerei de azil, ceva cu totul absurd, un vestigiu de carnaval. Granmama era în pat, moţăind cu capul răsturnat pe o pernă ridicată în spatele ei. Alături, pe masa de noapte, o farfurie cu nişte cartofi fierţi stătea neatinsă. Preferastra deschisă, se făcea simţit mirosul dulceag al teilor înfloriţi.

Când Raluca se lăsă uşor pe marginea patului, Granmama îşi zbătu pleoapele cu greutate.

— Raluca... Raluca... De ce m-au adus aci? De ce? Ce-am ajuns să-mi sfârşesc zilele la azil? Trebuie să mă iei chiar acum.

Mâna lui Granmama, încleştată pe a Ralucăi, tremura toată.

— Am vrut să plec singură azi-noapte. Nu m-au ţinut picioarele...

Raluca se ridică încet. Ferindu-şi ochii de privirea lui Granmama, nu avu cum să vadă că prin ceea ce începea să spună înlătura de pe faţa ei masca cu schimonoselile neliniştii.

— Bine... Am să te iau de aci. Mă duc să vorbesc cu doctorul. Să nu ai nicio grijă...

Raluca se îndreptă spre uşă, abia mişcându-şipicioarele. Odată afară însă, se năpusti de-a lungul coridorului întunecos, coborând apoi scara câte două trepte, de-a valma. Ca năucă, nu mai văzu nimic când trecu în fugă pe lângă baba adormită pe bancă, cu gura căscată ca a unui mort înainte să i se ridice bărbia.

Granmama se înălţă din adânculpatului, uitându-se cu ochii holbaţi la cupeul oprit aievea

la uşă. Începu să strige ca şi în alte rânduri, fără să-şi dea seama că se află la azil:

— Ralucal... Raluca!... Vino să mă îmbraci! ... Rochia de catifea... Mă aşteaptă cupeul...

Simţind că nimeni nu mişcă de nicăieri, încercă să se scoale de una singură. Picioarele i se zbătură în cearşafuri, în timp ce mâna i se întinsese înfrigurată după bastonul din preajmă. Când ajunse, într-un târziu, pe marginea patului, răsufla greu. Se gândi să aprindă lumânarea şi pipăi suprafaţa mesei de noapte, în căutarea cutiei de chibrituri, fără s-o nimerească însă la locul ştiut. În prima încercare de a se ţine pe picioare, bine sprijinită în baston, i se păru că parchetul nu mai are nicio stabilitate: se mişca sub ea ca o apă învăluratăă. În urechi stăruiau sunetele de citeră lovită ale pendulului, vestind o oră necunoscută, cu bătăi fără sfârşit. Atunci, prin întunericul subţiat până la transparenţă, îngerul coborât din cupeu se apropie să o scape de împleticirea în gol.

— Domnu' doctor, bătrâna de la numărul opt a muriţi Am găsit-o adineauri zăcând pe jos,

aproape de uşă… spuse sora, încă buimacă.

Medicul azilului, care tocmai se pregătea să-şi ia temperatura de dimineaţă, murmură pentru el, cu ochii la termometrul din mână:

— Cupeu… Cupeul-fantomă… A luat-o, în sfârşit…

é!

é| é!

Întoarsă în sufragerie, Liliana nu se apucă de învăţat, adică de redactat fiţuicile pentru teza de istorie de a doua zi. Se trânti pe pat, unde rămase apoi cu capul sprijinit într-un cot. Era atât de nedumerită, încât uneori şi sprâncenele i se ridicau uşor, într-un semn de întrebare. De la venirea lui Vasia în casă, trăia cu senzaţia că universul se rezumă la el. Ajunsese să aştepte cu înfrigurare orele de masă, când avea prilejul să-l admire în voie. Nu izbutea încă să ştie ce anume o tulbura mai mult. Privirea metalică, totuşi cu ceva nostalgic în străfunduri? Trăsăturile răvăşite, atât de puţin obişnuite la un tânăr? Vocea uşor guturală, joasă ca o notă de violoncel? Sau, mai presus de toate, energia care se

desprindea din întreaga lui fiinţă, copleşindu-te?

Liliana tresări, cu urechea la pândă. Recunoştea pasul apăsat al lui Vasia. Părăsi patul dintr-un salt şi se repezi afară.

— Unde pleci?

După ce puse întrebarea, Liliana dădu să fugă înapoi, speriată de îndrăzneala ei fără precedent. Nu ajunse însă s-o facă, simţindu-şi picioarele ţintuite locului.

Vasia, care roşise din nou, cum i se întâmpla de obicei când se întâlnea prin casă cu Liliana, mărturisi, luat prin surprindere:

— Mă duc să mă plimb. Îmi place zăpada…

Liliana ridică ochii. Răspunsul îl punea pe Vasia într-o lumină nouă. Acum parcă nu mai avea nimic înfricoşător, care să-l ţină departe de ea. Prilejul nu trebuia scăpat.

— Pot să te întovărăşesc?

— De ce nu?

— Bun. Atunci aşteaptă-mă numai o clipă, până mă îmbrac.

În timp ce Liliana se mistui, Vasia rămase

pe loc, nedumerit. Propunerea venise atât de repede şi pe neaşteptate, încât nici nu-şi dădea bine seama cum apucase s-o primească.

— Sunt gata, haidem!

Afară, după ce trase în adâncul plămânilor aerul rece cu zimţi de ninsoare, Liliana întrebă curioasă, silindu-se să se ţină în pas cu Vasia:

— Pe unde ai de gând să mergem?

— Pe undeva la marginea oraşului. Nu pot să sufăr străzile din centru.

— De ce?

— Tu nu poţi să înţelegi… De câte ori mi se întâmplă să trec prin faţa unei statui sau pe lângă zidurile edificiilor publice, îmi pare rău că nu am ceva la mine cu care să arunc totul în aer.

— De ce?

— Ţi-am spus că nu eşti în stare să înţelegi!

— Vasia, trebuie să-ţi mărturisesc ceva… o prostie. Dar nu face nimic. Poate că are să te amuze. Revoluţia de care vorbeşti când stăm la masă mă face să mă gândesc la unele coşmaruri pe care le aveam în copilărie, după ce o guvernantă de-a noastră, baptistă sau aşa ceva,

ne citea Apocalipsul…

Liliana se uită la Vasia cu coada ochiului. Nu zâmbea. Caracterul aspru al frumuseţii băiatului se definea parcă mai bine cu părul albit de ninsoare, cu pielea feţei ca un bronz, cu gulerul mantalei ridicat peste încleştarea hotărâtă a bărbiei.

Cu o pornire caldă, Liliana îl apucă de braţ:

— Eşti un om foarte singur.

— Să nu crezi că aceasta mă stânjeneşte. Dimpotrivă! Singurătatea îmi dă conştiinţa unei libertăţi şi independenţe absolute.

Liliana nu mai spuse nimic. De teamă să nu rupă cumva unitatea de atmosferă a mersului în doi.

La rândul său, Vasia nu făcea decât să se mire la tot pasul că o ţine pe Liliana la braţ, că îşi pune mintea cu gândurile ei de copil.

Ningea mărunt şi des: o dantelare fină care împăienjenea privirea. Până şi plăcerea de a simţi vânturarea fulgilor se întâmpla pentru Vasia să fie mai deplină acum decât de dimineaţă, când se plimbase de unul singur.

Umblând mereu, ajunseră pe nesimţite departe de centrul oraşului, în locuri unde Liliana nu mai călcase niciodată. Străzile se îngustaseră şi casele căpătaseră dimensiunile din târgurile de provincie. Maşini nu mai erau de văzut pe nicăieri. Cât despre tramvaie, abia se auzeau. Pe aci, iama părea gata să mistuie totul sub zăpadă. Dacă mai ningea mult, într-o zi sau două nu avea să se mai cunoască nimic.

— Pe unde suntem?

— Aproape de platoul Cotrocenilor.

După un nou răstimp de tăcere, chiar la marginea platoului, Liliana se pomeni pentru prima oară întrebată ceva de Vasia.

— Ai avut vreodată prilejul să umbli cu sania pe o mare întindere?

— Nu. De ce?

— Nu ştii ce beţie poate să fie de-a goni cu sania pe o stepă ca o mare albă!

De fapt, gândul lui Vasia se lega de o amintire plăcută numai în parte. Pe atunci era copil, în clasele primare, acasă, în sat. O iarnă grea, cum se întâmplau să fie toate pe pământul

blestemat al Basarabiei. Prima criză de epilepsie a fratelui mai mare. Din senin, nenorocitul căzuse pe jos, cu ochii peste cap, cu strâmbături şi spume la gură, rămânând apoi de ceară, în nesimţire. Mama, o femeie cu superstiţii, ca toate babele de la ţară, dăduse îngrozită să alerge la preot, cu gândul să-l scape pe băiat de duhul necuratului. Dar popa tocmai se nimerise să lipsească din sat. Primul târg cu medic se afla la o depărtare de vreo zece kilometri. Tatăl umblase năuc să împrumute un cal, pe care-l înhămase apoi la sanie. Pentru a scăpa de acasă, unde femeile din vecini se şi strânseseră ca la mort, Vasia se rugase să fie luat şi el. Tatăl, numai căciulă şi suman, nu slăbise calul din bici. În goana săniei, frigul tăiase obrajii lui Vasia. Încolo, fusese bine. Nu mai rămăsese loc pentru niciun gând. Vasia se simţea ca vântul pe albul întinderii fără hotar. O senzaţie de cuprindere a largului ca nimic altceva.

— Se deşteaptă rusul din tine! glumi Liliana de alături.

— Da. Rusul din mine! răspunse Vasia ca un

ecou, cu privirea destrămată în înserarea de scrum.

PARTEA A TREIA

Capitolul I

Lucian pleca de acasă fără nicio plăcere. Nu putea să sufere iarna. Îşi dorise totdeauna o tară cu clima caldă tot anul. În lunile cu zăpadă, aproape că nu mai părăsea casa. Stătea la el în odaie, numai în pijama, cum se scula dimineaţa din pat, obişnuind să citească sau să lucreze ghemuit pe o pernă, jos, pe covor, lângă calorifer. În oraş nu ieşea decât rareori, când se întâmpla să aibă vreo oră de seminar la facultate. Apoi, la întoarcere, abia mai întârzia pe la anticarii din drum.

Lucian îşi înfundă căciula peste urechi, făcând să nu i se mai cunoască decât ochelarii din cuprinsul figurii de tapir. Pentru el, ieşirea de acum era a doua de peste zi, deci ceva cu totul neobişnuit. De dimineaţă, la sfârşitul orei de seminar de la estetică, Darie îl chemase la Lică, pe după-masă, la cinci şi jumătate. I se dăduse să înţeleagă că avea să se dezbată problema

redactării unei reviste. Vintilă Oprea, Vintilică sau pe scurt Lică, la care urmau să se întâlnească toţi, îl indispunea pe Lucian în primul rând prin fizicul său. Vegetaţia părului se întâmpla să ia la el o formă aproape monstruoasă, îmbrăcând capul într-o adevărată cască de şuviţe, dând sprâncenelor o grosime de mustăţi, îmbâcsind faţa cu atâta putere, încât nu puteai să o discerni niciodată bărbierită, răzbind stufos până în scobitura gâtului şi pe dosul mâinilor. Când se cunoscuseră, în primul an de facultate, Lică nu întârziase să se recomande cu ceea ce socotea că fusese marea întâmplare a adolescenţei sale provinciale:

— A fost când cu viscolul de pomină, de acum doi ani. Ce mai încolo şi-ncoace, pot să zic să nămeţii împotmoliseră viaţa şi chiar moartea în Piteşti, ceva ce nu mai apucaseră, de când erau, nici cei mai în vârstă dintre pensionarii oraşului. Să fiu al dracului dacă zăpada viscolită nu atingea în bună parte înălţimea streşinilor! O săptămână nu a mai trecut un tren, ceea ce înseamnă o nenorocire fără seamăn într-un oraş

de provincie, unde numai ora de sosire a trenurilor de persoane mai dă oamenilor iluzia unui contact cu restul planetei... Apoi ce să mai spun de aprovizionare? Cine a mai avut pe acasă câte un porc a fost silit să-l taie cu acest prilej. Trebuie să mărturisesc că tăierea unui porc mi s-a părut totdeauna un lucru măreţ, demn de un cânt de epopee, mai ales dacă omul care face treaba se pricepe să o facă bine. De aceea am stat o dimineaţă întreagă să mă uit când vecinii noştri au găsit şi ei de cuviinţă să-şi taie porcul. În timp ce despicarea porcului se desăvârşea în curte cu tot dichisul, mortul din casă rămăsese singur, cu lumânările aprinse şi oglinzile acoperite cu cearşafuri. Oamenilor le murise tatăl în ajunul viscolului. După patru zile, era încă acolo, neputând să fie înmormântat dat fiind că nu aveai cum să răzbeşti până la cimitirul de la marginea oraşului. Începuse să miroasă şi rudele nu mai ştiau ce să facă cu el. Dar să mă întorc la porc. Toată carnea, de la şunci la cămătărie, a fost strânsă până la urmă într-o copaie. Din câte am prins să aud, avea să fie pusă la rece pe micul

balcon de la etaj. Ce mi-a venit când m-am hotărât deodată să întreprind furtul nu aş putea bine să spun. Nevoia de a rupe, în sfârşit, cu o senzaţie tare monotonia atâtor ani de plictiseală, sau numai de a face bani cu vânzarea clandestină a cărnii, ajunsă pe neaşteptate la mare preţ? M-am asociat cu un coleg de clasă, îndopat ca şi mine cu romane poliţiste. Pe la unsprezece seara, cu măşti pe faţă, ne-am strecurat în curtea vecinilor, aducând cu noi o scară. Firele electrice, smulse în timpul viscolului, nu apucaseră să fie reparate şi în partea noastră de oraş, aşa că domnea în jur întunericul cel mai deplin. Am ajuns în dosul casei, am proptit scara, am trecut pe balcon şi am găsit copaia acoperită cu un cearşaf, la locul bănuit. Totul mergea aproape prea uşor, surprinzător de simplu. La ridicarea copăii, nu a trebuit să ne opintim peste măsură, parcă nici nu era vorba de carnea unui porc despre care se spunea că avusese, viu, o sută cincizeci de kile. Când ne-am întors pe scară, de astă dată ceva mai greu, la nu ştiu ce mişcare am văzut deodată că alunecă din copaie, de sub un

colţ al cearşafului, capătul unui picior cu o gheată. Ce să mai lungesc lucrurile cu groaza noastră… În copaie, în loc de porc, se găsea mortul, pus desigur acolo peste noapte să nu mai împută casa…

Lucian nu ştiuse la început ce să creadă despre noul său coleg. Totul părea să fie numai o glumă de prost gust.

Nedumerit, îl întrebase şi pe Darie, să vadă ce spune despre mărturisirea lui Lică. Darie, care privea totdeauna lucrurile cu o seriozitate pedantă, ţinând să găsească în orice dedesubtul unor semnificaţii de dramă creştină, răspunsese fără să stea prea mult pe gânduri:

— Se spune că Dostoievski s-a dus odată la Turgheniev, pe care îl dispreţuia de pe poziţia unei cu totul alte structuri morale. L-a găsit la ceai, înconjurat de câţiva admiratori. Fără alte preambuluri, a început să i se spovedească, povestind fapta cea mai urâtă din viaţa lui: cum a siluit o fetiţă de şapte ani. Spovedania făcută de el tocmai unui om ca Turgheniev nu poate să fie înţeleasă decât ca un act de umilinţă creştină.

Schimbând tot ce este de schimbat, cine ştie dacă nu se întâmplă să fie vorba de ceva asemănător cu Lică…

Lucian aproape că nu-şi crezuse urechilor. Era un record de mistificare: Dostoievski şi Lică…

Lucian se opri la staţia de tramvai, unde lumea se înghesuia în aşteptare. Ningea mereu, încet şi liniştit. Deşi vagoanele nu mai circulau decât cu plugul în faţă, liniile se înzăpezeau repede la loc de la sosirea unui tramvai la altul.

A.

é!

A. «A.

éz 4

Când intră în odaia lui Lică, Lucian observă că este ultimul venit. Şi totuşi nu, dat fiind că mai lipsea Stanian. Cu paltoanele pe umeri, Lică, Darie şi Serafim stăteau aşezaţi în jurul mesei, părând că joacă poker cu o mână moartă. Cărţile de joc aveau însă mai mult rostul de a figura drept alibi pentru cazul vreunei descinderi.

După ce lăsă şoşonii la uşă, Lucian dădu mâna cu fiecare. Apoi se aşeză pe locul cedat de

gazdă, un scaun grosolan de bucătărie.

Nemaiavând pe ce să stea, Lică se apucă să adune un braţ de volume pe care şi le clădi în urmă sub şezut.

— Eu spun să începem fără să-l mai aşteptăm pe Stanian. Ce Dumnezeu, şedinţa era hotărâtă pentru cinci şi jumătate! îşi pierdu răbdarea Serafim.

Lucian se strânse mai bine în palton, pătruns de răceala odăii lipsite de orice încălzire. Îl usturau ochii şi i se îneca răsuflarea de fumul ţigărilor.

— În urma achitării lui Toma Vesper, putem să ne luăm din nou libertatea de acţiune. Din câte v-am pomenit de dimineaţă, ştiţi în principiu despre ce este vorba. Am primit instrucţiuni să scoatem o revistă care să oglindească ideologia Vestitorilor, însă bineînţeles aşa ca Cenzura să nu aibă cum să se lege de noi. Lucrurile trebuie să se întrevadă mai degrabă din lectura printre rânduri.

— Şi fondurile? întrebă pe neaşteptate Lică, adunându-şi cu pieptenul şuviţa de păr care i se

tot lăsa ca o virgulă pe fruntea îngustă.

— Nu te priveşte! Ceea ce interesează acum este să facem sumarul primului număr. Revista trebuie să apară până la Crăciun.

— Totuşi, vorbind serios, cum credeţi că putem să facem ceva? înseamnă să ne închipuim că Cenzura este o instituţie de sugaci. Nu trebuie să luăm lucrurile chiar atât de uşor, că ne ardem la sigur!

Degetele lui Darie începură să bată darabana pe marginea mesei. Nu putea să sufere întreruperile. Stăpânindu-se totuşi până la urmă, se mulţumi să răspundă uscat:

— Să nu uităm că noul şef al Cenzurii se întâmplă să fie un cunoscut al familiei Holban.

Deşi se simţi privit de toţi, Lucian tăcu mai departe, jucându-se cu asul de treflă. Se întreba însă nedumerit, poate pentru a suta oară de dimineaţă încoace, cum de se ajunsese la cunoaşterea raporturilor de vecinătate, la tară, dintre colonelul Ioanid şi familia lui.

Darie, care îşi scosese între timp din buzunar un creion şi hârtie, rupse tăcerea:

— Ei, Lică, ce scrii?

— Nu ştiu.

— Nu se poate. Găseşte ceva! Nu avem timp de pierdut.

— Hm… Poate ceva în legătură cu criza democraţiei…

Lucian ridică ochii de pe asul de treflă. Simpla enunţare a temei, cu titlul plagiat aproape fără înconjur, îl dusese cu gândul la un binecunoscut articol al profesorului de metafizică. Lică nu se dezminţea cu niciun prilej…

— Tu, Holban, la ce te-ai gândit?

Lucian nu era încă hotărât. Pentru a preveni totuşi orice încălcare a sferei de probleme care socotea că i se găseşte rezervată în exclusivitate, răspunse fără întârziere:

— Ceva despre coordonatele morale ale omului nou.

Darie trecu la Serafim, care îşi rodea unghiile:

— Tu?

— Ştii că am de mult în cap ideea unui…

Nişte paşi în gang îl întrerupseră pe Serafim, făcându-i totodată pe toţi să apuce cărţile de joc.

Bătaia în uşă luă tot sângele din obrajii lui Lică. Fără să aibă încotro, se duse să deschidă, cu paşi şovăitori.

Băieţii nu izbutiră să vadă apoi cine este afară, dat fiind că Lică astupa voit uşa întredeschisă. Auzeau numai cum schimbul de cuvinte în şoaptă se îngroaşă mereu.

La un moment dat, Lică împinse uşa la loc, dând să se întoarcă la masă. Dar nu apucă bine să facă un pas, că uşa se deschise din nou, cu un cap îmbrobodit de femeie.

— Dacă nu te răzgândeşti până diseară, nu mai pui mâna pe mine. Bagă la cap!

Lică se aprinse:

— Ieşi afară, putoarea dracului!

Piciorul însă nu mai ajunse ţinta; femeia o şi zbughise îndărăt, în gangul întunecos. Înjurând printre dinţi, Lică închise de astă dată uşa cu cheia. Cu o mână uşor tremurătoare, începu apoi să-şi adune cu pieptenul şuviţele părului căzut.

Abia când prinse a se mai linişti puţin, bolborosi ca o scuză:

— O smintită din cartier care-mi tot cere de pomană…

Serafim nu putu să se oprească de a face cu ochiul lui Darie. Scena îl amuzase la culme. O socotea totodată bună să mai taie cu ea din nasul lui Lică în rivalităţile lor de la facultate.

Darie rămăsese în schimb paralizat. Şedinţa, care se desenase rău de la început prin temerile formulate de Lică, era ameninţată să degenereze cu totul în urma alunecării atenţiei pe panta deschisă de trivialitatea incidentului. Cum nu avea umor, mai ales în împrejurări pe care se obişnuise să le investească cu o oarecare solemnitate, Darie suferea de-a dreptul senzaţia unei profanări. Primul gând fu să înceapă cu o morală, dar până la urmă înţelese că nu cu aceasta putea să schimbe ceva. Luă lucrurile de unde căzuseră în suspensie, întrebându-l pe Serafim, ca şi cum nu se întâmplase nimic:

— Ei, spune mai departe! Ce vrei să scrii?

— Ah, da… Ceva tare. Vreau să las la o

parte orice sentiment de pudoare naţională, pentru a stabili că răspunderea tuturor nenorocirilor care ne-au stricat istoria şi cultura o poartă numai şi numai gelatinozitatea structurii noastre morale. Vreau…

Când se înfierbânta pe o idee, Serafim o ţinea de obicei mult şi bine, verva polemică cu care începea să se desfăşoare pe neaşteptate făcându-te să uiţi înfăţişarea lui de lălău, cu ticuri de copil cretin, ca roaderea unghiilor.

— Şi cu ce titlu te trec pe sumar? îl întrerupse Darie, punctându-şi nerăbdarea cu creionul.

— Nu am încă niciunul de ajuns de bun. Până mâine găsesc însă ceva care să meargă.

— Fie. Rămâne acum Stanian…

Lucian nu mai urmări cuvintele lui Darie, cuprinzându-şi capul în palme. II dureau tâmplele. Nasul i se înfundase de tot. Mai mult, parcă îl ţinea şi un junghi în vârful plămânului…

é!

Lică rupse cu ciudă coala de hârtie. Starea lui de nervi era o urmare a scenei cu Paraschiva,

la care băieţii se nimeriseră să fie martori. Cât încercase totdeauna să salveze aparenţele, minţindu-i pe ceilalţi tot atât cât se amăgea el însuşi, pentru ca putoarea să strice deodată totul! Dacă ar fi avut atunci ceva sub mână, ar fi fost în stare s-o ucidă pe loc, fără şovăire. Putoarea! Parcă nu observase apoi atitudinea voit nepăsătoare a lui Holban, care îl umilise cu forma unui dispreţ şi mai greu de îndurat de cum fusese cazul zâmbetului cu înţeles

schimbat de Serafim cu Darie? Era uşor pentru alde Holban să se ţină cu nasul pe sus. Te naşti cu toate plocon din oficiu. Cu un nume cu trecere în protipendada tării şi cu bani căcălău. Pe când el… Nu reieşea însă din atâtea romane sau exemple ale istoriei că marile ascensiuni le dobândesc de obicei tot eroii plebei, cu voinţa lor oarbă şi lipsa de scrupule? Nu era o simplă mângâiere. Nici cazul său nu îl dezminţea decât în parte. Dacă stătea să judece la rece, trebuia să recunoască drept un adevăr faptul că, măcar la început, tot dăduse cât de cât lovitura, de vreme

ce el, fiul unui amărât de funcţionar din Piteşti, un tânăr fără mare lucru de capul său, abia ieşit din liceu şi pripăşit în Bucureşti, ajunsese să se vadă publicat în *Revista Fundaţiilor Regale* cu un articol despre Nietzsche, intrat sub pielea unui om ca profesorul de metafizică! Cu toate acestea, era încă silit să locuiască într-un fund de mahala, să nu mănânce altceva decât iahniile de fasole servite în contul găzduirii, să se mulţumească la pat cu o femeie ca Paraschiva, spălătoreasă din vecini, care îl seca şi de tot mărunţişul de buzunar. Dându-şi repede seama de realitate, nu întârziase să tragă concluzia de ordin general că oamenii de litere sunt sortiti să moară săraci în ţara

românească, dacă nu aveau cumva norocul să se nască cu case şi moşii. Tot numai prin politică era de parvenit, aşa că se grăbise să se înregimenteze în mişcarea Vestitorilor, formaţiunea politică de ultimă oră. Până la alegeri, făcuse chiar exces de zel. Temperament de cabotin, alternase uşor atitudinile martiale cu

cele evlavioase, după natura momentului. Şi, un timp, aceasta îl şi amuzase. În general, spre deosebire de cum stăteau lucrurile în celelalte partide, mişcarea Vestitorilor i se părea binevenită prin lipsa unor concurenţi favorizaţi. Într-adevăr, mai toţi membrii erau tineri, deopotrivă de necunoscuţi în viaţa publică a ţării. În ziua venirii la putere, când urma să se constituie o elită prin simpla repartizare în posturile de conducere, el avea să se numere printre primii care să pună mâna pe ceva, datorită faptului că ştia să se bage. Nu era un simplu papă-lapte idealist, ca mai toţi ceilalţi. Ca discipol al profesorului de metafizică, putea chiar să spună că îşi făcuse o mică platformă de privilegiat pentru viitoarele promovări. Măsurile luate de Guvern împotriva Vestitorilor veniseră însă pe neaşteptate să spulbere iluziile, impunându-i totodată lui Lică o revizuire a întregii sale strategii de parvenire. Îşi schimbase mai întâi atitudinea faţă de profesor, care fusese arestat, apoi eliberat după un scurt timp, alegându-se în orice caz, din toată povestea, cu

ziarul suspendat. A te mai învârti acum în jurul lui însemna să te compromiţi în ochii din ce în ce mai circumspecţi ai oficialităţii, aşa că se lepădase de el ca de dracul, începând chiar să-l vorbească de rău. Numai de la şedinţele camarazilor nu izbutise încă să se sustragă, de teama răzbunării unor fanatici ca Darie. Planurile cu revista îl îngrijorau mai mult decât lăsase să se întrevadă în cursul şedinţei de

după-masă. În loc să mulţumească lui Dumnezeu că nu aveau niciunul cazier la poliţie, băieţii îşi căutau răul cu lumânarea. A refuza să dea un articol putea să trezească cine ştie ce bănuieli. Pe de altă parte, a scrie ceva era curată prostie. După multe deliberări, se gândise să scape de răspundere parafrazând un articol al maestrului său, cu paradoxuri pline de echivoc asupra dictaturii totalitare. Dar cum să scrii fără un lemn în sobă, cu stomacul întors pe dos de aceeaşi iahnie de fasole, urmărit de amintirea capului Paraschivei bombănind în uşă?

Întărâtat, Lică începu să rupă şi a doua

coală de hârtie, deşi pe aceasta nici nu apucase măcar să scrie un cuvânt. Când se ridică apoi de la masă, privirea tulbure i se opri pe cromolitografia din perete, singurul lucru care mai împodobea goliciunea încăperii. Era o imagine a lui Napoleon urmărind cu generalii desfăşurarea bătăliei de la Waterloo. Cumpărată de la un bâlci, încă din anii liceului, această copie ţipătoare îi ţinea lui Lică loc de icoană. Napoleon rămânea pentru el întruparea celui mai strălucit destin de ambiţios. Nu concepea să locuiască undeva fără să-l aibă sub ochi.

Lică învârti becul din tavan. I se făcuse silă o dată mai mult şi de acest amănunt al mizeriei: să nu aibă un comutator de la care să stingă lumina. Pe întuneric, începu să-şi scoată bocancii şi hainele, intrând apoi sub plapumă pe jumătate îmbrăcat, să nu-l pătrundă frigul. Nu apucă însă să se întindă bine, că simţi ceva pe gât. Sări din pat şi învârti becul la loc. La lumina slabă, strivi o ploşniţă în cleştele unghiilor.

Capitolul II

Lucian aştepta de o oră să intre în biroul

colonelului Ioanid. La prima întrevedere, se bucurase de o primire dintre cele mai binevoitoare. Colonelul ţinuse parcă să se scuze de numirea lui la Cenzură, mărturisind că se învoise asupra postului numai pentru un scurt răstimp, de hatârul primului-ministru. Îi dăduseră aproape lacrimile când povestise că nu ajunge să mai joace nicio partidă de şah. Deşi nu avea prea mult de lucru, tot ceea ce rămânea de făcut găsindu-se dat funcţionarilor în subordine, se vedea totuşi reţinut de dimineaţă până seara. Abia la sfârşit se pusese şi problema revistei. Auzind că este vorba de un săptămânal cultural, al cărui redactor responsabil urma să fie însuşi Lucian, colonelul îşi dăduse consimţământul pe loc. Adăugase însă că eliberarea autorizaţiei de publicare avea să întârzie câteva zile dat fiind că dispoziţiunile prevedeau ca un cenzor să facă mai întâi un referat pe baza materialului prezentat.

Uşa biroului se deschise într-un târziu, cu un tânăr spelb care îl pofti pe Lucian înăuntru.

După o strângere de mână, de astă dată vădit lipsită de căldură, colonelul Ioanid se aşează

la loc, tuşind în silă. Apoi, fără să ridice privirea de pe dosarele din faţă, începu cu o oarecare greutate:

— Dragă Holban, nu mi-am crezut ochilor citind referatul cenzorului. Înţelesesem că este vorba de cu totul

altceva când ai venit acum câteva zile. Pentru a mă lămuri, m-am apucat să cercetez eu însumi cum stau lucrurile. Şi, drept să spun, concluziile referatului mi s-au părut pe deplin îndreptăţite. Uite, dacă vrei, să luăm fiecare articol în parte. Să începem chiar cu al dumitale: „Arhetipul moral al omului de mâine”. O iei de departe, cu omul Antichităţii greceşti, al Evului Mediu, al Renaşterii, al Revoluţiei Franceze... Ajungând la secolul nostru, îţi trădezi şi teza propagandistică. Poftim: „În absolut, ce înseamnă democraţia şi civilizaţia maşinistă? Nimic.

y y y y

Nici măcar nu mai este cazul să vedem structurându-se un nou tip de om. Contemporanul nostru, care se crede liber şi emancipat, stăpân al

planetei prin toate invenţiile tehnicii moderne, nu apare decât ca protagonistul unei triste pantomime. În ciuda unei evoluţii milenare, necesitatea de bază a existentei noastre sociale rămâne

y

aceeaşi, aşteptându-şi însă rezolvarea. Ne trebuie Hristoşi în serie, nu altceva. Arhetipul moral al omului evanghelic să ajungă o realitate colectivă…” Mă opresc. Pălărie într-un picior, ghici ciupercă ce-i? „Omul nou” al Vestitorilor, o pramatie bine-cunoscută de organele Siguranţei! Cum credeţi că merge să vă mai tolerăm mistificările cu care aţi ajuns unde se ştie?

Şi braţele scurte ale colonelului Ioanid, aducând cu nişte aripi de pinguin, îşi abătură nedumerirea în aer.

— Să trecem peste diversiunea nebuloasă a articolului „înţelegând pe Kierkegaard”. Ce rost are interesul manifestat din senin pentru un mistic danez care văd că nu face altceva decât să delireze despre „existenţă”, „neant” şi „disperare”? Nu înţeleg… Mai limpede stau în

schimb lucrurile cu articolul „Să ne reabilităm în istorie”. Judecă şi dumneata, fără părtinire! Cum poate un român, care se mai pretinde şi patriot, să spurce într-un asemenea hal istoria ţării sale? Ascultă numai puţin: „Poporul român nu are încă o istorie adevărată. Ne-am mărginit totdeauna să trăim vegetativ, în inerţia împrejurărilor, fără să ne concepem un destin eroic. Am răbdat toate jugurile străine cu o resemnare care trece drept suprema noastră înţelepciune. Ne-am strecurat în timp numai cu umiliri şi trădări. Nu ne-au cutremurat revoluţii, după cum nu am dus niciun război în stil mare. Scuza cronicarului Miron Costin – «Nu este vremea sub om, ci bietul om sub vremi» – nu poate să fie admisă ca un inexorabil al istoriei. Suntem victima golurilor noastre psihologice, nu a unor fatalităţi de alt ordin. Pentru a se schimba

destinul în lume, pentru a face saltul în istorie, nu ne rămâne decât calea restructurării sub zodia unui nou mesianism”. Şi bătaia de joc se întinde pe încă trei pagini. Ei, ce zici?

Văzând că Lucian nu răspunde nimic, colonelul Ioanid urmă peste o clipă:

— Articolul „împlinirea în religie” alunecă pe aceeaşi pantă. Iată, la întâmplare: „Un popor îşi defineşte spiritualitatea după gradul de fervoare religioasă. Or, dacă stăm să ne judecăm sub acest raport, trebuie să ne recunoaştem cu totul sterili. Românul nu este mistic, de unde şi lipsa oricărei drame de conştiinţă religioasă în istoria şi cultura noastră. Totuşi un mesianism naţio*y y y* n-ai nu poate să fie conceput fără o împlinire mistică în religie”. În sfârşit, articolul „Consecinţa ultimă a democraţiei”, umblând cu sofisme bătătoare la ochi, dezvăluie la rândul său apele în care ţine să vi se scalde revista. Ascultă puţin acest raţionament: „Un partid politic trebuie să fie dogmatic, exclusivist şi intolerant. Dacă tranzacţionează cu adversarii, îşi pierde însăşi raţiunea existenţei sale polemice. În politică, fanatismul este singura atitudine cu valoare etică. Spiritele liberale care văd formula fericirii în democraţie condamnă de obicei pe extremişti, de teama absolutismului. Niciun om

cu intuiţia fenomenului istoric nu poate să scape însă din vedere că ideologiile totalitare desăvârşesc însuşi procesul de evoluţie al democraţiei. Dictatura nu se impune neapărat prin lovituri de stat. În ziua când un partid câştigă puterea prin sufragiul majorităţii, adică prin ceva echivalent cu un plebiscit, sistemul pluralităţii partidelor politice este virtual desfiinţat, datorită faptului că nu i se mai simte nevoia. O judecată elementară te face să înţelegi că viaţa politică normală duce de la sine la dictatură…” Poftim… Mai spune ceva!

Lucian tăcea mereu. Îşi mutase privirea asupra portretelor familiei regale, atotstăpânitoare pe peretele din fată. Prostia cu care avea senzaţia că este stri*y* *y* uit de o jumătate de oră de colonelul Ioanid îl făcuse să piardă încă de la început îndrăzneala oricărei luări de atitudine.

— Dragă Holban, nu vă mai jucaţi cu focul! Aţi avut noroc că s-a întâmplat să fiu eu aci. Altfel, imprudenţa articolelor putea să vă coste. Crede-mă!…

4!

V *4*

— Ei, ce se-aude? întrebă Lică, apucând pe Lucian de braţ, să-l oprească.

— Nu ni se dă autorizaţia… Vin chiar acum de la Cenzură.

— Ce vorbeşti? se bătu Lică peste gură. Nu v-am spus de la început că nu are să iasă nimic? Înţelege-te însă cu nebunii…

Un gând de luare în bătaie de joc încolţi deodată în mintea lui Lucian. Cu o plăcere perversă, se pomeni denaturând un adevăr care tot nu avea cum să fie verificat.

— Află că articolul tău l-a supărat pe colonel mai mult decât toate.

— Al meu? Nu se poate!

— Colonelul spunea că celelalte bat câmpii în gol, pe când al tău se simte că vrea să facă logică cu cioara vopsită. Ţi-a găsit şi sursa într-un articol al profesorului…

Lică simţi că i se taie picioarele. Era prea de tot! Şi tocmai Holban să fie acela care să-l înştiinţeze, aproape cu un zâmbet de jubilare pe

buzele subţiri! Recunoscându-şi plagiatul prin însăşi natura întrebării, exclamă fără voie:

— Bine, mă, dar de unde până unde un Moş Teacă să simtă…

— De… Fiecare regulă cu excepţiile sale… Colonelul Ioanid este un intelectual subţire… Unde mai pui că se găsea şi abonat la ziarul profesorului…

— Ei, nu!

Lucian mai şovăi o clipă. Apoi, cu intenţia de a duce minciunile la apogeul loviturii de graţie, adăugă într-o doară:

— Cred că de azi înainte suntem şi noi înregistraţi pe listele de suspecţi.

— Parastasul mă-sii! Anafura şi grijania…

Lucian nu apucă să audă mai departe, prefăcându-se grăbit să ajungă în sala de curs. Rămas singur, Lică nu ştiu pe moment ce să facă. Înjurăturile îl descărcau prea puţin. Îşi muşcă buzele şi trecu din holul facultăţii în stradă, să se răcorească în frigul care se înteţise odată cu înserarea.

După câţiva paşi, îl întâmpinară strigătele

tot mai desluşite ale vânzătorilor de ziare, năvălind dinspre Calea Victoriei:

— *Ultima oră*... Darea în judecată a lui Toma Vesper... Ulti*ma oră...*

Lică se scotoci prin buzunare după un leu. Apoi se repezi să smulgă şi el ziarul din mâna unui băiat, care striga mai departe cât îl ţinea gura. La vitrina luminată a unei florării, începu să citească: „În ultimele două săptămâni, cu prilejul unor descinderi făcute în Capitală şi alte oraşe din ţară, organele Siguranţei au găsit un întreg material de propagandă subversivă, arme şi muniţii, care arată că fosta mişcare a Vestitorilor îşi duce mai departe activitatea criminală de subminare a ordinii de stat. Faţă de această stare de lucruri, parchetul a deschis din nou acţiunea publică împotriva lui Toma Vesper, conducătorul Vestitorilor, achitat cu două luni în urmă în procesul atentatorilor la viaţa fostului prim-ministru”. Lică strânse ziarul în buzunar. Înţelegea că Guvernul era hotărât să suprime mişcarea cu orice preţ. Darea în judecată a lui To mă Vesper nu putea să însemne decât începutul

unui nou val de teroare. Parcă nici el nu se mai vedea acum scăpând cu bine, mai ales dacă se adeverea ceea ce spusese Holban cu listele de suspecţi. I se părea cu totul absurd să sufere vreun neajuns când nici măcar nu apucase să tragă un folos de pe urma mişcării. Cum se întâmplase să socotească lucrurile atât de prost? Nu rămânea decât o portiţă de scăpare. Şi planul, care de mai mult timp încolţise sub o pojghiţă de ruşine, crescu deodată până la hotărâre. Avea să se facă agent informator.

Liniştit, Lică îşi urmă drumul sub ninsoarea care *y 7 y* începuse din nou, cu fulgi rari.

V

În clădirea în care Victor Stanian îşi avea închiriată odaia, treptele scării abia se desluşeau în întuneric. Ajunşi la capătul celor patru etaje, gâfâind de-a binelea după urcarea pe bâjbâite a atâtor trepte, Darie şi Serafim se opriră la prima uşă de pe coridor, unde bătură apoi încet.

— Cine este? răsună dinăuntru vocea lui Stanian.

— Noi, oameni buni!

— Intraţi!

Încăperea era cuprinzătoare, deşi la prima vedere nu lăsa această impresie datorită învălmăşirii lucrurilor dinăuntru. Într-un colţ, un pian cu lacul scorojit, singurul obiect de zestre al Marianei. Pe primul scaun, un lighean, în jur cu o găleată şi câteva căni. Urma la rând un dulap de sârmă, servind drept cămară. Apoi maldăre de cărţi până la masa de la fereastră, pe care tacâmurile se încurcau de-a valma cu lucrurile de scris ale lui Stanian. În faţa

dulapului de haine, căruţul copilului. Pe marginea patului, Mariana îl alăpta pe Victoraş. Alături, o lampă cu petrol ţinea loc de sobă şi maşină de gătit. În singurul fotei din odaie, Stanian fuma lungit cu picioarele pe scaunul de la masă.

Pentru Darie şi Serafim, tabloul nu era nou, aşa că luară loc fără să se simtă stânjeniţi, unul trăgându-şi scaunul de sub picioarele lui Stanian,

iar celălalt lăsându-se pe pat lângă Mariana.

— Ce este cu tine, băiatule, de te-ai dat la fund de-o săptămână? întrebă Darie.

Până ca Stanian să răspundă ceva, soţia o şi luă înainte:

— Ce să fie? L-am pus să-şi caute un serviciu. Nu o mai scoatem la capăt. Cel puţin în ultimul timp, banii de pe orele de gimnastică s-au dus numai pe doctor.

Nu ştiu ce este cu Victoraş. O ţine dintr-una într-alta.»

Acum are ceva la ochi…

Serafim, surprinzându-se cu privirea oprită pe sânul revărsat al Marianei, se grăbi să se întoarcă la Stanian:

— Mă, drept să spun, nu prea te văd funcţionar! Dar mai ştii? Poate că scoţi o „experienţă” şi din roaderea turului de pantalon pe un scaun de birou…

— În loc să mă sprijiniţi, vă bateţi joc de el. Aşa chiar că nu are să se mai apuce de nimic! izbucni Mariana, cu bruma de pistrui desluşindu-i-se deodată ca o eczemă în aprinderea obrazului.

Darie se amestecă şi el în vorbă:

y

— Nu era mai bine dacă făceai şi tu seminarul pedagogic? Uite, la toamnă, se ţine capacitatea. Dacă tot este vorba să faci muncă de profesor, de ce să nu fii în specialitatea ta? Cât ai să te mai aiureşti cu suplinirea orelor de gimnastică?

— Dar mai slăbiţi-mă, pentru numele lui Dumnezeu! Sunt doar major şi vaccinat! Ştiu eu ce fac!

Apoi, pentru a schimba vorba, Stanian întrebă ceva mai liniştit:

j

— Nu mi-aţi spus ce se aude cu Cenzura.

— Ah, da! Pentru aceasta am şi venit. Nu ni s-a dat

J y autorizaţia. Sunt mai deştepţi decât ne închipuiam.

Mariana se ridică de pe pat, dezlipindu-şi copilul de la sân:

— Foarte bine! Cred că acum aveţi să vă liniştiţi. Nu vedeţi că nu mai este de glumit? Dacă

şi Toma Vesper…

Nu avu însă răgazul să ajungă până la capăt din cauza lui Victoraş, care începuse să plângă până la învineţire.

— Nevastă-mea nu este în stare să simtă frumuseţea lui *viverepericolosamente*[17]*!*

— Hm… *viverepericolosamente*… bombăni Mariana cu un nod în gât, tot încercând să potolească copilul.

La început, până la căsătorie, îi plăcuse şi ei să gândească în spiritul lui. Realitatea căsniciei o dăduse însă cu capul de prag. Ce înţelegea Victor prin *viverepericolosamentéi* Pe lângă acrirea în mizeria existenţei de fiecare zi, ameninţarea închisorii? Aceasta?

Stanian trecuse între timp la altceva, de teamă să nu toarne gaz peste foc:

— Încolo, ceva nou pe la facultate?

— Nimic! răspunse Darie, răsfoind o carte de Şestov, *La nuit de Ghetsemani*[18], ochită ceva mai înainte printre volumele de jos.

---

17 *A trăi primejdios (it.).*

18 *Noaptea de la Ghetsimani (fir.).*

— Cum nimic? Şi seminarul de dimineaţă? se

miră Serafim.

— Ah, da! Adevărat! A avut Lică lucrare. Îţi închipui spectacol!

— Ce lucrare?

— „Psihologia femeii”... Ce mai încolo şi-ncoace, nimic serios. La critică, primul a fost Holban, care s-a întrecut. Deşi avea dreptate, putea totuşi să o lase mai moale. Nu găsesc că face să ne mâncăm în lume noi între noi, cei din mişcare...

Mariana nu mai auzi restul. Îi sunau urechile. Totul i se învârtea în cap tulbure, la întâmplare. Şi parcă o stăpânea şi o senzaţie de greaţă. Să fi rămas din nou însărcinată? Aceasta îi mai lipsea acum! Avea să ştie abia peste câteva zile. Aplecată pe căruţul copilului, care adormise sugându-şi degetul în legănatul şi sâsâitul ei, simţea cum oboseala i se ridică din şale în spinare, în ceafa, în braţe.

Nu ţi-aş scrie poate nici acum acest rând.

dar cocoşi au cântat de trei ori în noapte – şi-a trebuit să strig:

„Doamne, Doamne, de cine m-am lepădat?”

Sunt mai bătrân decât tine, mamă, ci tot aşa cum mă ştii:

y adus puţin din umeri şi aplecat peste întrebările lumii.

Nu ştiu nici azi pentru ce m-ai trimis în lumină. Numai ca să umblu printre lucruri şi să le fac dreptate spunându-le care-i mai adevărat şi care-i mai frumos?

Mâna mi se opreşte: e prea puţin.

Glasul se stinge: e prea puţin.

Versurile o făcură pe Mariana să tresară o clipă. Era ceva din Blaga. Îi recunoscuse îndată frazarea sibilinic solemnă, orchestrând ca de obicei mari nelinişti şi nedumeriri metafizice. Cum se ajunsese de la lucrarea de seminar a lui Lică la Blaga? Şi când începuse Victor să recite? Fără îndoială, se ţinuseră băieţii de el, cum sfârşeau prin a o face totdeauna. Cititor pasionat de poezie modernă, Victor ştia pe de rost o mulţime de versuri cu care îi plăcea să se

producă oricând, fără să se lase prea mult rugat.

De ce m-ai trimis în lumină, Mamă, de ce m-ai trimis?

Atenţia Marianei se risipi din nou în golul marii oboseli. Pleoapele stăteau gata să i se închidă. În auzul aproape stins, mai răzbi ca dintr-o depărtare:

Trupul meu cade la picioarele tale greu ca o pasăre moartă.

Apoi nimic n-o mai scoase pe Mariana din toropeala ei. Nici chiar mişcarea de plecare a băieţilor cândva, într-un târziu.

Pe coridor, în capul scării, Darie spuse încet lui Stanian, luând seama să nu se mai facă auzit dinăuntru:

— Joi după-masă, la cinci, ţinem şedinţă la mine. Nu admit să mai lipseşti.

— Nicio grijă.

— Până atunci îţi sfârşesc şi cartea lui Sestov.

— Poţi s-o ţii cât pofteşti!… Ascultă, nu am vrut să întreb în faţa Marianei. Cum stau lucrurile

cu Toma

Vesper? Se mai ştie ceva de el?

— Este tot la Jilava, în faza de instrucţie a procesului… Răspunse Darie, încercând să bage cartea împrumutată în buzunarul paltonului.

— Ordinele care ni s-au trimis de la el din închisoare cer să nu facem nicio mişcare. Însăşi atitudinea lui de acum, după câte se spune, este cu totul alta decât data trecută… intră şi Serafim în vorbă, zgribulit în paltonul care abia îl mai încăpea, din ultima clasă de liceu.

— Da! întări Darie, deşi se simţea că vorbeşte greu, ferindu-se parcă să adâncească lucrurile. Poţi să-ţi închipui că refuză să se apere! Este hotărât să tacă de la început până la sfârşit. Am auzit şi un zvon că, dacă scapă cu viaţă din condamnarea care i se pregăteşte, are de gând să se călugărească…

— Să se călugărească?! întrebă Stanian, necrezându-şi bine urechilor.

— Hai că s-a făcut târziu! Bună seara! închise Darie vorba, împingând pe Serafim înaintea lui, pe scară în jos.

Stanian se întoarse în odaie, unde o găsi pe Mariana dormind aşezată, cu bărbia în piept. Se trânti la loc în fotei, cu mâinile în buzunar, înfrigurat de cât stătuse afară cu băieţii. Toma Vesper… Ce om! înainte de alegeri sau după dizolvarea Vestitorilor, sau chiar şi mai târziu, în urma achitării sale în procesul împuşcării fostului prim-ministru, putuse oricând să dea o lovitură de stat, cu atât mai mult cu cât era limpede că tot ce avea ţara mai dinamic în rândurile tineretului l-ar fi sprijinit cu orice sacrificiu, până la capăt, pe el, trimisul Sfântului Gheorghe, cum se credea singur, fără nicio umbră de îndoială. În loc de aceasta, aşteptase cu braţele încrucişate să fie aruncat în închisoare. Ce însemna apoi hotărârea de a păstra tăcerea? A nu vorbi la procesul care urma să i se însceneze era a se recunoaşte vinovat, a căuta cu orice preţ o ispăşire în greaua condamnare care îl aştepta fără doar şi poate. Şi, în sfârşit, călugăria, în cazul unei supravieţuiri… De ce? Pe albul mohorât al peretelui din faţa ochilor nu se înscria niciun răspuns.

Capitolul III

Lucian izbutise să ocupe un loc chiar în primele bănci ale amfiteatrului, ceea ce însemna mare lucru la cursul profesorului de metafizică. În curând, cel mult într-un sfert de oră, auditoriul avea să cuprindă într-o revărsare compactă ultimele spaţii libere din sală, căptuşind pereţii, încercuind catedra, astupând intrările. De pe acum, paltoanele lepădate pe pragul adâncit al ferestrelor se îngrămădeau într-o proporţie demnă de garderoba unui teatm.

Stând şi aşteptând, Lucian se apucase să se încălzească pe caietul de notiţe. Semnătura, care lăsa impresia unui scris cu litere gotice, se multiplica pe coloane întregi, sfârşind treptat prin a umple golul paginii. Obosit ca de un efort, Lucian lăsă creionul din mână şi ridică ochii. Darie încerca să răzbească spre băncile din fundul amfiteatrului, urmărind desigur să ajungă la grupul studenţilor care se deosebeau prin portul lor naţional. Serafim, Stanian şi Lică rămăseseră jos, foindu-se printre întârziaţii dintre uşă şi catedră. Evreii nu păreau să bănuiască însă

nimic din ceea ce se punea la cale împotriva lor. Pe rândul lui Lucian, bunăoară, a treia colegă din dreapta, Nachmanson Juditha, îşi ascuţea creionul, pregătindu-se să ia notiţe ca la toate celelalte ore de curs. De ce nu o prevenea cât nu era prea târziu? Privirea lui Lucian se întoarse neliniştita la catedră. Rosner, care tocmai intrase pe uşă, căuta din ochi un loc pe undeva. De ce nu îl prevenea măcar pe el? Erau doar prieteni din liceu. La patefonul său se iniţiase în muzica lui Stravinski şi Honegger. De la el împrumutase opera lui Spengler, *Untergang des Abendlandes*[19], din care îşi scosese fişe un an întreg. În virtutea cărei inerţii mai stătea locului, lăsând lucrurile să se întâmple în voia lor? Şi laşitatea are o limită.

Din fundul amfiteatrului se ridică deodată vocea lui Darie, înfiorătoare ca o trâmbiţă:

— Să iasă jidanii afară!

O clipă, sala încremeni într-o tăcere îngheţată. Apoi, ca la un consemn, scandarea începu deopotrivă din toate colţurile amfiteatrului:

---

19 *Declinul Occidentului (germ.).*

— Jos ji-danii!

Imperativ, dramatic, absurd. Cu fiecare clipă, corul câştiga în amploare, încărcând atmosfera. Mulţimea vibra acum toată, la unison:

— Jos ji-danii!

Lucian îşi reluase iscălirea numelui, întregind ultima coloană:

— Dă-mi voie să trec!

Lucian făcu loc Judithei Nachmanson, fără să îndrăznească a o privi în faţă. Abia după depărtarea ei ridică ochii, apucând să vadă cum se strecoară spre uşă, cu capul în pământ. Nu era singura. Pe urmele ei, vreo alte zece fete şi doi băieţi se grăbeau să părăsească sala. Ieşiseră toţi evreii? Sutele de ochi pândeau ca la o vânătoare.

Lângă catedră, întors de astă dată cu spatele la sală, Rosner stătea nemişcat, închipuindu-şi poate că se pierde acolo, în grupul îngroşat al întârziaţilor. Doamne, ce mai aştepta? Cu inima strânsă, Lucian nu prinse bine să se întrebe, că răspunsul se şi confirmă pe loc, în faţa ochilor. Asurzit de scandarea unanimă, nu putu să audă nimic din schimbul de cuvinte deschis de

Stanian. Înainte ca totul să sfârşească învălmăşit pe pragul uşii, întrevăzu însă capul evreului, cu ochelarii săriţi de pe nas, schimonosindu-se sub grindina de pumni.

Lucian îşi părăsi locul, răzbi cu greu afară din sală şi îl ajunse pe Rosner în capul scării:

— Ţineam să-ţi spun…

Cuvintele i se opriră în gâtlej înainte chiar ca răspunsul lui Rosner, bolborosit prin dantura ştirbită, să rupă toate punţile de legătură:

— N-avem ce să mai vorbim unul cu altul…

Ce să spună evreul bătut, cu părul răvăşit pe frunte, cu privirea mioapă pâlpâind în gol, cu nasul şi gura mânjite de sânge, cu cravata spânzurată în lături? Ce să spună? Orice cuvânt de scuză sau compătimire nu putea să însemne decât o umilire mai mult pentru bietul om.

Pe când Rosner cobora scările cu paşi repezi, Lucian se întoarse, muşcându-şi buzele. Din amfiteatrul de la capătul coridorului veneau până la el ropotele aplauzelor cu care auditoriul primise totdeauna intrarea profesorului. Rămase la uşă, nemaiputând să pătrundă înăuntru.

Urechea prindea frazele la întâmplare, cu o atenţie destrămată ca şi conştiinţa:

— Ceea ce spun aci este pilda vameşului şi a fariseului. Atitudinea fariseului era a sfântului, care afirma că nu cedează păcatului, că este tare. Ei bine, a fi prea tare este un păcat mai grav decât a fi prea slab, pentru că a fi prea tare te poate duce pe drumul înfruntării lui Dumnezeu, pe câtă vreme a fi prea slab nu te poate duce pe acest drum. A fi prea tare te poate scoate din domeniul transcendenţei şi te poate trece în panteism, în imanentism… şi cu totul alte imagini şi alt echilibru… Pentru mine nu există metafizic putinţă de echilibrare în afară de formula transcendenţei, nu există putinţă de echilibrare decât prin ceva în afară de tine însuţi. Orice încercare de a te echilibra prin tine însuţi nu duce nicăieri; este, cum vă spuneam, ca şarpele care îşi mănâncă singur coada, cât va putea să o mănânce…

Când Lucian întoarse capul la stânga, dădu cu ochii de Stanian, care asculta şi el, înghesuit

în uşă. Nemairăbdând să stea locului, îi făcu un semn cu mâna peste umărul a doi colegi, cu subînţelesul că are ceva de vorbit. Apoi, afară, pe coridor, îl întrebă întărâtat:

— Bine, omule, ce v-a venit cu Rosner? Atâţia împotriva unuia singur!…

Stanian, care părea obosit, răspunse fără să-l privească în faţă:

y

— Ce era să facem, dacă nu a înţeles să iasă din sală?

— De la Lică, hai să spun, te aşteptţi la orice… Dar tu…

— Ce vrei? A fost un moment de frenezie antisemită a sălii întregi. Cum puteam să mă sustrag? Ştii bine că nu înţeleg să umblu cu jumătăţi de măsură, că atunci când trăiesc un lucru, îl trăiesc fără rezerve, până la capăt.

Recunosc că am fost crud într-un fel, pentru că după mine au tăbărât şi ceilalţi. Dar aşa trebuia să se întâm.

ple. Palmele mele au împlinit o funcţiune

istorică.

Stanian se încălzise treptat:

— Profesorul are dreptate când susţine că este o necesitate ca evreii să sufere mereu. Rasa lor stă sub pecetea unui blestem de când l-au răstignit pe Iisus. Ei nu pot să se asimileze cu noi, pentru că în toate planurile se revelă o desăvârşită „incompatibilitate de umoare” între evrei şi creştini. Evreii sunt sortiţi să rămână nişte alogeni, nişte ireductibili fermenţi de descompunere în orice comunitate s-ar afla pe glob, iar nouă, creştinilor, ne este dat să reacţionăm după împrejurări, să fim instrumentul damnării lor până la sfârşitul lumii…

Singura rudă pe care Lică o avea în Bucureşti era o mătuşă după tată. Tanti Miţa, cum i se spunea în familie, se pricopsise de timpuriu, căsătorindu-se cu un negustor de coloniale din Piaţa de Flori. La numai câţiva ani după nuntă, îl îngropase şi îl moştenise fără concurenţa altor succesori. Femeia îşi ascuţise cu vârsta spiritul comercial, învăţându-se să investească banul câştigat la prăvălie în afaceri

cu randament. Astfel, pusese mâna pe nişte grădini de zarzavat la capătul şoselei Vitan, de pe care lua arenzi bune. Zgârcenia crescuse însă în raport cu averea. Trăia strâns, aproape fără să cheltuiască un ban.

La ea se ducea acum Lică, vizitator periodic, obsedat de ideea de a o moşteni. Mergea liniştit, fără grabă. Scoaterea evreilor din sala de curs, pumnii repeziţi lui Rosner, totul îl îndestulase cu o senzaţie de mulţumire cu desă

vârşire nouă. Deşi intrase de o săptămână în solda poliţiei, nu putuse să se împiedice de a se alătura băieţilor în tulburarea antisemită pe care aceştia o puseseră la cale. Ce triumf, să vezi pe Juditha Nachmanson, pe Angelica Goldstein, pe Idda Avramescu şi pe celelalte Rifce din anul lor părăsind amfiteatrul ca nişte curci plouate! Ele, care făceau totdeauna pe deşteptele, revendicându-şi cu un tupeu fără seamăn monopolul tuturor ideilor în şedinţele de seminar sau la examene… Ce triumf să-l)

scoţi pe Rosner în pumni, în văzul sălii

întregi! Pe el, estetul ultradecadent, care îi dispreţuia ca retrograzi şi obscurantişti… Mama lor de jidani!

În bulevard, Lică nimeri peste o înmormântare, desigur un mort de seamă, dacă avea şi fanfară. Înghiţi în sec de poftă când văzu colivele duse solemn, pe tăvi mari de argint. Îmbrăcămintea cioclilor, cu bicorn şi redingotă neagră, îl înfioră, ca de obicei. Era pentru el cea mai ciudată dintre uniforme. Dricul, tras de patru cai în valtrapuri, nu lăsa să se întrevadă sicriul datorită coroanelor de flori care îl acopereau cu totul. Lică se rândui în convoi, simţind nu ştiu ce plăcere să facă drumul până la Piaţa de Flori în ritmul marşului funebru, pe urmele dricului cu clătinări încete. Nu îl răbdă însă curiozitatea să nu întrebe pe primul domn de alături: – Vă rog… Cine este mortul?

Fără să fie mirat că poate fi cineva în convoi care să nu ştie numele celui dus la groapă, omul întrebat se întrerupse din vorba legată cu nişte cunoscuţi pe socoteala moştenirii mortului, pentru a răspunde într-o doară:

— Tase Popescu…

Lică avu o strâmbătură de dezamăgire. Tase Popescu… Nu auzise niciodată vorbindu-se de el. Şi ce colive, ce *y* 7

flori, ce muzică pentru un necunoscut de rând!

Un clopoţel se clătină repezit când Lică dădu să deschidă uşa prăvăliei din Piaţa de Flori. Ca de obicei, în jurul orei de închidere nu mai domnea înăuntru nicio mişcare. Tanti Miţa făcea cassa, adunând banii în fişicuri, în timp ce Niţă, singurul vânzător, un nepot de-al zecelea neam, cântărea nişte caşcaval unei cliente.

7 *y y*

— Bună ziua, tanti! Văd că afacerile merg strună. Nu mă împrumuţi şi pe mine cu ceva? Ai banii înapoi într-o săptămână, pe onoarea mea!

Tanti Miţa tresări ca în faţa unui hoţ, acoperind repede fişicurile de bani.

— Ce afaceri? Nu vezi prăvălia goală? Şi ce mai pică, pe ici, pe colo, se duce în marfa şi la fisc. Nu mă aleg până la urmă cu nimic.

Cu o privire lacomă, Lică cântărea rafturile

pline fără să ia seama la ceea ce spunea tanti Miţa. Aruncase vorba la întâmplare, ca o nadă, ştiind bine cât era de greu să scoţi un ban de la ea. Se servi într-o doară cu un pumn de stafide, după care se grăbi să spună ceva, pentru a preveni orice observaţii.

y

— Ehei, degeaba vorbeşti dumneata! Cu mărfii ca aceasta nu rămâi pe drumuri…

Tanti Miţa, care începea să se simtă prost de câte ori i se pomenea de avere, se văzu silită să schimbe vorba:

— Ei, ce mai e nou cu politica?

Nepotul o scutea de nevoia de a cumpăra ziare. Prin el, ajungea totdeauna să ştie cum mai stau lucrurile pe piaţă, ce crime se mai întâmplaseră în Capitală, câte zile mai are Guvernul.

— Îi ia dracul pe jidani! Azi i-am dat afară de la cursuri. Dacă merge tot aşa, mâine îi vedem scoşi din comerţ, poimâine din bănci, răspoimâine din publicistică.

— Ce vorbeşti? Adevărat?

y

— Nu are să fie tocmai uşor, pentru că Guvernul este în solda marii finanţe evreieşti. Până la urmă însă, lucrurile tot se schimbă după imperativul ceasului. Nu vezi? Omenirea merge spre dreapta. Antisemitismul aduce soluţia ieşirii din criză.

Liea se întoarse pe neaşteptate de la tanti Miţa la Niţă:

— Taie-mi, te rog, nişte felii de salam, însă, vezi, ceva mai gros.

Apoi, fără a da răgazul lui tanti Miţa să se împotrivească, intră din nou în subiect:

— Până când să ne tot încalece jidanii? Nu poţi să te mişti la tine în ţară fără să te loveşti de ei. Ne prostesc în toate domeniile cu experienţa lor în matrapazlâcuri.

După ce îmbucă o felie de salam, Lică se apropie de Nită cu o familiaritate autoritară:

y

— Poţi să tragi obloanele, că mă servesc şi singur.

Tanti Mita nu mai răbdă:

y

— Dar mai sfârşeşte, omule, cu obiceiul să tot ciupeşti, că mă laşi fără marfa. Sau atunci, plăteşte!

— Şi aşa cu jidanii... Ce-ai spune dumneata să mă vezi într-o zi la oficiul de românizare a dughenelor de pe Lipscani, pe-aci, aproape? întrebă Lică, strecurându-şi o lămâie în buzunar.

**!*

Stanian nu îşi găsea somnul. Stătea întins pe spate, cu ochii deschişi în întuneric. Nu putea să facă nicio mişcare, împovărat dintr-o parte de Mariana, care adormise cum pusese capul pe pejnă. În încăpere mai stăruia un miros de prăjeală de la masa de seară, parcă mai greu de îndurat acum, când atenţia nu mai era prinsă de nimic, încetaseră pe rând ultimele zgomote: maşina de cusut din camera croitoresei de alături; cearta perechii care stătea deasupra lor; cântecul de acordeon al ciudatului chiriaş de la capătul coridorului, supravieţuitor al unei

proaspete încercări de sinucidere; paşii întârzieţilor pe scară.

Stanian recitise până târziu ceva din Kierkegaard, ajungând pentru prima oară să-l înţeleagă în problema căsătoriei. De ce nu ştiuse şi el să se oprească la timp, în clipa intuirii absolutului, când totul mai avea o valoare de miracol? Ce adâncime în gestul lui Kierkegaard de a rupe logodna cu Regina Olsen tocmai când amândoi se iubeau mai mult! Chiar dacă filosoful danez suferise apoi tot restul vieţii de obsesia a ceea ce făcuse ca o presimţire a incompatibilităţii „esenţei" sale la tiparul căsătoriei, putea să fie împăcat că identitatea ideală a iubirii fusese păstrată. Pentru Stanian, iubirea rămânea capitolul unei experienţe ratate. A mai lua vreodată lucrurile de la capăt, cu altă femeie, i se părea ceva lipsit de sens. Tot la aceeaşi alterare se ajunge până la urmă. Chiar şi simpla practică a actului sexual închidea de totdeauna pentru el un germen de suferinţă, prin perspectiva acelui *post coitum triste.* Senzaţia de scrumire a cărnii, după arderea în spasmul suprem, îl făcea de fiecare

dată să se hotărască pentru asceză. Dacă nu putuse încă să o realizeze, aceasta se datora numai scrupulelor sale faţă de Mariana, care nu trebuia în niciun caz să ştie ce se întâmplă cu el. În mişcarea de zigzag a gândurilor, se reconstitui cuvânt cu cuvânt una din frazele auzite de dimineaţă la curs: „Orice încercare de a te echilibra prin tine însuţi nu duce nicăieri; este, cum vă spuneam, ca şarpele care îşi mănâncă singur coada, cât va putea să o mănânce…” Hotărât, acesta era punctul de plecare al dramei, în toate planurile existenţei.

Simţindu-şi mâna dreaptă amorţită pe pernă, Stanian o trase de sub cap. Pe când încerca să mişte degetele, îşi aminti de palmele date lui Rosner. Aceste palme împliniseră o funcţiune istorică? Poate. Dar concepţia creştină face abstracţie de istorie. Desigur, nimic nu se întâmplă fără voia lui Dumnezeu, ceea ce nu înseamnă totuşi că omul nu este răspunzător de orice lucru înţelege să facă. Actul de vânzare al lui Iuda, bunăoară, care duce la răstignirea lui Iisus, desăvârşeşte prorocirile Scripturii, însă

Iuda nu rămâne mai puţin vinovat, interzicându-şi singur dreptul la mântuire. Evreii trebuie să sufere mereu pentru refuzul de a primi pe Iisus. Totuşi, cum să te faci deliberat instrumentul damnării lor dacă ştii că prin aceasta contrazici înseşi principiile de iubire a aproapelui, pe care se sedimentează întreg creştinismul? Când îl bătuse pe Rosner, nu se mai gândise la nimic. Tabărâse pe el, urmat grămadă de ceilalţi, lovind ca un nebun. Îşi înţelesese palmele abia în clipa în care încercase să le găsească o raţiune superioară în faţa lui Holban.

Stanian simţi nevoia să aprindă o ţigară, dar îl opri până la urmă teama de a nu tulbura somnul Marianei. Pradă îndoielilor, avea impresia că este ca o busolă stricată. Experienţele sale de viaţă, la a căror autenticitate ţinea de obicei atât de mult, i se păreau deodată arbitrare şi sterile. Pentru a nu se mai minţi, pentru a trăi adevărul în sine, oricât de înfricoşător, găsea că nu rămâne decât să aştepte ceasul Judecăţii de Apoi, când urmau să se limpezească toate înţelesurile, o dată pentru totdeauna.

În golul întunericului, stelele se prăbuşeau de-a valma, nu stinghere ca în nopţile târzii de vară. Temeliile se cutremurau din adânc. Trâmbiţele îngereşti răsunau de pretutindeni, ridicându-se atotcuprinzătoare peste vuietul de valuri sparte. Totul nu ţinu decât o clipă.

Timpul se trase înapoi în matca prezentului, aşa că trăirea ca anticipare se revelă o simplă halucinaţie. Încăperea scufundată în întuneric era aceeaşi, şi scâncetul copilului din căruţ legă reţeaua realităţii cu firul sigur al vieţii.

Stanian ieşi din pat pe bâjbâite, cu pielea înfrigurată toată. Ajuns la marginea căruţului, îl găsi pe Victoraş liniştit. Nici măcar nu-şi sugea degetul. După ce pipăi scutecele, să vadă dacă băieţelul nu se udase, se strecură repede înapoi în pat, lângă Mariana, care dormea mai departe.

PARTEA A PATRA

Capitolul I

După ce ieşi în stradă, Rotaru se uită mai întâi în jur, să vadă dacă nu are a se teme de nimic. Apoi o porni repede în sus, cu faţa ascunsă după gulerul ridicat al mantalei.

De la revenirea lui în Bucureşti, Rotaru schimbase trei gazde, cu obsesia că pretutindeni este privit cu ochi bănuitori. Se dădea de obicei drept profesor la o şcoală cu cursuri serale, pentru a lăsa să se înţeleagă de ce iese în oraş numai la căderea întunericului. Ultima oară, luându-se după o adresă din ziar, cu specificarea preferinţei pentru „tânăr intelectual sărac”, nimerise o mansardă scundă, dar curată. Proprietara, o femeie între cincizeci şi şaizeci de ani, a cărei înfăţişare îngrijită până la stridenţă lăsa să se întrevadă eforturile de măsluire a vârstei, îl primise cu o familiaritate de bun augur, cerând totodată o chirie derizorie. Abia mai târziu, după o săptămână de la instalarea în noua locuinţă, când se pomenise într-o noapte cu gazda peste el în odaie, îşi dăduse seama de scopul ascuns al anunţului din ziar şi al concesiilor la chirie. Neavând încotro, se resemnase cu dezgust să fie „peşte”. Zilele treceau apăsător, fără să se deosebească unele de altele. Deşi îşi făcuse rost de acte de identitate pe alt nume prin intermediul unui camarad strecurat funcţionar la Prefectură,

Rotaru nu îndrăznea să umble în oraş ziua-n amiaza mare. Închis la el în mansardă, îşi petrecea timpul trântit în pat, cu fasciculele de romane senzaţionale. Nu putea să citească altceva. Când se întâmpla să sfârşească înainte să se însereze ceea ce avea la îndemână, până să cumpere de la debit urmarea fasciculelor începute, se învârtea prin odaie fără astâmpăr, fumând în neştire, adesea câte un pachet întreg. Apoi, într-un târziu, ameţit, se oprea cu coatele rezemate pe pervazul ferestrei, în aşteptarea întunericului care să-l scoată, ca un prieten, în oraş. De când se ascundea în Bucureşti, Rotaru nu izbutea să doarmă decât cu narcotice. Somnul nu-l liniştea însă nici pe departe. Aproape noapte de noapte, era bântuit de unul şi acelaşi coşmar, cu prea puţine deosebiri de amănunt. Mai întâi auzea paşii urcând scara la mansardă. Apoi vedea cum uşa începe să se clatine sub opintirile de afară, până se trezea cu agenţii înăuntru. Ghemuit în fundul patului, se lăsa ciuruit de gloanţe, fără nicio mişcare de împotrivire. Se deştepta de fiecare dată într-o sudoare rece, cu

mâna întinsă după revolverul de pe masa de noapte. Şi îi trebuia un timp până să se dezmeticească la loc, rămânând în orice caz treaz până la ziuă, cu urechea la pândă în tăcerea grea.

După ce îşi luă de la primul debit noua fasciculă din *Aventurile submarinului Dox* şi *Omul cu cinci măşti*, Rotaru se îndreptă spre bulevard, unde urma la o anumită oră să se întâlnească cu un camarad. De la întoarcerea lui din refugiul de la munte, reluase cu încetul legătura cu unii oameni din mişcare, căzându-se însă de acord, ca măsură de prudentă, să nu mai fie cunoscut decât sub un nume conspirativ. Astfel, pentru toţi era acum camaradul „Sandu”.

Pe bulevard, Rotaru dădu de nişte jandarmi care legitimau pe trecători. Se întoarse repede înapoi, deşi actele nu puteau să-l demaşte. După ce ocoli pe câteva străzi dosnice, ieşi din nou în bulevard, de astă dată ceva mai jos. II surprinse în două rânduri trecerea unor camioane cu sergenţi de stradă. Apoi, în dreptul Universităţii, mai multe patrule care se tot plimbau împrejur, ca pentru a preveni o manifestaţie. Ce rost

puteau să aibă toate aceste măsuri?

Pe când se pregătea să schimbe drumul pentru a doua oară, Rotaru auzi strigăte cu „ediţie specială” aproape de statuia lui Mihai Viteazul. Grăbi pasul într-acolo, cu o nelinişte surdă. După ce ajunse să pună mâna pe o foaie de ziar, privirea începu să silabisească anevoie:

Comunicat

În noaptea de 25 spre 26 februarie, cu prilejul unui transfer de deţinuţi de la închisoarea Râmnicu Sărat la închisoarea Jilava, a avut loc o evadare de sub escortă. Profitând de faptul că se găseau transportaţi într-o maşină deschisă a Prefecturii Poliţiei, condamnaţii au sărit din mers la trecerea prin pădurea Ţigăneşti. După somaţiile rămase fără răspuns, însoţitorii au fost siliţi să tragă, rănind mortal pe Toma Vesper, condamnat la 10 ani închisoare corecţională pentru complot împotriva ordinii de stat, şi pe Dumitru Ifrim şi Valeriu Ionescu, condamnaţi la temniţă grea pe viaţă pentru asasinarea fostului prim-ministru…

Cu ochii în lacrimi, Rotaru abia mai

desluşea textul. Nu putea să primească adevărul, deşi cuvintele îl cuprindeau negru pe alb, cu cerneala tiparului încă neuscată. Se mişcă din loc, pradă unei întretăieri de sentimente. I se părea urât că nu căzuse şi el alături de camarazii cu care pusese atentatul la cale. Rămânând mai departe în viaţă, avea impresia că se desolidarizase de destinul lor, ceea ce însemna aproape trădare. Pe de altă parte însă, ştia bine în clipa aceea că, dacă s-ar fi predat după atentat, s-ar fi găsit şi numele său acolo, în ziar, printre cadavre. Nu putea să se împiedice de a avea o bucurie surdă, de natură organică, pentru simplul fapt că trăieşte. Ciudat, însăşi mişcarea pasului era deodată pentru el ceva extraordinar, unic!

é| «i

La coborârea din tramvai, Stanian nu o luă spre Teatrul Naţional. Pe drum, citind peste umărul unui domn comunicatul din „ediţia specială”, nu mai rămăsese loc în el pentru nimic altceva. În clipa aceea, puţin îi mai păsa de rolul său de figurant în *Vlaicu-Voda*f, cu care mai câştiga ceva pe lângă orele de gimnastică, după

cum uitase cu desăvârşire rugămintea Marianei de a cumpăra de la farmacie nişte ceai de anason pentru crampele lui Victoraş.

La intrarea în facultate, Stanian se pomeni oprit şi legitimat. Dacă nu era portarul, care să pună un cuvânt pentru el, rămânea afară, mai ales că, la ora aceea, nu se mai ţineau cursuri sub pretextul cărora să pătrundă înăuntru.

Cu răsuflarea tăiată de treptele urcate câte două laolaltă, Stanian ajunse la biblioteca Seminarului de psihologie, unde mai prinse pe Serafim şi Darie.

— Ei, ce ziceţi?

— Eu unul nu cred nimic din toată povestea! răspunse Darie, care stătea aşezat pe un colţ de masă, încăpăţânându-se mai departe în ideea lui din capul locului.

— Drept să spun, evadarea de sub escortă mi se pare şi mie cusută cu aţă albă… recunoscu Stanian.

— Totul nu este decât o manevră cu care autorităţile

y

Îşi închipuie că au să ne ia orice speranţă. Ascultaţi-mă pe mine! Aş face prinsoare că nu au îndrăznit să-l ucidă pe Toma Vesper.

— Eu nu ştiu ce să mai cred… mărturisi Serafim, întrerupându-şi roaderea unghiilor, dar din descumpănirea lui se simţea că nu împărtăşeşte ca de obicei punctul de vedere al lui Darie.

— Bine, mă, fiţi realişti! Cum să ne mai îndoim de faptul suprimării lui Toma Vesper când se face în jur publicitatea care se face, Guvernul asumându-şi pe faţă riscul tuturor consecinţelor? îşi dădu cu părerea Stanian, înfierbântat.

— Ascultaţi-mă pe mine! Aveţi să vedeţi! se mărgini să răspundă Darie, totdeauna sigur pe intuiţiile sale.

— Până una, alta, trebuie reacţionat într-un fel! O provocare ca aceasta nu poate să rămână fără răspuns! îşi pierdu răbdarea Stanian, tot umblând în sus şi în jos.

— Da, însă nici cine ştie cum, după capul fiecăruia. Nu trebuie întreprins nimic fără ordin.

Dacă nu rămânem disciplinaţi, ne ducem dracului.

— Sigur! mai ales acum, când lupta a ajuns pe viaţă şi pe moarte! îl întări Serafim, începând apoi să-şi roadă unghiile şi mai înverşunat.

Stanian înţelese că nu mai are nimic de vorbit cu băieţii. Atât Darie, cât şi Serafim i se părea că nu fac altceva decât să îşi ascundă lipsa de îndrăzneală cu fraze de tactică politică. Dacă la vestea, caldă încă, a morţii lui Toma Vesper aceasta putea să fie atitudinea unora dintre ei, orice speranţă era pierdută.

Fără un cuvânt, Stanian ieşi din biblioteca Seminarului, trântind uşa înaintea feţelor lungite de surprindere. O luă pe scări în jos tot atât de repede cum le urcase cu numai un sfert de oră în urmă. Afară, observând liniştea din stradă, revolta îi ajunse la culme. Simţi nevoia descărcării într-un gest care să-l scoată din complicitatea laşităţii generale. Prilejul crezu că i se arată la vederea unei patrule de jandarmi.

Cu o voce răguşită, parcă străină de el, fără să-şi mai aleagă cuvintele în aprinderea care îl

tulbura, Stanian strigă în obrazul jandarmilor:

— Asasinilor! O să ne plătiţi moartea lui Toma Vesper!

Trăiască mişcarea Vestitorilor!

Cei trei jandarmi înăbuşiră ultimele cuvinte, tăbărând pe el. Între timp, câţiva trecători se opriseră în drum, gata să se adune la locul cu pricina. Dar alţi jandarmi, venind în pas alergător, nu le mai dădură răgazul:

— Circulaţi… Circulaţi…

4 4

Mariana se lăsă pe pat, sfârşită. Până mai adineauri tot încercase să-l liniştească pe Victoraş, care se zvârcolise de la începutul serii, chinuit de crampe. Acum, când copilul adormise în sfârşit, putea să răsufle şi ea. Întinsă pe pat, aştepta întoarcerea bărbatului de la teatru. Ce idee şi pe el cu figuraţia! în loc să-şi găsească ceva serios, o tot nimerea anapoda, unde te aşteptai mai puţin, de ajunsese pe drept cuvânt de râsul colegilor. Ce securitate puteai să simţi

alături de un asemenea om? Bineînţeles, Victor avea justificările sale paradoxale: „Viaţa trebuie trăită în neprevăzutul aventurii”… „A trăi ca oricare funcţionar, ştiindu-te asigurat până şi cu ajutorul de înmormântare, înseamnă ratarea”… „Viaţa trebuie să fie o trăire liberă şi autentică, altfel nu are valoare”… Mariana sfârşise prin a cunoaşte pe de rost toate aceste fraze, ca şi multe altele cu variaţii pe aceeaşi temă, dat fiind că era silită să le trăiască trista deşertăciune zi de zi. Realitatea o făcea să nu mai vadă nimic limpede. Îşi pierduse până şi umorul, care constituise mica ei personalitate. Se simţea bătrână. Nu se mai împăca decât cu gândul somnului. Copilul o obosea într-atât, peste toate celelalte, încât nici măcar nu ajungea să aibă sentimentul de plenitudine al maternităţii.

De afară, răzbea surd pulsul oraşului. Desigur, nu era încă prea târziu dacă circulaţia se mai simţea într-o asemenea măsură. O clipă, atenţia Marianei se adună asupra nopţii cu maşini şi tramvaie, cu restaurante, teatre şi cinematografe, parcă nedumerită deodată că,

dincolo de pereţii încăperii, care închideau oboseala altei zile la şir, mai putea să fie ceva.

La douăsprezece trebuia din nou să dea copilului să sugă. Gândul o moleşi dureros. De fiecare dată, alăptatul era pentru ea o adevărată suferinţă, după care rămânea slăbită până la pierderea cunoştinţei. De la un timp, toate lucrurile căpătau proporţii strivitoare. În puţinele nopţi când i se întâmpla să nu doarmă adânc, se visa sleindu-şi puterile cu oprirea surpării unor bolovani cât toate zilele.

Nişte paşi se făcură auziţi pe scară. Cum nu recunoscu însă şi pe ai lui Victor, Mariana nu ţinu seama de ei. Tresări abia la auzul loviturilor în uşă, care îl treziră şi pe Victoraş.

— Cine este? întrebă Mariana cu vocea sugrumată.

— Siguranţa! Deschide mai repede, că spargem uşa!

Marianei i se făcu negru în faţa ochilor. Numai cu greu găsi puterea să se ridice din pat. Când dădu să deschidă uşa, mâna îi tremura de-a binelea.

Trei vlăjgani pătrunseră în odaie, îndreptându-se apoi fiecare la câte un colţ, unde începură să răscolească lucrurile la întâmplare.

Mariana privea prostită, cu mâinile încrucişate pe piept, fără să audă ţipetele copilului uitat în căruţ. Aşadar, de ceea ce se temuse de atâtea ori nu ajunsese să scape până la urmă. Percheziţia nu putea să fie decât o urmare a acelui *viverepericolosamente* despre care tot bătea câmpii Victor.

— Unde-aţi ascuns armele? Spune cu binele, că altfel te umflăm! se răsti unul din agenţi, pierzându-şi răbdarea să tot scotocească în zadar.

— Ce arme? bâlbâi Mariana.

Peste o clipă însă, dându-şi seama că nu are la drept vorbind nimic de ascuns, încercă să facă faţă cu mai multă hotărâre:

— Nu ştiu ce căutaţi. Bărbatul meu nu face politică. Are de ajuns cu necazurile sale. Îşi vede de treabă, cu orele de gimnastică şi rolurile de figurant la Naţional…

— Ei, nu! Ştii că eşti bine? Poate că de

aceea s-a apucat să facă scandal în plină stradă pe socoteala împuşcării lui Toma Vesper! se veseli agentul care umbla prin mormanele de cărţi.

y

Tot sângele se scursese din obrajii Marianei. Cu buzele uscate, repetă ceea ce nu ajungea să înţeleagă:

— … Scandal în plină stradă… împuşcarea lui Toma Vesper…

Între timp, Victoraş ţipa mereu, răguşind ascuţit.

— Hai, cucoană, dezmeticeşte-te! Nu vezi cum se perpeleşte copilul? se înduioşă cel mai în vârstă dintre agenţi, care începuse să sâsâie stângaci pe marginea căruţului.

Capitolul II

Stăteau strânşi în odaia lui Ştefănucă, la care alergaseră într-un suflet. Deşi mortul nu se afla acolo, cu lumânări la căpătâi, atmosfera era de veghe funebră. Ardea numai lampa mică de pe masa de noapte şi se vorbea cu vocea scăzută, aproape în şoaptă.

— Parcă văd aievea cum s-au întâmplat

lucrurile… urmă Cernât, tulburat. Maşina de care pomeneşte comunicatul înaintând repede pe şosea, cu rostogolul farurilor aprinse… Apoi, deodată, oprirea la intrarea în pădure… Jandarmii îmbrâncesc afară pe Toma Vesper şi pe ceilalţi doi… Ofiţerul strigă deţinuţilor s-o ia la fugă, în timp ce însoţitorii se pregătesc să tragă… Salva focurilor de puşcă detună pădurea… Fugarii cad împleticiţi… Braţele lui Toma Vesper, cu mâinile prinse în cătuşe, au rămas întinse pe asfalt, deasupra capului cu părul în tumult, nemaiajungând pe nimeni…

— Nu! se împotrivi Nicoară. Toma Vesper nu putea să le facă jocul în înscenarea evadării de sub escortă. Sunt sigur că a stat să primească gloanţele în faţă, fără să se mişte.

— Dar cum de l-a părăsit Sfântul Gheorghe? Nu înţeleg. Putea să se întâmple o minune… îşi dădu Ştefănucă nedumerirea pe faţă.

Nu răspunse niciunul din ceilalţi doi.

— Ce om! murmură într-un târziu Nicoară, dând din cap. Când mă gândesc că am avut prilejul să trăiesc alături de el zi de zi în tabăra

de la mare, când începuserăm clădirea bisericii…

— Ce păcat că n-am fost şi noi cu tine! îl întrerupse Ştefănucă.

— Să vă spun ceva de-atunci, care-mi stă mereu pe suflet. În programul nostru de tabără, aveam şi ore de sport: *volley*, tir. Deşi poate cel mai tânăr din toţi, ajunsesem să mă impun ca unul din cei mai buni trăgători. Într-un rând, cu un revolver împrumutat de la un student, am doborât un pescăruş care zbura buimac deasupra plajei. Ţinând de-o aripă pasărea mânjită de sânge, am dus-o ca un trofeu lui Toma Vesper. Acesta m-a privit drept în ochi – Doamne, greutatea acelei priviri! – şi mi-a spus: „De ce să ucizi un pescăruş? Pasărea este nevinovată. Actul tău de cruzime trebuie pedepsit” Seara, în cadrul ceremonialului obişnuit, mi s-a citat cazul pe trupă, hotărându-se ca sancţiune să nu mai lucrez o zi şi să rămân consemnat în cort, fără ca nimeni să-mi vorbească.

— Ciudat! se miră Ştefănucă, pătruns. Atâta severitate pentru împuşcarea unui pescăruş când, peste un an şi ceva, în procesul

atentatorului fostului prim-ministru, acelaşi om nu are să renege pe acuzaţi ca pe nişte criminali!

— Primul-ministru era vinovat! răspunse Nicoară scurt.

— Dar cred că Toma Vesper mai trebuie înţeles şi altfel, în cazul cu atentatorii… se amestecă Cernât în vorbă. Chiar dacă în adâncul său putea să nu admită asasinatul politic, nu corespundea codului de onoare al camaraderiei să se desolidarizeze public de nişte oameni care riscaseră totul pentru cauza Vestitorilor.

În tăcerea de apoi se desluşiră de jos, din sufragerie, cele zece bătăi ale pendulei.

— Să mergem! se ridică Nicoară.

— Nu, mai staţi puţin, se rugă Ştefănucă.

— Nu. Este târziu.

Ştefănucă îşi întovărăşi colegii până în stradă. Cerul era acoperit. Departe, se stingea huruitul unui tramvai.

Când să treacă înapoi, Ştefănucă se văzu întâmpinat din sufragerie de mama lui.

— Vino să mănânci. Noi toţi am sfârşit masa de mult…

— Nu! Nu mănânc nimic! răspunse Ştefănucă începând să urce scara încet, cu umerii căzuţi.

s»

Atmosfera din Cişmigiu dezminţea anotimpul în pregătire. Norii stăteau în vârful copacilor, gata să acopere totul cu cenuşă. Apa lacului avea ceva din privirea unui orb. Trase pe scânduri, bărcile putrezeau în paragina lor.

Plecând la şcoală, Ştefănucă se răzgândise la jumătatea drumului şi rămase în Cişmigiu. Golul din suflet îşi găsea, parcă, unele corespondenţe în dimineaţa mahmură. Din ajun, de când luase cunoştinţă de moartea lui Toma Vesper, păstra aceeaşi senzaţie de înec. Într-una din zilele unei vacanţe la mare, tot înotând spre larg, nu-şi mai dăduse seama de depărtarea câştigată, aşa că la întoarcere i se întâmplase la un moment dat să nu mai aibă puterea de a ajunge la mal. Din toată întâmplarea, îşi amintea mai ales zbaterea braţelor în clipa când începuse să se dea la fund. Cu un suprem efort, se încleştase de suprafaţa apei ca de ceva

consistent. În preajma înecului, pierderea oricărui punct de sprijin fusese ultima senzaţie conştientă, până ce un barcagiu izbutise să-l ajungă şi să-l scoată din apă. De când se înrolase în rândurile Vestitorilor, sfârşise prin a crede în realizarea programului lor în funcţie de un om care, chiar dacă ajunsese pe banca acuzaţilor şi apoi în închisoare, se găsea totuşi prezent undeva, ca un punct cardinal. Or, iată că omul pe care atât el, cât şi ceilalţi camarazi îl socoteau aproape un sfânt, de unde şi încrederea ascunsă în imunitatea fiinţei sale, nu mai era acum decât un cadavru ciuruit de gloanţe. Ştefănucă încercase la început să se mângâie cu gândul că triumful oricărei revoluţii spirituale are la bază, ca unitate de măsură a sacrificiului, moartea. Şi totuşi, nu îl părăsea senzaţia de înec. Nu ştiuse niciodată prea bine cât de puternici erau, pe ţară, Vestitorii. Dacă, în ciuda prigoanei dezlănţuite împotriva lor, mai puteau să facă ceva. Îşi închipuise însă totdeauna că în fiecare oraş, dacă nu şi sat, trebuiau să se găsească nenumăraţi alţi tineri care să gândească la fel. De când cu

moartea conducătorului, parcă nu mai simţea nici umărul presupuselor mulţimi de partizani.

— Domnu', vă rog, cât aveţi ceasul?

Ştefănucă se uită nedumerit la guvernanta cu copil care-l oprise în drum.

— Domnu', vă rog, cât aveţi ceasul? întrebă guvernanta pentru a doua oară, mai apăsat.

— Da… Nouă şi jumătate…

— Mulţumesc!

Ştefănucă se lăsă pe prima bancă, luând loc alături de un paznic al grădinii, adormit acolo. Nu se aşeză însă bine, că văzu, spre surprinderea lui, pe Nicoară şi Cernât ieşind din aleea care dădea spre liceu. Amândoi mâncau seminţe, deopotrivă pe gânduri.

Ştefănucă se ridică:

— Bună dimineaţa! Ce s-a întâmplat de vi s-a dat drumul?

— Două zile vacanţă pentru dezinfectare. Mateescu are scarlatină! răspunse Cernât, întrerupându-se o clipă din ronţăitul seminţelor.

Pe când se depărtau laolaltă, Nicoară aduse

şi la cunoştinţa lui Ştefănucă dispoziţiunea primită:

— Să fii diseară, la nouă, la pădurea Andronache. La locul unde ne-am mai întâlnit în epoca dinaintea alegerilor. Facem un marş de noapte. Îmi închipui că mai ştii cum se ajunge.

Ştefănucă se însenină. Un marş... Nu se putea o idee mai bună! Onorurile pentru conducătorul căzut se cuveneau aduse altfel decât cu moleşiri înlăcrimate.

4!

Seara mai risipise norii de peste zi. Pe alocuri, cerul chiar lăsa să se vadă câte un licărit de stea.

Ştefănucă mergea repede, uitându-se în răstimpuri la ceas. Casele joase şi strâmbe, înghesuite pe marginea şoselei, parcă nu mai luau sfârşit. De după gardurile curţilor învecinate îl tot lătrau câinii. Încolo, pe drum, nimeni.

Ajuns la canton, Ştefănucă nu-şi crezu ochilor când văzu că pădurea începe chiar de acolo. Rămăsese de data trecută cu impresia că partea lungă este aceea de la barieră înainte.

După ce mai făcu vreo sută de paşi peste calea ferată, coti în pădure, simţindu-se tot mai puţin la îndemână. Din drumul mare, îşi amintea că se deschide la un moment dat o potecă pe dreapta, până la luminişul cu stejarul cât toate zilele, care îl uimise de la prima vedere ca fenomen al naturii. Se văzu deci silit să o taie pe acolo, bâjbâind prin desişul înfricoşător.

— Stai! Parola!

— „Trăiască Toma Vesper! „răspunse Ştefănucă, tresărind.

— Hai, frate, că eşti ultimul!

Cernât, care fusese lăsat de gardă până la completarea numărului de cincizeci de inşi, efectivul „frăţiilor de cruce" a trei licee strânse laolaltă, o porni repede înainte. Cât stătuse acolo, luând parola cui se apropia să ajungă la locul de întâlnire, mintea lui, totdeauna înfierbântată în împrejurări neobişnuite, îl făcuse să se vadă înfruntând moartea însăşi. Datorită faptului că i se dăduse şi un revolver, se gândise mereu că primejdia trebuie să fie iminentă. Dacă băieţii nu fuseseră prinşi unul câte unul din şosea însemna

că urmau să fie somaţi toţi împreună, în timpul marşului, din cine ştie ce capăt al pădurii.

Coloana lor avea să înainteze însă fără şovăire. Sub focul deschis de mitraliere, aveau să se prăbuşească apoi rând pe rând, dând până la capăt onorul lui Toma Vesper.

Sublimul scenelor eroice închipuite de el îi umpluse ochii de lacrimi de emoţie.

La luminiş, băieţii se grăbiră să se alinieze la sfârşitul coloanei de mars, în rând cu Nicoară. O comandă scurtă se făcu auzită şi trupurile se încordară pe loc, în poziţie de drepţi. La a doua comandă, coloana se puse în mişcare ocolind stejarul şi apucând apoi drumul care se adâncea în pădure. Din cauze uşor de înţeles, umblau fără să cânte. Unitatea se desăvârşea numai prin cadenţa paşilor.

Bruma tristeţii se scuturase ca prin farmec de pe sufletul lui Ştefănucă. Nicio îndoială, nicio grijă, nicio teamă nu mai putea să stăruie în rândurile strânse, care începuseră marşul în gol. Avea alături umărul lui Cernât. Iar acesta, la

rândul său, pe al lui Nicoară. Toţi se simţeau deopotrivă unul şi acelaşi pas. Inima le bătea în acelaşi ritm. Respirau aerul nopţii cu acelaşi plămân.

În Ştefănucă se limpezea tot mai deplin o nouă certitudine. Toma Vesper nu se prăbuşise ciuruit de gloanţe în pădurea de la Ţigăneşti, victimă a unei înscenări de evadare de sub escortă. Trăia. Umbla cu ei în noapte. Pasul său îi ducea pe toţi, ca un val.

Capitolul III

Dimineaţa limpede ca o apă scălda oraşul într-o lumină nouă, cu atât mai încântător proaspătă cu cât venea după şovăirile atâtor zile cu nor. Pe străzile aproape goale, măturătorii îşi desăvârşeau treaba începută de cu noapte. Precupeţii olteni, cu cobiliţele cumpănite pe umeri, îşi încrucişau larma de strigăte în ritmul paşilor săltaţi: „Hai la peşte, peşte, peşte!” „Ceapă verde – usturoi, ceapă verde – usturoi!” „Brânză de Brăila, brânză!” – dând atmosferei o notă de târg balcanic.

La ferestre, cearşafurile scoase la aerisit

fluturau ca nişte steaguri albe.

Lucian, care umbla de obicei cufundat în gânduri, fără să înregistreze ceea ce întâlnea în drum, se surprindea acum întârziind cu privirea pe fiecare amănunt. I se părea că începuse să aibă o psihologie de condamnat la moarte, cu atenţia câştigată cu o intensitate absurdă de toate nimicurile decorului cotidian. La drept vorbind, nu era neliniştit de ceea ce putea să i se întâmple în cursul grevei, cât de figura ridicolă pe care avea s-o facă cu acest prilej. Nu se închipuia câtuşi de puţin înghiontindu-se cu poliţia în ciocnirile mai mult ca sigure şi nici măcar nu se vedea strigând ca un scos din minţi, cuprins de frenezia mulţimii în revoltă. Resimţea o senzaţie de trac ca la niciun examen din viaţă.

De la împuşcarea lui Toma Vesper, Dumitru Ifrim şi Valeriu Ionescu, studenţimea era în fierbere. Cornitetul de conducere al organizaţiilor mişcării pe Universitate, din care făcea parte şi Darie, ca reprezentant al Facultăţii de Litere, luase în dezbatere proiectul unei greve de

protest. După numeroase consfătuiri, se ajunsese la concluzia că greva nu putea să izbutească decât declanşată prin surprindere, la o oarecare depărtare în timp de la data provocării criminale a Guvernului, adică atunci când autorităţile aveau să se aştepte mai puţin. Data grevei fusese hotărâtă pentru ziua Sfântului Gheorghe, patronul Vestitorilor. Planul, elaborat în amănunt, nu rămânea decât să fie tradus în fapt. Lucian şovăise toată noaptea dacă să ia parte la grevă. Pentru el, acţiunea era lipsită de orice oportunitate politică. Instigatorii la grevă, care constituiau şi cele mai bune cadre, se pregăteau să se demaşte cu o inconştienţă deplină. Până seara, toţi aveau să fie arestaţi din imprudenţa unui gest cu totul gratuit. În politică, romantismul nu duce decât la prostii. Totuşi, în ciuda raţionamentului, Lucian simţise mereu că are să rămână solidar. Ajunsese oare victima unui fenomen de contagiune mistică? Desigur, nu, de vreme ce îşi păstrase luciditatea întreagă, până la capăt, fără să se lase amăgit de patetismele lui Darie, care le vorbise la ultima şedinţă ca de pe

baricade.

Lucian se opri în faţa unei cofetării, uitându-se lung la tăvile cu prăjituri, deşi propriu-zis nu avea poftă de nimic.

Trecu apoi la vitrina drogheriei de alături, unde rămase din nou locului, cu ochii la orânduirea decorativă a lucrurilor de toaletă. Se gândi să cumpere o loţiune pentru oprirea căderii părului, loţiune pe care nu o încercase încă şi de care îşi adusese aminte văzând sticlele cu reclama

cunoscută, între săpunuri şi paste de dinţi. Mai era însă de aşteptat până la ora de deschidere a magazinelor. Pe colţul de stradă al facultăţii, întâlnind o ţigancă aşezată pe trotuar cu un coş de ghiocei şi violete, întârzie o clipă să întrebe, fără să ştie sigur de ce o face:

— Cu cât dai buchetul?

— Cinci lei, conaşule…

Lucian se depărtă încet, cu mâinile la spate, urmărit de vocea florăresei care începuse tocmeala:

— Patru lei… Hai, ia cu trei!… Da cât vrei să dai?… Doi lei… Na, faci safteaua!…

În faţa facultăţii nu se simţea nicio mişcare, ceea ce îl făcu pe Lucian să creadă că autorităţile nu ştiau încă nimic. Pentru orice eventualitate, organizatorii grevei înţeleseseră totuşi să fie prevăzători, lăsând din ajun un număr de studenţi ascunşi prin closete, să aibă un picior sigur înăuntru.

Când intră în facultate, Lucian dădu mai întâi de Lică. Printre ceilalţi, parcă nu recunoscu însă pe niciunul din câţi ştia că urmau să facă parte din pichetul de grevişti de la poarta mare. Înainte de a ajunge să întrebe ceva, se pomeni lovit în creştet. În timp ce mâna tresări spre ochelari, într-un gest reflex de apărare, trupul i se prăvăli moale în braţele a doi agenţi care îl înşfăcară apoi de câte o subsuoară.

La bufetul din subsolul facultăţii, Lică îşi bău paharul până la fund, dintr-o singură înghiţitură, după care plescăi apăsat. De mult nu se mai simţise atât de bine dispus. Nici în clipa aceea nu putea să uite capul lui Lucian când se

prăbuşise sub lovitura bastonului de cauciuc. Totul se desfăşurase admirabil. Organele Siguranţei, prevenite de el din ajun, făcuseră peste noapte o descindere în facultate, punând mâna pe toţi studenţii rămaşi acolo. Apoi, din zorii zilei, agenţii se grupaseră în jurul său, la intrare. Cum se întâmpla să calce în facultate vreunul dintre băieţii desemnaţi să facă parte din pichetele de grevişti, respectivul se şi vedea umflat şi scos pe uşa din dos. Dintre toţi, pe Lucian ţinuse Lică să-l frece mai rău. Atrăsese de la început atenţia agenţilor că, la intrarea lui, pe care avea să o semnaleze cu o mimică deosebită, să-l şi atingă de la spate, sub cuvânt că individul era în stare să se apere cu revolverul.

— Mă, omule, cum se face că eşti liber?

Lică tresări la vocea Elvirei:

— Nu înţeleg. Ce vrei să spui?

— Hai, nu te mai preface!

— Să fiu al dracului dacă ştiu de ce mă întrebi!

— Uf, greu eşti de cap! Mă mir că ai scăpat, pentru că am auzit că Darie şi ceilalţi au fost

arestaţi de dimineaţă, încă înainte de-a ajunge să împiedice ţinerea cursurilor.

— Ei, şi? Ce-am eu cu ei?

— Nu te mai ascunde după deget! Parcă nu ştiu că erai de-al lor?

— Eu, de-al lor? Ehei, pe vremuri, în tinereţe…

Şi, pentru a schimba vorba, Lică urmă repede:

— Păpuşo, spune-mi mai bine dacă nu vrei să ieşim diseară la un bar.

Elvira făcu ochii mari:

— La un bar?

— Da, ce te miri?

— Omule, ce se întâmplă cu tine?

— Cum adică?

— Păi, de la o vreme, nu mai eşti de recunoscut. Te-ai pus şi tu, în sfârşit, la cravată. Şi încă ce cravată: mătase naturală… observă Elvira, pipăind materialul. Haine: gomă! Nu mai umbli cu bocancii aceia înfiorători de plutonier-major. Cum ai dat lovitura aşa, peste noapte, să ai până şi bani de baruri?

— Nu mai încerca să le ştii pe toate, că ai să îmbătrâneşti înainte de vreme… încercă Lică să glumească, tot pieptănându-şi părul hirsut. Spune-mi mai bine unde să ieşim diseară?

— Hai la Colorado. Cântă Dinu Serbănescu.

y

— Fie şi la Colorado… consimţi cu un aer blazat Lică, deşi nu călcase încă niciodată în vreun bar din Bucureşti.

y

— Dar crezi că au să-ţi ajungă banii? întrebă Elvira cu o ultimă îndoială.

a

— Îmi pare rău…

— Ei, nu te mai formaliza! Acum, până una, alta, aş lua un aperitiv. Tot nu am chef să mă duc la italiană…

— Cu plăcere. Uite, avem o masă în fund.

Lică o urmă pe Elvira aprins. Parfumul greu al părului, jocul şoldurilor în mers, scurtimea rochiei care punea picioarele în valoare, totul îl îmbăta deopotrivă. Apoi mai era şi schimbarea de

atitudine a feţei. De unde înainte nu-l lua în seamă, de unde abia dacă îl asculta, şi atunci cu privirea după alţii, se arătase din senin mai mult decât îmbietoare. Căţeaua simţise că are bani… Cu atât mai bine! îi plăcea lipsa de scrupule, uşurinţa neruşinată cu care ştia să se învârtească această ţoapă din Ploieşti cu ambiţii de lux.

Aşezându-se la masă, Lică îşi frecă mâinile, mulţumit.

— Ei, ce luăm? întrebă Elvira, pe când îşi căuta oglinda în geantă.

— Eu zic…

O colegă de an, venită cu veşti din oraş, îl întrerupse însă pe Lică, oprindu-se la masă:

— Aţi auzit ce se întâmplă la Medicină?

— Ce? se grăbi Lică să afle.

— Studenţii s-au baricadat de ieri-seară. Poliţia îi

asediază în toată regula, fără să fi ajuns până acum să pătrundă înăuntru. O coloană de alţi studenţi, care a încercat să vină în ajutorul

celor din facultate, a fost împrăştiată cu gaze lacrimogene. Până şi aci, alături, la Ştiinţe, studenţii au oprit ţinerea cursurilor, blocând toate intrările. Dar, pentru moment, văd că sunt lăsaţi în pace.

— Vax! exclamă Elvira, care în tot acest timp îşi încondeiase buzele cu un nou strat de roşu.

Sugrumată de revoltă, cealaltă fată se depărtă fără să-şi mai ia ziua bună.

— Phii, bine ne mai potrivim! izbucni Lică, lovindu-şi palmele una de alta.

— Găseşti? De ce?

— Aşa! Ei, ce luăm?

7

*

Întorcând capul, Vasia observă că agenţii renunţaseră să se mai ţină după el, aşa că se opri din fugă, cu răsuflarea tăiată. Alergase chiar ca pentru recordul pe suta de metri, ca atunci când ajunsese să fie campion pe Liceul Internat... După

ce se odihni o clipă, îşi urmă drumul mai departe pe bulevard în sus, de astă dată cu paşii mersului obişnuit. Gândindu-se la toată desfăşurarea grevei, ciuda nu putea decât să i se întoarcă într-un sentiment de ruşine. Îşi făcuse la început mari iluzii, deşi greva fusese concepută de comitetul de organizare într-un spirit temperat, cu recomandarea de a se evita provocarea minorităţilor. Mizase însă mereu pe neprevăzutul întâmplării, mai ales că, în asemenea împrejurări, nu ştii niciodată până unde pot să ajungă lucrurile.

De cu seară, Vasia rămăsese în Facultatea de Matematici cu o echipă de camarazi. Începuseră mai întâi prin a închide pe oamenii de serviciu în camerele lor de la subsol. Apoi îşi luaseră primele măsuri de întărire. Poarta mare de pe colţul străzii Edgar Quinet, fiind construită din lemn masiv şi totodată prevăzută cu un sistem de zăvorâre de-ajuns de sigur, părea greu de forţat din afară, în schimb, intrările din curte, ca şi uşile de la etajele de sus, care făceau legătura cu corpul facultăţii alăturate, lăsând de dorit,

fusese cazul să fie baricadate cu câteva catedre cărate din sălile de curs. În urmă, începuse aşteptarea. În afară de Vasia, care se culcase liniştit în cancelarie, apucând chiar să adoarmă pe două foteluri puse cap la cap, aproape toţi petrecuseră noaptea fumând, stând de vorbă sau făcând laolaltă de planton. Într-un târziu, Vasia fusese sculat din somn de un camarad, care alergase să-l înştiinţeze că poliţia se află la poarta mare. După refuzul băieţilor de a evacua clădirea, agenţii bătuseră în retragere. Până dimineaţă, domnise apoi o linişte desăvârşită. Lucru ciudat însă, la Facultatea de Litere cursurile nu păreau întrerupte. Îngrijorarea băieţilor crescuse de-a binelea când văzuseră că se încearcă o pătrundere prin uşile blocate ale coridoarelor de sus. Dar, în urma somaţiilor respinse pentru a doua oară, poliţia se retrăsese şi de acolo. Nedumeriţi de cum ajunseseră să se dea bătuţi camarazii de alături când de afară nu se

y

simţise nicio presiune, băieţii sfârşiseră prin a avea un moral tot mai scăzut. Spre sfârşitul

dimineţii, observatorii de la ferestre semnalaseră un început de mişcare: cordoane de jandarmi se rânduiseră la fiecare capăt al străzii, în timp ce o cisternă a poliţiei se oprise aproape de intrarea facultăţii, chiar pe colţ. Vasia se bucurase o clipă, închipuindu-şi că autorităţile aveau să schimbe tactica. Spera să se întâmple ceva care să scoată pe băieţi din inerţia vegetării lor: spargerea uşilor, gaze lacrimogene, măcar un foc de armă. Mereu însă, nimic. În urma intonării, de la ferestrele ultimului etaj, a „Imnului Vestitorilor căzuţi”, act care avusese drept urmare întreruperea circulaţiei din jurul întregii Universităţi, aşteptarea se făcuse şi mai apăsătoare.

Pe la amiază, megafoanele din stradă difuzaseră un apel. După ce se aducea la cunoştinţa insurgenţilor că greva încetase pe cale de bună înţelegere în celelalte facultăţi, erau somaţi să deschidă intrările clădirii, în caz că ţineau să nu li se aplice vreo sancţiune. Lăsându-se amăgiţi, de nevoie, mai toţi înclinaseră până la urmă pentru capitulare. Dacă greva se găsea

compromisă din capul locului prin ceea ce se vedea cel puţin la Litere, a sta mai departe pe poziţie nu mai avea nicio raţiune. Sigur, Vasia nu înţelesese să dea înapoi. Simţind că ceilalţi se pregăteau să facă după capul lor, o ştersese la un moment dat dintre ei. Fără să împărtăşească nimănui intenţiile sale, se puse la pândă, cu revolverul în mână, la fereastra uneia din sălile de curs, ţinând ca totul să nu se sfarsească fără să apuce să tragă în uniforma unui reprezentant al autorităţii. Spre surprinderea lui încântată, identificase în aceeaşi clipă jos, în stradă, prezenţa puhavă a comisarului Boian, omul ale cărui palme şi înjurături fusese silit să le înghită cu prilejul reţinerii la Prefectură, în epoca prigoanei din toamnă. Vasia descărcase trei focuri prin geam, ţintind în plin. După ce avusese bucuria să-şi vadă victima răsturnată pe trotuar, cu o mână chircită la piept, se grăbise să se strecoare afară din amfiteatru. Trecuse din coridor în closetul din fund, unde îşi lepădase revolverul după uşă. Apoi se urcase pe fereastră, gata să sară de acolo în curtea Universităţii. Nu

avusese răgazul să şovăie prea mult cu măsurarea înălţimii de peste trei metri, dat fiind că dinăuntru începuseră să se audă voci care trădau că poliţia fusese lăsată să intre. Odată jos, îşi simţise creierii zdruncinaţi, însă altfel nu căzuse prost. O rupsese la fugă cât îl ţinuseră picioarele. În ciuda unor agenţi din apropiere care se luaseră după el, izbutise până la urmă să se piardă, departe.

În loc să se bucure că scăpase cu bine, Vasia nu ajungea să se resemneze în faţa eşecului de ordin general. Aşadar, nici ziua grevei nu fusese sortită să fie ziua revoluţiei mult aşteptate. Totul luase o întorsătură lamentabilă. Până şi fuga lui pe fereastra closetului, final demn de o farsă, nu ieşise din notă. Numai împuşcarea comisarului Boian îl mai îndestula într-un fel, deşi ziua trebuia să se fi soldat cu o hecatombă de cadavre, nu cu unul singur.

Deasupra oraşului se bulbucau nori groşi ca nişte ciudate trombe de fum, putând foarte bine să reprezinte, în închipuirea lui Vasia, apoteoza unui incendiu apocaliptic. Îşi muşcă încă o dată

buzele. Realitatea spectacolului rămânea a unei furtuni pregătindu-se în mare grabă, ca atâtea altele care tot sfărâmau, de la începutul primăverii, seninul zilelor.

PARTEA A CINCEA

Capitolul I

Senzaţia de prospeţime a clipei îl întorcea pe Rotaru cu gândul la plimbările cu Mia. Primăvara, după orele de curs de la facultate, Grădina Botanică le era de obicei locul de refugiu. Acolo scăpau în sfârşit de cotidian, timpul căpăta o altă fluiditate şi fericirea începea naiv şi grav. Crengile stufoase ale copacilor, care se închideau peste aleile adânci, făceau să te crezi într-o mare catedrală vegetală, cu cerul abia întrevăzut printre ogivele de lumină ale frunzişului înalt. Umblau cu şoldurile lipite unul de altul, cu câte un braţ petrecut strâns după umăr, în lenea deplină a paşilor. Palma lui Rotaru putea din nou să se bucure în voie de amănuntele rotunde ale trupului de fată, dezbărat de grosimea îmbrăcămintei de iarnă. De la o vreme, sfârşeau prin a se aşeza pe o bancă, una din acele

nenumărate bănci de grădină publică pe care se găsesc gravate nume de amanţi şi inimi străpunse. Mozolind un fir de iarbă, ea începea să facă planuri, cu capul răsturnat pe umărul lui Rotaru. Nu aveau să se lase niciodată de scrimă… În fiecare vară, urmau să întreprindă o călătorie undeva, departe, începând cu fiordurile Norvegiei… La ei acasă, din proviziile de la cămară, nu trebuia să lipsească ceea ce era mai bun pe lume: salamul de Sibiu… Ciudat, acolo, şi numai acolo, în Grădina Botanica, Mia îndrăznea să vorbească despre viitorul lor! Nu se întrerupea decât atunci când se întâmpla să izbucnească din cine ştie ce colţ al grădinii ţipătul de femeie isterică al păunului. Se ridicau înfioraţi de pe bancă şi se pierdeau încet pe aleile tot mai bogate în umbră. Veneau apoi săruturile mistuitoare, desăvârşind îmbrăţişarea trupurilor… Târziu, la ieşirea din grădină, regăseau ameţiţi oraşul, cu staţia de la capătul liniei de tramvai. Fosforescenţa cerului aducea pe buzele Miei versul lui Rimbaud ca pe o confidenţă proprie: Mes étoi*les au ciel avaient un doux frou-*

frou

— Bună dimineaţa! Credeam că nu te-ai sculat. Ce mai aştepţi?

— Bună dimineaţa…

— Îmbracă-te, că mă duc să pregătesc cafeaua! Uite ziarul şi ţigările…

— Bine, bine…

— Atunci, eu mă duc. Vezi să nu întârzii!

— Bine, bine…

Rămas singur, Rotaru se întoarse de la fereastră, cu conştiinţa din nou coclită. Îi era lehamite până peste cap de atenţiile gazdei, care îşi lua deopotrivă aere de mamă şi amantă. Cu intrarea ei în odaie, realitatea prezentului stinsese soarele de mai, după cum făcuse scrum toate amintirile cu Grădina Botanică. Începea o zi ca oricare alta. Aveau să fie aceiaşi paşi în sus şi în jos, la capătul aceloraşi lecturi de romane în fascicule. Aceleaşi zeci de ţigări fumate la şir, până la înec.

Rotaru se lăsă pe pat, cu ziarul în mână. Trecu repede peste primele pagini. Mereu, nimic

nou. Când să închidă însă ziarul la loc, îl izbi în fuga ochilor numele Mia la rubrica anunţurilor funerare. Ei, era, desigur, o simplă coincidenţă. Totuşi, înfrigurat, se aplecă să citească în amănunt: „Cu inima zdrobită de durere, pe veci nemângâiatii Alexandru şi Teodora Streiu anunţă încetarea din viaţă a scumpei lor fiice, Mia, în vârstă de 24 ani. Înmormântarea va avea loc la cimitirul Bellu joi, 6 mai, ora 5 d.a”.

Ziarul căzu din mâinile înmuiate. Mia a murit… Mia a murit… Mia a murit… Dar, odată cu articularea mecanică a gândului, se făcu auzit în odaie însuşi râsul gâlgâitor al feţei. Mai mult, privirea putea acum s-o desluşească aievea, pretutindeni în jur, răsfrântă parcă de nenumărate oglinzi. Era în rochia ei de seară, de voal alb, cu care Rotaru o văzuse ultima dată la o nuntă. Piruete, într-un vals absurd, de una singură. Mia a murit… Mia a murit… Mia a murit… Avea, ca de obicei, părul zburlit în cârlionţi, privirea jucăuşă a unor ochi de viezure. Neastâmpărul ei te împiedica să ai imaginea morţii, aşa cum bunăoară golul albastru al cerului

de la fereastră nu putea să fie închipuit în aceeaşi clipă ca astupat de nori. Mia a murit… Mia a murit… Mia a murit… Gândul nu ajungea să prindă nicio substanţă. Numai lacrimile începuseră să se prelingă încet pe obrajii aspri.

J.

éz

J „J.

Din preajma mormântului străin pe marginea căruia se aşezase Rotaru, se desfăşură Valea Plângerii, cu cimitirul nou. Aproape numai cruci simple, de oameni nevoiaşi, fără nimic din pompa barocă a arhitecturii mormintelor de mai încoace. Dincolo, în fund, oraşul se pierdea cenuşiu, desenându-şi conturele cu coşuri de fabrici, turnuri de biserică şi ziduri de cazărmi. Rotaru însă nu avea ochi

y

pentru nimic. Cu bărbia în pumni, privea în gol…

— Să-i fie veşnică pomenirea!…

Cuvintele tărăgănate ale preotului,

deopotrivă cu fumul de tămâie, veneau aduse de câte o adiere. De fiecare dată, Rotaru avea aceeaşi tresărire. Nu putea să se obişnuiască cu realitatea, deşi aceasta îl încolţea tot mai strâns. Din punct de vedere medical, înţelesese de la început că Mia nu era un caz uşor, care să se vindece normal, după câţiva ani de tratament. Fata încercase mai întâi regimul de cură sanatorială. Peste un an, primise apoi să i se facă o instituire de pneumotorax, pentru reuşita căruia fusese silită să sufere operaţia în doi timpi a lui Jacobaeus. Dar nici colapsoterapia nu dăduse rezultate, caverna rămânând deschisă mai departe. În ultimă instanţă, o aştepta soluţia radicală a toracoplastiei, mutilare la care nu consimţise niciodată. Şi totuşi, numai cineva la curent cu examenele radioscopice putea să-şi dea seama că Mia este bolnavă, într-atât aparenţele dezminţeau realitatea. Fata nu tuşea, nu avea tenul alterat. Apoi nici nu trăia viaţa în surdină, ca un tuberculos conştient de starea lui.

Ce adusese din senin deznodământul? Rotaru nu avea cum să ştie. Poate o copleşise

senzaţia singurătăţii, fără perspective apropiate de schimbare. La un tuberculos, moralul face adesea mai mult decât un pneumotorax eficace.

Rotaru scoase scrisoarea Miei, singurul lucru pe care îl mai avea de la ea. Era o scrisoare trimisă din sanatoriu, în timpul verii, când el se afla încă la ţară. Scrisoarea rămăsese uitată în buzunarul hainelor. O regăsise în ajun şi o recitise de câteva ori, căutând să scape cu ea de realitatea care se refuza înţelegerii. Scrisul repezit al Miei umplea pagina cu rânduri învălmăşite:

Dragul meu.

Sunt din nou în sanatoriu alungată de căldurile din Bucureşti. Aceleaşi ore de cură la pat, cu ferestrele deschise pe încremenirea povârnişului de brazi. Aceeaşi supra-alimentaţie, dozată cu porţia de cinci ori pe zi, reducându-te funcţional la stomac. Aceiaşi pereţi albi, orbitor de albi în goliciunea lor. Aceleaşi tovarăşe, deşi altele ca identitate, cu care am stat pat la pat în toate stagiile mele de sanatoriu. Fete vesele, care fac farse de internat şi au în cap numai prostii.

Ciudat cum nu ajung să fiu ca ele, deşi sunt prin structură un om stenic, cu viaţa pulsând în mine cu inconştienţa aceleiaşi exuberanţe! Nu ştiu de ce, dar sanatoriul mă deprimă ca nimic altceva. Abia aci încep să mă simt bolnavă. Râsul celorlalte fete, buna lor dispoziţie mi se par o stridenţă, deşi ştiu bine că nu sunt aşa ceva. Nici să citesc nu pot. Stau cu gândurile în gol, fără trecut şi viitor. Regres în vegetativ.

Doamne, cum pot să trăiască plantele? Nici chiar de tine nu ajunge să mi se mai facă dor. Circulă versiunea că ni se pune bromură în ceai pentru calmarea impulsurilor senzuale... Doamne, câte prostii! Presimt că am să fug în curând. Ştii bine că în niciun sanatoriu nu am putut să rabd mai mult de...

Rotaru îşi întrerupse lectura. Un avion trecuse jos de tot, cutremurând cimitirul cu zbârnâitul său asurzitor. Acum se micşora tot mai mult, înghiţit de zarea oraşului.

— Dumnezeu s-o ierte şi s-o odihnească...

Aşadar, totul era sfârşit. Nu mai rămânea decât ca pământul să cadă pe sicriul Miei. Rotaru

se ridică anevoie, împături scrisoarea la loc şi se depărtă încet printre cavouri, ca nu cumva vreun cunoscut să dea acolo de el, la întoarcerea de la groapă.

A.

Era poate miezul nopţii când Rotaru se pomeni acasă, urcând încet la mansardă. După cimitir, paşii îl purtaseră, pe nenumărate străzi, tocmai în cealaltă parte a oraşului, în cartierul Grădinii Botanice, ocolit de el de când se reîntorsese clandestin în Bucureşti. Regăsise acolo cofetăria unde intra de obicei cu Mia, după cursurile de la facultate, în serile ploioase. Parcă nu se schimbase nimic. Proprietarul, acelaşi adventist, îşi citea mai departe Biblia în colţul de la cassă. La cele câteva mese cu faţa de marmură roşie nu stătea nimeni. Prăjiturile aşteptau rânduite pe tăvi, savarinele Miei şi sarailiile lui… Pendula din perete era oprită la aceeaşi oră fără sens: patru şi jumătate. După ce se dezlipise de la geamul cofetăriei, Rotaru înconjurase pe afară Grădina Botanică, lăsându-şi degetele să alunece tot drumul peste zăbrelele gardului de fier.

Dinăuntru, răzbise până la el ţipătul de femeie isterică al păunului. Nu îndrăznise nicio clipă să ridice ochii la cer: stelele lor căzuseră toate. Până şi aerul dulcii înserări îl făcuse să sufere ca o şampanie primită cu sila, tocmai când simţea mai puţin nevoia unei înviorări. La capătul nervilor, se gândise să se predea autorităţilor, să sfârşească odată cu toate. Numai prea marea oboseală îl împiedicase până la urmă. Gândul unei nopţi de anchetă, cu relatarea existenţei sale din clandestinitate, în toată multiplicitatea amănuntelor, i se păruse ceva mai copleşitor decât însăşi închisoarea pe viaţă. Într-un târziu, rămăsese pe cheiul Dâmboviţei să se uite peste balustradă la apa vâscoasă, care se târa în jos. Nu dăduse urmare impulsului de a se îneca, oprit de dezgustul resimţit pentru murdăria apei. Se regăsise la uşa clădirii unde îşi avea locuinţa cu senzaţia de nedumerire a unui som*y 9*

nambul trezit pe neaşteptate. După ce bâjbâise încet până la scară, se descălţase de pantofi, să nu i se audă paşii pe treptele de lemn.

În clipa când deschise uşa mansardei,

Rotaru avu o tresărire de groază auzind vocea femeii care îl aştepta la el în pat, cu lampa aprinsă pe masa de noapte.

— Ce este cu tine? Pe unde umbli?

În tonul întrebării se simţea neliniştea aşteptării pe ghimpi, dar parcă şi ceva ca o ameninţare.

Rotaru se lăsă moale pe scaun, uitându-se fără să-şi creadă ochilor la femeia cu părul vopsit şi pus pe moaţe, cu faţa dospită, pe care grăsimea cremei de obraz o făcea să aibă o lucire gelatinoasă, cu gâtul stricat de un început de guşă, cu sânii lăbărţaţi sub transparenţa cămăşii de noapte. Şovăise pe cheiul Dâmboviţei să se sinucidă numai pentru că apa i se păruse ceva ca o ladă de lături. În schimb, ca şi cum era vorba de ceva mai curat, îndura mai departe viaţa cu căţeaua aceasta bătrână, mereu în călduri…

— Hai, ce mai stai? Nu te dezbraci? Doar nu era să te aştept cu masa până la miezul nopţii. Dacă ţii să-ţi faci de cap, n-ai decât să rămâi flămând.

Şi, după o clipă, cu vocea uşor înecată,

femeia urmă:

— Hai, ce faci? Nu vii?

Capitolul II

De câteva nopţi, Liliana abia mai închidea ochii. Nu adormea decât spre ziuă, însă nici atunci somnul ei nu izbutea să fie altceva decât o înfiripare şovăitoare, mai bine zis o amorţire a nervilor, cum ţi se întâmplă să ai în lungile călătorii cu trenul sau în vreo noapte de veghe funerară. Când se surprinsese prima oară îndrăgostită, Liliana se socotise, cu ciudă, o gâscă, întru nimic deosebită de celelalte colege. Apoi, cu încetul, starea vaporoasă a sentimentelor, care o făcuse la început să aibă senzaţia a ceva ca o descalificare, se condensase într-o nevoie de apropiere fizică, stăruitoare până la obsesie, înainte de a se îndrăgosti de Vasia, avusese în principiu o adevărată repulsie pentru reprezentările materializate ale iubirii, pentru ceea ce îşi închipuia că înseamnă a te săruta sau culca cu un bărbat. În ultimul timp însă, deşi tot atât de castă, presimţea instinctiv că numai prin rezolvarea în act iubirea poate să-şi capete

înţelesul deplin. Fermentarea dorinţelor ajunsese să i se cunoască în febrilitatea privirii, în buzele mişcate fără întrerupere, în neliniştea trupului care îşi pierduse stăpânirea pe mişcări. De aceea şi luase obiceiul să se ascundă mereu, fugind de ceilalţi ca o vinovată.

Liliana se ridică din pat cu pulsul sângelui în urechi. Simţea că nu este în stare s-o ducă mai departe. Înnebunea.

La urma urmelor, ruşinea sau teamă nu îşi aveau niciun

*

A

rost. De ce să nu fie sinceră cu ea însăşi? De ce? Întuneri.

y

cui nopţii o îndemna ca un complice, slăbind totodată ultimele resorturi de pudoare.

Fără să-şi mai caute papucii, Liliana bâjbâi cu mâini tremurătoare după capot. II trecu într-o doară peste cămaşa de noapte. Apoi deschise uşa încet, să nu se facă simţită, ieşind pe coridor. Parchetul era rece sub tălpile goale. De jos, din

sufragerie, începură să se audă bătăile prelungi ale pendulului. Liliana nu le aşteptă sfârşitul, furişându-se spre uşa odăii lui Vasia, cu inima gata să i se spargă în piept.

«a.

«A*

4 4

Cufundat în urmărirea demonstraţiei din *Gazeta*

y

matematică, Vasia nu înregistră pendulul din sufragerie, deşi bătăile acestuia aveau noaptea o rezonanţă deosebită. Gândurile îi aduseseră o uşoară încreţire a frunţii. Cum *y y y* se întâmpla totdeauna când interesul descoperirii unei soluţii îl câştiga până la deplina uitare de sine, începuse să roadă capătul creionului din mână. Abia la a treia ciocănitură în uşă, ceva mai apăsată decât celelalte, ridică privirea de pe pagina *Gazetei matematice'.*

— Cine este?

Drept răspuns, se pomeni cu Liliana în prag. Vasia se sculă de la masa de lucru, crezând

că are o halucinaţie. Liliana, numai în capot şi cămaşă de noapte, cu picioarele goale, la el în odaie, în miez de noapte! întinse mâinile cu nevoia de a căpăta o certitudine pe cale tactilă.

Liliana rămăsese cu ochii închişi, încercând să-şi regăsească îndrăzneala în întunericul de sub pleoape. Când palmele lui Vasia i se încleştară pe umeri, o străbătu un fior prin tot trupul. Fără să deschidă ochii, îşi lăsă capul pe spate, cu buzele întredeschise, în timp ce pulsul sângelui dădea un ritm tot mai accelerat clipelor încărcate ale aşteptării. Îl simţea pe Vasia gata să o cuprindă, cu răsuflarea învălmăşită şi trupul încordat ca un arc de boldul dorinţei de mascul. Dar, tocmai când se aştepta mai puţin, mâinile băiatului îi căzură de pe umeri.

— Te rog, întoarce-te la tine!

Ochii Lilianei se deschiseră speriaţi, parcă deodată tulburi, cenuşii. Buzele i se mişcară anevoie, dorind să spună ceva, fără a izbuti însă până la urmă. Bărbia începu să tremure uşor.

9

Atât ajunse să observe Vasia înainte să

coboare privirea. Pe urmă auzi fâsâitul capotului, uşa deschisă şi închisă la loc. Apoi clipele căpătară din nou identitatea acelora dinainte de venirea feţei, ca şi cum nu se întâmplase nimic în golul încăperii.

Vasia se aşeză la loc, regăsind cu o privire străină *Gazeta matematică*, bocalul cu peşti şi toate celelalte amănunte familiare. Îşi cuprinse fruntea în palme cu o apăsare care încerca să stăpânească zvâcnirea tâmplelor. Nu se culcase niciodată cu o fată. Socotea actul sexual o formă de servitute, o încătuşare a cărnii care nu putea decât să reducă potenţialul disponibilităţii sale anarhice. Încă din epoca adolescenţei de la Liceul Internat, când sexualitatea începuse să fie pentru toţi obsesia cea mai grea, se hotărâse pentru asceză.

În adâncul tăcerii, răsună pendulul de jos, însemnând cu o lovitură jumătatea unei ore. De astă dată, Vasia îl auzi bine, fără să-şi dea seama cât putea să fie ceasul. Mâinile, care sfârşiseră prin a se împreună de câteva clipe, luptând parcă pe înfundate una cu alta, apucară *Gazeta*

matematică, pe când privirea luă de la capăt şirul comunicării lui Barbilian asupra periodicităţii operaţiunilor comutative: „Dar A, B, K fiind un sistem primitiv pentru congruenţa nX = 0, trebuie ca av = Mn = MSv…” Nu mai înţelegea însă nimic. Avea mereu în nări parfumul de animal tânăr al Lilianei. Palmele păstrau încă în ele tiparul umerilor rotunzi, şi presimţirea goliciunii zvelte, cu anatomia specifică desenată în forme embrionar crude sub capotul abia mai gros decât cămaşa, stăruia ca o senzaţie mistuitoare, până în ultimul por.

«.

Liliana plângea cu capul îngropat în pernă. Plângea în hohote, fără întrerupere, cu acea precipitare pe care o are ploaia furtunilor de vară. Plânsul o zguduia toată, făcând carnea să tremure pe ea. Cu zăgazurile rupte, fiinţa Lilianei se golea în cascade. Vlăguită, la capătul lacrimilor, rămase gemând înăbuşit, cu gândurile ca nişte păsări rănite de moarte. O cuprinse apoi bezna. Drum printr-un tunel fără ieşire. O scufundare într-o mare de catran. Singurătate

deplină în noaptea de sfârşit a lumii.

Când se trezi de dimineaţă, Liliana avu în prima clipă un sentiment de nedumerire observând că soneria ceasului deşteptător nu era însăşi trâmbiţa Judecăţii de Apoi şi că soarele răsărise ca de obicei, atingându-i tălpile dezvelite ale picioarelor. Începea o nouă zi de şcoală, încă una la rând. Sortul, servieta cu cărţi şi toate celelalte o *y y J y y* aşteptau ca în fiecare dimineaţă. Desigur, jos, în sufragerie, se făceau pregătirile pentru cafeaua cu lapte.

După ce părăsise odaia lui Vasia, Liliana nu putuse să judece lucrurile, copleşită de umilirea suferită. Izbucnise de-a dreptul în plâns, înecându-se apoi într-un somn greu, cu care pierduse amintirea a tot ceea ce se întâmplase. Abia acum, când toate se legau din nou, în mintea uşor amorţită de şocul din ajun, gândurile i se limpezeau încetul cu încetul. De ce o alungase Vasia? De la un om că el nu era cazul să te aştepţi la prejudecăţi burgheze. Atunci? Pe de altă parte, nu putea să creadă că nu simte nimic pentru ea, doar avusese prilejul să-şi dea seama cât fusese

de stârnit când o apucase de umeri. Atunci? Judecata, ca şi privirea începeau să se tulbure din nou în faţa golului fără răspuns.

De pe scrin, Mor-Mor, ursuleţul de pluş, singurul supravieţuitor din menajeria copilăriei, o privea pe Liliana cu ochii lui rotunzi de porţelan, nemaiştiind de mult cum să-şi ajute stăpâna.

Capitolul III

Raluca Holban era una dintre acele fiinţe cărora primăvara le dă o uşoară molesire a vitalităţii, subtiindu-le parcă sângele în vine. Lâncezea toată ziua, fără să facă propriu-zis nimic. Pe când copiii nu mai erau de prins pe acasă, luaţi de şuvoiul noului anotimp, ea aproape că nu mai ieşea în oraş. Abia dacă spre sfârşitul zilei, odată cu declinul soarelui, cobora în grădină, sub castan. Acum se găsea din nou acolo, aşezată într-unul din acele scaune încăpătoare de pai împletit, moştenite de la bunica. Avea cu ea, pe genunchi, caietul cu scoarţe negre. Îi venea însă mereu să caşte, în timp ce degetele parcă nu ştiau ce să facă cu creionul. Nicio transparenţă pentru adâncul

marin al amintirilor. Nimic. Vedea umbra începând să câştige încet întregul colţ de grădină şi auzea hărmălaia copiilor bătând mingea pe stradă. Numai senzaţii limitate la perceperea realităţii imediate. Fusese ea oare aceea care scrisese aievea ceea ce umplea caietul cu scoarţe negre? Ea însăşi? II deschise la ultimele pagini cu ciudata nedumerire pe care o ai când încerci să te regăseşti în cine nu mai eşti.

1920. Raluca părăsise plaja mai devreme decât de obicei datorită lui Lucian, care se plânsese că îl doare capul. Urcau încet faleza sub un cer decolorat de soare. Totul se topea şi nimic nu lăsa impresia că mişcă. Privirea ei se întoarse o clipă înapoi, la marea de jos, încercând să găsească un contrast care s-o scape de senzaţia orbirii. Marea însăşi nu mai era însă, la ceasul acela, decât o imensitate de asfalt. Ajunşi în sfârşit sus, pe faleză, îşi urmară drumul spre hotel de-a lungul unor salcâmi acoperiţi de praf. Zgomotulformelor de nisip din găletuţa bălăbănită de mâna copilului rămânea singurul

lucru care stăpânea mai departe auzul. Nicăieri, o cât de mică pată de umbră. Nicăieri.

— Raluca! Hei, copii, staţi puţini…

Raluca se opri cu o tresărire, fără să-şi creadă bine urechilor: o voce care să răsune atât de puternic în toropeala străzii şi care s-o strige tocmai pe cal

Prin mărăcinişul uscat al unui dâmb din apropierea hotelului, dâmb îndărătul căruia şerpuia calea ferată spre gară, venea un bărbat înalt, bine legat, cu un cufăr în mână. Dumnezeule, dar era însuşi Ioachim Holban, cumnatul ei, pe care nu îţi venea să-l crezi pentru nimic în lume frate bun cu Grigore!

Raluca îşi strânse mai bine halatul de plajă în clipa când se văzu privită de aproape. Lucian, care îşi desprinsese mâna dintr-a ei, stătea cu gura uşor căscată, uitându-se la omul oprit în faţa lor ca un turn.

— Bună ziua, copiii Ce-aţi rămas aşa miraţii Doar n-am căzut din cer. Am sosit adineauri cu trenul. Pe cuvântul meu…

Da. Era Ioachim. Nebunul familiei, cum îl

socotesc toţi, afară de fratele său, Grigore, nesurprins niciodată de nimic.

Socrii Ralucăi, care îşi renegaseră cu hotărâre un asemenea în scoseseră din casă toate fotografiile cu el, lăsând ramele mai departe goale, pe unde apucaseră să fie aşezate. După sfârşitul studiilor secundare, fiecare dintre băieţi primise) moşie. Ioachim o împărţise însă pe a lui la ţărani, fără a-şi păstreze nicio bucată de pământ, ceea cefizcuse scandal Printre latifundiarii epocii. Fusese apoi unul din primii emigranţi români în America. Părinţii avuseseră prilejul a rupă o fotografie de peste ocean, în care putea să fie văzut: a lucrător în incinta celui mai mare abator din Chicago. De când se afla din nou în ţară, se întâmplase să calce o nngură dată în casa fratelui său, la aniversarea de patru tni a lui Lucian, când venise cu un cocoş sălbatic împăiat la el, un exemplar cu totul deosebit, pe care spunea că-l vânase în pădurile de pe masivul Barnarului.

— Merg cu voi. Pe unde staţi, cred că are să se găsească o odaie şi pentru mine. M-am

gândit să petrec aci câteva zile, până mă îmbarc la Constanţa. Mă înrolez în Legiunea Străină. Luna viitoare sunt în Africa…

Vorbea cu vocea lui obişnuită, ca despre lucrurile cele maifireşti. Spunând ultimele cuvinte, luase pe Lucian de mână şi o pornise înainte cu el.

Raluca simţi deodată nevoia să respire mai adânc, dar aerul în fierbere nu o îndestulă.

După furtuna de peste noapte, norii mai stăruiau groşi, dând dimineţii o apăsare posomorâtă. Valurile se spărgeau mereu, începând de departe, din larg, aşa că albastrul întunecatul apei era tivit pretutindeni cu spume albe. Vuietul mării umplea auzul asurzitor; făcând pe puţinii vilegiaturişti coborâţi la plajă să ridice vocea pentru a izbuti să se înţeleagă.

Raluca îşi întinsese halatul sub ea, pe nisipul încă ud. Ceva mai încolo, Ioachim, aplecat în genunchi, sfârşea de făcut pentru Lucian o cetate cu turnuri şi ziduri crenelate. Băieţelul, după ce se uitase un timp la el, fără să-l ajute însă în niciun fel, venise să se aşeze pe marginea

halatului, rămânând de atunci nepăsător, cu ochii aţintiţi la rostogolirea valurilor.

— Ei, cum vă place? întrebă Ioachim într-un târziu, ridicându-se de jos şi scuturându-şi palmele de nisip.

— Admirabili se grăbi să răspundă Raluca, îmboldind totodată pe Lucian din spate, cu piciorul, să-l clintească din loc, fără a izbuti totuşi până la urmă. Uf, nu ştiu ce să mă fac cu un asemenea copil! Nu se joacă nici singur, nici cu alţii. Abia deschide gura, deşi ştie să vorbească pentru vârsta lui. Tot stă şi priveşte...

Ioachim era primul om în faţa căruia Raluca încerca parcă un sentiment de ruşine că nu are un copil mai bine făcut. Tăcu cu un nod în gât, luându-şi ochii de pe trupul uşor rahitic al băiatului de la picioarele ei. În aceeaşi clipă, văzu că la celălalt capăt al plajei, aproape de cherhanaua pescarilor, se întâmplă ceva: o barcă încerca cu greu să iasă la larg, în timp ce mai mulţi înotători se strânseseră la mal, arătând cu mâna.

— Mă tem că s-a înecat cineva... îşi dădu

cu părerea Ioachim, aşezându-se lângă Raluca cu acea stângăcie în mişcări pe care o au de obicei oamenii clădiţi peste măsură de înalţi.

— Da, îngrozitor, dacă te gândeşti cum poate să arate trupul unui înecat... În schimb, sufletul a câştigat acum veşnicia, este la Dumnezeu. Îmi închipui moartea ca pe cel mai desăvârşit extaz...

Ţipetele ascuţite ale unor pescăruşi se amestecară cu ultimele cuvinte, pierzându-se apoi peste valurile care îşi detunau spumele.

După ultimele cotituri ale ţărmului, farul de la Tuzla, spre care porniseră la plimbare pefaleză, începu să se ridice tot mai înalt în faţa ochilor, tulburândprivirea obişnuită până atunci cu un ansamblu de suprafeţe plane: cer, mare, câmp deschis.

Umblau în tăcere, cu ţârâitulgreierilor fără de număr în urechi. Aproape tot drumul, Raluca se aplecase să culeagă maci din marginea lanurilor de grâu, însă aceasta mai mult pentru a lăsa impresia că nu se gândeşte la altceva. Rămânea mereu puţin în urmă, împotrivindu-se

cu hotărâre când Ioachim, cu Lucian de mână, o aştepta să-şi alăture paşii.

Marea era liniştită, aproape că nici nu o simţeai palpitând de-a lungul falezei, numai culoarea ei mai avea, parcă, ceva tulbure. O briză uşoară aducea de jos, de pe plajă, mirosul pătrunzător al algelor aruncate de valurile din ultimele zile. Soarele se lăsa spre celălalt capăt alpământului, în curând avea să fie roşu ca un mac pe orizontul lanurilor de grâu.

Când intrară în curtea farului, Raluca se simţi cuprinsă după umeri de braţul puternic al lui Ioachim, care o întrebă încet:

— N-ai obosit?

— Nul Nul… se scutură Raluca, grăbindu-se s-o ia înainte, spre mesele unde se servea lapte bătut.

După ce luară loc, Ioachim îşi ridică paharul de lapte, cu un zâmbet uşor pe faţa arsă de soare:

— Noroc!

— Noroc… răspunse Raluca slab de tot, şovăind apoi să bea.

— Mi se pare că nu prea vă place la niciunul laptele bătut.

Lucian, care abia ajungea cu bărbia la înălţimea mesei, avu o strâmbătură de întărire a presupunerii lui Ioachim, în timp ce cu amândouă mâinile dădea la o parte paharul din faţa lui.

— Şi chiar eşti hotărât să pleci mâine-dimineaţă? întrebă deodată Raluca, articulând greu, fără să-şi ia privirea de pe marea de un verde care bătea acum în cenuşiu.

— Da.

— De ce nu rămâi în tară?

y

Clipele se rostogoleau ca nişte valuri.

— Ce să fac aci? Sunt un om care nu poate să se aşeze nicăieri.

Orizontul mării era gol, pe toată întinderea.

Plaja rămăsese departe, în urmă, când Raluca îşi întrerupsese mişcările lungi ale înotului, lăsându-se pe spate, cu braţele larg deschise, gata parcă să cuprindă cerul.

Plutea pe loc, cu ochii închişi, abia clătinată de uşorul balans al apei. Trupul începea să nu

mai aibă senzaţia materialităţii sale. Ioachim spusese cândva că moartea înseamnă a ajunge să te simţi în Dumnezeu. Nu era acum ceva asemănător cu moartea, sau poate chiar cu ceea ce se întâmplase să trăiască pentru prima oară când rămăsese singură, plutind pe spate, în patul ei de la hotel, după ce Ioachim închisese pentru totdeauna uşa în urma lui?

Gândul la Ioachim o întoarse deodată pe Raluca din pacea nemişcării, trupul i se zvârcoli scurt şi înotul începu greu, ca o luptă…

Ochii nu putură să citească mai departe. În grădină, sub castan, se făcuse întuneric. Raluca Holban lăsă caietul pe genunchi, cuprinzându-şi apoi fruntea înfierbântată în palmele reci. Tresări însă peste o clipă, la auzul portiţei de la stradă. Era Lucian. Se apropia încet, cu mersul său ca pe catalige. După câţiva paşi, se opri stânjenit, desigur numai pentru că dăduse acolo de ea. Îngăimă un „bună seara” şi se întoarse îndărăt, intrând în casă pe uşa din dos. Gestul de ocolire al băiatului o făcu pe Raluca Holban să înţeleagă încă o dată toată înstrăinarea lui. Poate că tot ea

era de vină. La drept vorbind, nu împărtăşise niciodată lui Lucian afecţiunea resimţită pentru Ştefănucă, fiul lui Ioachim, deşi, altfel, văzuse totdeauna cu aceeaşi grijă de amândoi.

Portiţa se auzi din nou, de astă dată după Liliana.

— De unde vii?

Fata avu o mişcare de surprindere, neaşteptându-se să mai găsească pe cineva în grădină. După ce îşi veni în fire, minţi într-o doară:

— Am fost pe la Sanda…

Apoi, tot înşurubându-şi vârful pantofului în nisipul cărării, îşi pregăti retragerea cu scuză:

— Mami, eu mă duc în casă, că mai am de învăţat.

Rămânând singură, Raluca Holban începu să se gândească la Liliana. De unde, până în toamnă, ajunsese cât de cât să fie prietenă cu fata, de atunci încoace se rupsese din senin orice punte de legătură. Schimbarea nu o privise numai pe ea. Liliana părea alta cu toţi deopotrivă, chiar şi cu Stefanucă, cu care se înţelesese totdeauna

atât de bine. Nu se mai ducea pe la ceaiurile prietenelor. La şcoală începuse să ia note proaste. Slăbea mereu. Dacă era întrebată ceva în legătură cu ceea ce se întâmplă cu ea, se supăra roşind toată şi pleca trântind uşa.

Raluca Holban se trezi pe neaşteptate cu Vasia, care parcă şovăia să treacă în casă. Desigur, portiţa rămăsese deschisă de nu mai scârţâise ca de obicei. Era deprinsă să-l vadă pe băiat cu fruntea ridicată, sigur pe el, gata să tune şi să fulgere cu orice prilej. Acum, adus din spate, se desena mai scund, în timp ce paşii, făcuţi de unul singur în întunericul grădinii, păreau ai unui om bătut.

Bieţii copii! Un sentiment de compătimire, pe care nu-l mai încercase faţă de ei, puse deodată stăpânire pe Raluca Holban. Fără voie, surprinsese pe fiecare în intimitatea singurătăţii lui. Ce dramă ascundeau toţi?

Doi din cei trei îi erau copii. Totuşi, rămâneau pentru ea tot atât de greu de înţeles ca şi străinul. Ce avea să facă viaţa cu fiecare?

Raluca Holban îşi dădu obosită capul pe spate.

Ochii întâlniră sus, printre crengile castanului, o stea licărind subţire.

De când îşi recăpătase libertatea, în urma amnistiei de la 10 mai, Lucian nu mai avea astâmpăr în casă. Dimineaţa, după orele de seminar de la facultate, începuse din nou să umble pe la toţi anticarii, iar după-masă, renunţând să mai calce pe la cursuri, pleca la lacurile de la Băneasa, unde se lăsa tonificat de soare ca un convalescent. Deşi materialul cărţii i se găsea strâns aproape în întregime, nu mai lucra acum decât anevoie. Fişele erau răsfoite tot mai rar şi creionul roşu al adnotărilor rămânea rătăcit de cele mai multe ori printre cărţile învălmăşite pe masă. Lucian se plimba totdeauna de unul singur, dat fiind că nu avea propriu-zis niciun prieten. Cu Darie, Serafim sau Stanian era camarad, în sensul că împărtăşeau acelaşi ideal politic, trăiau istoria de pe aceleaşi poziţii, încolo nimic mai mult. O intimitate altfel de adâncă se

stabilise între el şi Rosner, singurul cu care îndrăznise până la urmă să vorbească deschis despre drama complexelor sale sexuale, deşi ştia bine că nu are a face cu un invertit. De când fusese însă bătut cu prilejul reacţiunii antisemite de la facultate, evreul îi întorcea spatele. Lucian căutase prietenia lui Vasia din clipa în care acesta intrase în casa lor. Era parcă ceva magnetic care îl atrăgea la el, dar care totodată paraliza de la început tendinţa oricăror efuziuni de apropiere. Astfel, nu izbutise să se lege nici cu Vasia şi nu o dată se surprindea gelos pe Liliana văzând cât de puţin stânjenită putea să fie sora lui cu ciudatul străin.

Întors de jos, din grădină, unde dăduse de Raluca Holban, Lucian nu se grăbi să aprindă lampa, ci rămase în întunericul odăii, aplecat deasupra ferestrei, cu ochii la primele irizări ale lunii în ascensiune. Nu. Nu mai putea să aştepte masa, ca de obicei. Era prea frumos. Ieşi repede, fără să mai spună nimic la bucătărie.

Totdeauna, lumina de fantomă a lunii îl atrăsese pe Lucian, având asupra lui o ciudată

putere de fascinare. Copil, în nopţile cu lună plină, se scula tiptil să privească pe fereastră. În primii ani ai adolescenţei, luna făcuse din el un somnambul. Prinzând de veste, mama chemase medicul, care vindecase pe băiat numai cu greu, în urma unui tratament psihic. În vacanţă, la moşie, se plimba pe lună până în zori, spre mirarea crucită a ţăranilor, rămaşi pe câmp să-şi păzească recolta strânsă pentru treierat.

Trecerea unui camion, care cutremură strada, strică o clipă unitatea atmosferei. În urmă, senzaţia de ireal se rotunji la loc. Rarii trecători îşi păstrau solemnitatea pasului, parcă pătrunşi deopotrivă de împărtăşirea aceluiaşi atotcuprinzător mister, în timp ce zidurile rămâneau mereu ciudate, cu altă faţă decât aceea, bine cunoscută, de peste zi.

A

În Cişmigiu, unde Lucian nimeri într-un târziu, spectacolul era de adevărată feerie. Vegetaţia nu mai avea forme definite, desenându-se în mari diluări de umbre. Versurile lui Mallarmé, poetul de căpătâi al lui Lucian, se

articulau de la sine pe buzele amintirii, ca un ecou al atmosferei:

La lune s-attristait. Des séraphins en pleurs Rêvant, / ’archet aux doigts, dans le calme des fleurs Vaporeuses, tiraient de mourantes violes.

De blanes sanglots glissant sur l azur des corolles…[20]

Pe aleea pe care o luase de la intrarea în grădină, Lucian nu întâlnea pe nimeni. Era singur cu umbra lui printre crengile răsfrânte ca într-o apă în luciul luminii de lună. De pretutindeni în jur însă, din ungherele lăturalnice, se făcea auzită o foială cu şoapte. În zadar încerca Lucian să iasă din biologic. Noaptea cu lună nu-l mai ducea, ca de obicei, la perceperea misterului cosmic, la metafizic. Umbla crispat, mai nefericit ca niciodată în desperecherea lui.

Îndreptându-se spre lac, Lucian dădu de

---

20 **Luna se întrista. în lacrimi, serafimii / Cu degetul pe-arcuş,**
în calmul florilor ceţoase / Scoteau visând din muribundele
>
viole / Suspine albe lunecând pe-azurul de corole… *(fr.)*

revărsarea spumoasă a unui liliac proaspăt înflorit. Pe când se plecă să miroasă mai bine parfumul tufei, desluşi deodată printre ramuri două umbre care se mişcară la vederea lui, mistuindu-se repede în adâncul întunericului. În răstimpul de o clipă însă, Lucian crezu că recunoaşte pe fostul său coleg de bancă, elevul îndrăgit în liceu, cu un soldat. Cu tot sângele zbătându-i-se în tâmple, rămase lângă tufa de liliac, într-o pândă care-l sfârşea.

J.

st

J.

Cursurile de clasa a opta încheindu-se mai devreme, Ştefănucă şi colegii săi începuseră să înveţe dimineţile împreună, în colţul de grădină al casei Holban, pregătindu-se pentru bacalaureat.

Aşezat pe marginea mesei de ping-pong, unde îşi făcuse loc printre caiete şi manuale, Cernât se bucura în clipa aceea de onoarea de a reprezenta comisia. Împungând cu degetul arătător spre Nicoară, care mânca seminţe în scaunul de pai din umbra castanului, puse

întrebarea cu mimica şi tonul bine-cunoscut al profesorului de istorie:

— Băiatule, vorbeşte-mi despre „Domnitorii fanarioţi ai Moldovei dintre 1711 şi 1744”. Cu date. Scurt şi cuprinzător. Pe mine ştiţi bine că nu mă duceţi…

— Ce, eşti nebun? Ce înseamnă aceste întrebări de amănunt? izbucni Ştefănucă, ridicându-se din iarbă, deşi întrebarea nu îl privea pe el.

— Întrebarea este prevăzută în programa analitică. Na, uite, dacă nu mă crezi!

— De ajuns pe ziua de azi! La urma urmei, examenele sunt chestie de baftă sau pile… bombăni Nicoară, căscând apoi cu zgomot.

Ştefănucă vru să se împotrivească, mai ales că nu mai putea să înveţe decât în tovărăşia colegilor. Dar, înainte de a ajunge să spună ceva, Cernât sări de pe masa de ping-pong, hotărând:

— Cinci minute pauză!

Graba cu care îşi părăsise rolul nu se datora decât împrejurării că dăduse cu ochii de Liliana, la fereastra odăii de sus.

— Nu coborî să facem o partidă de ping-pong?

— Nu!

— De ce?

— Este prea cald.

— Cred şi eu! Dacă stai să cloceşti în casă… Aci, sub castan, nici nu se simte căldura.

— N-am poftă! Şi gata… i-o tăie scurt Liliana, părăsind fereastra.

Cernât, care apucase între timp o paletă de ping-pong, servi o minge în gol. Era îndrăgostit de Liliana de când o cunoscuse prin Ştefănucă. Îi făcuse şi versuri, la auzul cărora fata pufnise în râs. Nu pierdea totuşi speranţele cât timp nu îşi descoperea un rival.

— Mă, băieţi, am o idee! Dacă am face după bacalaureat o excursie în Făgăraş? Noi trei… Şi poate cu Liliana, să mai avem pe cine lua în băşcălie…

— Da, ar fi ceva! consimţi Ştefănucă moale.

— Şi tu? Nu spui nimic? se miră Cernât cu ochii la Nicoară, care mânca mereu seminţe.

— Drept să spun, pe mine muntele mă lasă

rece. Nu ştiu, parcă te închide. Marea este cu totul altceva. Am putut să-mi dau seama cât am stat în tabăra noastră de muncă voluntară. Când mă gândesc că acum…

În tăcerea rămasă pe urma cuvintelor cu şirul destrămat, Ştefănucă se întoarse cu gândul la o realitate care însemna de la o vreme un prilej de nelinişte altfel de serios decât bacalaureatul. Nu se mai auzea nimic. Totul parcă se împotmolise. Până şi rarele marşuri de noapte, care îi mai ţineau umăr la umăr, dându-le totodată sentimentul unei acţiuni, fuseseră oprite de când un grup căzuse, la Băneasa, în mâinile jandarmilor. Dispoziţiunile, primite ca un consemn, începeau să se refere tot mai mult la ceva cu care era greu să ai moralul ridicat. Li se recomanda mereu să fie bănuitori între ei, să-şi dea seama la timp de trădători. La aceasta se ajunsese…

— Să vedeţi ce vis am putut să am azi-noapte… începu Nicoară pe neaşteptate. Se făcea că eram la mare ca atunci, în tabără. Se însera. Cântau cu toţii „Cu noi este Dumnezeu,

înţelegeţi, neamuri, şi vă plecaţi”… După ce şi ultimul verset al rugăciunii a răsunat adânc şi plin, nu ne-am ridicat ca de obicei, făcând semnul crucii, ci am rămas mai departe cu genunchii la pământ, încremeniţi. Simţeam deodată cum se strică aerul. Un miros de cadavre în descompunere. Şi întunericul, care se lăsa peste noi odată cu noaptea, se închega parcă numai din corbi…

Nicoară strivi între dinţi coaja altei seminţe. Apoi, văzând că ceilalţi nu spun nimic, adăugă:

— Cred că totul vine din aceea că am mâncat aseară prea multe sarmale.

Pe când Cernât, aşezat la loc, pe marginea mesei de ping-pong, între caiete şi manuale, se uita mai departe la picioarele pe care şi le bălăbănea încet, Ştefănucă se mişcă de jos, din iarbă:

— Eu mă duc în casă să beau puţină apă. Nu ştiu, mă înăbuş.

În liniştea grădinii nu se mai auzi apoi

decât covorul scuturat dincolo, peste gard, la vecini.

PARTEA A ŞASEA

y

Capitolul I

După ce sfârşi de băut în silă cana cu lapte, Lică se apucă să se spele. Simţindu-şi barba, îşi aminti că era ziua de ras. Dar, înainte de a trece în faţa ciobului de oglindă, sprijinit pe masă de *Istoria filosofiei contemporane* a lui Negulescu, deschise larg fereastra, să primenească aerul stătut.

Afară, la soare, se uscau pe o frânghie izmenele şi cămăşile domnului Păpurică, pensionarul la care stătea în gazdă. Bombonica se încârligase fără ruşine, la gardul strâmb de la stradă, cu dulăul măcelarului. Ceva mai încoace, nişte găini scormoneau gunoiul care se adunase de o săptămână.

Fără să mai întârzie cu privirea pe fereastră, Lică se întoarse la ciobul de oglindă, unde începu să-şi săpunească faţa de zor. Când să se bărbierească însă, observă cu ciudă că lama de

ras abia mai taie, aşa că până la urmă pielea iritată la sânge rămase în bună parte tot atât de aspră.

Fiecare amănunt îl umilea ca o batjocură. Laptele afumat... Curtea care rezuma, la fereastră, atmosfera cartierului de periferie... Rasul fără apă caldă, cu rămăşiţa unui săpun de rufe şi o lamă tocită... îşi închipuise ca prostul că dă lovitura făcând pe agentul informator. De fapt, banii câştigaţi, din care grosul ca primă pentru denunţurile din ajunul grevei, nu-l pricopsiseră nici pe sfertul aşteptărilor. Îşi luase un rând de haine, o pereche de pantofi, nişte cravate şi îşi plătise luxul de a speria o dată pe Elvira cu o invitaţie la Colorado. Atât. Mai rău era că nici nu întrevedea desenându-se vreun nou prilej de primă. Încercase să se arate cu băieţii acelaşi dinainte, pentru a afla tactica politică pe care aceştia înţelegeau să o aibă pe viitor, dar simţise că nu se mai vorbeşte deschis în faţa lui. Prinseseră oare firul trădării? Stând şi judecând, nu prea vedea cum, mai ales că, pentru a se păstra acoperit, pentru a putea să joace mai

departe rolul de agent informator, fusese silit să apară şi el în câteva rânduri printre inculpaţii confruntaţi la Prefectură, înghiţind cu acest prilej, alături de toţi ceilalţi, palmele şi înjurăturile anchetatorilor. Mai mult, nu mai călcase pe la facultate până după amnistie, ca lumea să-l creadă arestat.

Lică ieşi din odaie, lăsând totul vraişte. În gang, dădu de domnul Păpurică, care îşi pregătea undiţele. Pentru a nu trece fără să schimbe o vorbă, mai ales că prin el ajungea de obicei să fie păsuit la termenele de plată a chiriei, îl întrebă cu un zâmbet silit:

— Plecaţi la pescuit?

— Da, drăguţă. Este păcat să nu mă bucur de vremea frumoasă. Chiar dacă nu am norocul să prind mare lucru, mă aleg cu o zi petrecută la soare, pe malul lacului. Nu ştii…

Dar domnul Păpurică nu izbuti să sfârşească, întrerupt deodată de nevasta lui, care spăla rufele la bucătărie:

— Lasă pescuitul la dracu’! mai bine

întreabă pe domnu’ Lică ce-are de gând cu chiria, că au trecut două săptămâni de la întâi…

— Nu aveţi nicio grijă! Doar nu mă cunoaşteţi de ieri… încă o zi.

Afară, în curte, Lică scuipă apăsat, grăbindu-se apoi să ia primul tramvai, numai să scape mai repede de mahalaua lui afurisită.

* *

Odată pe Calea Victoriei, Lică începu să bată trotuarul în sus şi în jos, între Piaţa Palatului şi Capşa. Umbla încet, pe partea scăldată în soare. Îi plăcea să întârzie cu privirea la vitrinele marilor magazine, să aleagă ceva din toate, bineînţeles numai în gând. Ajuns la Julieta, se oprea de fiecare dată în faţa fotografiilor expuse, tot femei lux, una şi una, cărora li se dădea şi numele. Era doar lumea în care ţinea să răzbească, pe care trebuia s-o cucerească. De la fotografii, ochii alunecau mai departe la femeile de pe trotuar. Acum, cu primăvara înaintată, aveau ceva provocator. În îmbrăcămintea subţire, li se desena mai bine forma sânilor, pentru el cel mai tulburător amănunt. Pe lângă Corso, Café de

la Paix sau Capşa, nu trecea fără să intre măcar o clipă. Cu aerul unui obişnuit al casei, îşi arunca privirea în jur, parcă să vadă dacă nu îl aşteaptă cineva. De fapt, cum nu venea niciodată să consume ceva, tot astfel nici vorbă de vreo întâlnire. Ţinea numai să-şi îndestuleze curiozitatea, urmărind cine cu cine stă la masă, mai ales că se învăţase să-i ştie din vedere pe mai toţi stâlpii de cafenea din lumea boemei artistice. Ieşind afară, aducea apoi vorba, cu primul cunoscut din drum, despre cutare sau cutare, de la a cărui masă dădea să se înţeleagă că se ridicase chiar atunci. Aceasta pentru a lăsa impresia că are relaţii.

Aproape de ora mesei, Lică îşi întrerupse plimbarea, să nu întârzie la cantina deschisă de o săptămână în subsolul facultăţii. La încrucişarea de străzi din capătul Universităţii, recunoscu maşina preşedinţiei consiliului, cu Sebastian Răutu. Abia apucă să salute. Primul-ministru, care tocmai se uita din întâmplare pe partea trotuarului său, răspunse într-o doară. După depărtarea maşinii, Lică îşi aminti că, tot

umblând la soare, pe Calea Victoriei, uitase cu desăvârşire ora de seminar de la sociologie, aşa că îl prinse deodată părerea de rău că mai şi atrăsese atenţia profesorului.

În holul mare de la Litere, domnea o mişcare deosebită, cu revărsarea studenţilor din sălile de curs. Lică, care îşi cunoştea toate colegele, găsi de schimbat un cuvânt cu fiecare. Lipicios de felul său, le săruta mâna, le ciupea de obraji, le lua după umăr.

Când dădu în sfârşit să coboare scara la cantină, Lică se întâlni nas în nas cu Darie, pe care nu se aştepta să-l vadă liber. Privirea grea a colegului, cu sprâncenele încruntate, se înşuruba în el ca un burghiu. Încercând să-şi vină în fire, îngăimă:

— Ce bine-mi pare! Acum, nu mai lipseşte niciunul. Vechea gardă… Când ai ieşit?

Tulburarea lui Lică îi spulberă lui Darie orice urmă de îndoială. Cât stătuse închis, se frământase mereu să ştie care dintre ei putuse să fie trădătorul. De fiecare dată, bănuielile se opriseră, până la urmă, tot la Lică. Ieşit de două

zile de la Prefectură, ultimul din toţi, îşi văzuse părerea împărtăşită şi de ceilalţi.

A

În loc să strângă mâna întinsă, Darie răspunse, scurt, cu două palme, pe care le trase cu toată puterea scârbei resimţite.

y

— Ce te-a apucat?

Darie, care se pregătea să treacă mai departe, întârzie o clipă:

— Lasă că ştii… Şi să fim înţeleşi: de-acum încolo *y y* nu mai ai ce să cauţi între noi!

y

Rămas singur, Lică începu să-şi pipăie obrajii. Se gândi că scăpase totuşi ieftin. Surprinzător de ieftin. Dacă Darie, care se învăţase să judece, ca atâţia oameni din mişcare, că orice trădător trebuie împuşcat fără şovăire, ar fi tras în el chiar acolo, în capul scărilor? Lică se şi vedea mort, pe jos, cu lumea adunată în jur. Fetele hohotind de plâns, decanul şi ceilalţi profesori, pe care ora întârziată îi mai prinsese în facultate, căutând să-şi facă loc până la el… Apoi

ziarele cu fotografia lui, sub ridurile cu litere groase: „Odiosul asasinat de la Facultatea de Litere”, „încă o victimă a bestiilor apocaliptice”, „Un student cinstit, care este împuşcat pentru că a încercat să scape din mrejele demonice ale Vestitorilor”... Efectul de senzaţie de la Piteşti, în cancelaria liceului, la cofetărie, pe stradă... Cei mai mulţi, care nici nu ştiuseră până atunci de acest fiu al oraşului lor, se lăudau deodată că îl cunosc de mic... Facultatea cu steaguri negre la poartă... în loc să coboare la cantină, Lică se întoarse înapoi în stradă. Umbla uşor scrobit, cu ceva ceremonios în toată figura, închipuindu-şi că ia parte la propria lui înmormântare după ce trupul fusese ridicat de pe catafalcul care-l ţinuse în văzul lumii timp de două zile, în marele hol de marmură.

éz

«A.

În înserarea străvezie, Lică se apropie încet de casă. După palmele lui Darie, îi pierise orice poftă de mâncare, aşa că nu mai luase nimic peste zi. Tot făcând planuri de răzbunare, se

văzuse silit să recunoască până la urmă că nu are cum să-şi înfunde colegul. Mai mult, din toată afacerea, el putea să cadă prost dacă acei de care ţinea cu serviciul ajungeau să afle că fusese demascat de camarazii săi. Ţinând să-şi schimbe gândurile, bătuse Calea Victoriei fără să mai resimtă însă nici pe departe plăcerea de dimineaţă. Trecuse apoi pe Bulevardul Elisabeta şi sfârşise prin a se învârti în Cişmigiu. Într-un târziu, făcuse calea întoarsă. Deşi locuia tocmai în Obor, nu se mai urcase în tramvai, luând drumul pe jos.

Pe când umbla acum scufundat în gânduri, Lică se surprinse că începe să judece altfel lucrurile. Se înfuriase pe Darie, în loc să-şi dea seama din capul locului că el fusese vinovatul. Ai dreptul să te porţi oricât de urât dacă prin aceasta ajungi să te alegi cu ceva. El îşi trădase însă camarazii fără niciun câştig de suprafaţă, aşa că nu putea să aibă nicio scuză. Din palmele şi cuvintele lui Darie simţise bine că Vestitorii îi puseseră cruce. Pe de altă parte, nici măcar nu era cazul să se mai bucure mult timp de

acoperirea poliţiei, dat fiind că tolerarea în serviciu i se găsea condiţionată de măsura în care notele sale informative lăsau să se întrevadă o cunoaştere apropiată a stării de lucruri. Un gând ascuns îl îndemna să schimbe din nou macazul. Să se recunoască vinovat în faţa cama.

razilor într-o spovedanie patetic creştină. Rămânând mai departe agent, să fie pe viitor de rea-credinţă cu poliţia. La drept vorbind, un trădător revenit la sentimente bune poate să inspire mai multă încredere decât un adept cinstit de la început, care nu a cunoscut încă amărăciunea înşelării de sine.

Când să intre în curtea de acasă, Lică ajunse din urmă pe domnul Păpurică, tocmai întors de la pescuit, cu undiţele pe umăr şi un coş în mână.

— Bună seara! Ei, aţi prins ceva?

— Da, drăguţă. Cât să ajungă pentru o mâncărică bună. Ai să guşti şi dumneata, chiar în seara aceasta.

— Nu, mulţumesc.

— De ce?

— Nu mă simt bine cu stomacul…

— Lasă, îţi păstrăm atunci pe mâine.

Când să treacă din gang în odaia lui, Lică apucă să audă vocea spartă a doamnei Păpurică, izbucnind din bucătărie:

— Zău, omule, că nu eşti întreg la minte să lipseşti până seara pentru atâta nimic de peşte!…

În odaie, bâjbâind să aprindă becul din tavan, Lică se pomeni bombănind ca o concluzie:

— Mama ei de viaţă!

Înainte să se dezbrace, rămase apoi o clipă cu ochii la cromolitografia din perete. Waterloo… Hotărât, Napoleon, chiar pe pragul înfrângerii, era copleşitor! în faţa imaginii sale, toate mizeriile zilei îi părură deodată lui Lică nişte nimicuri, se şterseră de-a valma.

Capitolul II

După limonada băută în colţ, Darie îşi urmă drumul pe părţile de umbră ale trotuarului. În ciuda zăpuşelii, umbla îmbrăcat mai departe cu haina de postav gros a singurului său costum, cu prejudecata băieţilor de la tară de a nu ieşi

niciodată în oraş numai în cămaşă. Întâmplându-se să fie şi un tip adipos, suferea de căldură ca toţi graşii, asudând din plin, fără întrerupere. Pe cursul litografiat de *Pedagogie generală* cu care se ducea la examen, degetele vâscoase i se îmbibaseră cu tiparul literelor.

Scurtând drumul prin grădina bisericii Sfântul Gheorghe, Darie dădu de Stanian pe o bancă, cu căruţul copilului în faţă. Lângă el, doi bătrâni, desigur nişte pensionari, îşi împărţiseră paginile *Universului.*

— Ce-ţi pasă? În loc să te perpeleşti cu examenele, faci liniştit pe dădaca…

— Ssst!… Vorbeşte mai încet! Ai să trezeşti copilul.

Darie îşi privi colegul. Nu prea îl văzuse în ultimul timp, pentru că Stanian venea tot mai rar pe la facultate. Cât stătuse închis, Mariana fusese silită să caute ceva de lucru, lăsându-şi copilul în grija părinţilor. Acum, în orele de serviciu ale nevestei, bărbatul preluase rolul mamei, rol pe care părea că îl joacă pătruns, cu toată seriozitatea. Bucuria revederii se umbrise treptat

pentru Darie. Îşi socotea camaradul pierdut fără scăpare, de vreme ce nu ajunsese să capete nici măcar în ceasul al doisprezecelea, la sfârşitul anului, conştiinţa adevăratei sale datorii, găsind mai nimerit să umble cu căruţul copilului decât să se prezinte la examene. Apoi, nu putea încă să-l ierte pentru actul de eroism gratuit din ziua când ziarele răspândiseră în oraş vestea suprimării lui Toma Vesper. Pentru el, actul nu însemnase altceva decât călcarea unei discipline, care singură mai era în stare să dea coeziune Vestitorilor. De la cazul lui Stanian, gândul ajunse din nou la obsesia constituită de mersul general al lucrurilor. Sunt epoci de stagnare, altfel de greu de trecut decât acelea în care duci lupta pe faţă, cu un adversar cunoscut. Începi să te simţi trădat. Drumul o ia parcă printr-un ţinut cu mlaştini. Cu fiecare pas, ai senzaţia că pierzi terenul de sub picioare. Nu mai ştii ce să crezi, îndoiala te câştigă tot mai mult, pregătindu-ţi un moral de dezertor. Mlaştina… încă o formă de a ţi se pune rezistenţa la încercare. Istoria este o operă de selecţie pe baze morale, chiar dacă nu

se observă la prima vedere. Trebuie numai să ai perspectiva lucrurilor.

Darie începu să se şteargă pe faţă cu o batistă cât un prosop. Apoi, pentru a nu cădea şi el în toropeala pe care căldura o dăduse tuturor băncilor din curtea bisericii, deschise vorba:

— Mă, băiatule, ce-ai de gând să faci? Nu poţi să trăieşti „experimental” o viaţă întreagă.

După ce trase căruţul ajuns de soare în cercul tot mai restrâns al umbrei, Stanian răspunse liniştit:

— Am hotărât să mă călugăresc.

Darie îşi plesni coapsa într-un gest de uimire:

— Ce? Nu se poate! Doar eşti căsătorit… Ai copil…

— Chemarea lui Iisus ştii bine că trece peste legăturile de familie.

Vorbind, Stanian se întoarse să scoată o Evanghelie de buzunar din haina lepădată pe spătarul băncii. După ce o deschise la o pagină însemnată cu roşu, începu să citească:

Cine iubeşte pe tată ori pe mamă mai mult

decât pe sine nu este vrednic de Mine; şi cine iubeşte pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine.

Cine nu ia crucea şi nu vine după Mine nu este vrednic de Mine.

Cine îşi va păstra viaţa o va pierde; şi cine îşi va pierde viaţa pentru Mine o va câştiga.

— Ai înnebunit de tot! izbucni Darie, care se ridicase între timp şi se ştergea mai departe cu batista.

Cei doi pensionari îşi lăsaseră paginile de ziar pe genunchi, începând să urmărească schimbul de cuvinte cu ochii măriţi.

— Îmi pare rău că tocmai tu, care ai făcut şi un an de Teologie, poţi să spui aşa ceva.

— Călugăria presupune o vocaţie mistică. Trebuie să înţelegi! Nu-ţi este iertat să concepi retragerea la mănăstire ca pe o „experienţă” ca oricare alta.

— Nicio grijă! Am sfârşit cu „experienţele”, cu viaţa în efemer. Mi se pare atât de ciudat acum, când am început să-mi dau seama de adevărata dimensiune a luciu iilor, că am putut să

trăiesc, cu senzaţia absolutului, atâtea deşertăciuni: iubirea pentru Mariana, ce-am găsit într-un număr de cărţi de literatură şi filosofie, acţiunea politică a Vestitorilor…

— Cum poţi să judeci acţiunea noastră politică o deşertăciune? îl întrerupse Darie, congestionat. Noi, care vrem să scoatem neamul acesta din inerţia lui, să-l facem să trăiască la înalta tensiune a spiritualităţii creştine! Nici chiar brutalitatea de care suntem acuzaţi nu ne dez

y

minte autenticitatea apostolatului. Gândeşte-te la Carol cel Mare, care a creştinat pe germani cu sabia!

— Pe această cale, ajungem până la urmă la catolicismul Inchiziţiei. Mai bine să nu mai vorbim.

y

— Cu tine nimeni n-o scoate la capăt! Cred însă că ai să te mai gândeşti. Eu mă duc, să nu întârzii la examen.

Mâinile se strânseră, fără ca vreunul să mai spună un cuvânt.

Pe când cei doi pensionari îşi băgară din nou nasul în paginile *Universului*; Stanian urmări cu privirea pe Darie, care se depărtă greoi. După ce îl pierdu din vedere, închise ochii. Încercă încă o dată să iasă din tiparul lucrurilor. Ultimul gând, acel cu care se surprinsese judecându-l pe Darie, îi dădu abia atunci conştiinţa lipsei lui de adevărată smerenie creştină. Simţi un nod în gât pentru el, pentru Darie, pentru toţi deopotrivă. Mai întâi buzele, apoi numai mintea, în ritmul respiraţiei, începură articularea neîntreruptă a rugăciunii: *Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă.* În urechi, zgomotul mişcării oraşului îşi pierdea încet răsunetul, ca şi cum banca era strămutată, pe nesimţite, tot mai departe de acolo. Cu adâncirea în rugăciune, se desăvârşea în el o stare de transparenţă, ceva între fluid şi aerian, numai linişte într-o mare lumină.

l

éz

Mariana se întoarse de la fereastră, unde rămăsese un timp să privească bulevardul cu tramvaie, maşini şi oameni mişcându-se într-un

du-te-vino fără sfârşit.

— Nu vrei să ieşim şi noi puţin? O rugăm pe madam Ana să vadă de Victoraş cât lipsim…

Stanian păru că nici nu auzise întrebarea. Stătea mai departe în fotei, cu ochii aproape închişi.

Cântecul de acordeon din camera chiriaşului de la capătul coridorului începu să se facă auzit, ca în atâtea şi atâtea alte rânduri. Numai în primele zile care urmaseră încercării individului de a se sinucide acordeonul rămăsese mut şi scăpase astfel urechile Marianei de obsesia unui timbru muzical al singurătăţii şi urâtului, într-adevăr greu de îndurat.

— Mai bine murea atunci! izbucni Mariana, gândind tare.

Abia în clipa aceea, Stanian deschise ochii şi întoarse capul spre ea.

— Uf, de ce nu mor toţi odată!… Să amuţească şi madam Ana cu maşina ei de cusut… Şi…

Mariana se opri deodată, întâlnind privirea soţului ei. În aprinderea obrazului, pistruii i se

desenau ca o eczemă.

— Ce te uiţi aşa la mine?... Mă simt ca aceste muşte prinse pe hârtia cu clei. Şi tu nu mă ajuţi în niciun fel. Stai toată ziua cu nasul în Cartea cu rugăciuni sau în Evanghelie…

Neaşteptat de repede, Mariana smuci Cartea de rugăciuni de pe genunchii bărbatului şi o aruncă cât acolo.

Stanian sări îndată s-o ridice de jos, din colţul unde ajunsese. În cădere, cartea se desfăcuse. Întorcându-se cu ea în mână, începu să citească tare versetul de la pagina pe care o găsise deschisă.

Dumnezeul meu, fa să cunosc cât de mici sunt bunătăţile pământeşti şi cât de mari sunt cele cereşti, cât de scurt este timpul acestei vieţi şi cât de nemărginită este veşnicia.

Ajută-mi să fiu totdeauna gata de moarte şi să nu mă cutremur de judecata Ta, să scap de…

Auzind plânsul înăbuşit al Marianei, Stanian ridică ochii de pe Cartea de rugăciuni. Femeia se afla tot în picioare, întoarsă însă spre fereastră, cu capul în palme. Când dădu să se

apropie de ea, i se puse şi lui un nod în gât, aşa că spuse cu vocea uşor sugrumată:

— Linişteşte-te! Te rog, linişteşte-te! Nu-ţi mai face sânge rău din nimic! Cu totul altceva este esenţial. Uite, şi eu, până să…

a.

Îl întrerupse însă Victoraş, care se trezise în căruţ şi se zvârcolea într-un început de plâns.

Mariana îşi şterse lacrimile, fără să se uite la soţul ei. Luă copilul în braţe şi se aşeză cu el pe marginea patului, unde îşi scoase apoi sânul. Îi era foarte cald. Moleşirea pe care i-o dădea totdeauna alăptatul o cuprinse treptat. I se părea acum de necrezut că tot ea, cu câteva clipe în urmă, putuse să dorească moartea vecinilor, să azvârle jos Cartea de rugăciuni, să simtă nevoia de a se arunca pe fereastră la auzul versetului citit de Victor.

Când să ridice capul din piept, Mariana dădu cu ochii de hârtia încleiată care atârna de tavan, chiar deasupra patului, neagră de câte muşte se lipiseră pe ea. Una, prinsă pesemne de curând, se zbătea încă, zbârnâind subţire.

éz

Stanian se aşează pe marginea şanţului, în umbra firavă a unui pom răzleţit acolo la întâmplare. Îşi simţea picioarele umflate şi încinse după lungul drum urmat mai departe, pe şosea, de când se luminase de ziuă. Acum soarele era sus pe cer şi munţii Moldovei începeau să se vadă plutind pe apele zării.

Desigur, drumul la mănăstire putea să fie făcut mult mai uşor cu trenul până la gara cea mai apropiată şi, de acolo, cu o căruţă sau chiar cu vreun camion de la societăţile de exploatare forestieră din părţile locului. Stanian înţelesese însă să se ducă pe jos, să sufere toate neajunsurile unui astfel de drum, încredinţat că o viaţă în Hristos nu este de început cu comodităţi. Nu luase nimic cu el, nici chiar mantaua de ploaie. În portofel îşi păstrase numai actele de identitate, să nu aibă cumva neplăceri cu autorităţile, în faţa cărora putea să treacă drept un vagabond.

Stanian se lăsă pe spate, cu mâinile sub cap, în iarba care îşi pierduse culoarea cu praful

din şosea. În frunzişul de deasupra, zburdau nişte vrăbii. „Păsările cerului”, date de Iisus oamenilor de exemplu… Cu ochii la ele, Stanian împărtăşea deopotrivă fericirea lipsei de grijă pentru ziua de mâine. O invazie de furnici îl făcu să se scuture însă repede de jos, de lângă muşuroiul neluat în seamă când se culcase în iarbă.

Şoseaua era pustie, aproape neverosimilă în lipsa ei de mişcare ziua-n amiaza mare. Dreaptă, parcă trasă cu linia, nu se pierdea la capătul privirii printre case sau copaci, ci lăsa impresia că intră în cerul de la orizont. Pentru Stanian, nu era vorba de o simplă iluzie optică. Drumul pe care plecase, lepădându-se de lume, nu putea să-l ducă altundeva. O nelinişte ciudată îl înfioră din senin. Dacă sfârşitul prevestit de Iisus se întâmpla să-l surprindă în drum, înainte de a ajunge să se pregătească

A

la mănăstire pentru veşnicia împărăţiei lui Dumnezeu? Stanian scoase Evanghelia din buzunar, simţind încă o dată nevoia să adâncească textul tulburător, care era de mirare

că nu ţine în alarmă sufletul întregii omeniri:

Căci, precum fulgerul porneşte de la Răsărit şi se arată până la Apus, aşa va fi şi venirea Fiului Omului.

Oriunde va fi stârvul\ acolo se vor aduna vulturii.

Iar îndată după strâmtorarea acelor zile, soarele se va întuneca şi luna nu va mai da lumina ei, stelele vor cădea şi puterile cerului se vor clătina.

Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului, toate seminţiile pământului se vor jelui şi vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere şi mare slavă.

El va trimite pe îngerii săi cu glas răsunător de trâmbiţă, şi vor aduna pe aleşii lui din cele patru vânturi, de la marginile cerului până la celelalte margini.

Învăţaţi de la smochin pilda pe care o dă: când îifrăgezeşte şi înverzeşte mlădiţa, cunoaşteţi că vara este aproape.

Tot aşa şi voi, când veţi vedea toate aceste lucruri, să ştiţi că Fiul Omului este aproape, chiar

la uşă.

Adevăr grăiesc vouă că nu va trece neamul acesta până ce nu se vor întâmpla aceste lucruri.

Cerul şi pământul vor trece, dar cuvintele mele nu vor trece.

Un camion, hurducându-şi greoi încărcătura de lăzi, trecu pe şosea. În urma lui, Stanian rămase învăluit într-un nor de praf. Abia după câteva clipe ochii putură să desluşească mai departe:

Iar de ziua şi de ceasul acela nu ştie nimeni, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl.

Stanian închise Evanghelia la loc. Camionul nu se mai vedea. Şoseaua era pustie, aproape neverosimilă în lipsa ei de mişcare ziua-n amiaza mare.

Capitolul III

Pe nesimţite, înserarea cuprinsese mansarda. Rotaru îşi părăsi patul, îndreptându-se spre fereastră. Privirea i se ridică senină la stelele care începuseră să se aprindă peste marea de acoperişuri. II stăpânea o senzaţie de putere

cum nu cunoscuse nici atunci când fusese stăpân pe destinul primului-ministru, cu revolverul gata pregătit. De când luase în mână regruparea tuturor elementelor încă active, se simţea parcă alt om. Se hotărâse la sfârşitul celei mai grele luni din epoca clandestinităţii, aceea în care mai toţi camarazii cu răspunderi, rămaşi liberi printr-o împrejurare sau alta, sfârşiseră prin a cădea unul câte unul. Îţi venea să crezi, pe bună dreptate, că Siguranţa este informată la zi de ceea ce fac ultimele cadre militante. Teama, crescută până la psihoză, că pot să fie trădaţi oricând avusese drept urmare paralizarea oricărei iniţiative. Stând şi suspectându-se unii pe alţii, Vestitorii se lichidau de la sine. Pentru a scoate organismul mişcării din inerţia unei descompuneri fatale, Rotaru înţelesese că trebuie neapărat întreprins ceva. Remediul găsit de el era să se treacă de la vegetarea pe loc la o acţiune cu orice risc. Investirea lui Rotaru la conducere se bucurase de un sprijin fără rezerve. Printre cei mai fanatici adepţi ai strategiei teroriste se numărase de la început şi Vasia.

Numai că el, spre deosebire de Rotaru, susţinuse libertatea iniţiativei personale în noua orientare a luptei clandestine. Până la urmă, fusese însă admis tot celălalt punct de vedere, preconizând organizarea disciplinată a anarhiei, adică subordonarea tuturor actelor de teroare unui plan unitar, elaborat de conducerea mişcării. Apoi deosebirea de concepţii se adâncise şi pe tema elementelor de utilizat. Rotaru ţinea să se facă

apel la elevii de liceu din „frăţiile de cruce”, care nu atrăseseră încă prea mult atenţia autorităţilor. Vasia plecase revoltat de la ultima consfătuire, după ce prevestise că pe această cale nu era de aşteptat să se ajungă la niciun rezultat. Părerea lui rămânea că atentatele nu pot să izbutească decât cu ajutorul unor oameni formaţi, structural anarhici şi totodată lucizi în acţiune, nu cu nişte copii în stare oricând să se piardă cu firea.

— Ce faci, omule? Nu vii la masă? De când te strig… răsună vocea gazdei din uşa întredeschisă.

Rotaru se întoarse de la fereastră, regăsindu-şi cu surprindere destinul silnic de peşte. Totuşi nu resimţi nimic din greaţa obişnuită. Cum erau să-l mai atingă acum umiliri de o asemenea natură?

— Iartă-mă, dar n-am auzit.

— Unde Dumnezeu eşti cu gândul, că nu auzi nici când ţip de răguşesc? întrebă femeia, mereu bănuitoare.

Rotaru se mărgini să dea din umeri.

Gazda îl privea cu o nelinişte tulbure. Se sfârşise cu paşii de leu în cuşcă, precum şi cu zecile de ţigări fumate la şir. Nu mai rămăsese nimic din obiceiul lungilor tăceri posomorâte, cu tresăriri fără înţeles. După presupunerile ei, nu putea să fie vorba decât de o femeie cu care băiatul îşi găsise fericirea pe ascuns. Înăbuşindu-şi un oftat, sfârşi prin a spune cu vocea obosită:

— Hai, că macaroanele trebuie să se fi sleit…

Rotaru o urmă pe scară cu pasul greu, sigur pe el.

Sufrageria micului apartament de

dedesubt, care constituia şi salonul, trăda un prost gust de esenţă mic-burgheză. Pretutindeni, perne brodate, bibiluri de tot felul, zeci de fotografii de-ale gazdei cu defunctul ei soţ, tablouri cu fructe sau ţigănci, provenind din expoziţiile de prin ganguri, borcane cu dulceţuri rânduite la şir, ca într-o cofetărie.

Înainte de a se aşeza la masă, Rotaru se grăbi mai întâi să deschidă aparatul de radio. Acordurile cadenţate ale unui marş umplură deodată încăperea.

— Caută altceva! Nu pot să sufăr marşurile… tresări gazda, neplăcut surprinsă.

— Nici nu mă gândesc! Mie îmi plac! răspunse Rotaru, cu gura plină cu macaroane.

Sunetele marşului configurau o realitate nouă. Rotaru se vedea la tribună, cu mâna întinsă. Coloanele defilau mereu, în rânduri strânse, dând onorul în dreptul său. Dincolo, de-a lungul trotuarelor, precum şi la toate ferestrele, oraşul aclama armata biruitoare a Vestitorilor. Tăcere. Marşul luase sfârşit. Şi, în clipa de pauză, Rotaru crezu că aude, ca zvonul de mare în

scoică, mulţimea scandând frenetic numele noului tribun: Ro-taru!… Ro-taru!… Ro-taru!…

**

Rotaru stătea cu capul aplecat pe fereastra vagonului, lăsând gândurile să i se vânture odată cu părul în curentul de aer al trenului în mers. În ciuda ochelarilor de soare cu care îşi camuflase privirea, se simţea copleşit de puterea luminii. Soarele amiezii de vară dădea sticliri de ape lanurilor de pe câmpurile învălurate, până în aburii zării. După atâtea luni de clandestinitate, în care se obişnuise să se ferească de lumina mare a zilei şi să se mişte numai pe spaţiul închis al unui oraş, drumul de acum însemna pentru el un prilej de a descoperi pe Dumnezeu în toate transparenţele firii. I se întâmpla să aibă un fel de revelaţie panteistă. Dacă în clipa aceea ar fi fost să dea curs impulsurilor sale adânci, fără cenzura nici unui sentiment al ridicolului, ar fi coborât la staţia următoare, ar fi ieşit pe câmp şi ar fi început acolo să se închine şi să facă mătănii. La prima gară, în loc de aceasta, se mărgini să ia o limonadă la bufet. Senzaţia de miracol

destrămându-se cu timpul, ca orice lucru care îşi pierde ineditul prin deprinderea trăirii lui, Rotaru începu, de pe la Roman în sus, să se tot uite la ceas, să vadă cât mai are până la Iaşi. Vacuităţii gândurilor i se substitui curând preocuparea care constituia însuşi scopul drumului. Vizita la Iaşi urma să fie prima din cadrul turneului întreprins în ţară după preluarea conducerii Vestitorilor. La gară trebuia să-l aştepte Andriţoiu, prevenit din timp printr-un curier. Nu se mai văzuseră din vara trecută, de când teologul, grav rănit, fusese urcat în ambulanţă şi dus la oraş pentru operaţie. Rotaru încercă o clipă să reconstituie figura camaradului, dar nu putea să-l vadă decât aşa cum arătase după împuşcarea în burtă: cu privirea rătăcită, cu tot sângele scurs din obraji, cu buzele învineţite. Organizaţia Vestitorilor din Iaşi, slăbită mai mult decât oricare alta în urma necontenitelor arestări, număra pe Andriţoiu printre ultimele elemente de bază din mediul studenţesc cărora autorităţile nu ajunseseră încă să le aducă o acuzare cu urmări penale.

— Frumoasă recoltă! Grâul a ajuns aproape

la înălţimea unui stat de om…

Rotaru tresări din gândurile sale, întorcând capul spre Gheorghiu, camaradul luat ca însoţitor, care i se alăturase pe nesimţite la fereastră după ce stătuse cea mai mare parte din drum la unul din capetele vagonului, de unde putea să observe mai bine orice mişcare.

Scurt şi îndesat, cu spatele deformat de o cocoaşă, omul nu avea în ţinută nimic din aerul umil şi stânjenit al unui infirm. Făcuse studii strălucite de medicină şi ajunsese să se afirme în scurt timp ca unul din cei mai buni specialişti în boli nervoase. Deşi nu jucase un rol deosebit în mişcarea Vestitorilor, Rotaru ţinuse, de la investire, să-l aibă printre colaboratorii cei mai apropiaţi. Îi plăcea anarhismul lui Gheorghiu, care semăna întrucâtva cu al lui Vasia, dar avea şi însuşirea de a fi disciplinat. De când Rotaru luase iniţiativa trecerii la acţiune, medicul cocoşat îl tot îmbia cu un plan de o îndrăzneală rară. Era vorba anume de sfredelirea unei galerii din subsolul locuit de Gheorghiu, într-o casă din vecinătatea imediată a dealului Patriarhiei, până sub clădirea

Parlamentului. După părerea lui, pe care o pretindea bazată pe calculele principiale ale unor prieteni politehnicieni, lucrarea putea să fie realizată într-un răstimp de o singură lună, muncindu-se pe echipe, zi şi noapte, cu utilajul necesar. Odată galeria dusă la capăt, cu prilejul primei şedinţe a Parlamentului, care ar fi strâns laolaltă toată protipendada politică a regimului, clădirea ar fi fost aruncată în aer cu trotilul pus la fundamentele ei.

— Da… Frumoasă recoltă… răspunse Rotaru, începând din nou să vadă priveliştea din faţa ochilor.

A.

é| é!

Când discuta ceva, Gheorghiu nu putea să stea locului. Se scula de pe scaun şi începea să umble prin odaie, cu gesturi care puneau în valoare nişte braţe prea lungi pentru dimensiunea redusă a trupului de cocoşat.

— Nu pot să înţeleg! Este o absurditate. De ce să fie sinuciderea cel mai greu dintre păcate, interzicându-ţi mântuirea mai mult decât o crimă

sau mai ştiu eu ce altă infamie?

Andriţoiu răspunse liniştit, pe un ton care contrasta cu al lui Gheorghiu:

— Nu este de conceput un păcat mai mare decât de-a ucide chipul lui Dumnezeu în tine. Dacă faci o crimă, tot îţi mai rămâne deschisă calea remuşcărilor şi a pocăinţei. Pe când aşa… Mă gândesc la Iuda. Sinuciderea îl condamnă iremediabil, cum desigur că nu ar fi fost cazul numai cu actul trădării. Dacă nu s-ar fi spânzurat după ce a vândut pe Iisus, Iuda ar mai fi găsit prilejul să se răscumpere într-un fel, sfârşind, bunăoară, ca unul din primii propovăduitori şi mucenici creştini. Am fi putut să avem cu el cazul unui alt Pavel din Tars…

Pe când Andriţoiu vorbea mai departe, Rotaru se uită la ceas. Ceilalţi fuseseră chemaţi la consfătuire abia

pentru ora unsprezece, aşa că mai era de aşteptat până să se înceapă dezbaterea unor lucruri altfel de însemnate pentru el decât problema mântuirii sinucigaşilor, la care ajunsese

Gheorghiu sărind de la una la alta. Călătoria luase sfârşit cu bine. La sosire, dăduseră în gară de Andriţoiu şi celălalt teolog, prieten cu el, pe care Rotaru nu-l mai văzuse tot din vara trecută. Acum, acesta din urmă lipsea dintre ei, pus de pază afară, în grădină. Plecaseră împreună, făcând drumul pe jos, până la locuinţa părintească a lui Andriţoiu din mahalaua Tatărasi. Rotaru fusese pus îndată la curent cu situaţia locală. Ca în toate oraşele universitare din ţară, activitatea clandestină a Vestitorilor era greu să treacă neobservată, mai ales că specificul psihologiei provinciale se defineşte în primul rând prin nevoia de a şti şi colporta orice se întâmplă în jurul tău. În cercul strâmt al mediului de provincie, aproape toată lumea joacă un rol de agent informator. La Iaşi, lucrurile stăteau prost şi din cauza marelui număr de locuitori evrei, mereu în stare de alarmă fată de orice

y

fenomen de reacţiune antisemită.

Casa locuită de Andritoiu se afla aşezată în fundul

unei grădini cu iarba crescută peste măsură între câţiva nuci răzleţi. Dintre părinţi, nu mai trăia decât tatăl, un bătrân cu picioarele paralizate, care nu era de presupus să ajungă o sursă de indiscreţii. Cât priveşte pe sora lui Andriţoiu, prin a cărei odaie fuseseră siliţi să treacă la intrare, nu o găsiseră acasă. Tot stând de vorbă, se întunecase. Gazda se apucase abia târziu să aprindă lampa cu gaz. La lumina ei, privirile începuseră să se familiarizeze mai bine cu lucrurile din jur. Pe peretele de la răsărit atârna o icoană, desigur ceva vechi după stilul primitiv al reprezentării răstignirii lui Iisus. Patul de lemn, fără pernă şi saltea, acoperit cu o pătură aspră, lăsa o impresie de austeritate monahală. Pe masa dinaintea ferestrei deschise spre grădină se desena teancul de volume ale unor cărţi bisericeşti, iar ceva mai încoace, o ediţie franceză a *Fraţilor Karamazov* de Dostoievski.

y

— Sofisme teologice! Eu cred că…

Gheorghiu, care vorbea în picioare, cu

umbra cocoaşei amplificată grotesc pe unul din pereţi, nu ajunse până la capăt, întrerupt pe neaşteptate de intrarea repezită a unei fete de vreo douăzeci de ani, înaltă şi subţire, cu părul negru revărsat pe umeri.

— Sora mea, Ana… se mărgini să spună Andriţoiu, fără să prezinte însă şi pe băieţi.

— Dumnealor sunt prietenii aşteptaţi de la Bucureşti? întrebă fata, vădit tulburată.

— Da… răspunse Andriţoiu, ridicându-se de pe scaun.

— Nu ştiu, mă tem că v-am făcut un rău, din prostie…

Andriţoiu îşi apucă sora de umeri, în timp ce Rotaru trecuse la fereastră, cu urechea atentă în noapte, iar Gheorghiu începuse să micşoreze fitilul lămpii până când odaia rămase aproape în întuneric:

— Spune! Ce mai aştepţi?

— Să vezi… Am scăpat o vorbă în faţa lui Mihai. Tu m-ai prevenit de la început împotriva lui, dar – ce vrei? – ştii că ne iubim… Ce-are a face că este la Siguranţă! Am fost totdeauna

încredinţată că te apără indirect. Dacă te-ar urmări ca pe ceilalţi, ştie bine că m-ar pierde pe mine, aşa că…

— Lasă prostiile! Spune mai repede ce-ai de spus! o îndemnă Andriţoiu cu vocea sugrumată.

— Pe seară, m-am întâlnit cu Mihai la Copou. I-am spus că pot să rămân toată noaptea cu el, pentru că tu aştepţi nişte prieteni de la Bucureşti şi ai ţinut ca eu să dorm la o colegă. L-am simţit tresărind fără voie, deşi pe moment nu am dat lucrului nicio însemnătate. Ciudat, tot timpul am avut apoi impresia că este cu gândurile aiurea, grăbit parcă să scape mai curând de mine. După căderea nopţii, în loc să ne întoarcem împreună, mi-a dat cheia odăii sale şi mi-a spus să-l aştept acasă, pentru că el trebuie să mai întârzie la serviciu cu un ştiu ce rapoarte. Rămânând singură, m-au cuprins bănuielile. De aceea am şi venit într-un suflet. M-am mai liniştit abia când am ajuns în grădină şi am dat de Anghel. Totuşi nu este bine să…

— Încotro dăm prin spatele casei? întrebă Rotaru, tăind vorba feţei.

— În altă grădină. Gardul este în paragină. De acolo, din grădină în grădină, se ajunge uşor la capătul mahalalei. Vă duc eu! propuse Andriţoiu, gata să încalece înaintea celorlalţi pragul ferestrei.

— Nu! Să nu complicăm lucrurile. Plec numai eu cu Gheorghiu. În timpul acesta, tu şi Anghel treceţi la fereastra odăii din faţă şi deschideţi focul să ne acoperiţi fuga, bineînţeles numai în cazul că este nevoie. Pentru vreo două săptămâni, întrerupem orice legătură. Să ne ajute Dumnezeu!

Se îmbrăţişară scurt. Apoi Gheorghiu sări primul pe fereastră, urmat îndată de Rotaru.

Afară, în liniştea patriarhală a mahalalei ieşene, nu se auzea decât ţârâitul greierilor. Nucii sporeau cu frunzişul lor întunericul nopţii.

După ce se depărtară printre sfărâmăturile porţiunii de gard din spatele casei, Rotaru şi Gheorghiu străbătură aproape de-a buşilea capătul livezii învecinate, plantată cu numeroşi pomi roditori. În urma lor, dintr-o latură a împrejmuirii, se ridică deodată un tropot înfundat

de bocanci. Erau, desigur, jandarmii care începuseră să încercuiască locuinţa lui Andriţoiu. Noul gard, cu scândurile puternic legate, îngreuna trecerea într-a treia grădină, mai ales pentru medicul cocoşat. Fugarii nu apucară bine să sară dincolo, că se pomeniră lătraţi din răsputeri de un dulău slobod. Fără să mai aibă încotro, Rotaru îşi descărcă revolverul în el. Împuşcătura trezi într-o clipă toţi câinii mahalalei, făcând totodată să izbucnească dinspre grădina casei lui Andriţoiu o larmă de strigăte şi fluierături. Înainte de a se strecura mai departe, Rotaru şi Gheorghiu ridicară deopotrivă ochii la cer.

PARTEA A ŞAPTEA

y

Capitolul I

Ştefănucă se grăbea să ajungă la locul de întâlnire cu Rotaru, o biserică mică şi dosnică, aşezată în fundătura uneia din străzile în pantă ale vechiului cartier bucureştean care se întinde de la Mănăstirea Antim spre gara din Dealul Spirii. Era în întârziere. Într-adevăr, pierduse mai

mult timp decât se aşteptase, stând la coadă să ia bilete pentru meciul de fotbal de duminică. Se mai întâlnise apoi în drum cu directorul liceului, care-l ţinuse cu o serie de nimicuri pedante. În sfârşit, tramvaiul, apucat din mers, rămăsese pe loc chiar de la a doua staţie din cauza întreruperii curentului electric.

Întâlnirea urma să fie a treia de o săptămână încoace. Dacă stătea să se gândească la impresia pe care i-o lăsase Rotaru, Stefanucă trebuia să recunoască deschis că nu

7 y fusese una deosebită. Individul, cu trăsături şterse şi de o statură mijlocie, nu părea făcut să reţină atenţia. Hotărât, lipsea privirea de profet! Totuşi, în clipa când ştiai că te găseşti în faţa unuia dintre atentatorii la viaţa fostului prim-ministru, acum însuşi conducătorul Vestitorilor, omul acesta cenuşiu, care nu îţi spunea nimic la prima vedere, căpăta deodată altă dimensiune, făcându-te să te simţi de-a dreptul stânjenit. Stefanucă nu ajungea însă să înţeleagă ce nevoie era ca o personalitate de însemnătatea lui Rotaru să facă singur legătura cu ei, nesocotind cele mai

elementare reguli de prudenţă impuse de viaţa în clandestinitate. Într-o seară, după ultima întâlnire, se pomenise întrebat acasă de Vasia dacă nu făcuse cumva cunoştinţă cu Rotaru. În ciuda încrederii pe care o avea în el, şovăise să mărturisească adevărul. Vasia

7 y păruse că nu ia în seamă tăcerea lui, mărginindu-se să adauge cu o strâmbătură:

— Află de la mine că este un dobitoc. Nu vă luaţi

y

după el…

Deşi era obişnuit să nu pună mare preţ pe ieşirile lui Vasia, rămăsese uşor tulburat, ca o apă la căderea unei pietre.

Umblând în pas alergător, Ştefănucă se încălzise de tot. După ce îşi scoase haina, se deschise la guler, peste cravată, cu o mişcare smucită, care făcu să i se rupă lanţul cruciuliţei de la gât. Se văzut silit să se oprească, pentru a nu o pierde în cămaşă. Deşi nu era superstiţios, îşi aminti fără voie că totdeauna când i se desprinsese cruciuliţa de la gât se întâmplase să

treacă printr-o nenorocire. Astfel fusese cazul cu înecul de la mare, din care abia scăpase cu viaţa. Apoi la ţară, când îl trântise calul nărăvaş, de rămăsese mai bine de o oră fără cunoştinţă. Cine ştie, poate că de astă dată urma să fie ceva cu bacalaureatul.

Strada în pantă îl întâmpină pe Ştefănucă cu o atmosferă de linişte provincială. Ceasul sfârşitului de zi lungea umbrele pe caldarâmul năpădit cu smocuri de iarbă. Prin faţa curţilor, câte un câine moţăia tolănit în mijlocul străzii, ştiind fără îndoială că nu poate să fie tulburat de niciun vehicul. Biserica se arăta privirii abia după ce intrai pe cotul scurt, de câteva case, pe care-l făcea strada înainte de-a se rândui din nou în drum drept.

Odată cruciuliţa pusă în buzunar, la loc sigur, Ştefănucă porni mai departe, în fugă. Fără să se mai uite în jur, trecu în grădina bisericii, care îl cuprinse în tumultul ei vegetal.

a.

éz

În lumina scăzută din biserică, figurile

băieţilor nu se deosebeau în amănunt. Rotaru, rezemat într-un cot de o margine de strană, se uita la ei, şovăind încă o clipă înainte de a pune în sfârşit problema atentatului. Degetele sale făceau cocoloş biletul de tramvai cu care venise din oraş.

— Prin măsurile de reorganizare luate în ultimul timp, ne-am reconstituit coeziunea. Azi, de pretutindeni avem informaţii că suntem din nou puternici. Astfel stând lucrurile, cred că a sosit momentul să trecem la acţiune. Orice amânare nu poate să fie decât în paguba noastră. Trebuie să recurgem la violenţă. La vărsare de sânge nu ne rămâne decât să răspundem cu vărsare de sânge.

Turneul în ţară, început la Iaşi, de unde abia scăpase de încercuirea jandarmilor, urmat apoi la Craiova, Timişoara, Cluj, Braşov şi Constanţa, îl făcuse pe Rotaru să-şi dea bine seama de realitate, care era cu totul alta. Socotea însă mistificarea necesară pentru moralul băieţilor.

— Lupta pentru răsturnarea regimului

trebuie începută cu asasinarea primului-ministru, principalul vinovat de prigoana dusă împotriva noastră. Am făcut planul până în ultimele amănunte. Sebastian Răutu urmează să ia parte la un spectacol de gală duminică seara, la Teatrul Naţional. Poate aţi auzit… Se împlinesc cincizeci de ani de la prima reprezentaţie a *Scrisorii pierdute.* Cunoaşteţi topografia sălii. Trebuie să faceţi rost de bilete pentru o lojă de lângă scenă, faţă-n faţă cu loja în care are să stea primul-ministru. Mă gândesc anume la aceea din extremitatea dreaptă a rândului al doilea, de deasupra lojii artiştilor. Holban, mi se pare că directorul Naţionalului îţi este rudă…

— Da. Unchi… răspunse Ştefănucă slab de tot, coborându-şi ochii, cu care surprinse la întâmplare căderea cocoloşului de hârtie lepădat în aceeaşi clipă de degetele lungi ale lui Rotaru.

— Bun! Să presupunem că avem loja…

Ştefănucă, a cărui privire rămăsese la mâna lui Rotaru, o văzu cum se strânge pumn.

— Vă aşezaţi aşa încât să fiţi cât mai liberi în mişcări.

y

După începutul primului act, în clipa socotită de cuviinţă, unul din voi are să arunce o grenadă în loja lui Sebastian Răutu. Pentru a merge la sigur, este bine ca şi ceilalţi doi să facă apoi acelaşi lucru. Am să vă învăţ chiar eu mânuirea grenadelor.

Ştefănucă ridică ochii, clipind de câteva ori. Deasupra stranei, în jurul căreia stăteau strânşi să-l asculte pe Rotaru, abia se mai desena în umbră îngerul de la lespedea prăvălită a mormântului lui Iisus.

— Îndată după atentat, echipa de şoc a unor studenţi înarmaţi are să pătrundă în teatru, venindu-vă în ajutor. Pe de altă parte, numeroase alte grupuri, desemnate din timp, urmează să pună stăpânire pe instituţiile cu însemnătate strategică, în primul rând pe postul de radio, cu misiunea de a întrerupe programul şi a anunţa suprimarea primului-ministru. Pentru organizaţiile din ţară, acesta a rămas înţeles să fie şi semnalul insurecţiei generale…

Vorbind, Rotaru aproape că se simţea

pătruns şi el de adevărul lucrurilor cu care încerca din nou să amăgească pe băieţi. Abia la sfârşit îl încercă o clipă remuşcarea.

Îşi spuse însă că scopul scuză mijloacele. Băieţii nu aveau să primească niciun ajutor, dat fiind că, în conjunctura politică a momentului, mişcarea era mai puţin în măsură decât oricând să întreprindă o revoluţie. Totuşi, prin eroismul lor inconştient, ceva de seamă urma să fie câştigat. Atentatul avea să dea iluzia puterii Vestitorilor, contribuind, pe de o parte, la înfricoşarea factorilor de răspundere din Guvern, iar pe de alta, la îmbărbătarea camarazilor demoralizaţi. Mitul mişcării trebuia men.

ţinut cu orice preţ.

— Gândiţi-vă bine! Vă simţiţi în stare să răzbunaţi

y

moartea lui Toma Vesper şi suferinţele tuturor camarazilor aruncaţi în închisori?

În timp ce Ştefănucă îşi plecă încă o dată

privirea, îl auzi pe Nicoară grăbindu-se să răspundă:

— Nici vorbă!

— Şi eu sunt gata să primesc! i se alătură vocea lui Cernât, uşor subţiată de emoţie.

Numai Ştefănucă tăcea mai departe, cu gura uscată.

— Ei, Holban, care-ţi este răspunsul?

— Da… îngăimă Ştefănucă, după ce încercă să-şi umezească cerul gurii cu o înghiţitură aproape dureroasă. Ochii coborâţi avură prilejul să vadă pe Rotaru că îşi schimbă greutatea de pe un picior pe altul.

— Bun! Aşadar, în principiu, suntem înţeleşi. Îmi închipui că nu mai este nevoie să vă recomand toată discreţia. Nu numai soarta mişcării, dar şi a noastră personală se găseşte în joc… Acum nu ne-a mai rămas decât să hotărâm viitoarea întâlnire. Vă propun să ne revedem joi după-masă la şosea, de astă dată la intrarea pădurii Băneasa. Pe primul drum, care se desface din şoseaua naţională, la locul cu reclama aceea mare pentru cauciucurile Dunlop.

— Am înţeles! răspunse Nicoară pentru toţi.

— Cu acest prilej, am să vă fac instrucţia cu grenadele. Holban, să vorbeşti chiar din seara aceasta cu unchiul tău!

— Da…

La ieşirea lui Rotaru din grădina bisericii, becurile străzii nu se aprinseseră încă. În întunericul înserării nu se vedea nimic limpede. După ce se uită în jur, să se încredinţeze că nu-l pândeşte nimeni, îşi urmă drumul cu mâinile în buzunar. Pe urmele sale însă, la o depărtare de câţiva metri, începură să se ia încet nişte agenţi coborâţi dintr-o maşină, care aşteptase până atunci lângă trotuarul uneia din casele de la capătul închis al fundăturii. Rotaru umbla liniştit. Acum, când avea la îndemână o echipă de sacrificiu, asasinarea primului-ministru aproape că nu i se mai părea o problemă. Urmând să fie încercat cu prilejul reprezentării *Scrisorii pierdute*, atentatul era menit să capete şi o valoare de simbol. Nu uitase cuvintele pe care i le spusese Sebastian Răutu când se cunoscuseră, în vară: „Caţavencu, Tipătescu, Pristanda ne sunt

endemici. Ce vrei? Suntem în ţara românească, la periferia Orientului

Rotaru se opri o clipă la debitul din colţ, unde îşi cumpără ultima fasciculă din *Omul cu cinci măşti.* Apoi, în loc să ia tramvaiul, făcu drumul mai departe pe jos. Până duminică nu mai era nicio săptămână, puţin şi totuşi mult pentru nerăbdarea care pusese stăpânire pe el. Stând şi judecând lucrurile din nou, ajungea să vadă totul prin însăşi prisma ideală a versiunii cu care mistificase pe băieţi în biserică. Poate să cunoască cineva imponderabilele de care atârnă o revoluţie? La ştirea asasinării *y y* primului-ministru, a căderii duşmanului numărul unu, cine ştie dacă grupurile camarazilor de pretutindeni nu aveau să treacă de la sine la acţiune? Speculându-se psihologia confuziei momentului, mai ales în provincie, ordinea de stat putea să fie răsturnată de la o zi la alta. Metoda violenţei nu te face popular. Totuşi, dacă prin ea se întâmplă să câştigi jocul politic, optica opiniei publice se schimbă peste noapte. Eşti glorificat de toţi, ajungi o figură naţională, intri în istorie. Nimic

mai arbitrar decât aşa-zisa opinie publică! Teoreticienii democraţiei îşi închipuie că poporul poate să reprezinte baza unui sistem politic. Niciun război, nicio revoluţie, nici chiar cea mai mică măsură legislativă nu a rezultat însă vreodată din voinţa lui. Structural, poporul este amorf. Elitele, care sub o formă sau alta conduc omenirea de totdeauna, îl iau, de la 1789, drept acoperire pentru toate acţiunile. Poporul nu joacă decât un rol de figuraţie. Nici cazul Vestitorilor, care lăsaseră la un moment dat impresia unui fenomen de masse, nu dezminţea regula. Ce făcuseră massele în afara faptului că dăduseră o amploare fără precedent manifestaţiilor de stradă din epoca legalităţii? Nimic. Odată cu prigoana oficialităţii, se lepădaseră de riscurile intransigenţei, reluându-şi existenţa vegetativă. Vestitorii rămâneau opera unei elite, pentru că numai elitele sau un singur ins pot să fie factori creatori de istorie.

Ajuns acasă, Rotaru scoase cheia din buzunar. După ce trecu înăuntru, când să închidă uşa la loc, se pomeni cu trei indivizi cu

revolverele în mână dând buzna în urma lui. În ciuda şocului primit cu întoarcerea la realitate, nu-şi pierdu prezenţa de spirit. Totul nu urma să se întâmple chiar aşa de simplu şi uşor cum îşi închipuiau, desigur, agenţii Siguranţei. Conducătorul Vestitorilor nu putea să se lase prins ca oricare partizan de rând.

Rotaru dădu deodată drumul uşii opintite până atunci, retrăgându-se dintr-un salt pe treptele scării întunecoase, de unde începu să-şi descarce revolverul. În schimbul de focuri care se dezlănţui repezit, nu apucă să mai ştie când trupul i se rostogoli pe trepte în jos.

De sus, de la etaj, răsuna vocea înnebunită a gazdei:

— Ajutor! Hoţii! Ajutor!…

În timp ce unul din agenţi se străduia să panseze în grabă braţul rănit al altuia cu o faşă improvizată din mâneca smulsă a cămăşii, al treilea începu să bombăne, aplecat peste cadavrul lui Rotaru:

— Mort… Fir-ar al dracului! Nu era mai bine dacă îl umflam din stradă? Nu m-aţi ascultat!

Ce ne serveşte *y y* acum că ştim unde a stat, dacă nu putem să mai scoatem nimic de la el! Şi ne-am ales şi cu Alexandru rănit…

— Ghinion! Ce să-i faci… Mai bine repede-te sus, să nu o şteargă gazdele pe undeva, prin dos.

cea mai mică măsură legislativă nu a rezultat însă vreodată din voinţa lui. Structural, poporul este amorf. Elitele, care sub o formă sau alta conduc omenirea de totdeauna, îl iau, de la 1789, drept acoperire pentru toate acţiunile. Poporul nu joacă decât un rol de figuraţie. Nici cazul Vestitorilor, care lăsaseră la un moment dat impresia unui fenomen de masse, nu dezminţea regula. Ce făcuseră massele în afara faptului că dăduseră o amploare fără precedent manifestaţiilor de stradă din epoca legalităţii? Nimic. Odată cu prigoana oficialităţii, se lepădaseră de riscurile intransigenţei, reluându-şi existenţa vegetativă. Vestitorii rămâneau opera unei elite, pentru că numai elitele sau un singur ins pot să fie factori creatori de istorie.

Ajuns acasă, Rotaru scoase cheia din buzunar. După ce trecu înăuntru, când să închidă uşa la loc, se pomeni cu trei indivizi cu revolverele în mână dând buzna în urma lui. În ciuda şocului primit cu întoarcerea la realitate, nu-şi pierdu prezenţa de spirit. Totul nu urma să se întâmple chiar aşa de simplu şi uşor cum îşi închipuiau, desigur, agenţii Siguranţei. Conducătorul Vestitorilor nu putea să se lase prins ca oricare partizan de rând.

Rotaru dădu deodată drumul uşii opintite până atunci, retrăgându-se dintr-un salt pe treptele scării întunecoase, de unde începu să-şi descarce revolverul. În schimbul de focuri care se dezlănţui repezit, nu apucă să mai ştie când trupul i se rostogoli pe trepte în jos.

De sus, de la etaj, răsuna vocea înnebunită a gazdei:

— Ajutor! Hoţii! Ajutor!…

În timp ce unul din agenţi se străduia să panseze în grabă braţul rănit al altuia cu o faşă improvizată din mâneca smulsă a cămăşii, al treilea începu să bombăne, aplecat peste

cadavrul lui Rotaru:

— Mort… Fir-ar al dracului! Nu era mai bine dacă îl umflam din stradă? Nu m-aţi ascultat! Ce ne serveşte acum că ştim unde a stat, dacă nu putem să mai scoatem nimic de la el! Şi ne-am ales şi cu Alexandru rănit…

— Ghinion! Ce să-i faci… Mai bine repede-te sus, să nu o şteargă gazdele pe undeva, prin dos.

Capitolul II

La scurt timp după ieşirea lui Rotaru, plecară şi Nicoară şi Cernât. Numai Stefanucă ţinuse să mai rămână *y y y* în biserică, să se limpezească. Nu se împăcase niciodată cu ideea suprimării cuiva. Astfel, nu înţelesese să admită nici asasinarea fostului prim-ministru, oricât încercase atunci să taie firul în patru pentru a găsi unele circumstanţe atenuante. Complotul lui Rotaru îl cutremurase. Se vedea, din senin, gata să ajungă un asasin. Cum ceilalţi doi colegi îşi dăduseră consimţământul pe loc, fusese greu să nu se declare şi el de acord. Dar, oricât de

necesar putea să apară atentatul, Rotaru trebuia să le fi lăsat măcar un răgaz de gândire, asumarea răspunderii unui asasinat presupunând un întreg proces de conştiinţă. Chiar dacă crima pusă la cale nu luase forma unui ordin, îţi dădeai uşor seama că are un subînţeles imperativ. Fără doar şi poate, erau supuşi unei probe de disciplină, cea mai grea din toate.

Stefanucă se apropie de altar, unde căzu în genunchi, încercă să se roage, dar cuvintele se articulau mecanic, nu aderau parcă la nimic. În faţa ochilor, iconostasul întunecat începuse să aibă o materialitate strivitoare, care nu îl deosebea de un zid.

După ce ieşi din biserică, Ştefânucă o luă încet spre casă. Nu mai simţi de astă dată tihna străzii în pantă. În mintea lui se făcea că era duminică, la teatru, în loja hotărâtă de Rotaru. Pe un loc, ceva mai în fund, stătea Nicoară, tăcut de la începutul serii. Cum putea să arate atât de liniştit? El abia mai avea astâmpăr, tot pipăindu-şi buzunarul cu grenada, în timp ce Cernât ieşise din nou să-şi aprindă o ţigară pe coridor. Sala era

plină. Public de zile mari. Pretutindeni, haine negre alternând cu rochii de seară. În loja direcţiei, fotelurile capitonate cu catifea roşie aşteptau, încă goale. Izbucnirea soneriei, anunţând începutul apropiat al reprezentaţiei, ascuţi neliniştea lui Ştefănucă. Mişcarea de la uşile de intrare se făcu mai tare simţită. La al doilea semnal, îmbulzeala crescu într-o asemenea măsură, încât plasatorii cu programe nu ajunseră să mai facă faţă. După ce soneria izbucni a treia oară, se făcu întuneric. La lumina rampei, faldurile grele ale cortinei începură să tremure uşor. Departe de a se potoli, freamătul sălii rămase acelaşi. În clipa când gongul bătu solemn, se umplu şi loja direcţiei. Cu privirea dilatată, Ştefănucă recunoscu pe Sebastian Răutu stând de vorbă cu unchiul Matei. Doamne, cum de nu se gândise că directorul teatrului era sortit să cadă odată cu primul-ministru? îşi cuprinse capul în palme, simţind cum toate i se tulbură în minte. În ureche, primele replici de pe scenă, laolaltă cu râsetele publicului, se pierdeau fără înţeles. Tresări ca ars când îl atinse mâna lui Nicoară, cu

întrebarea:

— Arunci tu sau mă laşi pe mine întâi?

— Te las pe tine…

Nicoară se trase un pas înapoi, destinzându-şi braţul cu gestul unui aruncător cu discul. Dar ce se întâmpla deodată?

Nu mai era nimic din ceea ce fusese până atunci. Ştefănucă se găsea în stradă, apucat de braţ. În nedumerirea lui desăvârşită, nici nu ajunse să răspundă individului care îl ameninţa cu cuvintele:

— Să nu încerci cumva să te smuceşti sau să faci gură, că dai de dracu'. Să fim înţeleşi!

* * *

În carcera strâmtă, Stefanucă se simţea înmormântat de viu. Un întuneric greu, apăsător, necunoscut încă pentru el. Lipsa de aer îl înăbuşea. Nu putea să stea decât în picioare, cu trupul constrâns la o rigiditate care îl dusese cu încetul la amorţire, în timp ce genunchii abia îl mai ţineau, gata să se taie. Apoi erau urletele de sus, nişte urlete scoase, parcă, de un animal pradă înjunghierii, care îl pătrundeau de fiecare

dată până în măduva oaselor, prelung şi ascuţit.

Stefanucă îşi duse mâna la fruntea asudată rece, de unde o lăsă încet pe faţă, cu nevoia de a reconstitui prin pipăit identitatea trăsăturilor sale[21]. Totul nu ajungea încă să încapă în logica gândului. Fusese duminică seara la teatru, aşa cum hotărâse Rotaru. În clipa atentatului însă, în locul exploziei aşteptate, urmaşe lucrul ciudat de la capătul străzii Antim, când un necunoscut pusese mâna pe el, să-l predea într-un loc cu ofiţeri de serviciu şi coridoare întortocheate, unde i se scoseseră şireturile de la pantofi şi apoi i se închisese uşa aceasta pe piept, fără să fie întrebat nimic. Ce era adevărat din tot ceea ce trăia? Gândurile îşi urmau mai departe gimnastica în gol, încercând în zadar să se prindă de bara de trapez a unei certitudini.

---

21 **Gestul lui Ştefanucă pare profetic pentru experienţa pe care avea s-o trăiască în închisoare autorul romanului. Criticul Alexandru George şi-a adus aminte că Dinu Pillât i-a povestit odată cum, trezindu-se dintr-un somn greu, în bezna carcerei, nu a mai ştiut ce vârstă avea, dacă era copil sau bătrân, şi,**

Într-un târziu, ameţit, capul lui Ştefănucă alunecă pe piept, unde rămase fără cunoştinţă.

În birou, la lumina mare a zilei, coşmarul carcerei din beznă păruse la început că se risipeşte. Gândurile, coordonate la loc, îi dăduseră lui Ştefănucă o oarecare prezenţă de spirit, bine-venită pentru apărarea lui. Foarte curând însă, răgazul de destindere a nervilor se adeveri a fi o iluzie. Pe măsură ce interogatoriul îşi urma cursul, Ştefănucă avea tot mai apăsat impresia că trăieşte o nouă formă de tortură, poate şi mai grea decât aceea de peste noapte. Domnii care făceau ancheta îl întrebau fără întrerupere, rând pe rând, întinzând spre el un deget ca o ţeavă **ca să-şi dea seama, şi-a trecut mâinile peste faţă şi a simţit că îi crescuse barba. Aşa a putut realiza câţi ani ar fi putut să aibă şi, după o vreme, şi-a dat seama unde se afla.**

de revolver. Întrebările, de fapt mereu aceleaşi, numai puse de fiecare dată sub altă formă, tot căutau să-l prindă cu o contrazicere. Era vorba să mărturisească de ce se întâlnise cu

Rotaru, Nicoară şi Cernât la biserică. A câta oară se mai văzuseră astfel? Dacă era la curent cu adevărata identitate, precum şi cu rolul jucat în ultimul timp de Rotaru în conducerea Vestitorilor. Ce vorbiseră împreună? Din capul locului, Ştefănucă îşi menţinuse versiunea, consemnată şi în scris, susţinând că nu era vorba de nicio întâlnire conspirativă cu individul necunoscut, cu barbă şi ochelari de soare, de care dăduse din întâmplare în biserică. Atât el, cât şi colegii lui nu făcuseră altceva decât să aprindă o lumânare în vederea bacalaureatului. Într-un târziu, fără a lăsa să se vadă că îşi pierduse răbdarea, unul dintre anchetatori începu să spună pe un ton schimbat că se cunoaşte adevărul din mărturisirile făcute de Rotaru, Nicoară şi Cernât, arestaţi din ajun ca şi el. Totuşi, dacă ţinea atât la depoziţia lui, aceasta era numai în speranţa că are să-şi aducă singur unele circumstanţe atenuante, ajutând organele Siguranţei la desăvârşirea anchetei. Pentru prima oară, Ştefănucă avu senzaţia zădărniciei de a rezista mai departe cu minciunile. Dacă ceea ce spusese

anchetatorul urma să se adeverească, lucru care putea să se întâmple foarte bine, măcar că el nici nu se gândise până atunci la aşa ceva, nu mai era nicio scăpare. Cu toată lehamitea, datorită cine ştie cărui ultim resort al instinctului de apărare, nu dădu însă înapoi nici sub ameninţarea unei confruntări. Vădit nemulţumiţi, anchetatorii se strânseră la fereastră, unde deliberară apoi în şoaptă. Ştefănucă se simţea atât de slăbit, încât nici nu încercă să tragă cu urechea. Îşi ridică pleoapele, tresărind din toropeala lui, numai în clipa când se pomeni zgâlţâit de unul dintre anchetatori, anume de acela care tot stătea cu ochelarii înălţaţi pe frunte:

— Mă, băiatule, dacă nu înţelegi să răspunzi cu binele, avem şi alte metode de constrângere! Cât erai în carceră, poate-ai auzit urletele din camerele de tortură[22].

---

22 **Din nou o scenă profetică pentru ceea ce avea să trăiască autorul însuşi mai târziu, în închisoarea comunistă. în anii ’70, Dinu Pillât i-a povestit surorii sale, Pia, că la începutul detenţiei a fost pus singur într-o celulă. De alături se auzea gemând, când şi când, o femeie. I s-a spus că e mama lui, pe**

Cuprins de spaimă, Ştefănucă începu să tremure tot, în neştire. Înainte însă ca gândurile, ieşite din inerţia apatiei, să ajungă singure la reprezentarea unor scene de tortură, relatările anchetatorului dezvăluiră realitatea înfiorătoare:

— Nu sunt numai bătăi din care rămâi în nesimţire, deşi şi cu acestea faci să vorbească până şi un mut. Avem şi alte sisteme, ceva mai rafinate. De exemplu, cu farul luminos, cu apa clocotită, cu chibriturile sub unghii, cu…

— Nu! Nu!…

Ştefănucă începu să povestească cu înfierbântarea unui halucinat, fără să scape niciun amănunt. O luă de la primele două întâlniri cu Rotaru. Trecu apoi la ultima întrevedere din biserică, amintind cum el şi ceilalţi

doi colegi fuseseră desemnaţi cu executarea atentatului. Pe când vorbea,

---

care o băteau pentru că el refuzase să spună anchetatorilor ce voiau să afle. Urletele acelea l-au făcut să se învinovăţească de tot ce nu făcuse vreodată — şi atunci a minţit până când ţipetele au încetat.

anchetatorii schimbau mereu priviri între ei, îndestulaţi peste toate aşteptările. Tonul de acum al băiatului se deosebea atât de mult de modul cum răspunsese înainte, încât părea alt om.

Ajuns la capătul mărturisirilor, Ştefănucă îşi pierdu pe loc întregul resort. Anchetatorii se întoarseră să vorbească deoparte, după care unul dintre ei părăsi încăperea.

Abia când auzi o oarecare mişcare în jur Ştefănucă îşi mută privirea de pe pantofii lăsaţi fără şireturi. Încăperea se umpluse între timp. Pe lângă domnii de la început, se mai găseau alţi trei necunoscuţi, între care unul în uniformă. Apoi, lângă uşă, într-un hal fără de hal, Nicoară şi Cernât. Desfiguraţi, cu privirile stinse în adâncul orbitelor, aproape că nu mai erau de recunoscut. Nu încăpea îndoială că ale lor trebuie să fi fost urletele de peste noapte. Când unul din anchetatori le dădu brânci în faţă, se văzu că nici nu puteau să mai umble ca lumea.

Ştefănucă îşi îngropă faţa în palme, căutând să scape de realitatea coşmarului care-l copleşea din nou. Când oare avea să se

sfârşească totul?

— Holban, ia spune acum şi în faţa colegilor: cum s-au întâmplat lucrurile? Aşa cum ai mărturisit înainte.

Poate că de astă dată au să binevoiască şi dumnealor să

recunoască adevărul…

Capitolul III

Deşi masa de seară se sfârşise de mult, Raluca Holban stătea încă în sufragerie. Olimpia, bătrâna bucătăreasă a familiei, o privea cu inima strânsă din pragul uşii, fără să îndrăznească totuşi să intre în vorbă cu o mângâiere.

Lipsa lui Ştefănucă o îngrijorase pe Raluca Holban din prima seară, mai ales că băiatul obişnuia totdeauna să o prevină când se întâmpla să întârzie în oraş. II aşteptase toată noaptea, cu o nelinişte crescând din oră-n oră. De dimineaţă, se trezise cu un telefon de la mama lui Cernât, care o întrebase dacă Ştefănucă nu ştie nimic de fiul ei. Departe de a se simţi mai liniştită de legătura aproape sigură dintre lipsa lui Ştefănucă

şi a lui Cernât, Raluca Holban se grăbise să se lămurească pe deplin, telefonând apoi la tipografia „Eminescu”, unde lucra tatăl lui Nicoară. Sfârşise prin a afla că nici băiatul acestuia nu se întorsese acasă din ajun. Nu apucase bine să închidă telefonul, că se pomenise cu fata din casă, venită s-o anunţe că poliţia sună la scară. I se adevereau deodată bănuielile tulburi. În ciuda emoţiei, Raluca Holban avusese prezenţa de spirit să mai treacă prin odaia lui Ştefănucă, să vadă într-o doară dacă nu se găseşte acolo ceva compromiţător. În primul sertar de la masa de scris dăduse peste un revolver. Fără să piardă o clipă, îl luase laolaltă cu încărcătorul de rezervă, repezindu-se apoi să arunce totul în closet. Când se întoarse îndărăt, găsise Siguranţa în capul scării, cu mandat de percheziţie. Cu braţele încrucişate pe piept, acoperindu-şi bătăile învălmăşite ale inimii, Raluca Holban asistase pas cu pas la scotocirea tuturor lucrurilor. După două ore, agenţii îşi socotiseră misiunea împlinită cu confiscarea unei fotografii a lui Toma Vesper, găsită într-o cutie din

biblioteca lui Ştefănucă, şi a unei mape de pe biroul lui Lucian. În ciuda tuturor rugăminţilor, Raluca Holban nu putuse să afle decât că Ştefănucă era arestat. Fără să mai stea

pe gânduri, se hotărâse să facă apel la Adina Răutu, soţia primului-ministru, fosta ei colegă de pension. Dar, ducându-se s-o caute, nu avusese norocul s-o găsească acasă. Abia la ora mesei, cu prilejul celui de-al treilea telefon, izbutise în sfârşit să vorbească cu ea. După ce o pusese la curent cu arestarea lui Ştefănucă, o rugase să intervină pe lângă soţ pentru eliberarea băiatului. Adina Răutu făgăduise tot sprijinul, rămânând totodată înţeles să dea un răspuns cât de curând. Pe ghimpi, Raluca Holban aşteptase întreaga după-masă. Seara târziu, tocmai când se întreba dacă să nu facă ea primul pas, primise şi telefonul Adinei Răutu. Vădit stânjenită, aceasta îi adusese la cunoştinţă că Ştefănucă fusese arestat în urma unei întâlniri cu Rotaru, cel de-al treilea dintre asasinii fostului prim-ministru, individ căutat de opt luni încoace şi descoperit cu două

zile în urmă pe baza unui denunţ. Din declaraţiile băiatului, autorităţile aflaseră că el, împreună cu alţi doi colegi de clasă, deopotrivă membri ai mişcării Vestitorilor, trebuiau să întreprindă un atentat împotriva lui Sebastian Răutu, din ordinul lui Rotaru. Cum era vorba de ceva de-ajuns de grav, ancheta găsindu-se încă în curs, nu putea să se facă nimic pentru moment. Totuşi primul-ministru se arătase dispus să nu se dea cazului nicio publicitate. Mai mult, în virtutea prieteniei pentru familie, să insiste personal pentru achitarea lui Stefanucă.

Raluca Holban ascultase copleşită. Fiul ei să fie implicat în complotul unui atentat! Al unui atentat îndreptat chiar împotriva unui prieten al casei… Fiul ei, care nu era în stare să strivească o muscă, să aibă deodată instincte de asasin! I se părea ceva de neconceput. Scuza tuturor ipotezelor împiedicase de la început înfiriparea unui sentiment de revoltă. Fără îndoială, sub presiunea cine ştie căror brutalizări, Stefanucă se pierduse cu firea, arătându-se gata să recunoască orice prostie. Dacă îşi dăduse totuşi

consimţământul pentru vreo acţiune criminală, o făcuse numai de formă, din ambiţia puerilă de a nu se lăsa mai prejos de ceilalţi conspiratori. Niciun om cu bun-simţ, care îl cunoştea cât de cât, nu putea să-şi închipuie că băiatul era cu adevărat în stare să ia parte la atentat. După asigurările primite de la prietena ei, Raluca Holban aşteptase în zadar, zi de zi, întoarcerea lui Stefanucă. Să se intereseze din nou la telefon îi venea greu, dar nici să stea fără să ştie nimic nu avea, pe de altă parte, răbdare. Într-un târziu, după multe şovăiri, îşi luase inima în dinţi. Întâmplându-se să dea chiar de Sebastian Răutu la telefon, se zăpăcise pe moment. Totuşi, de bine, de rău, sfârşise prin a afla esenţialul. Ştefănucă, laolaltă cu ceilalţi complici, urma să fie judecat de un tribunal militar. În niciun caz nu era vorba să i se dea drumul înaintea procesului, din care trebuia să se aleagă măcar cu o condamnare de formă. Abia apoi, pe baza unor garanţii, precum şi sub pretextul sănătăţii sale zdruncinate, putea să i se acorde punerea în libertate.

Închisese telefonul cu o mână moale. Un avocat, prieten al familiei, consultat în grabă, mărturisise că nu este în măsură să se pronunţe asupra cazului înainte de a vedea dosarul. Raluca Holban sfârşise prin a lua calea ghicitoarelor. Ca printr-un făcut, atât în cărţi, cât şi în cafea, le cădea tuturor a deopotrivă că băiatul venea acasă „la drum de seară”. De aceea avea şi grijă ca tacâmul lui Ştefănucă să nu lipsească de la masă.

A.

A. «.».

*4| **

La auzul soneriei de afară, Raluca Holban îşi simţi inima zvâcnind dureros. În clipele aşteptării de apoi, nu avu puterea să se ridice de pe scaun, temându-se ca nu cumva să se amăgească din nou cu iluzia că este Ştefănucă.

La intrarea băiatului în sufragerie, Raluca Holban aproape că nu-şi crezu ochilor. Gâtuită, ajunse numai să întindă mâinile. Dar ce era cu Ştefănucă? în loc să vină la ea, s-o îmbrăţişeze sau măcar să spună ceva, se aşezase la masă, în faţa tacâmului său, rămânând acolo încremenit.

— Ştefănucă… Ştefănucă…

Î *y*

Numele bolborosit printre lacrimi era poate şi un mod de a se încredinţa că nu visează cu ochii deschişi.

Abia într-un târziu, după ce îşi mai veni în fire, instinctul de mamă izbuti să găsească întrebarea simplă a intrării în normal:

— Ştefănucă, nu vrei să mănânci ceva?

Băiatul tăcu mai departe, parcă nici nu auzise întrebarea. Ceea ce surprindea acum la el nu era atât starea de slăbiciune, firească la un om abia ieşit din închisoare, cât însăşi schimbarea fizionomiei: privirea în gol, trăsăturile cu o rigiditate de mască, gura subţiată până la desfiinţarea buzelor. Raluca Holban simţea că Ştefănucă nu îşi dă bine seama că se află acasă, la masa sufrageriei de totdeauna, împreună cu ea. Dar ce putuse să se întâmple că ajunsese într-un asemenea hal? Nu era bolnav? După câte îndurase, nu încăpea îndoială că nervii lui nu aveau cum să mai fie întregi. Şi, de la un gând la

altul, amintirea cuvintelor lui Sebastian Răutu de la ultima convorbire la telefon căpătă deodată un înţeles altfel de greu în mintea Ralucăi Holban. Nu i se făcuse oare aluzie la starea sănătăţii băiatului atunci când venise vorba de pretextul sub care urma să i se îngăduie eliberarea? Aşadar, pretextul fusese o realitate…

Îngrijorată, Raluca Holban se aplecă peste masă:

— Dragul mamei, ce este cu tine? Nu te simţi bine?

Ştefănucă se ridică, fără să răspundă nici de astă dată. Ajuns în dreptul Ralucăi Holban, o sărută în treacăt, mai bine zis îşi lipi o clipă buzele închise de fruntea ei fierbinte. Apoi părăsi sufrageria tot ca un robot.

Odată la el în odaie, Ştefănucă se lăsă pe marginea patului. De la confruntarea cu camarazii în biroul anchetatorilor de la Siguranţă, i se atrofiase parcă sensibilitatea. Îl văzuse la un moment dat şi un medic, care nu păruse însă prea alarmat, spunând că este vorba

de un simplu caz de depresiune nervoasă. La proces, atitudinea lui Ştefănucă nu se schimbase. În cursul interogatoriului, răspunsese cu totul confuz. La audierea lui Nicoară şi Cernât, precum şi a martorilor citaţi din rândurile foştilor profesori şi colegi de clasă, lăsase impresia că nici nu urmăreşte dezbaterile. Tot astfel, cu prilejul rechizitoriului susţinut de procuror şi al pledoariei avocaţilor. La ultimul cuvânt al inculpaţilor, nu găsise nimic de spus. A doua zi, în celulă, la comunicarea sentinţei de condamnare, doi ani de închisoare cu clauza secretă a suspendării pedepsei.

Ştefănucă rămăsese tot atât de amorf. Nici ceva mai târziu, când se pomenise între patru ochi cu un înalt funcţionar, venit să-l înştiinţeze că achitarea se datora numai intervenţiei repetate a primului-ministru, nici chiar când se văzuse silit de acesta să scrie sub dictare nişte renegări solemne, nu reacţionase în vreun fel. Tensiunea nopţii la carceră şi a interogatoriului sfârşit cu confruntarea camarazilor fusese prea mare pentru nervii lui. După primele zvârcoliri de

împotrivire faţă de realitatea luată mereu drept un coşmar, îşi simţise judecata strivită. Ca un cadavru de înecat, se lăsase dus apoi la întâmplare de apa neagră a coşmarului. Dar complacerea surdă în lipsa de răspundere a unei voinţe pierdute era poate şi o formă de a amâna un proces de conştiinţă. Parcă abia acum, când se afla din nou singur, în decorul regăsit al odăii sale, Ştefănucă începea să-şi dea seama, încolţit de remuşcări cum nu i se mai întâmplase până atunci. Fusese un trădător. Dăduse pe faţă complotul atentatului, speriat ca un copil de ameninţări goale. Nu avea nici măcar scuza că îl învinsese suferinţa fizică, deoarece spusese totul înainte de a ajunge să treacă prin ea. Pe când Nicoară şi Cernât urmau să-şi îndeplinească pedeapsa la închisoare, el era lăsat acasă, datorită bunăvoinţei lui Sebastian Răutu.

Ştefănucă trecu la masa de lucru, unde trase primul sertar, în căutarea revolverului. Nu-l mai găsi însă la locul ştiut, între albumul cu timbre şi cele câteva numere răzleţe din *Gazeta sporturilor*. În grabă, cu o mână înfrigurată,

începu să umble şi în celelalte două sertare, închipuindu-şi o clipă că îşi va fi dosit revolverul în altă parte. Dar nu dădu nicăieri de el. Aşadar, coşmarul îi refuza până şi scăparea prin sinucidere.

Din nou moale, Ştefănucă se lăsă înapoi pe marginea patului, unde îşi cuprinse capul în palme.

PARTEA A OPTA

Capitolul I

Vasia sfârşi desertul în silă, tot atât de greu ca şi celelalte două feluri. Îi era ciudă că nu are obişnuita lui poftă de mâncare, mai ales că ţinuse să trăiască ziua aceea ca pe oricare alta, fără niciun semn de slăbiciune. Apoi ce putea să însemne privirea cu care se surprindea că întârzie asupra tuturor? Mesele familiei Holban nu făceau niciodată o legătură între acei ce luau parte la ele. Fiecare îşi învecina mai departe singurătatea, fără a încerca s-o rupă altcumva decât cu un schimb de cuvinte strict convenţionale. Deşi străin, Vasia înţelesese de mult la orele de masă că nu era mai străin decât lăsau impresia că se simt, între ei, înşişi membrii familiei. Şi totuşi, casa avea o unitate de atmosferă cu care trebuia să recunoască, ruşinat, că începuse să se obişnuiască.

Ridicându-se laolaltă cu ceilalţi, Vasia risipi cu palma cocoloaşele de pâine făcute în neştire de degetele sale neliniştite. În loc să părăsească

apoi sufrageria, rămase în picioare, în faţa ferestrei deschise spre grădină. În lenea grea a amiezii, soarele bătea în plin suprafaţa lucie a mesei, de ping-pong. Castanul îşi restrânsese umbra, care abia mai cuprindea acum scaunul de pai cu motanul strâns ghem. Pe când dădea să aprindă o ţigară, Vasia se pomeni atins de mâna Lilianei, rămasă în urma celorlalţi.

— Nu vrei să mergem puţin afară?

Vasia şovăi. Era prima oară că fata vorbea cu el, din noaptea când fusese respinsă. Fără să se uite la ea, se întoarse de la fereastră şi strivi ţigara, din care nici nu apucase să tragă un fum, pe marginea unei farfurii…

— Să mergem… răspunse încet, cu o voce care i se păru lui însuşi străină.

În grădină, căldura era copleşitoare, zidurile apropiate ale caselor din jur păstrând atmosfera încinsă. Nu se simţea nici cea mai mică adiere în frunzele toropite ale castanului.

Săltându-se uşor, Liliana luă loc pe marginea mesei, lăsând lui Vasia scaunul de pai, cu grija alungării lui Tan. În treacăt, ridicase de

jos, din iarbă, o minge de ping-pong, cu care începu să se joace, tot trecându-şi-o dintr-o mână într-alta.

— Vasia, am fost o proastă. Hai să uităm totul! Vrei să fim din nou prieteni?

Cu ochii la o furnică ce i se urcase pe vârful pantofului, Vasia murmură într-o doară:

— Da, sigur…

— Vasia, ce se întâmplă cu tine? Parcă nu eşti în apele tale.

Vasia strânse pumnii, adâncindu-şi unghiile în palme. Aşadar, se trăda într-un asemenea hal, încât până şi Liliana, care nu era la curent cu nimic, rămăsese surprinsă.

— Ei, nu-mi spui? De ce taci?

— Nu este nimic. Poate numai o uşoară părere de rău că vacanţa are să mă despartă de voi… găsi Vasia o minciună la întâmplare.

— Bine, omule, dar te luăm cu noi! Cum poţi să crezi că nu m-am gândit? Să vezi ce frumos este la moşie! izbucni Liliana cu o înfierbântare care o făcu să scape mingea din mână.

Vasia îşi înălţă în sfârşit privirea, uitându-se deschis la Liliana. O văzu aprinsă la faţă. Braţele goale, sânii mici tupilaţi sub bluza subţire de vară, picioarele în sandale cu bălăbănirea lor uşoară, toate laolaltă desăvârşeau impresia unei feminităţi înduioşător de proaspete şi naive.

— Un greier! îl auzi? întrebă Liliana pe neaşteptate, cu un deget ridicat, atrăgând atenţia asupra ţârâitului izbucnit ca o mică sonerie de alarmă.

Vasia se sculă în picioare.

— Cum, vrei să pleci?

— Da, am examen la patru.

— Păcat… Mai vorbim însă diseară.

— Da, diseară…

— Succes!

— La ce?

— Cum la ce? La examen.

— Ah, da.

!

În odaie, Vasia îşi scoase actele de identitate, apucându-se apoi să le rupă bucăţi şi să le arunce de-a valma în coşul de hârtii. În

urmă, strânse puţinele rufe de schimb, caietele cu probleme şi nimicurile de toaletă în cufărul de pai cu care venise în toamnă. După ce totul i se păru lăsat în ordine, se aşeză la masa de lucru, unde îşi dădu răgazul să fumeze o ţigară.

Din odaia de alături, golită pe vară de covoare ca toate celelalte din casă, se auzeau mereu paşii lui Ştefănucă răsunând surd. De la întoarcerea băiatului, urechea lui Vasia se obişnuise cu acest mers închis, care, în uniformitatea lui mecanică, aproape că nu se mai deosebea pentru el de un tic-tac de ceas. Într-un fel, prevăzuse din timp că lucrurile aveau să sfârşească prost. Nu în zadar se tot împotrivise lui Rotaru, susţinând sus şi tare că un atentat nu se încearcă cu nişte copii. Rezultatul îl confirmase pe deplin. Nu se ajunsese la nimic. Înţelegând că mişcarea Vestitorilor pierduse poate pentru totdeauna momentul de a face revoluţia, Vasia luase de câteva zile hotărârea de a trece singur la acţiune. În locul masacrelor şi incendiilor de atâtea ori visate, realitatea îl silea să se mulţumească cu descărcarea unui revolver.

Nu spusese nimănui nimic, nici chiar lui Gheorghiu, medicului cocoşat, căruia Rotaru îi dăduse nu o dată să înţeleagă că este desemnat să rămână înlocuitorul său, în caz că i se întâmplă ceva. Ştia dinainte că neurologul, care nu mai îngăduia acum nicio mişcare fără voia sa, nu l-ar fi încuviinţat, ar fi fost în stare să-l şi împuşte dacă l-ar fi simţit totuşi hotărât să facă după capul lui. Gheorghiu, pe care Vasia îl socotise totdeauna un paranoic, nu avea în minte decât aruncarea Parlamentului în aer. Plan de-a dreptul fantastic, în grelele condiţiuni impuse de măsurile de supraveghere ale autorităţilor. Desigur, numai un om care trăia zi de zi printre nebuni, la spitalul de la Berceni, putea să nu renunţe la un asemenea plan.

În apa din bocal, peştişorii alunecau mai departe, încet de tot. Vasia, care rămăsese de la început cu ochii asupra lor, îi văzu aievea abia în clipa aceea.

Din sufragerie, se risipiră în casă bătăile pendulului. Ora trei… Vasia avu o tresărire. Nu mai era timp de pierdut. Îşi aruncă ţigara fumată

pe sfert în apa bocalului, ceea ce tulbură o clipă navigaţia somnolentă a peştişorilor.

Înainte să părăsească odaia, Vasia mai deschise fereastra, fără să înţeleagă singur de ce o face. Jos, în grădină, nu mai era nimeni afară de Tan, ghemuit la loc în scaunul de pai. Umbra se rotise pe o latură a castanului. În iarbă, aproape de masă, mingea de ping-pong cu care se jucase Liliana punea o mică pată albă. Niciun ţârâit de greier nu se mai auzea în aerul fierbinte.

Vasia se smulse din loc, străbătând odaia cu paşi mari. Izbi uşa în urma lui cât putu de tare, aşa încât să se trezească la singura realitate demnă de el.

După o bucată de drum pe jos, de teamă să nu ajungă prea târziu, Vasia luă tramvaiul. Trecuse ora de ieşire a funcţionarilor de la serviciu, aşa că găsi loc în vagonul aproape gol. Din mersul tărăgănat al tramvaiului, începu să se uite pe fereastră la perindarea clădirilor de pe bulevard. Nu se gândea propriu-zis la nimic. Îi era foarte cald, ceea ce totuşi nu putea să fie luat drept o slăbiciune. Însăşi doamna grasă care

stătea pe locul din faţa lui asuda ca la baia de aburi. Tramvaiul începând să se apropie de Piaţa Victoriei, Vasia se ridică, să fie gata de coborâre. În trecere, privirea i se opri o clipă pe un afiş de pe geam, o reclamă pentru un spectacol de circ. Se surprinse gândind că nu fusese niciodată la circ, că pierduse astfel prilejul să vadă aievea un leu, un elefant sau chiar o maimuţă. Până la staţie, rămase în spatele omului care conducea tramvaiul, dezbrăcat de haină, într-o cămaşă cu mânecile suflecate.

Jos, sub paşii lui Vasia, asfaltul încins se simţea uşor vâscos. Ocolind piaţa, i se păru la un moment dat că o fată din faţa lui seamănă cu Liliana. Întărâtat, se grăbi s-o ia înainte, fără să întoarcă ochii, când trecu pe lângă ea. Din dreptul debitului de la colţ, de unde putea să observe locuinţa primului-ministru fără să dea nimic de bănuit, văzu lângă maşina trasă la scară pe sergentul de pază stând de vorbă cu şoferul şi cu agentul lui Sebastian Răutu. Încolo, strada era goală, cu asfaltul orbitor în soare.

Vasia intră în camera strâmtă a debitului să

întrebe ora. Tutungiul, care moţăia asupra ziarelor rânduite pe tejghea, făcu o mişcare din cap spre ceasul rotund, înghesuit pe un raft din perete, între stivele pachetelor de ţigări. Patru fără un sfert. Sebastian Răutu, al cărui răspuns la interpelările opoziţiei era anunţat de toate ziarelor pentru şedinţa Camerei de la ora patru, putea să plece de acasă dintr-o clipă în alta. Când Vasia dădu să iasă afară, vocea de scapet a tutungiului îl preveni:

— Ei, luaţi seama, să nu vă lipiţi de hârtia de muşte!...

Fără să mai întârzie, Vasia o luă încet pe stradă în jos, cu mâna din buzunarul drept încleştată pe revolver. Nu simţea nimic deosebit. Poate doar o uşoară senzaţie de)

sete. Ca printr-un făcut, când ajunse la o apropiere de vreo cincisprezece metri de casa primului-ministru, şoferul se grăbi să treacă la volan, urmat de agent, în timp ce sergentul se repezise să deschidă uşa. Înfrigurat până în unghii, recunoscu cu o tresărire abia stăpânită pe Sebastian Răutu, gata să pună piciorul pe scara

maşinii.

Vasia ajunse să întindă revolverul cu o mână sigură. Trase unu, două, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt focuri… asupra omului din faţă, prăbuşit grămadă de la primul. Stătea pe loc, hotărât să descarce revolverul până la capăt, fără să ţină seama că agentul, care sărise de lângă şofer, împreună cu sergentul, ascuns după uşa căscată a maşinii, începuseră să tragă la rândul lor. Braţul avu deodată o şovăire. Cu privirea împăienjenită roşu, Vasia căzu împleticit, ţinând însă mai departe revolverul în mână.

Capitolul II

În scaunul de pai din grădină, Raluca Holban mângâia cu degete neliniştite blana lui Tan. Nici a treia pastilă de piramidon, după care fusese adineauri în casă, nu părea să aibă efect. Capul o durea mai departe tot atât de tare.

De dimineaţă, când pusese mâna pe ziar, Raluca Holban rămăsese încremenită luând cunoştinţă de asasinarea primului-ministru. Dincolo de chenarul de doliu şi ridurile cu ştirea

de senzaţie, o izbiseră fotografiile reproduse cu brutalitate. Într-una din ele, Sebastian Răutu, răsturnat pe jos, chiar lângă scara maşinii, cu faţa şi hainele pline de sânge. Într-alta, tot el, gol până la brâu, pe masa de la morgă. În sfârşit, într-a treia, atentatorul împuşcat pe locul crimei, grămadă pe trotuar. Apucându-se să citească, Raluca Holban avusese de suferit lovitura celei de-a doua surprize. Din relatările ziarului, reieşea că identitatea atentatorului nu putuse să fie stabilită de la început, dat fiind că nu se găsise niciun act asupra lui. Abia după cercetări mai îndelungate se descoperise că era vorba de un anume Voinov, student în anul al treilea la Facultatea de Matematici, membru al mişcării Vestitorilor, cu ultimul domiciliu cunoscut la Căminul de studenţi din Calea Plevnei nr. 62. Raluca Holban scăpase ziarul din mână, simţind că i se face rău. Fata din casă, care o privise până atunci din pragul uşii, sărise în ajutorul ei. O frecase la tâmple, după ce îi dăduse mai întâi să bea un pahar cu apă. La coborârea copiilor la ceai, drama crescuse în intensitate. Liliana, care

încă din seara zilei trecute începuse să dea semne de nelinişte în legătură cu lipsa lui Vasia, aruncându-şi ochii pe ziarul de pe masă, îşi pierduse cunoştinţa de la citirea primelor rânduri. Ştefănucă, cu privirea rătăcită, ajutat de Lucian, cu tot sângele scurs din obraji, îşi dusese sora pe sus la ea în odaie, unde Raluca Holban se străduise apoi s-o aducă din nou în simţire.

Sub mângâierea degetelor, motanul torcea mulţumit, cu un sfârâit surd. Amiaza fierbinte moleşise totul în jur, până şi firele de iarbă. Deşi stătea cu scaunul în soare, Raluca Holban nu izbutea să se încălzească, înfrigurată încă de crima lui Vasia. Făcea adevărate eforturi să nu mai tremure. De fapt, o cuprinsese şi frica să nu se pomenească cu poliţia, ştiind bine că putea să se aştepte oricând la o descindere. Fiecare maşină auzită pe stradă îi dădea bătăi de inimă. După multe deliberări, luase hotărârea de a nu face totuşi cunoscut că îl găzduise pe Vasia, temându-se ca nu cumva autorităţile, odată înştiinţate de ea, să încerce a stabili cine ştie ce complicităţi, de care nu încăpea îndoială că

Ştefănucă şi Lucian erau cu desăvârşire străini. Ca martoră la reacţiunea băieţilor, putea să jure că niciunul nu se aşteptase la ceea ce se întâmplase.

Raluca Holban dădu pe Tan la o parte, simţind nevoia să se mişte. Începu să umble între masa de ping-pong şi castanul din colţ, fără să ţină seama de ora bătută de pendulul din sufragerie, oră la care se aşezau de obicei la masă. De câte ori se întorcea din dreptul castanului, avea în faţă peretele casei scăldat în soare. La odăile copiilor, storurile erau coborâte. În schimb, unde locuise Vasia, fereastra stătea larg deschisă, aşa cum fusese lăsată din ajun. În cele din urmă, Raluca Holban nu mai şovăi. Golul acelei ferestre trebuia acoperit. Trecu în casă nu să vadă de masă, ci să dea ordin să se închidă geamurile şi să se pună perdelele la odaia care nu mai era a nimănui.

În acest timp, Lucian ajunsese în Piaţa Victoriei, unde zăcea cadavrul lui Vasia. Când răzbi în primele rânduri ale mulţimii adunate în jur, scena din faţa ochilor îl cutremură, cât de

stăpân încerca să rămână pe el.

Încleiat de sânge, răvăşit, murdar, Vasia abia mai era de recunoscut. Pe o pancartă ridicată lângă el, stătea scris cu litere mari: „Aceasta are să fie soarta tuturor asasinilor tulburători ai ordinii de stat”. Câţiva jandarmi se străduiau din răsputeri să stăvilească valul curioşilor. Rândurile, îngroşate mai ales de femei, cuprindeau oameni din toate straturile. Uneori, câte un mahalagiu cu mâncărime la limbă mai scăpa o vorbă, care se auzea limpede în tăcerea grea:

— Parc-a fost ciuruit de-o mitralieră! Uite, l-au atins peste tot: în cap, în piept, în burtă…

— Are şi mutra de asasin…

— Ce ruşine! Un student…

— Se vede cât colo că ai a face cu un derbedeu. Ha, hal de pantofi!…

Lucian se răsuci înapoi. Bombănit şi înghiontit de lumea care se îmbulzea din afară, ajunse anevoie să iasă din înghesuială. În urmă, o porni încet pe bulevard în jos.

Duminica de vară scosese oraşul în stradă.

Mulţimea umplea trotuarele, într-o revărsare de fluviu. La toţi simţeai parcă aceeaşi dulce complacere în inerţia pasului de plimbare. Pe alocuri, grupurile de trecători făceau mici vârtejuri care te lăsau să bănuieşti că este vorba de un cinematograf, un chioşc cu răcoritoare sau un vânzător de seminţe, floricele sau alune americane.

Lucian se uita nedumerit, tot ducându-şi mâna la ochelari. Premise pentru o concluzie mai categorică i se păreau greu de conceput. Pentru cine lucrase luni întregi la cartea ideologiei Vestitorilor? Nu era, aşadar, nicio pagubă că opera rămăsese să i se piardă în cine ştie ce dosar de la Siguranţă... Pentru cine suprimase Vasia pe primul-ministru, cu însuşi preţul vieţii? Pentru cine?

Stăpânit de ceva asemănător cu senzaţia răului de mare, Lucian ieşi din bulevard.

— Noroc! Ce este cu tine? Ai un aer de somnambul.

Lucian tresări. Nu îşi observase camaradul până în clipa când se pomenise cu el la un pas.

Spre deosebire de cum i se întâmpla de obicei, întâlnirea îi făcu de astă dată plăcere. Dădea în sfârşit de un om cu care putea să se simtă solidar.

Fără să spună un cuvânt, Lucian luă braţul lui Darie, urmându-şi apoi drumul cu el.

— Nu te-a căutat încă poliţia?

— Nu. De ce? tresări Lucian, care era încredinţat că nimeni nu ştia de Vasia că locuise la ei.

— Bine, omule, pe ce lume trăieşti? Ca represalii la atentat, nu ştii că se fac arestări masive? Eu, cel puţin, nu mai dau pe-acasă.

Lucian rămase tăcut. Gândul că ar putea să fie ridicat şi el, laolaltă cu ceilalţi camarazi, nu îl neliniştea. Arestarea i se părea chiar o soluţie în împrejurările de acum.

— Ce semnificaţie teribilă în actul lui Voinov! exclamă Darie, frecându-şi bărbia nerasă.

— Da… Teribilă… sună, ca un ecou, răspunsul lui Lucian, însă pe un ton care lăsa să se simtă schimbarea înţelesului.

— Am impresia că nu crezi.

— Ce să cred? Din păcate, nu este nimic de

crezut. Văd că lumea se plimbă pe bulevard ca în fiecare duminică…

— Te aşteptai cumva să se schimbe deodată totul? Eşti prea grăbit… Să fim înţeleşi! Cu Voinov, s-a văzut ce trebuia să se vadă, anume că se găsesc în rândurile Vestitorilor oameni în stare oricând să moară deliberat pentru obiectivele cauzei lor. Nu avem a face cu un erou prin accidentul fatalităţii, cum se întâmplă de obicei în istorie. Din desfăşurarea atentatului, reiese limpede că Voinov nu s-a gândit o clipă la el. Or, aceasta spune mai mult decât orice. De totdeauna, viitorul a fost al acelora care au ştiut să moară. Ascultă-mă pe mine! Istoria…

Darie vorbea mereu, întovărăsindu-şi cuvintele cu un gest larg. Lucian, care îl ţinea mai departe de braţ, asculta acum fără să mai caute argumente împotrivă.

***

Noaptea era înăbuşitoare. Deşi Lică lăsase fereastra deschisă, nu se simţea nicio urmă de aer proaspăt. Aceeaşi atmosferă de etuvă, în care nu puteai nici să dormi, nici să citeşti, nici să

fumezi. Singurul lucru bun, deosebind totuşi noaptea de zi, era că se sfârşise măcar pacostea muştelor şi a mirosului de bucătărie. Apoi, parcă numai căluşul somnului ajungea să astupe gura ţaţelor din curtea acelui fund de mahala. Liniştea, care începea să se lase de pe la ora zece înainte, abia dacă mai era tulburată de fluieratul unui sergent sau de miorlăitul sfâşiat al pisicilor.

Lică se întorsese târziu, după ce petrecuse toată ziua prin oraş, bătând Calea Victoriei în sus şi-n jos, intrând prin expoziţii, umblând să agaţe servitoare în Cişmigiu, răcorindu-se cu îngheţate la colţuri de stradă, căscând gura pentru a treia oară la cadavrul din Piaţa Victoriei. Se întorsese obosit şi asudat, cu picioarele umflate în încălţămintea prea groasă. Dacă mai rămăsese în Bucureşti după sfârşitul examenelor, aceasta se datora numai faptului că avusese loc lovitura de teatru a atentatului, la ale cărei urmări ţinuse să asiste din fotoliul de orchestră al Capitalei. Acum putea să plece liniştit, cu curiozitatea îndestulată. Îşi luase bilet la personalul de dimineaţă, pentru a nu face drumul pe căldura mare. Deşi nu se

complăcuse niciodată în Piteşti, socotind că provincia este un cimitir pentru oamenii cu ambiţii, se bucura la gândul că are să se răcorească cu plimbări în pădurea de la Trivale sau de-a dreptul cu băi în Argeş. Îşi strânsese lucrurile în geamăntan, se bărbierise pentru a nu mai întârzia cu rasul în zori şi îşi pusese pantalonul pe dungă sub saltea. Avea de gând s-o şteargă pe neprevenite, fără să mai achite chiria. Doamna Păpurică era dusă la ţară, pentru înmormântarea unui frate. În lipsa ei, bătrânul se scula cu noaptea-n cap şi pleca pe toată ziua la pescuit, aşa că nu rămânea nimeni acasă să-l simtă că părăseşte oraşul.

În aşteptarea somnului, Lică stătea cu gândurile în tavan, ca muştele toropite acolo pe întuneric. Îi era atât de cald, încât se culcase în pielea goală, dând şi cearşaful la o parte. Mintea făcea din nou bilanţul, mai ales că, odată cu plecarea în vacanţă, lua sfârşit un an deosebit de bogat în experienţe. Calea parvenirii prin mişcarea Vestitorilor rămânea închisă pentru

totdeauna. Totul urma să fie luat de la capăt. Trebuia elaborată o strategie nouă. La drept vorbind, poţi să te lansezi şi prin femei sau prin şantajul de presă. Avea înainte răgazul de gândire a trei luni de vacanţă. Cu poliţia o lăsase mai moale, sfârşind prin a nu mai redacta decât rapoarte de formă, cu date scoase din burtă. Rolul îl scutea în orice caz de iminenţa arestării, prinzând bine într-o vreme când ultimii nebuni din mişcare îşi făceau de cap, fără să le pese că, prin atitudinea lor, pun în primejdie şi pe aderenţii pasivi.

Lică tresări din gândurile sale, cu urechea la mişcarea neobişnuită din curte. Se auzise întâi o maşină oprindu-se afară, în stradă. Apoi fusese lătratul Bombonicăi, care sfârşise deodată într-un schelălăit prelung, răspuns desigur la vreun picior primit din partea intruşilor. Ca urmare la bătăile înteţite în uşa de afară, papucii domnului Păpurică bâjbâiră pe coridor. Totul se întâmplă apoi atât de repede, încât Lică abia avu răgazul să îşi adune cearşaful peste trupul gol.

În lumina afumată a becului din tavan, pe

care gazda îl răsucise anevoie, doi agenţi se învârteau prin odaie cu mişcări sigure, profesionale. Domnul Păpurică, cu o scufa de noapte în cap şi o cămaşă cu râuri pe trupul pirpiriu, tremura tot, gata parcă să se mistuie în perete.

— Aha, te pregăteai s-o ştergi!

Lică se uită la agentul care pusese mâna pe geamăntan, fără să-şi creadă ochilor.

— Nu înţeleg. Trebuie să fie o confuzie. Pe cine căutaţi?

Celălalt agent, un individ cu mustăcioară subţire, care tot scotocea prin vrafurile de cărţi, se întoarse plictisit:

— Hai, îmbracă-te, că nu eşti singurul pe care-l avem de ridicat!

În ciuda crampelor care îl chirceau tot mai stăruitor, Lică se ridică în şezut. Uimirea din ton se prefăcu deodată în demnitate rănită:

— Trebuie să fie o confuzie. Înţelegeţi, pentru numele lui Dumnezeu! Eu însumi sunt în solda Siguranţei. Lucrez cu maiorul Halunga, de la Biroul IV. Ce mai vreţi?…

— Hai, nenicule, fără vorbă! Ce, vrei să te umflăm în pielea goală?

***

Fereastra camerei unde se afla internat Gheorghiu dădea pe colţul pavilionului de schizofrenici şi pe aleea care ducea la administraţie, între nişte pomi cu scoarţa văruită, ca în curţile de cazarmă. Cele două rânduri de geamuri, cărora li se scosese mânerul de metal, nu puteau să fie deschise, aşa că aerul dinăuntru rămânea mereu apăsător. Medicul cocoşat cunoştea camera încă de pe timpul stagiului său de intern la secţia de paranoici. Înainte însă să fie închis aci după ce îl arestaseră organele Siguranţei pentru a smulge de la el o mărturisire de complicitate în atentatul lui Vasia, camera fusese un salon de şase paturi, în care îşi amintea că stătuse şi bătrânul pescar lipovean din Delta Dunării care se credea Iisus Hristos şi căruia i se întâmplase odată, rostind cuvintele evanghelice: *Duh mut şi surd, îţi poruncesc să ieşi din copilul acesta*, să vindece un copil epileptic, care se aruncase la picioarele sale în grădina spitalului.

Gheorghiu îşi reluă mişcarea de du-te-vino cu acelaşi lipăit al papucilor. Slavă Domnului, îl mai lăsase capul! Pentru prima oară nu mai avea acele dureri, ca de meningită, cu care rămăsese din bătaia suferită la Siguranţă, când îşi recăpătase cunoştinţa abia după un număr de ore, leoarcă de câte găleţi cu apă fuseseră aruncate să-l trezească la loc. Aştepta acum vizita doctorului cu o nerăbdare mai mare ca niciodată. Nu concepea să i se refuze o coală de hârtie şi un creion, sau măcar numai creionul, la nevoie schiţa galeriei subterane care îl obseda mereu putând să fie desenată şi jos, pe ciment, într-un ungher al încăperii, sau pe porţiunea de perete de sub pat, unde nu avea cum să atragă atenţia. Nu îl supăra faptul că era privit de autorităţi ca un alienat mintal.

Dimpotrivă. De aci, de la spital, nu se îndoia că partizanii aveau să-l scoată mai uşor decât ar fi putut să fie cazul dintr-o închisoare. Uşa încuiată, agentul pus de pază pe sală, garda spitalului întărită cu câţiva jandarmi, toate acestea nu însemnau, la drept vorbind, o piedică

serioasă. Vestitorii se bucurau în clipa aceea de marele noroc să-l aibă conducător. Pe el, care le aducea un plan de acţiune cu care Toma Vesper sau Rotaru ar fi intrat în istorie ca învingători, nu ca învinşi. O lună de muncă fără întrerupere, în două schimburi de trei inşi, până să fie sfredelită galeria subterană, cât să cuprindă un om târându-se pe brânci, pe lungimea de aproape trei sute de metri de la el la Parlament… Şi, la momentul oportun, dinamitarea! Toţi daţi peste cap dintr-o singură lovitură. De la rege la ultimul parlamentar al regimului. De aceea poate că avea să fie îndreptăţit să spună şi el, ca Ioan în Apocalips: *Apoi am văzut un cer nou şi un pământ nou…*

Intrarea doctorului, întovărăşit de o soră, făcu pe Gheorghiu să se întoarcă de la fereastră, unde paşii îl duseseră din nou.

— Bună ziua! Ei, azi cum te simţi?

— Ceva mai bine. Capul aproape că nu mă mai doare.

— Bravo! Mă gândesc atunci să renunţăm la calmante. Ce zici?

Vădit stânjenit, ca unul care fusese coleg cu el, doctorul se simţea parcă dator să ia de fiecare dată avizul lui Gheorghiu, ca într-un consult pe seama unei alte persoane.

În loc să răspundă la întrebare, bolnavul îl trase de mânecă spre fereastră, unde ceru în şoaptă:

— Ascultă, dă-mi te rog un creion şi o hârtie!

— Nu se poate! Dispoziţiunile sunt să nu se… încercă doctorul să se împotrivească.

— Măcar un creion… Ce Dumnezeu?! Nu-ţi cer un tub de dinamită… stărui Gheorghiu, aprins la faţă.

— Bine, dar la ce-ţi serveşte, dacă nu ai şi hârtie?

— Am să-ţi arăt mâine! clipi Gheorghiu cu înţeles. Ştii, planul meu!… Rămâne între noi! Am simţit că-mi eşti devotat…

Doctorul îi strecură în mână un vârf de creion, găsit în buzunarul halatului. Bietul Gheorghiu! După şocul loviturilor primite în cap, ideea lui fixă cu aruncarea Parlamentului în aer

ajunsese la delir şi făcuse din el un paranoic în toată regula. Dintr-un tic profesional, dădu să bată bolnavul pe umăr, în semn de îmbărbătare, dar, nimerind cocoaşa, îşi trase mâna înapoi, cu o senzaţie de jenă.

Rămas singur, Gheorghiu ascultă mai întâi la uşă depărtarea paşilor pe sală. Apoi se întoarse, dădu puţin patul la o parte şi începu, pe partea de jos a peretelui, o schiţă topografică a subsolului locuit de el într-un mic imobil de la capătul uneia din străzile care se înfundă sub dealul Parlamentului. Străpungerea trebuia întreprinsă din pivniţa de lemne. Cantităţile de moloz care urmau să se strângă odată cu înaintarea galeriei în adâncime nu puteau, din păcate, să fie cărate în curtea interioară a imobilului şi aruncate în gura canalului de acolo, deoarece acesta s-ar fi înfundat îndată. Rămânea ca nişte camarazi, bine verificaţi de el, să intre gunoieri pe maşina municipalităţii care deservea strada, aşa încât, zi de zi, câteva luni, la suprafaţă cu coji de ouă şi cutii goale de conserve, să plece încărcate cu moloz spre gropile de la capătul

oraşului.

Nişte paşi cu o rezonanţă amplificată de cimentul sălii se auziră pe neaşteptate. Gheorghiu tresări de jos, pregătindu-se să împingă patul la loc. Paşii însă trecură prin faţa uşii fără să se oprească, aşa că peste o clipă putu să se lase înapoi pe vine şi să-şi ducă schiţa mai departe.

Capitolul III

În plasa hamacului, unde îşi petrecea, întinsă, cea mai mare parte din zi, Liliana închise ochii. De undeva, din sat, se auzi un cocoş, neaşteptat de ciudat ziua-n amiaza mare. Apoi tăcerea se aşternu la loc, atotcuprinzătoare.

De două luni, de când vacanţa o adusese din nou la moşie, Liliana putea să fie socotită în convalescenţă dacă te gândeai la starea pe care o avusese îndată după moartea lui Vasia. Îndreptăţită să se simtă mai puţin îngrijorată, mama îşi lăsa acum fata în pace, aşteptând ca timpul să vindece de la sine suferinţa pierderii lui Vasia. Ritmul de viaţă al vacanţelor de altă dată

se schimbase însă cu desăvârşire. Liliana nu se mai ducea în lunca Prutului să facă baie. Nu mai pescuia. Nu mai bătea împrejurimile călare, cu apucături de băiat care să nedumerească pe ţărani. Nu mai juca nici *crocket*, nici ping-pong. Parcul, care răsuna înainte de cântecele şi strigătele ei, era stăpânit în vara aceasta de o linişte apăsătoare, ca în lunile când nu se afla acolo decât Grigore Holban.

Liliana deschise ochii. Cerul îşi clătina aburul albastru printre frunzele de sus. Privirea rămase absorbită în gol, până în clipa în care nişte paşi o făcură să tresară din inerţia ei.

Era Stefanucă. Mereu tăcut, cu fruntea în pământ, părea înstrăinat de toate lucrurile înconjurătoare. Aveai impresia că nu-şi găseşte locul nicăieri.

— Ce este cu pana din mâna ta? întrebă Liliana, uitându-se lung la fratele ei, care se aşează în iarbă.

— Nu o recunoşti? Este pana pe care mi-o puneam în cap când ne jucam altă dată de-a Pieile-Roşii. Am dat de ea umblând prin nişte

sertare.

— Şi de ce-ai luat-o cu tine?

— Nu ştiu nici eu… răspunse Ştefănucă, cu ochii aţintiţi mai departe la pana lungă şi subţire, de culoare verde, pe care o avea în mână.

Liliana îşi lăsă capul pe spate. Ca într-o apă, se limpezi deodată în ea amintirea zilei din cealaltă vacanţă, când sosiseră băieţii târziu, toamna. La masă, avuseseră raci de la iaz. Îndată după sfârşitul mesei, Ştefănucă venise după ea în parc. Era tot în hamac, iar el stătea, poate, pe aceleaşi fire de iarbă. Doamne! Aproape un an… Pe atunci Vasia nici nu intrase în viaţa ei. La gândul băiatului, ochii i se umplură de lacrimi. Aburul albastru al cerului de vară se împăienjeni între frunzele de sus.

Fără să-şi dea seama de starea Lilianei, Ştefănucă începu să vorbească, jucându-se mai departe cu pana de Piele-Roşie.

— Ştii că plec? Chiar adineauri, mama a pus problema tatii.

După cum se întâmplau toate de la

achitarea lui Ştefănucă, Raluca Holban hotărâse şi dusese lucrul la capăt. Băiatul nu mai trăia decât ca un pion în mâna ei. Fusese câştigat în sfârşit şi consimţământul de ultimă instanţă pentru plecarea în Germania. Ca de obicei când era întrerupt de la lucru, Grigore Holban îşi privise soţia plictisit, tot învârtind nişte fişe, cu subînţelesul că nu are timp de pierdut. Fără să dea înapoi, Raluca Holban îi împărtăşise pe îndelete planul de a trimite pe Ştefănucă să facă Politehnica la Charlottenburg, întârziind la urmă asupra amănuntelor în legătură cu călătoria. Grigore Holban, care nu ascultase decât cu o ureche, se grăbise să scape de ea, spunând că o lasă să facă totul cum are să creadă de cuviinţă, cu condiţia să fie scutit de a se mişca pentru vreuna din formalităţile de plecare.

— Ce-ai spus? se trezi Liliana într-un târziu, trecându-şi palma peste ochi.

— Am spus că s-a hotărât plecarea. Tata este şi el de acord…

— Păcat. Am să mă simt şi mai singură…

— Ce să fac? Mama ţine cu orice preţ. Aci,

până la urmă, înnebunesc.

— Da, cine ştie, poate că aşa este mai bine… răspunse Liliana încet, închizând ochii din nou, să lase toate gândurile în întuneric.

* * *

Odată cu alunecarea orelor spre asfinţit, căldura începea să se simtă mai puţin copleşitor. Totuşi nu se ridicase încă nicio adiere. Morile de vânt, lăsate de câteva clipe în urmă, stăteau mai departe cu aripile nemişcate, în aceeaşi ciudată încremenire. Pentru prima oară de la amiază încoace, batista colonelului Ioanid rămăsese uitată în buzunarul hainei de doc, fără să mai fie nevoită a tampona o frunte şi nişte obraji brobonaţi de sudoare. Panerul de ţară, sprinten şi uşor pe roţile sale, trecea acum printre lanuri înalte de porumb. Colonelul Ioanid mâna calul la trap, cu privirea pierdută în vastitatea câmpurilor învălurate până departe, unde începeau pădurile. Panorama se constituia din lungi fâşii dreptunghiulare, alternând culorile după soiul semănăturilor, într-o gamă care trecea de la galben la cafeniu şi verde. Din când în când,

colonelul Ioanid se trezea că duce două degete la borul pălăriei de pai, răspuns reflex la mişcarea de salut a câte unui ţăran smuls o clipă de la prăşit de trecerea panerului. Nu se auzea decât tropotul măsurat al copitelor, care răscoleau praful drumului.

Ca un om abia întors din exil, colonelul Ioanid trăia cu o voluptate sporită micile plăceri ale existenţei de moşier. Plimbarea în paner se număra printre acestea, deopotrivă cu ceaiul pregătit la samovar, cu lungile partide de şah jucate de unul singur, cu practica grădinăritului. Anul petrecut la Bucureşti, cu cameră la hotel, mese la restaurant şi ore de serviciu la Cenzură, toată viaţa aceea destrămată, într-o lume tulbure şi haotică, i se părea o experienţă monstruoasă, pe care înţelegea să nu o mai repete niciodată. Îşi dăduse demisia după moartea lui Sebastian Răutu şi se întorsese la tară cu sufletul uşurat.

Panerul lăsă deoparte casele pipernicite ale satului, apucând drumul spre castelul Holbanilor, care depăşea cu zidurile sale ciudate înălţimea copacilor din fata ochilor. La intrarea în parc,

colonelul Ioanid încetini pasul calului. În treacăt, începu să observe cu părere de rău paragina care bătea pretutindeni la ochi. Grajdul cu acoperişul putrezit… Vaca păscând pe terenul de *crocket*… Aleile năpădite de buruieni… Rondurile fără flori.

După ce încredinţă panerul în seama unui argat, colonelul Ioanid se îndreptă încet spre castel. Deşi bărbat în toată firea, pe deasupra şi fost militar, se simţea pătruns de nu ştiu ce senzaţie de urât ori de câte ori îi călca pragul. În holul cât nava unei catedrale, cu o atmosferă posomorâtă care te făcea să te închipui deodată în alt anotimp, privirea nu întâlnea aproape nicio mobilă. Dinspre salonul din fund, se auzeau nişte acorduri de clavecin. Era primul şi încă singurul semn de viaţă, însă un semn de viaţă atât de anacronic în rezonantele sale, încât puteai să te crezi pe bună dreptate victima unei halucinaţii auditive. Colonelul Ioanid bătu în zadar, de câteva ori, în uşa masivă a salonului. Nu izbuti să atragă atenţia decât odată intrat înăuntru.

Când se trezi cu el în faţa ochilor, Raluca Holban se grăbi să se ridice de la clavecin:

— Ce surpriză, domnu’ colonel! Nu mă aşteptam. Iartă-mă… Mai fac uneori mici exerciţii cu Handel şi Bach.

— Ba te rog să mă ierţi mata pe mine că am venit aşa, pe neprevenite. Caut însă o carte pe care-mi închipui că trebuie s-o aibă conu Grigore.

— Hai atunci să te duc la el!

Biroul lui Grigore Holban era o bibliotecă atotcuprinzătoare. Cât vedeai cu ochii, numai cărţi, într-o învălmăşire care îneca şi întuneca atmosfera. Ceva care putea să amintească gravurile cu camera de studiu a doctorului Faust. Lipseau retortele de alchimist, încolo însă parcă nimic altceva. Găseai până şi un glob terestru de dimensiuni neobişnuit de mari, mobilând singur un întreg colţ al încăperii. În fund, după o masă, se desena Grigore Holban. La vederea intrusului, figura emaciată care se prelungea peste măsură, ca la sfinţii din picturile bizantine, avu o uşoară schimonosire.

— Bună ziua, coane Grigore! Mă ierţi că te tulbur! Veneam numai să te rog ceva. Să-mi împrumuţi *Istoria* lui Mommsen.

— *Rômische Geschichte*[23]?

— Era mai bine dacă aveai o ediţie franceză. Dar, în sfârşit…

Spre uimirea colonelului Ioanid, care îşi închipuia că este cu neputinţă să te descurci într-o asemenea bibliotecă, Grigore Holban dibui într-o clipă locul cărţii cerute, scoţând din colţul unui raft de sus cele cinci volume ale *Istoriei* lui Mommsen.

— Coane Grigore, când te gândeşti câte s-au întâmplat de când nu ne-am mai văzut!…

— Cum, ce?

— Asasinarea lui Răutu şi tot restul…

Buza lui Grigore Holban se lăsă în jos:

— Nimicuri… Asasinatul politic este un mic fapt divers, curent în istorie. Dar, chiar dacă s-ar fi făcut o revoluţie sau ar fi început un război… Ce contează? Pentru un istoric adevărat, lucrurile încep să capete o semnificaţie abia după interpunerea acel puţin o mie de ani. Ai să vezi şi cu Mommsen.

Colonelul Ioanid nu găsi nimic de răspuns,

---

23 *Istoria Romei (germ.).*

ceea ce i se întâmpla rar. Fără voie, gândul alunecase la scena de la Cenzură, cu fiul lui Grigore Holban. Într-alt plan, ideile băiatului îl lăsaseră tot atât de nedumerit. Tăcea, cu privirea dusă pe fereastră, unde lumina se stingea încet.

— Nu te supăra. Mai am de lucru. Te las în grija soţiei mele, care are să te trateze cu o dulceaţă de coacăze. Este specialitatea ei. Poţi să-l păstrezi pe Mommsen cât vrei. Pentru mine, romanii nu sunt interesanţi…

În limpezimea nopţii de august, fără lună, însă cu stele grele de lumină ca policandrele unui plafon de bal, Raluca Holban îşi plimba mai departe neliniştea pe aleea de nuci. Uneori, câte un zbor împleticit de liliac o făcea să se ferească înfiorată. Ceilalţi, afară de Grigore Holban, care lucra de obicei fără să ţină seama de ceas, dormeau desigur de mult, mai ales că, a doua zi, scularea trebuia să aibă loc ceva mai devreme, datorită plecării la gară, o haltă în plin câmp, la câţiva kilometri de castel. Totuşi, numai ea urma să-l întovărăşească pe Ştefănucă la Bucureşti

pentru a pregăti acolo trimiterea lui în Germania. Acum, când ceea ce pusese la cale părea gata să ajungă la îndeplinire, începea să sufere de îndoiala că hotărârea ei nu este bună. Dacă şederea de unul singur între străini avea să ducă până la ultimele consecinţe procesul apatiei băiatului, în loc să aibă ca rezultat revenirea la normal? Aci, cel puţin, Ştefănucă se găsea sub supravegherea ei, putea să fie călăuzit pas cu pas.

De undeva, peste câmpuri, un şuierat de locomotivă străpunse noaptea, dându-i Ralucăi Holban o strângere de inimă. Se văzu deodată pe peron, la Bucureşti, cu batista în mână. Trenul începuse să se pună în mişcare. De la fereastra vagonului, Ştefănucă o privea palid, fără să răspundă cu niciun semn de bun-rămas. Apoi nu mai avu în faţa ochilor decât şinele goale, prelungindu-se fără sfârşit.

Cu şuieratul locomotivei încă în urechi, Raluca Holban se întoarse la castel. Aprinse la intrare o lumânare cu sfeşnic înalt, cu care

străbătu apoi holul cel mare, unde întunericul avea o consistenţă aproape materială. La ea în odaie, aceeaşi de când era mică, geamăntanele o aşteptau răspândite în jur, cum le lăsase după ce se apucase să strângă lucrurile, înainte să coboare la masă. În apele oglinzii care se întindea pe un sfert de perete, totul se mai vedea o dată, într-o ciudată înecare.

Raluca Holban începu să se dezbrace cu mişcări obosite. Lăsând grija închiderii geamăntanelor pe a doua zi, se culcă în patul monumental, de care puteai să te miri că nu are şi baldachin. Din păcate, gândurile nu se stinseră odată cu lumânarea. În câte se întâmplau de un an încoace, Raluca Holban se credea îndreptăţită să vadă semne de Apocalips. Epoca profeţilor mincinoşi, smintind până şi mintea copiilor…

În tăcerea solemnă care stăpânea noaptea, procesiunea înainta mai departe, cu torţele aprinse. Toţi aveau glugi pe cap şi erau îmbrăcaţi într-un fel de mantii lungi, de culoare neagră. Feţele nu se deosebeau bine, însă, din ceea ce putea să se vadă la lumina torţebr, se desprindea

o impresie de frăgezime desăvârşită: fete sau, în orice caz, băieţi cu o dulceaţă feminină în obrajii încă imberbi.

Într-un târziu, începură să se ridice împrejur ziduri de case, ceea ce făcu procesiunea să se ramifice în şiruri de câte unul, fiecare luând altă stradă în primire. Acolo, după ce lăsau între ei o depărtare de câţiva paşi, ciudaţii pelerini rămâneau pe loc.

La un semn – la al cui torţele fură puse să dea foc veşmintelor? Mantiile negre, cuprinse de flăcări, aveau acum luciri de smoală. În pantomima care urmă mai departe, toţi lepădară torţele folosite, întinzându-şi apoi braţele în cruce.

Raluca Holban se repezi la primul pelerin. Sub glugă, îl recunoscu pe Ştefănucă: masca lui din seara când se întorsese altul. Privea dincolo de ea, parcă nu o avea în faţă, sub ochi, înnebunită de groază. Raluca Holban apucă braţul băiatului. Braţul era ţeapăn ca lemnul unei cruci adevărate.

— Ştefănucă, ce se întâmplă?

— Murim ca Domnul nostru Iisus Hristos, pentru mântuirea tuturor…

Auzind cuvintele, Raluca Holban crezu că braţele, gata să se carbonizeze, aveau să se prefacă în aripi de înger. Dar aceasta nu se întâmplă, după cum nici tăcerea nu răsună de clopote, ci hohoti deodată, într-un şuierat de locomotivă.

Încoace, Raluca Holban se credea îndreptăţită să vadă semne de Apocalips. Epoca profeţilor mincinoşi, smintind până şi mintea copiilor…

În tăcerea solemnă care stăpânea noaptea, procesiunea înainta mai departe, cu torţele aprinse. Toţi aveau glugi pe cap şi erau îmbrăcaţi într-un fel de mantii lungi, de culoare neagră. Feţele nu se deosebeau bine, însă, din ceea ce putea să se vadă la lumina torţelor, se desprindea o impresie de frăgezime desăvârşită: fete sau, în orice caz, băieţi cu o dulceaţă feminină în obrajii încă imberbi.

Într-un târziu, începură să se ridice

împrejur ziduri de case, ceea ce făcu procesiunea să se ramifice în şiruri de câte unul, fiecare luând altă stradă în primire. Acolo, după ce lăsau între ei o depărtare de câţiva paşi, ciudaţii pelerini rămâneau pe loc.

La un semn – la al cui torţele fură puse să dea foc veşmintelor? Mantiile negre, cuprinse de flăcări, aveau acum luciri de smoală. În pantomima care urmă mai departe, toţi lepădară torţele folosite, întinzându-şi apoi braţele în cruce.

Raluca Holban se repezi la primul pelerin. Sub glugă, îl recunoscu pe Ştefănucă: masca lui din seara când se întorsese altul. Privea dincolo de ea, parcă nu o avea în faţă, sub ochi, înnebunită de groază. Raluca Holban apucă braţul băiatului. Braţul era ţeapăn ca lemnul unei cruci adevărate.

— Ştefănucă, ce se întâmplă?

— Murim ca Domnul nostru Iisus Hristos, pentru mântuirea tuturor…

Auzind cuvintele, Raluca Holban crezu că

braţele, gata să se carbonizeze, aveau să se prefacă în aripi de înger. Dar aceasta nu se întâmplă, după cum nici tăcerea nu răsună de clopote, ci hohoti deodată, într-un şuierat de locomotivă.

Raluca Holban clipi în întuneric, scăldată toată într-o sudoare rece.

Cuprins

Prefaţă de Gabriel Liiceanu… 5
Notă introductivă de Monica Pillat **23**
Notă asupra ediţiei **43**
AŞTEPTÂND CEASUL DE APOI
Partea întâi **47**
Capitolul I 49
Capitolul II 66
Capitolul III 84
Partea a doua **97**
Capitolul I 99
Capitolul II 109
Capitolul III 117
Partea a treia **131**
Capitolul I 133

Capitolul II 145

Capitolul III 158

Partea a patra **169**

Capitolul I 171

Capitolul II 180

Capitolul III 187

Partea a cincea **197**

Capitolul I 199

Capitolul II 207

Capitolul III 212

Partea a şasea **227**

Capitolul I 229

Capitolul II 237

Capitolul III 246

Partea a şaptea **257**

Capitolul I 259

Capitolul II 268

Capitolul III 275

Partea a opta **283**

Capitolul I 285

Capitolul II 292

Capitolul III 304

Aşteptând ceasul de apoi este primul volum

din seria de autor Dinu Pillat a Editurii Humanitas

În seria

ConvorbinCorespondenţă Portrete au apărut

Biruinţa unei iubiri Dinu şi Nelli Pillat *Pagini de corespondenţă*

Pia Pillat

Sufletul nu cunoaşte distanţele

Pagini de corespondenţă cu familia Pillat

Minunea timpului trăit Din corespondenţa Monicăi Pillat *şi a lui* Lily Teodoreanu *cu Pia Pillat*

Cartea cu cea mai tulburătoare biografie din istoria romanului românesc a rămas inedită timp de 50 de ani.

Şi-a aşteptat „ceasul de apoi”.

Confiscat de Securitate în 1959 şi devenit corp delict în procesul lotului Noica-Pillat, romanul *Aşteptând ceasul de apoi* părea definitiv pierdut. După o jumătate de secol, în 2010, dactilograma a fost descoperită în Fondul Bibliotecii CNSAS din sediul Arhivelor de la

Popeşti-Leordeni. „Speram să se schimbe regimul şi să-l pot publica”, ar fi spus Dinu Pillat despre roman la interogatoriul din 24 februarie 1960. „M-am inspirat din psihoza mistică a mişcării legionare, nu l-am scris cu intenţie subversivă”. Mai mult, cititorii vor vedea că, prin atitudinea critică a autorului faţă de această mişcare, cartea pentru care a fost învinuit este dovada însăşi a nevinovăţiei sale.

De ce „aşteptând ceasul de apoi”? Pentru că lumea prezentului este atât de coruptă, încât, înaintea Apocalipsei, când timpul căzut al Istoriei va ajunge la sfârşitul lui, trebuie făcut un ultim efort de redresare morală a acestei lumi. „Vestitorii”, anunţând sfârşitul timpului, *parusia* ca revenire a Domnului, pregătesc totodată judecata finală prin supresiunea „timpului lui Mitică”. Lucrul scandalos, „greşeala de neiertat”, cum spune Cioran, nu este că ei „concep un viitor pentru o ţară ce nu avea niciunul”, ci că imaginează mântuiri colective. Că amestecă istoria cu mistica şi judecata morală şi religioasă cu crima. Drumul către paradis nu poate trece

prin infernul sângelui vărsat. Lumea de „aici” şi cea a împărăţiei Cerului nu pot trăi decât în disjuncţie.

Dacă vrem cu orice preţ să urcăm spre „ideologia” autorului, aş înţelege cartea lui Dinu Pillat ca „ceartă” a acestuia cu mişcarea celor care voiseră să amestece crima în problema mântuirii.

Gabriel Liiceanu

Pe copertă

Rogier van der Weyden, *Cele şapte Sfinte Taine* **(detaliu)**